

JEAN SEBERG

Maurice Guichard

Türkçesi: Ender Bedisel

agorakitaplığı

agorakitaplığı
339

ENDER BEDİSEL

1948, İstanbul doğumlu. Saint-Benoît Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam etti. Bu arada, *Tarih* ve *Toplum, Sorun, Polemik* gibi çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. Avukatlık hizmetine devam ederken, bir yandan edebiyat çevirisiyle uğraştı. Victor Hugo'dan, Balzac'tan, Emile Zola'dan, J. Verne'den çeviriler yaptı. Agora Kitaplığı için Philippe Sollers'in *Tanrısal Hayat*'ını çevirdi. Emekliye ayrıldıktan sonra çalışmalarına devam etmektedir.

Maurice Guichard

JEAN SEBERG

Türkçesi: Ender Bedisel

a
agorakitaplığı

Sinema 50

Jean Seberg
Maurice Guichard

Kitabın özgün adı:
Jean Seberg – Portrait Français
Editions Jacob-Duvernet, 2008

Fransızca'dan çeviren: Ender Bedisel
Kapak tasarım - mizanpaj: Sibel Yurt

© 2008; Maurice Guichard
© 2010; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Agora Kitaplığı'na aittir.

Birinci Basım: Kasım 2011
ISBN: 978-605-103-136-1

Baskı ve Cilt: Can Matbaacılık
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 10 77

AGORA KİTAPLIĞI
Kuloğlu Mah. Turnacıbaşı Cad.
No: 54, Çukurcuma-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26 - (0212) 251 37 04 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
e- posta : agora@agorakitapligi.com

Diego Gary, annesine duyduğum
saygı dolu hayranlığa tanıklık etsin isterim...

Jean Seberg kitabımı hazırlarken
bana yardımcı olan herkese müteşekkirim...

İÇİNDEKİLER

Prolog ix

1) Bir Varmış Bir Yokmuş 1
2) Bir Yıldız Doğuyor 24
3) Günaydın Hüzün... 51
4) Soluk Soluğa 75
5) Küçük Yıldızın Yükselişi 91
6) Fırtınalar 118
7) Rubicon'u Geçerken 139
8) Umutsuzluk 160
9) Başka Bir Yazgıya Doğru 178

Epilog 193

Ekler 195

PROLOG

Yıldızların hayat çizgisinin bizimkinden kısa sürdüğü herkesçe bilinen bir şeydir. Burada, onların çevresini oluşturan herkes adına konuşuyorum.

Kimi alkolün kurbanıdır: Ava Gardner; kimi depresyon hastasıdır: Patrick Dewaere ve Marilyn Monroe; kimi ilaçların kurbanı olur: Elvis Presley; kimi AIDS'den ölür: Rock Hudson; kimi kalp hastasıdır: Montgomery Clift; kimi kanser hastasıdır: Maurice Ronet ve John Wayne; kimi veremdir: Vivien Leigh; kimi Alzheimer hastasıdır: Rita Hayworth; kimi kangrenden ölür: Bob Marley; kimi uyuşturucudan gider: Jimi Hendrix, vb.

'Gösteri dünyası' şöhretleri dengesiz bir hayat biçimi seçerek, maddeler -terimin geniş anlamında uyuşturucular- kullanarak ha-

Jean Seberg.

yatlarını riske atarlar. Nitekim normal bir insanın fiziksel ve ruhsal kapasitesini aşan söz konusu uyuşturucu maddeler onlara yardımcı olur.

Jean Seberg de bu öykünün geçtiği tarihte, Atlantik ötesinde Fransa'dan daha yaygın olan bu pratiklerin dışında kalamamıştı. Zaten hayatının dramatik örgüsü kaçınılmaz olarak onu bu geçici ilaçları kullanmaya sürükleyecekti. Zira bu tür maddeler bir bedenin zaaflarını ve hırpalanmış bir ruhu gizlemekten başka işe yaramazlar.

Sanatçıların kariyerinde yazgının payı ne kadardır? Bu soruyu bir gün Mylène Demongeot'ya sormuştum. Kendisiyle dereden tepeden konuşuyorduk ki, bana şöyle karşılık verdiğini hatırlıyorum: "Bu mesleği yapan bir kadın oyuncunun hayatında akıldışılığın büyük payı vardır."

Bir yıldızın karşısına o kadar çok rastlantı çıkar ki: Yapımcının tercihine kalmış bir filmin yapımında küçük ilmik halkaları, film yönetmeninin yönetimi, partnerlerin rekabeti gibi şeyler... İşte bütün bunlar sanatçıyı etkiler. Sözgelimi, eldeki projenin iyi ya da kötü olması, filmi sona erdirmeye çalışanlarla organize ya da beklenmedik çatışmalar, oyuncuların gerçek kaliteleri, eleştiri ve seyirci izlenimleri; işte filmin başarısını ya da başarısızlığını bütün bu etkenler belirler.

Bir sanatçının kariyeri, emekliliğine kadar ömür çizgisine işaret şamandırası dikilen memurunki gibi analiz edilemez; fırtınaları, durgunlukları, sevinçleri ve acılarıyla birlikte uzun vadeli bir süreçtir; başarı ya da tersliklerle doludur.

Jean'ın mesleğinde, yıkımlara nazaran talihin çok yaver gittiği söylenebilir mi? Jean Seberg'in sinemada ilk rolü olan Jeanne d'Arc'ı oynamak için 18 bin kişilik bir aday barajını aşması gerekmişti; söz konusu adaylar *Laura* ve *Altın Kollu Adam* filmleriyle ünlenen yönetmen Otto Preminger tarafından seçilmişti. Burada dikkat çekici bir talih oyunu söz konusudur; aktrislik mesleğine yeni başlayan bir genç kızın yazgısını önceden belirleyen görkemli bir başlangıçtır bu.

Jean Seberg, kendi karanlık günlerini de yansıtan *Lilith*'de (1964).

Görsel yönetmen ve tutkulu bir adam olan Raoul Coutard'ın bana söylediğine göre, yazgı Jean'ın hayatını belirliyordu ve az çok şanssız biriydi; ancak Coutard bu sözleri onun mesleki niteliklerini yok saymadan dile getirmişti.

Dennis Berry'yle evliliği sonucu kaynatası olan film yönetmeni John Berry (1917-1999) esprili bir ifadeyle bana acımasızca şöyle açılmıştı: "Bu kadın o aptallıklarla ne yapabildi?"

Jean'm meslek hayatındaki bir film onun 'ben'ini büyük ölçüde etkilemişti. 1964'de Robert Rossen'in J.R. Salamanca'nın romanından uyarladığı *Lilith* filminden söz ediyorum. Aktrisin oynadığı otuz yedi filmden farklı olarak, burada kendi gerçek kişiliğini yansıtması söz konusudur. Jean bu filmde Lilith'i *oynamaz*; o, Lilith'*tir*. Kendi kimliği bir yana, o kişiliğe dönüşür. Psikanalistler bunu bize açıklayabilirler. Estetlere bakılırsa, *Lilith* Jean Seberg'in kariyerini taçlandıran bir yapıttır.

Peki, Lilith kimdir?

Kabala'nın filozofik ve teolojik doktrinine göre, Lilith Âdem'le aynı zamanda ve aynı toprakta, Havva'dan önce yaratılan kadının adıdır. Lilith yasak meyveyi hiç yemedi, dolayısıyla İyi ve Kötü'yü ayırt edemedi. Çok öfkelenen Âdem'le tartışırken Tanrı adını telaffuz etti ve şeytani bir hayat sürmek için kaçtı. Havva'nın düşmanı oldu; durmaksızın şehevi arzularla kıvranarak gayri-meşru, karanlık ve şeytani aşkların ilham kaynağı haline geldi.

Jean beyazperdenin sınırlarını aşan bir anlatım gücü yaratarak Lilith'in canlı simgesine dönüşmüştü. Peki, lânetli kadın onun rolünü bu denli ilginçleştiren oyuncuya şans mı, felâket mi getirecekti?

Bu konuda, Jonathan Swift'in kendisini düş kırıklığına uğratan tutkularının esinlendirdiği şu satırlara başvuralım: "Talihin erdemlerine inananlar salt zavallılardır; mutlu insanlara gelince, bütün başarılarının sebebini ihtiyatlı olmalarına ve sonuçları hak ettiklerine bağlarlar."

* * *

Kendime gelince, benim Jean Seberg'le ilgilenmemin hiçbir özel sebebi yoktu.

Gerçi ben sinemayı her zaman sevmiştim. 1950'li yıllar yedinci sanat adına pek elverişli geçmişti. 1947-1957 arası yıllarda Fransa'da ortalama 109 film üretiliyordu. Sinema dostları ve kamuoyu filmlerin kalitesi bakımından uyuşuyorlardı. Saygın senarist imzalarının filmlere damgasını vurduğu, övünülecek bir zamandı. Tabii bu durum Yeni Dalga'dan önceydi; Yeni Dalga akımı sonuçta, her yerde hazır ve nazır olan, yapıtın 'yaratıcısı' olarak tanınan yönetmeni ortaya çıkardı.

Kadın sanatçılar önceki on yılın mirası olan ve pek etkileyici görünmeyen bir modayı izliyorlardı. "Şu memeyi göstermeyin..." Uzun elbiseler giyiyorlar, aynı tip saç tuvaleti yaptırıyorlar, pek fazla soyunmuyorlardı; bu görüntüler de gizeme ekleniyordu. Böylece genç insanların kafasını iki misli karıştırıyorlardı.

Yüzlere gelince, perdede bugüne nazaran yavaş yavaş diziliyorlardı, dolayısıyla onları biçim güzelliği bakımından değerlendir-

memiz için daha çok zamanımız oluyordu. Beyazperdede cumartesi suaresi başlı başına bir şenlikti.

1950'li yılların sonunda yıldız sanatçı bakımından bir dönemeç yaşandı. Martine Carol'dan sonra perdeleri, kışkırtıcı fiziğiyle Brigitte Bardot istilâ etti. Bardot, yeteneklerini kanıtlama arzusuyla yanıp tutuşan genç kadın sanatçılar arasında rekabeti körüklemişti.

Ben Jean Seberg'i 1958'de *Bonjour Tristesse* (Günaydın Hüzün) filminde keşfetmiştim; tanrısal ilham ileten bir oyunu vardı. Aktris meslek hayatına 1957'de Otto Preminger'in *Saint Joan* (Azize Joan) filmiyle başlamıştı. O tarihte dağıtımı büyük kentlerin dışına taşmayan bu filmi görme fırsatını bulamamıştım.

Sinemada bu yeni kadın yüzünün fark edilmemesi düşünülemezdi. Özellikle heyecanla etkilenen bir anlatımın nesnesi olduğu zaman bir simayı tasvir etmek kadar zor bir şey olamaz. Genç ve hoş bir kadının sevimli ve körpe yüzü nasıl tasavvur edilir? Gri-yeşil gözleri şaşırtıcı bir parlaklık saçıyordu; insanı ilk çarpan şey buydu. Çok belirgin kaşlar iyi gerilmiş bir yay halinde bir bakışla bütünleşiyordu. Hafifçe sarkan elmacık kemikleri, davetkâr ama aşırıya kaçmayan dudaklar çok kısa saçların çevrelediği bir başın ahenkli görünümünü tamamlıyordu. 1960'lı yıllarda pek rağbet gören kısa saçlı Fransız kadın kahraman (oyuncu) imajı.

Jean orta boyluydu; inceliği, narinliği ona bir zarafet ve ayrıcalık katıyordu; öyle ki Paris'in en ünlü terzilerinden giyindiği zaman o özellikler kolayca hissediliyordu.

Güleç yüzünün parlaklığı, körpelik, göze çarpan saflık, bu yeni kişilikteki kırılganlık, önceki kuşak aktrislerine nazaran seyircilerin ilgisini çekiyordu. Ben de onun çekiciliğine kapıldım gitti ve belki de farkına varmadan büyülendim.

Ey gençlik, böylesi anlamsız şeylere kapılırsan...

Her neyse, *Günaydın Hüzün* benim gözümde bir esin kaynağı oldu. O filmde büyüleyici bir aktrisi keşfetmiştim; Sagan dünyasının capcanlı bir örneği. Bilindiği gibi o dünya gelenek göreneklerde belirli bir özgürlüğü savunur ve riyakâr toplumu reddeder.

Askere gitme zamanım yaklaşıyordu; askerlik bitene kadar anlamsız bir hayat: Cezayir. Özverili bir hizmet uğruna yirmi sekiz ayım gidecekti; uzun süre filmlerden, boş vakitlerimin önemli kısmını dolduran bir seyirlikten yoksun kalacaktım.

Bavulumun içini Jean Seberg fotoğrafıyla süsledim; o fotoğraf son sayısı yıldıza ayrılan bir *Match* dergisinden alınmıştı. Orada, çölün dibinde efkârlandığım günlerde gözlerimin önünde hoşça bakabileceğim bir resim olacaktı... Tabii vakit bulursam!

Doğal olarak Büyük Kabiliye'nin ortasında izin verilen bir tek sinema vardı; filmler açık havada oynanıyordu; uyanık kadın oyuncular da vardı; onlar da silahlıydı, ama pek seksi değillerdi. İtiraf ederim, kendi mütevazı fotoğraf sergime göz atmak için defalarca bavulumu açıp bakmıştım. Nostalji içimi karartmıştı; barış sinemasının o mutlu günlerine dönmek istiyordum.

O fotoğrafı daha sonra memleketime geri götürdüm; yıllar onu sarartmıştı. Oysa benim için sevimliliğinden hiçbir şey yitirmemişti. Ne de olsa bizim gençliğimizde hayat görevini yerine getirmişti. Savaş öncesi işlerime geri dönerken, ilk heyecanlarımı yaşadığım küçük kentimin sinema salonunda hafta sonunda kendimi bulmayı umut ediyordum.

* * *

1960'lı yılların başında Jean Seberg oyunculuk kariyerini sürdürüyordu. İki filmi, *Azize Joan* ve *Günaydın Hüzün* uluslararası alanda yenilgiye uğramıştı. Ne var ki Françoise Sagan romanının sinemaya uyarlanması Fransız kamuoyunun ilgisini çekmişti ve kendi ülkesi de aktrisi cesaretlendirmişti.

Ben *À bout de souffle* (Soluk Soluğa) filmini görmemiştim; gösterime çıktığı sırada Akdeniz'in karşı kıyısmdaydım. Hayranlık

duyduğum aktrisime ancak 1964'te kavuşabildim; o sırada kamu maliyesi alanında uzunca bir kariyere başlıyordum.

Sinemaya yönelik tutkum körelmemişti. *Échappement libre* (Özgürlüğe Kaçış) afişlere çıkmıştı. *Soluk Soluğa*'da Jean'la birlikte oynayan Jean-Paul Belmondo, partnerini hoş bir polisiyede bulmuştu.

Jean o zamanlar yirmi altı yaşındaydı. Sevimli görünümü ve güzelliği yeni bir çekiciliğe bürünmüştü. Hafifçe bukle bukle yarı uzunlukta saçları platin renkte bir sarılıktaydı; neredeyse kırılacak gibi narin olan boynu özellikle siyah-beyaz kalite bir fotoğrafta belirginleşiyordu.

Sinematografik ilham perisi yüzünden kalbim yeniden çarptı. *Günaydın Hüzün*'den bu yana altı yıl geçmişti, ama o körpe yüzü seyretmeye doyamamıştım. Yumuşak hatlar, aynı yüz ifadesi yeni bir özellik kazanmıştı ve geniş bir enginliğe uzanan yeteneği ustalaşmıştı.

Magazin tüketicilerine dönüşen ve yıldızların hayatına ilişkin nükteli fıkraların meraklısı olan kadınların tersine, söylemek zorundayım ki Jean Seberg'in basına yaptığı itiraflar beni ilgilendirmiyordu.

Zaman yokluğundan sinema salonlarından biraz uzak kalmıştım. Zaten sinema da gitgide daha masraflı bir etkinlik olarak boş vakit geçirme aracına dönüşüyordu. Öte yandan, filmlerin sanatsal düzeyi -tabii doğrudan kişisel bir değerlendirme- bana düşüyormuş gibi geliyordu; oysa yan unsurlar bakımından teknik kalite dikkat çekici biçimde yükseliyordu. Tabii video çekimi o tarihte henüz yoktu; en azından özel çekimler bakımından bu böyleydi. Olsaydı herhalde Jean'ı izlemek için onun kasetlerini satın alırdım.

* * *

Sonra, benim mesleğimin ilk dönemini teşkil eden uzunca bir süre akıp geçti. Aktris, hayatımda kabaca ve beklenmedik biçimde yeniden görünene kadar bu durum böyle sürdü.

Paris'te, Vendôme Meydanı'nda çalışıyordum; Maliye Bakanlığı'nda görevliydim. Öğle vakti Tuileries bahçelerinden geçerek sık sık Seine'in sol kıyısının rıhtımlarında gezinmeye gidiyordum;

köşedeki sahaflardan piyasada az bulunur bir dergi veya kitabı bulmaya çalışıyordum. Oradan Bon Marché ve Bac Sokağı'na varmak için bir adım atmak yeterliydi; bunun için her zaman zevkle oraya geçerdim.

1979 baharının bir günü, büyük mağazadan çıkarak küçük Chateaubriand bahçesine girdim; bahçe yabancı elçiliklerin tam karşısındaydı. Jean ile diplomat, romancı ünlü Romain Gary'nin birlikte oturduklarını bilmiyordum; sonradan öğrendiğime göre Bac Sokağı'na çok yakın komşu apartmanlardan 108 numarada yaşıyorlarmış.

Saatime bir göz attım. Geri döneceğim esnada bir genç kadın gördüm; ıssız, küçük bahçenin içindeydi. Bu hoş insana üstünkörü bir bakış attım.

Tecessüs dolu bir özelliğim yoktur ve yabancı kişilerin yüzüne uzun uzun bakmaktan nefret ederim.

Oysa benim için bir şoktu bu. Daha önce gördüğüm filmlerin sahneleri ağır ağır gözlerimin önüne geliyordu ve karşımda adını koyamadığım bir simanın gerçekliği söz konusuydu.

Dikkat çekmemiştim; gelişigüzel bir iki adım atıp komşu banka oturdu. Gizli gizli onu gözledim; çok geçmeden aktrisin yanımda olduğundan emin oldum. Ayağa kalktım ve elimden geldiği kadar saygıyla konuştum.

"Siz Jean Seberg olmalısınız!"

Gülümseyerek başını eğdi. Biraz çekingen biçimde kendimi tanıttım. Canını sıkacak bayağı sözlerle onu hayal kırıklığına uğratmaktan korkuyordum. El etek öper gibi görünmek de istemiyordum. Benim üslûbum öyle değildi; aksi halde ironik, terbiyeli gülümsemeler elde edeceğimi biliyordum.

Hayır, ihtiyatla ve konuya yabancı bir tevazu içinde sinema tekniğinden -biraz biliyordum- söz ettim. Hemen ardından, Fransız ve Amerikan çalışma yöntemlerini -çok ayrıntıya girmeden- mukayese etmeye başladık.

Geniş kapsamlı bir konuydu. Jean ne konuşacağını biliyordu; film çekimi alanında Preminger'in aşırı titizliklerine tanık olmuş, Yeni Dalga'nın önemini kavramıştı. Zamanın nasıl geçtiğini anla-

madım. Nadir bir fırsat olan bu görüşme anından yararlanıyordum; muhatabımın bana sergilediği bu belli belirsiz yeni görüntüyü iyice belleğime kazımam lâzımdı.

Jean'ın yüz teni parlaklığından bir şey kaybetmemişti. Buna karşılık hatları katılaşmıştı; çeşitli yönlerden belli oluyordu; sözgelimi yaşı -kırkını geçmişti- ve aşırı alkol tüketimi. Alkole bağımlılık, dengesizliğe elverişli bir profesyonel çevrenin sürekli ısrarlarının bir sonucuydu.

Bakışlarının parlaklığı derin ve geniş gözbebeklerini büyütüyordu. Aktrisin bedeni gençliğinin bütün inceliği ve çekiciliğini korumuş gibiydi; bununla beraber, pek düzgün olmayan elbisesinin kırışıkları bu bakımdan kuşku uyandırabilirdi.

Sıraladığım bu gözlemleri tespit etmekte pek gecikmedim. Her güzelliğin bir sonu vardır; nitekim gayrı-resmi konuşmamız -kendisine kişisel ve çok doğrudan sorular sormaktan kaçınmıştımben ayağa kalkar kalkmaz kesildi.

Jean uzun uzun elimi sıktı. Uzun süre aklımdan çıkmayan şu sözcükleri mırıldandı: "Unutulmak istemiyorum. Rica ederim..."

Vendôme Meydanı'na, büroma döndüm. Bana böylesi bir mesaj veren yazgı ya da tesadüfe sevinçli bir minnettarlık duyuyordum. Aktrisin pek net olmayan sözleri yüzünden tuhaf bir önseziye kapılıp sersemlemiştim.

Bir daha asla Jean'ı hayatta iken göremeyecektim.

1979 Eylül ayı başında onun öldüğünü basından ve radyodan öğrendim; Paris'te, Général Appert Sokağı'nda cesedi bulunmuş. Oğlu Diego'ya bir mektup bırakarak intihar etmişti.

* * *

1970'li yılların sonunda, Fransa ikinci kanalında bir yarışmaya katıldım. Çekim sırasında, zamanın birkaç şahsiyetine rastladım: Goncourt ödülünü alan Armand Lanoux, komedyen Robert Manuel ve kadın ses sanatçısı Régine Crespin. Lanoux'ya Jean Seberg hakkında yazmaktan aldığım zevki ifade ederken, ayaklarımı yere basmak kaydıyla -hiç kelime oyunu yapmadan- bu sır dolu bahçeyle uğraşmam için beni teşvik etti.

Az bir zaman sonra, Pierre Tchernia'nın teklifi üzerine, onun filmi *Ötekinin Hayvan Ağzı*'nın birkaç planına -hafifçe- yardımcı oldum. Bunu fırsat bilerek filmde yer alan bütün fetiş oyuncularını tamdım.

Başka bir gün, Saint-Germain Bulvarı'nda dolaşırken Jean'ın ikinci kocası Romain Gary'yle karşılaştım. Lipp Birahanesi'nden çıkıyordu; biraz lafladık. Dalgındı, gücü kalmamış gibiydi. Gallimard'dan tanıdığım bir yazar hakkında konuştum; aniden her zamanki gücünü topladı, kendinden emin ses tonuyla cevap verdi. Yüzünden okunan yorgunluk, kılık kıyafetindeki derbederlik galiba başından geçenleri belli ediyordu. 2 Aralık 1980'de, ikindi sonu Gary de canına kıydı. Ağzına bir kurşun sıkmıştı. Yetenekli bir yazar, büyük bir hümanist dünyadan ayrılıyordu; ayrılışının Jean Seberg'le hiçbir ilişkisinin bulunmadığını yazmıştı.

Françoise Sagan'ın romanı *Bonjour Tristesse*'in kapağı

1981'de, Sol'un iktidara gelişi sonucunda, görsel-işitsel alanda bir reform komisyonu oluşturulması gündeme geldi. Kazara ve çok mütevazı biçimde bu komisyonda ben de yer aldım; görevim, kendisine güzel bir yazgı çizen yazarların yaratı perspektifleri üzerine görüş bildirmekti.

Aynı günlerde, Françoise Sagan'la tanıştım. Mali işlerimden dolayı kendisine yararlı olacağımı düşünüyordu; bu bakımdan vergi problemleri hakkında kendisini aydınlatmamı istedi. Aslında kendisine birkaç tavsiyede bulunabilir, sorunlarında yardımcı olabilirdim. Alésia Sokağı ile Cherche-Midi Sokağı arasında bir fırsatını bulup Jean Seberg hakkında dereden tepeden konuşmaya başladım. Sonradan dostum olacak Françoise -kişiliğinden yansı-

yan bir nezaketle- uzun uzun aktrisi anlattı. Dönemin çok satanlar listesine giren *Günaydın Hüzün* romanının kadın kahramanını beyazperdede Seberg canlandırmıştı.

Bir gün evindeyken komodin çekmecesinden bir yığın fotoğraf çıkardı, darmadağınık biçimde ortaya serdi; bunlar saygın bir hatıralar albümünde saklanmayı hak eden şeylerdi. Fotoğraflarda Jean, Preminger ve Sagan görünüyordu; ayrı ayrı ya da birlikte ölümsüzleşmişlerdi. Söyleşiyi biraz daha öteye götürecektim.

Viski, şampanya, sigara: Françoise konuklarına karşı cömertti. Bu kadının güçlü kişiliğini zapt eden bu gibi şeyler hayatın rahatlatıcı kolaylıklarıydı. Jean hayattan göç edeli iki yıl olmuştu. Eminim ki Françoise, aktrise verdiğim önemi ve ona duyduğum saygının sebeplerini anlamıştı.

Jean üzerine yazma fikri bende birden doğmadı. Onunla ilişkisi olan çok sayıda kişiyle görüştükten ve Iowa'da doğduğu şehir olan Marshalltown'a gittikten sonra bu çalışmanın ilk temellerini attım. Bu konuya ilişkin malzeme asla tükenmeyecek; aktrisin ölümüne sebep olan koşulların bilinmeyen içyüzü daima kuşku uyandıracak. Avrupa ve Amerika'da bana yardımcı olan kişilerin hepsini burada sayamıyorum; o insanlar utana sıkıla fakat saygıyla bana hatıralarını aktardılar. Burada hepsine müteşekkirim. Onlar olmasa, projemi olumlu yönde yürütemezdim.

Keza, ABD muhabirim Garry McGee'den özellikle söz etmek istiyorum. İki gazete aracılığıyla, Des Moines'den *Register* ve Marshalltown'dan *Times Republican* sayesinde kendisini tanıdım. Jean'm yaptıklarına ve hayatına tutkuyla bağlıydı; onun yeteneklerini nasıl geliştirdiği üzerine uzun zamandır çalışıyordu. Serbest çalışan bir gazeteci olarak yorulmak bilmez bir coşkuyla bu konuda çok sayıda yazı kaleme almıştı.

Yıllar sonra Garry'yi Paris'te ağırladım, aktrisle ilişkisi olan pek çok dostu ona tanıştırdım ki, onlardan Fransa'da kendisinin acenteliğini yapan Olga Horstig-Primuz bugün hayatını kaybetmiştir.

Paris'e yaptığı ziyaretlerden birinde Jean'ın doğum yeri olan şehirden bir avuç Amerikan toprağı getirmişti. Kara ve kalın olan bu toprak, Jean'ın Paris'te Monparnasse Mezarlığı'nda bulunan meza-

rındaki toprakla simgesel anlamda karıştırıldı. Bu jestin Jean'ın dışa vurulmayan bir arzusunu yerine getireceğine inanıyorduk; doğduğu toprağa yatmak istemişti.

Günaydın Hüzün'de Jean'ın oyun arkadaşı olan Mylène Demongeot, Bellechasse Sokağı'ndaki 'iş' yemeklerimizden birine katıldı. Yararlı katkısından dolayı kendisine teşekkür borçluyum. Sanat ve sanayinin zar zor birleştiği sinemanın iş çevresinde her zaman rastlanmayan bir incelik ve özen gösterdi.

Yönetmen Jacques Becker'in gelini ve yönetmen Jean Becker'in eşi olan Vonny Becker, Jean'ın samimi ve sadık dostuydu. Bize aktardığı sıcak hatıralar doğal olarak bu kitapta yerini almıştır.

Romain Gary ve Jean'ı yakından tanıyan Roger Grenier, Sébastien Bottin Sokağı'nda bulunan küçük bürosuna birçok kez bizi kabul etti. Hayatları trajik biçimde son bulan bu efsanevi çiftten uzun uzun bahsetti.

Ama şimdi, kadın kahramanımızın kanatlanıp uçmadan önce doğup büyüdüğü Amerika'dan gelen fotoğraf albümünü açıp karıştırmanın zamanı geldi.

JEAN SEBERG

1
BİR VARMIŞ, BİR YOKMUŞ

Bir varmış, bir yokmuş, Iowa'da sempatik, becerikli, hayli mütevazı bir aile yaşarmış; Amerikan hayat standardına uyumlu bir hayat sürüyorlarmış.

ABD'de burjuvaziden söz etmek pek anlamlı olmayabilir. Orada, terimin siyasi anlamında sınıflar -eğer varsa bu sınıflar- özde para kıstasıyla farklılaşırlar. Tarihsel ve ekonomik sebeplerden ötürü, göç alan bu memlekette zenginleşmek günah sayılmaz; herkes servet yapabilir... ya da batabilir.

İki kıyı şeridinde yaşayan Amerikalılar Middle West'de yaşayanlara 'hödük' dememek için onları köylüler gibi görürler. Peki, orta bölgede yaşayan bu köylüler olmasa iki yüzyıldan bu yana Amerikalıların varlığını sürdürmesini kim sağlayabilirdi?

Bilindiği üzere, ünlü altına hücum olayı insanları altı bin kilometre öteye sürüklemişti. Yerlilerin, serüvencilerin, kanun kaçaklarının talan ettiği alanlardı buralar. Doğudan batıya doğru, 'çayır kırlangıçları' Pennsylvania'dan, Ohio'dan, Indiana'dan, Illinois'den, Iowa'dan geçerek, Nebraska'dan sonra Oregon yoluna çıkıp Pasifik kıyısına ulaştılar. Iowa adı Siu'lara mensup bir Yerli kabilesinden gelir: Bu kabilenin mensupları Iowa'lardır. 'Uykusu gelenler' demektir. Takma adı *Hawkaye State* (Şahin Gözü Ülkesi) olan bu bölge Fransa'nın dörtte birine eşit bir yüzeyi kaplar; toprağın yüzde doksan beşi yoğun tarıma ayrılmış üç milyon insanı biraraya toplamıştır.

Cizvit papazı, kâşif Jacques Marquette -Iowa'da Marquette adında bir köy vardır- on yedinci yüzyılda bu toprakları ziyaret ettiği zaman, Yerlilerin gizemli bir bitki yetiştirdiğini gözlemlemişti: mısır. Kökeni asla açıklanamayan bu bitkinin bir tuhaflığı vardı. İlk Avrupalı göçmenleri açlıktan kurtarmış, onların soyundan gelenleriyse zengin etmişti. Fransa'da buğday ne ise, Amerika'da mısır o idi. Sonra Iowa mısır üretiminde rekorlar kırdı. Dahası, ünlü mısır, o bölgenin simgesi olmuştu *(Corn Belt)*. Üstelik Iowa domuz yetiştiricisi olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde birinciydi.

Middle West'in iklimi hakkında birkaç söz söyleyelim. Hava burada sert ve çok dengesizdir; yazın rutubetli ve sıcak, kışın soğuk ve rüzgârlıdır. Hava koşullarında ani sıçramalar yaşanır; beklenmedik kar fırtınaları, dayanılmaz sıcak dalgaları, ansızın bardaktan boşanırcasına bastıran yağışlarla kesintiye uğrayan uzun süreli kuraklık dönemleri görülür.

Doğası çok az kirletilmiş olan kentlerin gökdelensiz insani bir boyutu vardır. Kentler, çevre ve ekoloji alanında kafamızı kurcalayan sorunlar bakımından bize düş kurduracak denli ilginçtirler. Ve olaya Amerikan bakışı bizi güldürebilir.

Bizim konumuzla ilintili olan küçük şehir Marshalltown, Des Moines'in yaklaşık elli mil ötesinde bulunur; şöyle böyle bir saatlik bir yolla ulaşılan havaalanı vardır. Geçmişi 1842'ye gider; Yerli kabileler o tarihte ABD hükümetiyle bir antlaşma imzalamışlardır.

Marshalltown'ın ilk koloni göçmenlerinden olan Henry Anson, Linn nehri ile Iowa akarsuyu arasında bir şehir inşa etmeyi kararlaştırır. Şimdi ana caddede bulunan kulübesi insan kalabalığının yığıldığı bir merkeze dönüşmüştür. Bu şehre Marshall adını koyar; daha sonra, 1862'de şehrin adı Marshalltown olur. Burasının eyaletin başkenti olmasını umut ediyordur; fakat bu umudu gerçekleşmez. Gerçi şehri belirleyen Anson olmuştur; zira onun adını taşıyan bir sokağı, okulu ve parkı vardır. Onun oğlu Adrian Anson kendi zamanında Chicago White Stockings beyzbol takımının başında olmakla ünlenmiştir.

Marshalltown iç savaş ile on dokuzuncu yüzyılın ortası arasında gelişir. Kolonicilerin yerleşmesine yardım eden yerli reisi Johnny Green 1868'de ölür. Iowa Gaziler Derneği tarafından onun anısına bir anıt dikilmiştir.

Demiryolunun açılışıyla şehir tarım uygarlığından sanayi çağına geçer. Yirminci yüzyılın başında şehirde 10 bin sakin yaşamaktadır.

Başka bir göçmen, ünlü T. Nelson Downs'dur; para oyunlarıyla ünlenmiş bir hokkabazdır. Rahip Bill Sunday, sözleri az çok ülke çapında bilinir olmadan önce ateşli vaazlarıyla hemşerilerinin ruhlarını temizlermiş. Nihayet, son zamanlarda ve tümüyle farklı bir boyutta, uluslararası kariyerinden ötürü Jean Seberg bölgesel bir şöhret olmuştur. Aktris, Marshall Country Historical Museum'a eklenen bir müze içinde onurlandırılmıştır.

* * *

Jean Seberg 13 Kasım 1938'de Marshalltown'da doğdu. Akrep burcundaydı. Doğduğu gün pazardı.

Ailesinin soy zinciri onu tanıyanların belleğindeydi. Zaten bugün 25 bin sakini olan Marshalltown'da hâlâ onun soyundan gelen insanlar yaşamaktadır.

Marshalltown High School'unun eski bir İngilizce ve Fransızca öğretmeni -2002'de kalp krizi sonucu vefat etmiştir- bana Jean'ın soyağacını göstermişti.

Stan Bechtel bu okula devam ettiği zamanlarda Jean'a Fransızca öğretmiş. Dolayısıyla onu iyi tanıyordu. 1939-1945 savaş gazisi olan Bechtel 6 Haziran 1944'te Normandiya çıkarmasına katılmıştı. Zırhlı birliğiyle Paris'e girmişti; o günlerden kalma hayranlık uyandıran bir anısı vardı. "Gerçekten askerliğin yanında ikinci mesleğime Martyrs Sokağı'nda başladım," diye vurgulamıştı. Fransızca'yı orada yeterince iyi öğrenmiş, memlekete geri döndüğünde, o sırada tiyatro tutkunu olan Jean Seberg'e bu dili iyice belletmişti.

Jean'ın annesi Dorothy Benson ve babası Edward Seberg, kökenleri itibariyle birbirlerinden çok farklı yerlerden geliyorlardı; günün birinde birleşmişlerdi.

Aktrisin baba tarafından büyük akrabaları İsveçli göçmenlerdi. 1872'de Amerika'ya ayak basan Edward Carlson, kendi adına ABD'de çok rağbet gören Seberg adını eklemişti. Ailede İsveç geleneğine çok saygı duyulurdu. Her yıl Noel'de, Edward'ın annesi ünlü *glög* hazırlamakla uğraşırdı. Bu, baharat katılarak sıcak içilen ve çocuklara ölçülü verilen alkollü bir içkiydi. Becerikli ev kadını ekmeği hep kendisi yapıyor, nefis küçük pastalar hazırlıyordu. Sözgelimi, kahvaltı tabağını süsleyen tatlı çörekler, leziz pastalar. Bütün komşu kadınlar, kızları da bazen kendisine yardımcı olan Bayan Seberg'in aşçılık sanatını öve öve bitiremezlerdi. Jean da büyükannesinden miras kalan *ginger bread* (zencefilli ekmek) yapmayı çok iyi becerirdi; bu ekmek Fransa'da baharatlı ekmek diye bilinir.

Jean'ın babası 'Ed' (Edward Carlson) doktor olmak istiyordu. Kendi kendini yetiştiren her iyi niyetli Amerikalı gibi küçük işlerle uğraşmıştı. Elbise fabrikasında, demiryollarında (Marshalltown karmaşık bir demiryolu şebekesine sahiptir) çalışmış, kilise bekçiliği yapmıştı. Nihayet parasal sebeplerden ötürü eczacılığa el atmıştı.

Anne tarafı Amerikan toprağındaki kökü itibariyle birçok kuşağı kapsıyordu. Jean'm anne babası köylüydü; La Moille'de toprakla uğraşıyorlardı. La Moille, State Center'a giden yolun yarısında,

Marshalltown'dan on mil kadar uzaktaydı. Ernest ve Frances Benson, John Hart'ın soyundan geliyorlardı. Hart, 1776'da Philadelphia'da Bağımsızlık Bildirgesi'ne imza atan on üçüncü kişiydi. Bu hikâye aktrisin eski dostlarını gördüğüm bir toplantıda doğrulanmıştı.

Belirli bir aile konformizminin izlerini taşıyan Jean, garip düşünceli ama saygıdeğer bir kadın olan büyükannesi Frances'den esinlendi. Yetmiş üç yaşında dul kalan bu kadın ölümüne dek şiirler yazdı; yazdıklarını düzenli biçimde özel günlüğüne aktarırdı. Kızı Dorothy hoş bir insandı; gözlerimin önünde duran fotoğrafının gösterdiği gibi tombuldu. Iowa'nın ilkokul öğretmenliği okulundan sonra bir süre öğretmenlik yapmak için aile çiftliğinden ayrılmıştı.

Edward ve Dorothy'nin evliliğinden dört çocuk dünyaya geldi: 1935'te Mary Ann, 1938'de Jean, 1941'de Kurt, 1949'da David. Evli çiftin ilk günleri zorlu geçti; Jean ne o günleri unutacaktı, ne de mütevazı soyunu.

1940'da karı koca Seberg'lerin durumu düzelmeye yüz tuttu. Ed bir eczane açtı; ek iş olarak postane şubesi ve bir gazete kulübesi işletmeye başladı. Pratisyen mesleğini seviyordu; müşteri çevresi de çok memnundu. Bir yandan balık tutmayı ihmal etmiyor, Iowa nehrinde balık avlıyordu. Amerika toprağında ilk göçmenlerin seve seve bağlı olduğu ilkeleri uyguluyordu: çalışma erdemine güven ve koyu bir inanç.

İhtiyatlı mizacını elden bırakmayarak duygularını ifade ederken ses tonunu ölçülü kullanırdı. Kısaca, kadife eldiven içinde demir yumruk yönteminden yararlanıyor, sıkıntılı durumlar karşısında ikna edici olmayı başarıyordu. Dorothy'ye gelince, bütün zamanını ev işlerine ve dört yavrusunun eğitimine ayırmıştı.

Artık orta burjuva sınıfına yükselmiş durumdaki evli çiftin yeni sosyal konumu, o küçük Middle West şehrine yaraşan iyi toplum görünümünü yansıtıyordu. Bu hayat tarzının dayanakları çalışma ve çabalama zevki, iyi gelenek-göreneklerdi.

Seberg'ler pazar âyinini hiç kaçırmazlar, her yemekten önce dua ederlerdi. Aile içinde geçerli olan temel ahlâk ve din kuralla-

rı, dış hayatta aile bireylerinden her birini derinden etkilemişti. Hayatın zorlukları ve acılar İsa peygamberin çilesinin işaretleri olarak kabul edilmeli, inancın suskunluğu içinde yaşanmalıydı. Jean bütün ömrü boyunca İncil'i yanından ayırmadı; o kitabı kötülükten koruyan bir tılsım gibi algılıyordu.

Ağzından çıkan ilk cümle -ona çocukça bir şey denebilir- şöyleydi: "*I can do it alone.*" (Onu tek başına yapabilirim). İçinde hissettiği gizemli güçleri çalkalayan hayat düzeni, o güçler özgürleşince onu sıradışı bir yazgı yaşamaya sürükleyecekti.

Ilımlı ve cana yakın aile yuvasını terk etmeden önce, gençliğinin göze çarpan yıllarını Marshalltown'da yaşadı; öyle ki bu mekân savaş sonrası dönemde dinginlikle yarışıyordu.

Şehir sanki ıssız gibiydi; orada yaşayanlar topu topu 18 bin kişi kadardı.

Geniş sokaklar, ağaçlı caddeler; tek katlı ya da düzayak, eşit yükseklikte evler; evlerin kimilerinde sütunlu girişler; hafif eğimli çatılar, dar ve uzun tahtadan duvarlar... Evlerin her biri çimlerle örtülü, kozalaklarla dolu geniş bir alana yayılmıştı.

Jean böylesi bir yarı-köy dekorunda büyüdü. Orada hâlâ kulak verildiği zaman her cinsten kuşun hoş şarkıları duyulur. Pek fazla araba geçmez. Yol kenarına dizilmişlerdir; sahiplerinin kendilerini seçmesini beklerler. Burada her şey sakin ve huzur vericidir.

Jean kırsal kökenlerine bağlıydı, ama bu yüzden aşağılık duygusuna kapılmamıştı. "Ben köylü kızından başka bir şey değilim," derdi hep. Kendisini üne kavuşturan o yapay dünyaya atıldıktan sonra bile derin köklerinden asla kopmadı.

Mesleğinde hüküm süren acımasız, boş ve hayâsız çevreye ne zaman toslasa, kuşkusuz ömrünün denge ve huzur dolu o günlerini aramıştır. Ancak Marshalltown'ı terk ettikten sonra pek çok hemşerisinin gözlemlediğine göre kendi cemaatinden dışlanmış, uzak kalmıştı.

Jean bu iki yanlı davranış biçimini hiçbir zaman çözümleyemedi; bu davranış biçimi, özellikle ailesi ve yakınları dahil ilişkileri üzerinde kötü sonuçlar doğuracaktı. Daha genç yaşta gelece-

ği çizilmiş gibiydi. İlkokul, kolej ve liseden sonra bir meslek öğrenecek ve onun içine girecekti. Evliliğin yürümesi için mali bakımdan yeterli ölçüde sağlam olan hayatının erkeğini bulacak, çocukları olacaktı...

Gelgelelim, Jean çok erkenden dikkatleri üzerine çekti. Aslında başkalarına karşı kendini yabancı hissediyor, marjinal görünüyordu; bundan dolayı da gizli bir gurur duyuyordu. Bir karakterin evriminde doğuştan gelen ve sonradan kazanılan özelliklerin payı ne kadardır? Sonu gelmez bir tartışmadır bu.

Küçük kız Jean hiç kuşkusuz büyükannesi Benson'un etkisine maruz kalmıştı; bu kadının sanatçı bir ruhu, tutkulu bir karakteri vardı. Küçük yumurcağın kaprislerini, yaramazlıklarını hoş karşılardı. İhtiyar kadın torununu öyle severdi ki bu yüzden çok anlayışlı davranırdı.

Jean çok küçük yaşta hayvanlara -sözümona bizden aşağı olan yaratıklara- bağlandı ve onlarla ilgilenip onlara acıdı. Galiba canlı varlıklara gösterilen haksızlığı ta ruhunun derinliklerinde hissediyordu; ne de olsa onlar güçsüz ve savunmasız olduklarından baskı altına alınmışlardı.

Seberg'in komşuları -ilk evlerinin yanında oturanlar- onun karşısına çıkan kimsesiz kedileri, köpekleri evine getirdiğini anlatırlardı. Belki ölen hayvanların da cenaze törenine lâyık olduklarını düşünüyordu!

Dokuz yaşına doğru ilk tiyatro piyesini yazdı ve sahneye koydu: *Hayvanlarla İyi Ol*. Bu piyesle Amerikan S.P.A Ödülü'nü aldı; ödülün yanında, kendisine bir köpek yavrusu armağan edildi. Evin köpeği Rusty'yi üzmemek için armağanı kabul etmedi. Daha sonraları, İngiltere'de National Wildlife Guild'e üye olacaktı.

İlköğrenimine paralel olarak çocuk bedenini uyumlu biçimde geliştirmeye yarayacak çeşitli sporları yapıyordu. Nitekim kaynanazırıltısını öğrendi, akrobatik dans yaptı, teknik olduğu kadar artistik olmayı da gerektiren bütün spor dallarını çalıştı. O tarihin fotoğrafları onu genç gücünü geliştirirken yansıtır; bu bakımdan öteki öğrencilerden farklı değildir. Bununla beraber, yüzü her zaman tanınan ifadesini çoktan almıştır. Kaşlarının kusursuz

yay biçimi, bakışlarındaki parlaklık, incelmiş dudakları, daha sonra 'Jeanne d'Arc' tipi kesilen saçlar dikkat çekicidir; işte bütün bu özellikler onun yıldız kişiliğini yaratacaktır. Tümüyle zariflik içeren geçici bir tebessüm hatlarına bir hoşluk katar; öyle ki hayatının en kötü anlarında bile bu tebessüm asla silinmeyecektir.

Akrabalarıyla ilişkilerinde Jean nazik ve saygılı görünürdü.

Ailede baba egemenliği geçerliydi. Bilindiği üzere, genel kural olarak çocuğun sevgisi kendisine karşıt cinsiyeti olan akrabasına yönelir; buna karşılık kendisiyle aynı cinsiyeti taşıyan akrabasını kıskanır, ondan hoşlanmaz. Seberg'lerde hiçbir zaman büyük kavgalar yaşanmadı. Bunun sonucu, hayatının sonuna doğru Jean psikiyatrik bir analize girerek kendi bilinçaltını araştırmaya kalkmıştır. İradesinin çağrısına uyarak ruhsal verileri aydınlığa kavuşturmuştur; söz konusu veriler, o dönemde yaşadığı nesnel gerçeklikle karşıtlaşan anılardı. Açıkçası çocukluğu iç karartıcı bir dönemi yaşamış, baskılar ve yalnızlık içinde geçmişti. Acaba bunun sebebi Seberg ailesinin bağlı olduğu koyu inanç mıydı? Bu denli zeki ve duyarlı bir çocuğun hissettiği günahkârlık duygusundan onlar mı sorumluydu?

Kilisede, huzursuzluk ve iç acılarıyla kıvranan müminler Tanrı'nın gürleyen sesini yorumlayan Protestan papazı dinlerlerdi. Her birimizi çarpan ilk günahı dile getiren korkunç yıkımlardan nasıl korkulmaz! Bir çocuk ruhunda bunun izi silinmeyebilir. Bereket versin, zaman değişti ve ben şimdilerde kilisede barış ve bağışlamaya ilişkin sözlerden başka şey dinlemez oldum.

Jean 1952'de vaftiz edildi ve dinin 'diktatörlüğü'nden hiçbir zaman tam anlamıyla kurtulamadı. Yalnız o değil, bütün kuşağı böyleydi. Bu sonuca, Marshalltown'da bazı okumuş kadınlarla yaptığım görüşmelerden sonra vardım. Bölgenin İskandinav kökenli göçmenleri, Latin karakterinin tersine kendi soğuk ve ihtiyatlı mizaçlarıyla daha çok uyuşurlar. Başlangıçtan gelen Protestanlıklarını koruyarak bu dini karakterize eden katılığın ilkelerinden ayrılmamışlardır.

Ülkenin dümdüz uzanan dekorunun ötesinde mısır, hintdarısı ve otsu bitkilerin altın sarısı dalga dalga uzayan örtüsüyle giz-

Küçük bir şehir olan Marshalltown'dan bir görüntü.

lenen kara toprağın uçsuz bucaklığını görünce insan Middle West'in bu kısmında belirli bir sevinç duyabilir. Mississippi akarsuyu (özellikle çağlayanlar) boyunca dizilen doğal güzellikler, yerli kalıntıları (sayısız mezarlar) ve özellikle Marquette zamanında Avrupa kolonileştirmesinin izleri görülmeye değerdir.

Ancak Marshalltown'dan kaçmak gençler adına bir kurtuluş sayılır. Zira Amerika'nın göbeğindeki küçük şehirde küçük burjuva konformizminden bunalıyorlardı. Jean da hemşerilerinden -ailesi dahil- farklı hissediyordu kendisini; şansı yaver gitmiş, oradan uzaklaşma gücünü ve iradesini kendinde bulmuştu.

Büyük kız kardeşinden üç yaş küçüktü. Fakat kendisine ondan aşağı değer biçilmesine razı olamıyordu. Mary Ann özellikleri bakımından -aslında gerçek özelliklerdi bunlar- genellikle örnek gösterilirdi. Üniversite öğrenimini ciddiye alıp titiz çalışmasıyla başarıya ulaşmıştı.

Bir gençlik fotoğrafı Mary Ann'ı şöyle yansıtır: Çok ustaca taranmış, kıvırcıkları bozulmayan kestane sarısı bukle bukle saçlar. Gözlük -ailede bir tek onda bulunur- kendisine bir eğitimci havası vermektedir. Onun yanında, kulaklarına kadar dalga dalga sar-

kan saçlarıyla Jean durmaktadır; beyaz bir elbise giymiş, kendinden emin haliyle zekice gülümsemektedir. U.S. 516929 numaralı pasaporta göre, resmi anlamda Jean'ın boyu 1,60 m., ağırlığı 50,8 kiloydu. Ne var ki kilosu zamanla arttı; bunun sebebi, acı çektiği ruhsal sıkıntılardı.

Büyüdükçe kişiliği de gelişiyordu. Kendi içine kapanmamış, bireyci kalmıştı. Sonra, gizli bahçesini yetiştire yetiştire toplumla kaynaştı. Tiyatronun ötesinde kitap okumak belli başlı uğraşlarındandı. Sözcüklerin gücünü ve onların doğru kullanımını çok erkenden anladı; sözcükler onlardan yararlanmasını bilenlere büyük avantaj sağlıyordu. Nitekim uzun süre şiirler yazmaya koyuldu. Şiirlerini saklamıştı ama ne yazık ki ömrünün sonunda bütün kâğıtlarıyla birlikte kayboldular.

Romain Gary'yle evliliğinden sonra, Jean daha ciddi olarak yazmaya başlayacaktı. Düzeltmen ve tarafsız sansürcü olarak kocasının isteklendirmesi doğrudan ruhunu etkiliyordu. Kuşkusuz bu alanda, sıradan bir başarının takdir edilmesinden ziyade daha fazla şey elde etti.

Aynı yaşıtı olan çocuklar gibi, kişiliği üzerinde etkili olan aile ve okul çevresi onun geleceğini kurmasını sağladı. Bununla beraber, babasından hiçbir zaman baskı görmemişti. Daha ilerideki zamanlarda, annesinin yazar olmasını, babasınınsa hekimlik yapmasını dilediğini söyleyecektir. Boğa güreşçiliği ve tıbbi meslekler -özellikle cerrahlık- bir ara ilgisini çekmişti.

Sanatçının salt yeteneğiyle yarattığı düş ve hayal dünyası çok erkenden onu büyülemişti. Klasik şiire yöneldikçe, kadın şair Emily Dickinson'ı zevkle okudu; Dickinson, Poe ve Whitman'la beraber Amerikan bağımsız edebiyatının üç ayağından birini oluşturur. Jean, 'Amherst rahibesi' lakabını taşıyan -çünkü daima beyazlar giyerdi- bu münzevi kadın şairin özellikle ezgi lirizmini takdir ediyordu. "*I'm nobody. Who are you?*" ("Hiç kimseyim ben. Ya sen?")

Jean'm dostlarından biri, Lenora, onunla sık sık Iowa nehri kenarına gittiklerini anlattı bana. Bu nehir, 6. sokakta bulunan Seberg'lerin evine yakındı. Genç kızlar akarsuyun kenarına oturunca, Jean Dickinson'la Edna Saint-Vincent Millay'den şiirler oku-

maya başlarmış. Marshalltown'da şiirle ilgilenen pek yoktu; işte bu durum genç estete ayrı bir gurur veriyordu.

Başkalarına nazaran Jean'ın ayırt edici özelliği kıskançlıklara sebep olmuyor değildi. Daha sonra, dar kafalı ve riyakâr diye nitelediği bir toplumun doruklarına çıkınca, maruz kaldığı ağır eleştirilerden daha çok yakınacaktır.

Şehirde yaşayan gençlerin belli başlı eğlencesi sinemaydı. Şimdi, Marshalltown'da bulunan dört sinema salonundan kala kala bir tanesi varlığını sürdürmektedir; o da yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Jean ilk sinematografik heyecanlarını Orpheum'da yaşamıştı. Binanın dıştan görünüşü, hiç de *picture palace* (görkemli yapı) izlenimi vermiyordu. Öteki konutların arkasında kalmıştı, dikkat çekici hiçbir özelliği yoktu. Oysa sonuçta seyirci için yeterli olan şey salt hayran gözlerine sunulan sahne değil midir?

Miss Seberg sinemada ilk rolünü oynayan Marlon Brando'yu Orpheum'da keşfetti. *The Men* (Onlar Erkekti!) filmi 1950'de Fred Zinnemann tarafından çekilmişti. Film, savaştan sakatlanarak dönen bir askerin öyküsünü anlatıyordu. Asker, nişanlısına namusluca söz verir; sakat bedenine can katmak için ahlâki ve fiziksel bir mücadeleye girişir. Sonuçta en büyük galip aşktır. Tema hayli karamsar ama gerçekçidir; savaş sonrası gençliğinin duyarlı olduğu son zamanların olaylarını hatırlatmaktadır.

Jean on iki yaşındaydı. Kafası karışmıştı; salondan çıktı. İçinde bir şeyler hissediyordu: bilinmeyen bir dünya, bitmez tükenmez düşünsel imkânlar... İşte, sinemanın bilgiye susamış genç zekâya sunabildiği şeyler.

Hayatında ilk kez, oyuncudan ve özellikle onun fiziğinden kaynaklanan başlıca nitelikleri sorguladı. Gerçi Brando ona göre sinemadaki erkek yıldız sanatçının ilk örneğini temsil etmiyordu. Buna karşılık, filmdeki duygusallıktan, heyecan verici oyundan çok etkilenmişti; zira aktör duygusallığın bütün boyutlarını canlandırıyordu.

Aktörün oyunundaki kaliteyi de takdir etmişti. Beyazperde aktöre özel bir nitelik kazandırır; kendisine bakar; büyük ölçüde

narsisizmini okşayan bir etkendir bu. Marlon 1950'li yıllardan bu yana kişiliğine ve adına efsanevi bir boyut katarak sanatı oynamayı becermiştir.

Yedinci sanatın büyük çapta büyülediği Jean oyunculuk sanatını incelemeye girişir. Kütüphanede Konstantin Stanislavski'nin *Bir Aktör Hazırlanıyor* kitabını bulur. 1863'te doğan Konstantin Stanislavski, baba mesleğini sürdürmeyi vaat eden bir sanayicinin oğlu olmasına rağmen tiyatronun büyüsüne kapılır; otuz beş yaşında Vladimir Nemiroviç-Dançenko'ya katılır. Tiyatro oyunu yazar, eleştiriler yapar; amacı Moskova Sanat Tiyatrosu'nu kurmaktır. Pedagojisi piyesin ortaklaşa okunmasına dayanır. Bundan doğan tartışmalar sonucu, rollerin dağılımı kararlaştırılacak, yorulmak bilmeden uzatılan sayısız provalar yönlendirilecektir. Seyirciler salona tam saatinde girmelidirler; gecikenlere kapılar kapanır. Bütün sahne boyunca, herkes mutlak sessizliği koruyacaktır. Bu, tiyatro geleneğinde küçük bir devrimdi!

Tiyatro adamı *Bir Aktör Hazırlanıyor*'da, oyuncunun yüklendiği görevleri bir bir sayıp döker. Şunu söyler mesela: "Oyuncu oyunu kendi duygularıymış gibi oynamalıdır..." Tabii söz konusu olan 'natüralist' ve 'hümanist' oyuncu, ayrıca 'biyomekanik' yöntemlerdir. Alıntılara fazla girmeyelim. Yeniyetme yazarın bilinçaltının araştırılmasına dayanan soyut teorilerinden fazla bir şey anlamadığı düşünülebilir. Jean bu eserin üzerinde bir gecesini geçirir; ertesi gün hemen iade eder. Babasının satışa sunduğu sinema dergilerinin anlaşılması hiç kuşkusuz daha kolay olmuş ve sinemaya ilgisini artırmıştır.

Brando'ya hayranlığını belirterek görüşmeyi arzuladığını yazar. Tabii cevap alamaz. Daha ileride, yıldız sanatçı olduğu zaman, bir gün davetini yineleme fırsatı bulur. Artık yıldızlığa yükselmiş olan küçük yazışmacısının şöhretinden etkilenen Brando onun isteğini tekrarlamasını alaycı bir üslûpla kabul eder.

1954'te Jean, kendi gözünde harika bir ilham kaynağı olan Frances'ın kocası, büyükbabası Ernest Benson'u kaybeder. La Moille çiftçisinin naaşı üstü açık bir tabutta yatmaktadır. Dorothy

Seberg son bir saygı ifadesi olarak kızının ölüyü kucaklamasını ister. Jean bu isteği yerine getirmekten tiksinmiştir. Buna rağmen, babasının ölümünden çok etkilenen annesini kırmaz, ısrarı üzerine isteğini yerine getirir.

Ölünün soğuk bedeniyle teması, içinde bastırılması mümkün olmayan bir iğrenme duygusu yaratmıştır. Bir türlü içinden çıkmayan bu duyguyu unutamaz. Meslek hayatı sırasında, oynadığı filmin bir sahnesinde ağlaması gerekmektedir; bunun için, belleğinde yaşayan bu hatıraya başvurması yeterli olmuş ve gözyaşı dökmesi için soğuk bir yüzeye dokunmuştur. *Azize Joan* filminin çekiminden itibaren bunun deneyimini yapar; o filmde canlandırdığı oyuncu defalarca ağlamaktadır.

Jean'ın merhamet duygusu salt kimsesiz ya da hasta hayvanlara yönelik değildi. 1950'li yıllarda Amerika'da büyük bir sorun olan Siyahların davası ve ötekileştirmeler genç kızı çok etkilemişti. Gerçi Marshalltown'da çok Siyah yoktur ve sayıları bugün de fazla sayılmaz.

1970'de ABD nüfusunun yüzde 12'sini Siyahlar oluşturuyordu; toplam nüfusları 22,5 milyondu. Siyahların hayat koşulları İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar değişmemişti; ama ülkenin sanayileşmesiyle beraber bir yerde tutunup yerleşmeleri kökten değişti. On dokuzuncu yüzyılın ortasında, Siyahların onda dokuzu güneyde yaşıyordu. Günümüzde bu sayı iyice azalmış, geri kalanı kuzeye ve batıya göç etmiştir.

Siyahlar yoksuldular, okuma yazmaları yoktu, vasıfsızdılar, yığınlar halinde işçilerin ve vasıfsız emekçilerin saflarına katıldılar; fabrikalarda, gemi tersanelerinde göçmenlerin yerini alarak en ağır çalışma koşullarına boyun eğdiler. New York, Chicago, Philadelphia gibi büyük kentlere yerleşerek kentsel nüfusu arttırdılar. Orta Amerika'nın küçük şehirlerinde ve ücra köylerde iş bulmaları mümkün değildi.

Iowa'da kaldığım sırada, Siyahlarla Beyazlar arasında hiçbir gerginliğe tanıklık etmedim. Bu da korku, ekonomik güvensizlik gibi cemaatler arası karşıtlığın nesnel sebeplerinin bulunmadığı-

nı gösteriyor. Herkese açık olan Amerika'nın kökeninde özgürlük, eşitlik gibi ilkeler geçerliydi. Bu söz konusu erdem, Siyahlar açısından hiçe sayılırdı; ama şimdi medeni hakları yeniden düzenleyen çeşitli yasalar sonucu geçerli kılınmıştır.

Siyahlar iki cazibe kutbu arasında gidip gelirler. Beyaz toplumun çekimi onları bu toplumla bütünleşmeye doğru iteler. Bu durum, ırk ayrımının kaldırılmasının doğal sonucudur. Söz konusu süreç Martin Luther King ve National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) gibi bazı örgütler tarafından başlatılmıştır. İşte bu süreç belirli bir hayat düzeyine ulaşan Siyahları kendine çekmektedir.

Bir başka açıdan, sefaletten umutsuzluğa düşen Siyah yoksullar bölünme çözümüne daha yakındırlar. Bu doktrin Kara Güç'e katılan Kara Panterler ya da özerkçi Kara Müslümanlar gibi aktivist gruplaşmalarda geçerliydi.

1952'de Jean, NAACP'nın Des Moines şubesinin üyesi olur. Bu girişim ailesini ve çevresindeki olumlu düşünceli insanları şaşırtmaktan geri kalmaz. Onun görüşü saçma gibi, en azından tuhaf görünmektedir. Bununla beraber, girişimi düşünülüp tasarlanmış bir şey değildir. Yine de ileride somutlaşacak olan daha derinliğine bir amacı ifade ediyordur.

Seberg'ler tatil günleri hiçbir yere gitmediklerinden Jean da olduğu yerde kalırdı. Yeniyetme yaşına gelmişti; evlerine yakın olan Riverside Parkı'nda küçük Beyaz ve küçük Siyahlardan oluşan bir grup çocuğun başında durması istenmişti.

Şehrin sınırlarını yaklaşık olarak kuzeyde Iowa nehri, güneyde demiryolu belirliyordu. O tarihte, Siyah cemaat elli kadar aileden meydana gelirdi; Siyahlar Beyazların dışında yaşarlar, onlardan ilgi görmezlerdi. Bu durum, savaş sonrası az çok bizim ülkemizdeki (Fransa) Romanların durumuna benzemektedir.

Çocuk bakıcılığı yaparken Miss Seberg hayatında ilk kez kendine özgü toplumsal bir sorunla karşılaşmıştı: farklı ırklardan insanlar arasındaki ilişkiler. Bu, onun açısından bir keşifti, çeşitli soruların kaynağıydı.

Büyükanne Dorothy Seberg, anne Jean Seberg ve oğlu Alexandre Diego Gary.

Küçük bir Siyah tam kış ortası, karda donmuş halde bulunur. Şans eseri, hekimlerin sayesinde hayatta kalır. *Times Republican* baş sayfasını ölmek üzere olan bu çocuğun kurtarılmasına ayırmıştır. Gelgelelim, Beyaz cemaatin ilgisi hemen akabinde kesilir. Karma eğitimi öngören iyi niyetli vicdan, ırkçılığı kökünden kazımaya yetmiyordur.

Öteki Batılı ülkelerde olduğu gibi Amerikan eğitim sistemi de hâlâ uyuşmaz bir tavır içindeydi. Okul masrafları yüksek, eğitim kalitesizdi. Amerika Birleşik Devletleri'nde daha önemli bir uyuşmazlık daha vardı; şöyle ki ırkların kaynaşması okullarda sorunun odağını oluşturuyordu. Ulusun formasyonunda eğitimin yeri belli başlı bir sorun olarak kendini dayatıyordu.

Jean, siyah bir atletle arkadaşlarından birinin bulaştığı olaya tanık oldu. Genç adam Beyazlarla dans etmeye izinliydi. Galiba biraz kışkırtıcı davranıp ya da saflığından yanlış davranarak kıza karşı çok girişken göründü. Zavallı çocuk kıza yeniden eşlik etmek istediği zaman dayağı yedi. Jean onun erkek hemcinslerinin

saldırısına isyan etti. Bu tutumu, Siyahların özgürleşme hareketine bağlılığını kısmen açıklıyordu.

Yeniyetme çağının sahte kayıtsızlık döneminden sonra, rezil gerçekliği ve onunla gelişen şiddet dünyasını keşfediyordu. Jean'ın hâlâ kendini savunacak başka sebepleri vardı: Doğduğu çevreyi biraz çabuk terk etmesinden dolayı ona sitem edilebilirdi ama dostluklarına büyük sadakatle bağlı kalmasını takdir etmek gerekirdi. Yıldız sanatçı olmuş, fakat sevdiklerini asla inkâr etmemiş, başkalarına gösterdiği sevgi susuzluğunu daima dışavurmuş, insan yüreğini esir alan bencilliği reddetmişti. Balzac dememiş mi: "Bencillik dostluğun zehridir."

Jean'ın kolejde okuduğu tarihte politika kültürüyle ilgisi yoktu. İyi niyetli Marshalltown toplumunun tutucu çevresiyle düşüp kalkıyordu. İyi bir öğrenim görmenin önceliğine inanmıştı. Üniversitede kendi geleceğine yeni bir yön çizecekti. Gerçi ara sıra komünist öğretiden konuşulduğu kulağına geliyordu; fakat Amerikan toplumunu lânetleyen bir öğretiydi bu; çünkü o toplum cumhuriyeti kuran değerler yaratmış ve bireysel mülkiyeti öne almıştı. Jean'a göre bunlar sözcüklerden ibaretti. Daha ileride, eylemlerinin komünizme yönelik gizli eğilimler taşıdığını duyduğu zaman buna gülüp geçti. Şu ya da bu harekete katılması, kendisine özgü sebeplerden ötürü her zaman bireysel nitelikte olmuştu.

Stan Bechtel o okulda kendi öğrencisiyken Jean'ı tanımaya geniş zaman bulmuştu. Uluslararası üne kavuşan bir yıldız olduktan sonra da Marshalltown'da onu defalarca gördü. Jean'ın kişiliği üzerinde yakınları ve ailesiyle birlikte aynı kanıdaydı. Şu düşünceleri paylaşıyorlardı: Bir yandan, genç kız okul ve aile çevresinde serpilip gelişecek, daha sonra güven verici bir meslek edinecekti. Ardından, kurulu düzenin sürekliliğini sağlayacak gücü olan şehrin kibar bir delikanlısına âşık olacaktı. Diğer yandan, genç kızda henüz tam belirginleşmeyen gizli bir tutkunun tohumları gelişiyordu; kendi çocukluğuna bakılırsa, yerel burjuvazinin ideallerinden farklı bir şeydi bu. Ötekilere

nazaran farklı biri olduğunu bilmek, bu özellikten en iyi sonucu çıkarmak kaçınılmazdı; ona lâyık olduğu değeri vererek bunu kanıtlamak lâzımdı.

Fransa'da on dokuzuncu yüzyılda bir noter ya da yargıç kızı, sahneye çıkarsa 'kötü yola düşmüş' sayılırdı. Nasıl bir alçaklık olurdu bu! Aynı şekilde, Amerikalılar da modern denen Batılı toplumun temelini oluşturan şeyi anlamamışlardı. O toplumda herkes için hayatı yaşanılır kılmayı sağlayan zorunlu ve değiştirilemez temel ilkelerin, yol gösterici kuralların farkında değillerdi. İlk Püritenlerin Doğu kıyısına ayak basmalarından bu yana, Avrupa bu alanda Beyazlar Amerika'sını büyük çapta etkilemiştir.

Ne iyi ki, zihniyetler evrim geçirmiş bulunuyor. Gelgelelim, savaş ertesi geri gelen barış ve refah, gelenek göreneklerde ve kafalarda o denli özgürleşmeyi sağlayamadı. Sayısız yasak ve tabular ancak yıllar sonra silinebildi.

Jean *High School*'a (orta öğretim kurumu) 1953'te girdi. O okulda zorunlu olan orta öğrenim liselere tekabül ediyordu; eğitim iki devre halinde altı yıldı: *junior high* ve *senior high*. İkisinin bütünü bir derecelenme kazandırıyordu. Ancak bu işlem bir sınav değildi; öğrenim sonucunu belgeleyen bir sertifika verilmekteydi sadece. Öğrenci bazı dersleri seçebiliyor ve seçmeli derslerini yıldan yıla değiştirebiliyordu.

Koleje kabul edilişi Jean için hayat düzeyini yükseltme fırsatı sayılıyordu; zira hiçbir başarı şansını geri tepmek istemeyen ciddi bir çocuktu: güzel, narin, yaşına göre hoş görülebilecek, biraz oğlan çocuk tipli bir genç kız. Fiziksel bakımdan boyu yetişkinlik çağına ulaşmıştı. İnce hatları olan bir yüzü, değişken nüanslarda iki kocaman gözün aydınlattığı ışıltılı ve tatlı bir bakışı vardı. Seberg'lerin torunu dikkatleri üzerine çekmeye başlıyordu... O da bunun farkındaydı!

Marshalltown sanatsal özelliği olan yapılara sahipti, ne var ki kültürel bir şehir niteliği taşımıyordu –hiçbir zaman da olmamıştır. Fakat Yeni Dünya'nın spora ilgisi büyüktü; nitekim ABD'nin en küçük şehrinde bile beyzbol ve basketbol takımları çoktan ku-

rulmuştu. Marshalltown sporcuları daha Jean zamanında varlık gösteriyorlar, binlerce taraftarın hayranlığını kazanıyorlardı.

Jean sportif bir yapıda mıydı? Genelde her zaman sporculara ilgi göstermişti. 1966'da *Times Republican*'dan Warren Robeson'a gönderdiği bir mektupta şöyle yazmıştı: "Basketbol şampiyonası bakımından yerel heyecanı paylaşıyorum. Söylemek zorundayım ki bizim oyuncular son on bir yılda ilginç başarılar kazanmışlardır."

Tiyatro gibi bir sanatın pratiğine lisede başlamak insanı geliştirmez. Ancak Jean diksiyon hocası Carol Houghton'un şahsında yol göstericisini ve akıl hocasını bulmuştu.

1899'da doğan Carol Houghton ailesiyle birlikte 1902'de Marshalltown'a gelerek yerleşmişti. Meslek hayatı boyunca İngilizce, Fransızca, dramatik sanat, diksiyon ve beden eğitimi dersleri verdi. Gitgide hem oyuncu hem tiyatroda sahne koyucu oldu. Televizyon yapımlarında, piyeslerde, filmlerde adı geçen öğrencilerinin başarısıyla iftihar ediyordu.

Kız öğrencileri arasında Jean en tanınmış olanıydı. Jean'ı kendisi yetiştirdi ve onunla ilişkisini kaybetmedi. Jean, Carol hakkında şöyle diyor: "Carol gerçek bir despottu, ama iyi kalpliydi. Bizi ateşleyen o olmuştur!"

1964'te Carol Houghton çok geçmeden emekli olacağından gelecekteki günlerini düzenledi. Ohio Üniversitesi'nin tiyatro bölümü sorumlusu Ed Wright eski dostlarından biriydi. Carol iki yıllığına onun yanına gitti; orada tiyatro derslerine devam etti. Her ilkbaharda, öğrencileri ve ekibi iki haftalığına New York'a götürüyordu. New York'ta öğrencileri, oynayacakları on dört piyes beklerdi.

On yıl kadar önce, Dennison Players firmasının bir yapımında rol almıştı. Bu fırsattan istifade ederek Avrupa'da bir turneye çıktı. 1957'de aynı tiyatro topluluğuyla Japonya, Kore ve Okinava'ya gitti. İlk kocası Ralph Dodd'un ölümünden sonra, tek başına Marshalltown lisesine geldi; sınıfının ellinci yıldönümü kutlamasına katıldı. Carol birkaç yıl önce dünyadan ayrıldı. Ama onun hatırası öğrencilerinde büyük iz bırakmıştı.

Jean, bütün fırsatları engelleyen ve kızına el koyan bir anne yüzünden onun geç evlendiğini biliyordu. Nişanlısı bir araba kazasında kendini öldürmüştü. Böylece, kişiliği mazisiyle önemli ölçüde etkilenen bu insana gizemli bir boyut daha eklenmişti. Dinamik, mükemmel bir eğitimci olduğundan Marshalltown'da öğrencilerini müzikal komediye de başlattı. Bu müzikal tiyatro Amerikan tarzı bir türdü. Öğrencilerine tiyatroya özgü dergileri okuttu.

Karısı kadar Ralph Dodd da tiyatroyla ilgilenirdi; evli çift rollerin dağılımı için öğrencileri evlerine davet ederdi. ABD'deki muhabirim Garry McGee bu konuda Bayan Houghton'dan edindiği nükteli bir öyküyü bana iletmişti. Jean o zamanlar birinci yıl öğrencisiymiş ve Carol'un diksiyon dersi verdiği sınıflardan birine katılıyormuş. Hocası şöyle anlatıyor: "Bir akşam, çok geç saatte genç kız evime beni görmeye geldi. Yaptığı her şeyi çok ciddiye alırdı; aktris niteliklerinden endişe duyuyordu. Bu konuda düşüncelerimi sordu. Sanki vereceğim alelade bir cevap sonucu kendi geleceğini belirlemek istiyordu. Israr etti. Onu tatmin ederken epey zorlandım. Benimle oyun oynamıyordu. Birkaç tavsiyede bulundum, pedagojimin dayandığı temel ilkelere değindim: kararlılık, dinamizm ve yetenek."

Carol bıkıp usanmadan öğrencilerine şunları yinelerdi: "Oyuncu sesini ve bedenini kullanır. Bu kural şöyle açıklanabilir: Jestler, konuşmadan önce gelir. Kendi rolünü öğrenmek gerekir. Çalışmanın önemli bir kısmı tekniktir: Yazılı metni özümlemeli, rol dağılımını derleyip toparlamalı – soluk alıp verme, hareketler, oyunun mekânı. İyi bir diksiyon önceliklidir. Seyirci konuşmaları ayırt etmek ister. Senaryonun iyice ayrıntılı olması ve oyuncunun 'doğru' seslendirme yapması şarttır."

Bayan Houghton her şeyden önce öğrencilerinin eleştirel düşünceyi sekteye uğratan sosyal çevrenin konformizmiyle mücadele etmesini istiyordu. Bir gün öğrencilerinden biri intihar edince, savunduğu fikirler sonucu bu sorumlulukta payının bulunup bulunmadığından şüphelenmişti. İyi ki, lise bu denli açık bir kişiliği anlayışla karşılıyordu ve ona resmi kanaldan hiçbir uyarı yapılmamıştı.

James Dean'in ölümü kuşağının bütün insanları gibi Jean Seberg'i de çok etkilemişti.

Özgürleşme yanlısı olan ve orijinalliği yansıtan Carol'un küçük çevresinde uyandırdığı etkiler tabii ki acayip karakteri gelişen Jean'ın hayal gücünü etkilemişti. Bu şeytani karakter kötülük eğilimine pek yakındı. Genç erkek arkadaşından hamile kaldığını bir kız arkadaşına itiraf ettiği zaman onun tepkisini denemek için bunu doğrudan açıkladı.

Cinsellik o tarihte tabu sayılıyordu; ama bu tabu dünyanın dönmesini, doğanın işlevini yerine getirmesini önleyemiyordu. Doğal olarak evlilik dışı hamilelikler de gerçekleşiyordu. Kendisi de suçlu sayılan bir oğlanın kurbanı olan zavallı genç kızın onurunu lekeleyen utanç verici şeylerdi bunlar.

Bunun için, bu sorunların insanları nasıl rahatsız ettiğini görmek bakımından, sinemada hüküm süren Püriten sansürü gözlemek ve kadın dergilerine yazan kadın okuyucuların mektuplarını okumak yeterlidir. Nikâh yapmadan karşı cinsten biriyle birleşen genç kız hayata nasıl hazır olacaktır? Eğer suçu işleyen delikanlı onunla evlenmeyi istemezse, önüne gelenle düşüp kalkan kadın sayılacak, önemsiz bir yaratık olacaktır. 'Fiziksel' yanı ağır basan cinsellik konusunda, ne de gebeliği önleme hakkında bu toplumda çıt çıkmaz. Böylesi olayların sonuçları her fırsatta örtbas edilmiştir.

Jean, Elia Kazan'ın çevirdiği ve James Dean'in başrolünü oynadığı *Cennet Yolu* filmini görmüştü. Oyuncunun ölümü, kendi kuşağının bütün gençleri gibi onu da üzmüştü. Bunun üzerine, kırk yaşına gelmeden kendisinin de öleceğini söylemekten zevk almaya başladı. Bunu nasıl mı yapacaktı? Kafasına bir kurşun sıkarak intihar edecekti: pek şiirsel yanı olmayan bir yöntem.

Erkeklerle ilişkilerinde Amerikan standardına göre aşırı uygarlaşmış tipleri reddetme eğilimindeydi; ona göre, o erkeklerin kendi sosyal sınıflarının ilkelerine tabi olmaları, tutum ve davranışları, giyim kuşam biçimleri kabul edilemezdi. Bu yönü Jean'ın sanatsal karakterini dışa vurabilir.

Sürekli hareket halindeki bu dünyada Jean evinden hiç çıkmayanlardan ziyade 'ötekiler'e, gezginlere yaklaştı. O dönemde, Paul Richer adında genç bir eğitimciyle sık sık görüşürken babasının kendisini uyarması dikkatini çekti. Genç adam eğitim metotları ve derslerinin içeriği yüzünden komşu şehirdeki işinden atılmıştı. Söz konusu metotlar o eğitim kurumunda uygulan konulara ilişkin siyasal ve sosyal normlara ters düşüyorlardı. Paul öğrencilerini komünizm alanında uzun bir inceleme yapmaya zorlamıştı. Bu uzun çalışma konusunda Tanrı bile nasibini almıştı: "Tanrı da güllerle süslü bir yatak değildir."

Miss Seberg'in Richer'e yönelik temiz sevgisi şöyle beliriyordu: Onunla evlenmeli mi, evlenmemeli mi diye kendine sordu. Kuşkusuz Seberg'ler buna karşı çıkacaklardı; zira Paul geçtiği her yerde açıkça *persona non grata* (istenmeyen adam) idi.

Derken, aile adına her şey güzel sonuçlandı; çünkü genç delikanlı askere gitti. Jean kendini tümüyle tiyatroya vererek bu yenilgiyi unuttu. Kendisini yıldıran pek çok arkadaşından ve aile içi tatsızlıklardan uzaklaşmasını sağlayan iyi bir uğraştı tiyatro. Bu sanatın zorluklarını şimdi seve seve kabul ediyordu.

Tiyatro egzersizi -aynı edebiyat gibi- bazı bakımlardan terapi olabilir. Bir kalabalık karşısında kendini ifade ederken mükemmel oyun becerisi edindi; gelgelelim, sahneye çıkmadan önce biraz endişelenirdi –zaten pek az oyuncu bu duygudan kendini alabilir. Oynadığı rollerin yorumuna ve provalara, piyeslerin okunmasına, tumturaklı sözlere tamamen kaptırıyordu kendini.

Yüzeysel ve geçici bir heves olmaktan farklı olarak tiyatro, geleceğin sinema aktrisinin bütün hayatını dolduruyordu. Gösterdiği sabırdan Bayan Houghton'a uzun uzun teşekkür etmişti.

Gözlerimin önünde Carol'un 1992 tarihini taşıyan bir fotoğrafı var; tepeden tırnağa beyazlara bürünmüş, çorapları beyaz, saçlarını beyaz bir çelenkle toplamış. Beyaz teni ve alaycı gülümseyişine bakarsanız, yaşını kestirmek insanı şaşırtabilir. Fotoğrafta Jean'ın kız kardeşi Mary Ann'in yanında duruyor; o da parlak tebessümü ve içi gülen gözleriyle Jean'm ilkgençlik 'hocası'na saygıyla bakıyor.

Seberg kendini önemli biri mi zannetmişti? Mutlu bir tesadüf onu ilerletti, zaferin ilk meyvelerini toplattı. Gerçekten bundan böyle kendine çok güveni geldi. Onu izlemek hoş bir şeydi. İlkin l'American Legion'a (l'AL) üye oldu. L'AL, ABD'de bir baskı grubu olarak kabul ediliyordu. 1919'da Paris'te kurulan grubun amacı terhis edilen askerlerin moralini düzeltmekti. Eski savaşçılardan, milliyetçilerden, muhafazakârlardan ve anti-komünistlerden oluşan 3 milyonu aşkın üyesi vardı. Jean bir gösteride lisesinin bayrağını taşıdı. 1955 sonunda Iowa valisi, Hıristiyan hayırseverliğini savunan bir kampanya sırasında onu yeniyetme kızların başkanlığına getirdi. Basından övgüler aldı, gazetede resmi çıktı.

Zaten Jean çok sık ortalıkta görünüyordu; özel olsun, kamusal olsun, çeşitli etkinliklerde parmağı vardı. Sözün kısası, Marshall-

town sakinleri ve yakınlarının gözünde biraz ağır çekiyordu; öte yandan, yavaş yavaş kıymete binen bu hemşerilerinin etrafında koparılan gürültü o insanları sinirlendirmekteydi.

Jean hemcinslerinin markajından gitgide kurtulmak üzereydi; o küçük kıskançlıkların bayağılığı karşısında kayıtsızdı. İmzasız mektuplar geldikçe kaygılanmaya başladı; zira o mektuplar yapmacık davranışından dem vuruyor, sitemler ediyorlardı. Oysa Miss Seberg tutkularını kamusal alanda güzel bir şekilde sergiliyordu. Ailesi ise gerçekler diye algıladığı bu arzu taşkınlıklarına engel olamadığından epey rahatsız olmuştu.

Her yerde, günün birinde büyük bir sinema oyuncusu olacağını iddia etmekteydi. İnsanlar onda açmakta olan bir çiçeğin güzelliğini görüyorlardı. Fakat en güzel gülün bile dikenleri yok mudur? Aslında, genç kızın yüreği hiç değişmemişti; çevresini saran tanrıçaları gördükçe yüreği heyecandan çarpıyordu.

Sabrina'nın konusu (1954'te Billy Wilder tarafından çekilen film) bilinir: Bir milyarder bir şoförün kızının gönlünü çelmeye çalışır. Onun bir sefa çapkınıyla evlenmesini önlemek istemektedir. Jean'ın okulu 1956 yılı başında onun piyesini oynamayı tasarlamıştı.

Rollerin dağılımını üzerine alan Carol Houghton, Miss Seberg'e başrolü verdi. Filmdeki rolü Audrey Hepburn'ün oynadığı malum; bu şekilde iki aktris arasındaki denkliğin ölçüsü daha iyi anlaşılır.

Jean yaman bir oyun çıkardı; kendi metnini su gibi içip öğrenmişti. Piyes de büyük başarı kazandı. Salon, oyunu hayran hayran izleyen bine yakın seyirciyle doluydu. Gününde olan Jean taşkın bir canlılık gösterdi; repliklerine tam anlamıyla hâkimdi. Temsil bitip de salonda alkış tufanı kopunca başarı doruğuna çıktı. Genç kızın adı herkesin dilinde dolaşıyordu. Jean'ın yakınları ve arkadaşları buna hayret etmemişlerdi; hatta onu kıskananlar bile sanatçı niteliklerini kabul etmek mecburiyetindeydiler.

O gün Marshalltown'da bir yıldız doğuyordu. İnsanların genç hemşerilerine bakışı değişmişti; onunla aralarında belirli bir me-

safeyi korudular. Bölgesel gazetede bir yazı çıktı; makale "Sabrina Fair" üzerineydi ve uzun uzun Miss Seberg'in ilginç yorumundan söz ediyordu. *Times Republican* oyuncunun kusursuz Fransızca'sını ve yeteneğini övüyordu. Bu konuda bir gazete çalışanıyla görüştüm; iltifatların büyük ölçüde öznel oluşuna değindi; yerli kişilerin ne de olsa bizim dilimiz (Fransızca) hakkında derinliğine bilgisi olmadığını itiraf etti.

Söylemek gerekir ki Seberg'ler kızlarıyla hiç kuşkusuz iftihar ediyorlardı. Ne var ki onun için kurtuluşu üniversite eğitiminden başka yerde görmüyorlardı. İlk başarısından cesaret alan ve kapasitesine içtenlikle inanan Jean çeşitli yarışmalara katıldı.

Sonra, *Our Town*'da (Kasabamız) oynadı. 23 Eylül 1979 tarihli sayısında *Calendar* dergisi, aktrisin ölümünden az sonra, liseli arkadaşlarından birinin hatıralarını şöyle aktarmıştı: "*La Ville* (Şehir) piyesinde oyunculuğunun doruğa çıktığını hatırlıyorum. Oyunun yıldızlaşan sanatçısıydı; temsilde küçük bir kentte yaşayan bir kızı canlandırıyordu. Kız yaşama sevincini hissediyordu, ama yalnızca ölümden sonra." Acaba bu son noktada bizim kahramanımız ne düşünüyordu? Onu bir tek Tanrı bilir.

Rastlantı sonucu ya da Tanrı ilhamı diyelim, Jean, Maxvell Anderson'un *Jeanne de Lorraine* piyesinden bir bölümü canlandırdı. Jüriden kendisine yöneltilen övgüler dramatik sanat kursuna katılma isteğini bir kat daha artırmıştı.

Kızları tiyatro çevresine girmeyi arzu ediyordu ama Seberg'lerin bu yöndeki düşüncesi çok olumsuzdu. Onlara göre ve *middle class* (orta sınıf) için o çevre üstünkörü, tehlikeli -özellikle alkol tüketimi ve uyuşturucu bağımlılığı yüzünden risk dolu- bir dünyaydı. Aile ilişkilerinden yoksun kalacak bir genç kız adına herhangi bir gelecek vaat etmiyordu.

Fakat o sıralarda ortaya çıkan bir fırsat sonucunda, tiyatro terazinin kefesinde ağır çekti. Bayan Houghton Jean'ı Cape Cod Tiyatrosu'na kaydettirdi; bu tiyatro ABD'nin doğusundaydı. Jean orada staj yapacaktı. Kendisine barınacak ve kalacak yer temin edilecekti. Seberg'lerin dostları Norisse'ler tam da tatillerini geçir-

mek üzere oraya gidiyorlardı; genç kızı seve seve beraberlerinde götürmeyi kabul ettiler.

Jean, Marshalltown'a sonbaharda dönecekti. Ed ve Dorothy bu duruma istemeye istemeye razı oldular. Onlara göre sadece kızlarının sanatsal zevkini tatmin etmek söz konusuydu. Kuşkusuz dönüşte üniversite öğrenimine devam edecekti. Bu yönde devam etmesi için elde edeceği güzel sonuçlar onu ancak cesaretlendirebilirdi. Haziran 1956'da girdiği sınavlar onu 197 öğrenci içinden on birinci sıraya yükseltti. Oysa birinci sömestrden sonra Iowa Üniversitesi'ne gitmiyordu.

Staj için yola çıktığı sırada Jean yirmi kadar tiyatro ve müzik derneğine ya da grubuna mensuptu. Okul ve okul dışındaki bu gruplar şöyleydi: Glee Glub, Masques et Poignards, Scholarship Society, Music Group, vs. Hayatında yeni bir sayfa açarken, yukarıda adı geçen faaliyetleri onun hiç de içedönük biri olmadığının kanıtıdır.

2
BİR YILDIZ DOĞUYOR!

Jean doğum yeri olan Iowa'yı hiçbir zaman bırakmamıştı. Fakat gençliği her şeye uyum sağlıyordu. 1.600 km. uzağa gitmek genç bir Amerikalı kızın gözünde hiçbir şeydi; üstelik tiyatro tutkusuyla yanıp tutuşan bir kız için.

Massachusetts'de bulunan Plymouth 29.500 nüfuslu küçük bir kentti; *Mayflower* gezginlerinin 1620'de oraya demir atmalarından bu yana da tarihsel bir haleyle donanmıştı.

On yedi yaşında olan Jean, Priscilla Beach tiyatro ekibinin en küçük elemanıydı. Yapılacak iş, bir tiyatronun yönetsel ve teknik personelinden beklenen dekorlar, kostümler ve bilet satışı gibi çalışmaların bütününden ibaretti. Kendini yetiştirmekte olan kırk oyuncuyu sekiz hafta boyunca içine alacak lokal, kentin dışında

harap bir yerdi. Başarıya ulaşmak umuduyla sabırsızlıktan yerinden duramayan Miss Seberg bu tür ayrıntılara aldırış etmiyordu.

O denli beklenen an nihayet geldi; Jean, *Jeanne de Lorraine* piyesinden bir parçayı oynayacaktı. Heyecan içinde, ışığın gözleri kamaştıran spotları altında sahneye doğru ilerledi. Oynayacağı metni iyi biliyordu, ona hâkimdi. Canlandıracağı kişilikten neredeyse farkı yoktu. Rolünü yorumlarken çok güçlü bir karakter yarattı. Görünüşü narindi; kollu bir kazak giymişti, ayağında jimnastik pantolonu vardı. Ses düzeyini çok iyi ayarlamıştı; oynadığı saygın role yakışıyordu.

Jean oyların büyük çoğunluğunu topladı. Ödünç aldığı sıradışı bu kişilik bu andan itibaren ömrünün sonuna kadar beynine ve ruhuna çakılacaktı.

Plymouth'taki tiyatroda oynayan onun arkadaşlarından biriyle görüşme fırsatı buldum. Bana birtakım gizli kalmış şeyleri anlattı. Onları diyalog biçiminde aşağıda iletiyorum.

Rex -bu bir takma isimdi- Priscilla Beach'te Jean'la beraber çalışan bir oyuncuydu. Birkaç ay sonra Güney Fransa'da bir film çekimi sırasında onunla karşılaşır (bu konuya ileride geleceğim). Yirmi yaşlarında genç bir Amerikalıydı bu. Altına bir şort giymişti; üstünde Marshalltown High School'un simgesini taşıyan bir tişört vardı. Filmin çekim mekânı, doğal bir dekor oluşturan bir Akdeniz plajıydı. Genç adam boğaz tokluğuna çalışarak Paris'e kendi dilini öğretmeye gelmişti. Lavandou'da izin kullanırken, şimdi yıldızlaşan eski tiyatro arkadaşını ziyarete gider.

Jean gülümseyerek, "Ee, tiyatro ne oldu?" diye sorar.

"Uzaklaştım. New York kabare tiyatrolarında önemsiz roller aldım. Kendini geliştirmek bakımından hiç umut yok."

Delikanlı dudaklarında zoraki bir gülümsemeyle, "Allahın belâsı bir iş!" diye ekledi.

Jean gerçekten üzülmüştür.

"Zavallı Rex'im benim; ama Priscilla Beach'te tiyatro kursunda..."

"Evet, benim için iyi gidiyordu. Hatırlarsın, dekorları yerleştirdiğimiz zaman! Sonra kumsalda sevinç ateşleri... Herke-

sin seninle güzel bir hatırası vardır. En gencimiz, en tutkulu olanımız sendin."

Jean dalgınlaşır.

"Çoktan bir yıl! O günden beri neler neler geçti..."

"Arkadaşların selâmı var."

Bu kez Rex düşüncelere dalar ve sorar:

"*Jeanne de Lorraine* piyesinden bir bölüm oynamıştın, hiç unutmam."

"Göklerin Kralı, bir dileği yerine getiriyorum. O zamanlar çok saftım. Her şeye inandırmışlardı beni."

"Sabah, o yürekli Stanislavski'yi öğrenirdik. İkindi vakti patlayıncaya kadar provalar. Uykusuz geceler geçirdim."

"Hadi canım, abartıyorsun Rex. Daha önünde bütün bir ömür var."

"Senin de. Güzel bir kariyer seni bekliyor."

Jean ciddileşir.

"Ben kırkımı geçmem."

Rex omuzlarını silker.

"Sen de Saint Joan gibisin; saplantıların var."

"Sesler; saplantılar değil."

Jean'ın ruhunda Jeanne d'Arc'ın bıraktığı izden yola çıkan rahip Johnson onun cenaze töreninde şöyle demişti: "Bizler Jean'ı bir tanrıça ya da bir azize yapmak için burada değiliz. O kendini Azize Joan'la denkleştirmeye çabaladı; o da adaletsizliğe karşı çıkan bir savaşçıydı. Sanki duymazlıktan gelmediği bir çağrı işitmişti."

* * *

Böylece genç taşralı kız -ailesinin karşı çıkmasına rağmen- gelecekteki mesleğinin temellerini Priscilla Beach'te atmaya koyuldu. Provalar genellikle çoğu kez gece yarısına doğru bitiyordu. Marshalltown halk kütüphanesinden ödünç aldığı *Bir Aktör Hazırlanıyor* eseri başucu kitabı olmuştu.

Jean, William Inge'nin *Picnic* adlı dramında rol aldı. Mage'ın dramdaki kişiliğini coşkuyla yorumladı. Mage, Kansas'ın bir köyünde sıkıntıdan patlayan genç bir güzellikti. Arkadaşlarından

Cassidy'nin değindiğine göre, bir provada eserin derin anlamına nüfuz eden Jean canlandırdığı rolün duygusunu kendi duygusallığıyla kanıtladı.

Uzaktan bir trenin geçtiğini işitince, Miss Seberg bu sesin etkisinden başka şey algılamayan diğer oyunculardan başka türlü bir tepki gösteriyordu. Kendi kökenleri ve kır atmosferi ona esin kaynağı oluyordu: "Şu düdük sesi, diyordu, sizi dış dünyaya bağlıyor. O sese dikkatle kulak kabartıyorsunuz, çünkü şu yitik ülkeden kaçmanızın bir aracı olacağına dair size güvence veriyor."

Bu gözlem sonucunda, kendini farklı göstermeye çalışmıyordu. İfade ettiği şeyi ruhunun ta derinliğinde hissediyordu. Atılganlığı onu dinleyenleri şaşırtıyor, sanki kendini unutuyor, bambaşka biri oluyordu.

Bir süre ailesini, kardeşlerini unutan Jean kendini geliştiriyor, oyuncuların sıcak çevresinde 'parıldıyordu'. O oyuncular ne de olsa geleceklerinin başarısı için dayanışma halindeydiler. Miss Seberg masumluğundan dolayı topluluğun Grace Kelly'si adını almıştı. Daha ileride, ölümünden sonra, *Calendar*'da gazetecilik yapan John McCormick'in şöyle yazması ilginçtir: "Yurdunun -Marshalltown- insanları onu göklere çıkararak Iowa'nın Grace Kelly'si ve Ingrid Bergman'ı (o da başka bir Jeanne d'Arc'dı) gibi gördüler."

Priscilla Beach'te Jean her şeyi öğrenmeye fırsat buldu. İlk aşk serüveni de orada başından geçti; aynı yürek temizliği duygularına öncülük ediyordu.

John Maddox onun daimi partneriydi. Birbirlerine âşık olmaları neredeyse kaçınılmaz bir sonuçtu. Jean bu delikanlıya doğru içinde bir çekim hissediyordu; onun tutumu ve tavrı kolejdeki arkadaşlarına ters düşüyordu. Nitekim ona göre, o çocuklar aşırı ciddi görünüyorlar, kendilerini herkesten üstün görüyorlardı.

Maddox ise grubun sefa çapkını olarak kızların yanında erkek güzelliğini ve sevimliliğini kullanıyordu. Söylemek gerekir ki yetişmekte olan bu aktör kendinden ve yeteneğinden emindi, tiyatroda başarılı olmanın hayalini kuruyordu.

Onu Miss Seberg'e bağlayan serüven samanlığın dışında bitti. Bununla beraber, Jean ilk heyecanlarını borçlu olduğu erkeği unutmayacaktı; Massachusetts yıldızlarının altında, köy dolaylarında ne hoş cinsel ilişkiler yaşamıştı!

Günler geçtikçe, Jean kendi yaşadığı dünyadan farklı bir hayatın var olduğunun bilincine varıyordu. Çok sıkıcı ve çok baskıcı ahlâk kurallarının geçerli olduğu bu toplumdan kurtulmaktan başka şey düşünmüyordu. Bu toplumu aşma kapasitesinin kendinde bulunduğunu belli belirsiz hissediyordu; ama şimdilik sakin duruyordu.

Boyunun uzunluğu bakımından kompleksi vardı; uzun boylu olmadığını, baldırlarının ve butlarının 'biraz yuvarlak' olduğunu görüyordu. 'Şirin şeyler' diye nitelediği kızlara imrenirdi. Çok geçmeden, onlarla boy ölçüşmeyi bıraktı. Göğsünün genişliği de kafasını kurcalıyordu. Onu yetersiz buluyordu. Tam kadın olgunluğuna eriştiği zaman, kendini her şeyi tamam görebildi. Bunun farkına varması için Romain Gary'nin filmi *Kill!*'in birkaç sahnesi yeterli oldu.

Picnic filminin ilk prömiyeri gerçekleştiğinde, başarının büyük payını Jean almıştı. Barbara Saturnine'in aktardığına göre, gösterimden sonra John ve Jean dans etmişlerdi; çift herkesin gözüne ideal bir güzellik gibi görünmüştü.

Franklin Trask New York'lu bir işadamı ve tiyatro tutkunuydu. Her ilkbaharda, liseleri ve kolejleri inceleyip araştırırdı; amacı, tiyatro sanatına en elverişli öğrencilerin izini bulmaktı. Jean Seberg'i işte böyle keşfetmişti. Küçük gruplar oluşturuyor, başka tiyatrolara yönlendiriyordu. Onun peşine takılan Jean böylece Marshalltown'dan uzunca bir süre uzak kaldı.

Jean Priscilla Beach'ten sonra, Trask'ın yönlendirmesiyle, New Jersey'de Cape May'e gitti. Bu devlet ABD'nin en yoğun nüfuslu bölgesiydi. Pek sevilmeyen, değeri anlaşılmamış bir yerdi. Pennsylvania'nın yamaçlarını bölen kıyı şeridinin bir diliminden oluşuyor, kuzeyde Delaware nehrinin halicini meydana getiren bir yarımada biçiminde son buluyordu.

Cape May ince kumlarla kaplı uzun bir plajlar dizisidir. O plajlar (en uzun olanı on üç kilometre) sörf meraklıları için ideal yerlerdir.

Jean, Cape May tiyatrosunda *Claudia* ve *Hay Fever* piyeslerinde de oynadı. Ve ilk kez orada para kazandı. Öte yandan, genç aktris projeler hazırlıyordu. Sonbaharda John'la beraber kiralık daire tutacaklardı. Ailesinin uyarılarına aldırış etmiyor, daha beteri, ipleri koparmaya hazırlanıyordu. Amacı, kendini tümüyle ve kesin olarak mesleğine vermekti.

O sırada, geleceğini belirleyecek olay meydana geldi. Geriye dönüşü mümkün olmayan bir olaydı bu. Bana öyle geliyor ki içimizden her biri hayatın bir dönemecinde kendi şansının şekillendiğini görür. Jean o şansı yakalamasını bildi; hem en güzel, hem en beter yanından.

* * *

İlginçtir, genç kız *Jeanne de Lorraine*'i yeniden oynayacaktı; zira yönetmen Otto Preminger'in çevirmeyi tasarladığı aynı konulu bir film yapılması gündemdeydi.

Londra'ya yaptığı bir seyahat sırasında Preminger biraz rastlantı sonucu birkaç kitap almıştı; birdenbire bir kitaptaki trajedinin kadın kahramanına kafası takıldı: Azize Jeanne d'Arc. Sinemacıların çok aradığı Katolik romancı Graham Greene'i buldu. Romancı, George Bernard Shaw'un 1923 tarihli *Jeanne* piyesini çok beğenmişti. Hem kırılgan hem çok dayanıklı olan o küçük köylü kızı bütün gücünü inancının saflığı doğrultusunda tüketiyordu. Nitekim Greene, Preminger'in filminin senaryosunu yazmayı kabul etti.

Yüksek sesle şu cümleyi okurken ikisi de hayran kaldılar: "Tek başıma olduğumu söyleyerek beni korkutacağınızı sanmayın. Fransa da tek başınadır. Tanrı da tek başınadır. Ülkemin yalnızlığı yanında benim yalnızlığım ne ifade eder?"

Ağlamaklı gözlerle bakıştılar.

Nihayet Preminger'in kararı kesinleşti; *Azize Joan* filmini çevirecekti.

Jean bir akşam birkaç dostuyla birlikte Cape May'de sinemaya gitti. Avusturyalı yönetmenin ilanını orada öğrendi. Bu yönetmen dünya çapında bir kampanya açmıştı; *Azize Joan* filminde başrolü oynayacak yetenekli bir aktris arıyordu.

İlkesel olarak öne sürülen adaylık koşulları ağır sayılmazdı; on altı-yirmi iki yaşları arasında olmak ve İngilizce konuşmak yeterli oluyordu. Kuşkusuz Anglo-Sakson ülkelerinde çok sayıda aday vardı. Bu arada, Miss Seberg ve arkadaşları biraz kuşkulandılar. Galiba Otto Preminger reklam olsun diye kendi kişiliğini öne sürüyordu.

Neyse, prensip yeni sayılmazdı. Adayları sıkıştırmak yetiyordu, tabii hepsi kazanacağından emindi; sonra tek seçici yönetmen tarafından kazanan aday açıklanacak, dolayısıyla basında bir gürültü koparılacaktı. Yalnız bir sorun kendini adaylara dayatıyordu: kadın kahramanla fiziksel benzerlikleri.

Jeanne la Pucelle'in (Jeanne d'Arc) pek çok tasvirinin bulunduğu bilinir. Ama ne yazık ki bunlar açıklıktan yoksundur ve bizim merakımızı gideremezler. Onu çok iyi tanıyan soylu kişi Jean d'Aulon, 'hatları gelişmiş, güzel' bir genç kız olduğunu söylemiştir. İri yarı mıydı? Bazı ayrıntılı tasvirlerden bir metre altmış santim boyunda olduğu anlaşılıyor. Bizim çağda yaşayan orta boylu bir genç kıza göre kısa sayılabilir. Fakat on beşinci yüzyılda -pek çok zırh takımının uzunluğundan anlaşılıyor- kısa değildi.

Dük d'Alençon ateşli sözlerle şu itirafta bulunmuştur: "Orduda askerlerle ve Jeanne'la birlikte bazen samanlıkta yattık. Gece yatmaya hazırlanan Jeanne'ı soyunurken gördüm; ara sıra güzel memelerine bakıyordum."

Sözün kısası, Jeanne'ın güzel ve çekici olduğu anlaşılıyor.

Jean'a gelince, kendini çok kısa buluyordu; bir kadın dostu da onu buna inandırmıştı. Oysa Marshalltown'ın zengin bir sakini onun gibi düşünmüyordu; adam bilim ve sanat koruyucusu bir kişiydi, lirik sanatın yükseltilmesinden yanaydı. Fransız empresyonist ressamlarından oluşan bir koleksiyonun sahibiydi; öyle ki Atlantik ötesi galerilerle rekabet edebilecek bir koleksiyondu bu. *Ti-*

mes Republican'da Preminger'in ilanını okuduktan sonra Bill Fisher -koleksiyoncunun adı buydu- hemen harekete geçti. Karısı Dotty de onunla işbirliği yaptı. Birlikte Jean'ı takdim edeceklerdi.

Hıristiyan kadınlar derneğinin toplantısı sırasında, para babası Jean'dan bir davetiye almıştı; onu tanıyordu. Çok geçmeden, Jean'ın diksiyon hocası Carol Houghton'a başvurdu. Ortak bir girişimin Miss Seberg'in adaylığını daha inandırıcı, hatta kim bilir belki daha etkili kılacağını düşünmekteydi. Preminger'e yazdı; öte yandan Carol adaylık formaliteleriyle uğraşıyordu.

Jean hiçbir sonuca varamayacağından emindi, ama şimdi tiyatronun 'büyük havuzu'na girmişti artık. Yetişmekte olan öteki aktrislerle yarışsa ne fark ederdi? İlk deneyiminden ders çıkaracak, New York sinema çevresine kendini tanıtacaktı. Böylece bir işe asılmış olacak, ailesi de onu ciddiye alacaktı.

Otto Preminger büyük bir profesyoneldi. *Azize Joan* projesine atılmadan önce profesyonelliğini kanıtlamıştı. Dürüstlüğünden kuşkulanmak yanlış olurdu.

Yeni bir projeye girişen bir yapımcının aldığı riskler bilinir. Bir film yapmak her yapımcı açısından riskli bir bahistir; Amerikalı *major* yapımcılar bir yapımı gerçekleştirmek için gereken sermayeyi toplamanın ne kadar zor olduğunu iyi bilirler. Sinema aynı zamanda hem sanat hem sanayidir; üstelik bu sanayide üretilen ürün tektir.

Reklam kampanyaları -bugüne nazaran o tarihte çok az gelişmişti- filmin tanıtımını kolaylaştırıyordu ve maliyetleri çok aşırıya kaçmıştı. Preminger bir yandan yarışan adayları ayıklamaya dikkat ederken, diğer yandan yeniliklere susamış bir seyircide filmin uyandıracağı yankıdan iyice yararlanmayı hesap ediyordu.

Otto Preminger filmin hem yapımcısı hem yönetmeniydi; dağıtımı United Artists üstlenmişti. Ancak yönetmen çok sayıda işi üzerine almıştı; *casting* (rollerin seçimi) sorumlusu olarak seçeceği oyuncunun niteliklerinin tam yerine oturmasını istiyordu. Nasıl olsa 18 bin aday arasından aradığı genç kızı bulacaktı. Gerçekten, Hollywood'daki bürolarına bir sürü dosya gelmişti; salt Anglo-Sakson ülkelerinden gelen dosyaların sayısı bile hayli kabarıktı.

Jean Seberg ve Otto Preminger.

Orta boylu, oldukça iri yarı, sakalsız yüzlü, dazlak kafalı, burnunun üstünde kocaman gözlüklü Otto Preminger'in ciddi bir havası vardı; tavizsiz profesyonelliğiyle tanınmıştı. Yetersiz gördüğü bir oyuncunun işe yaramazlığını pek gizlemezdi. Öfkelenen bir mizacı olduğundan hemen tepesi atardı. Film setinde oyuncuları demir yumrukla yönetirdi. Sıkı denetimine yakalanan pısırıkların ve zayıfların vay haline!

Billy Wilder gibi Preminger de 1906'da Viyana'da doğmuştu. 1944'te, filmi *Laura*'nın gösterime girmesinden sonra kendini Hollywood'a kabul ettirmişti. Şimdiye dek Darryl F. Zanuck tarafından kara listeden çıkarılmamış, kendini ancak tiyatroda ifade edebilmişti. Çekim esnasında Ruben Mamoulian'm yerini alarak yapımcı ve yönetmen olmuştu.

1947'de Fox firması filmi *Ambre*'ı (Amber) değiştirmiş, Kardinal Spellman tarafından müstehcen bulunan filme din ve erdem

konusunda örnek olacak bir başlangıç ve bir sonuç eklemişti. 1956'da *Ay Maviydi*'yle ikinci kez makaslanan Otto, önceden izin almadan çevirdiği ve Frank Sinatra ile Kim Novak'm oynadığı *Altın Kollu Adam* filmiyle sinema yasaklarını aşmıştı.

Sekiz yıl sonra, Preminger Amerikan sinemasında şöhretin basamaklarını çıkıyordu. Jeanne d'Arc figürüne merak sarması, çevireceği filmin başarılı olacağının bir işaretiydi.

* * *

Jean yaz sonu eve döndü. Kafası karmakarışıktı. Ailesinin tepkisini ve olayları kaygıyla karşılıyordu. Geleceği bakımından onları olumlu ya da olumsuz yönleriyle düşünecekti.

Oysa Miss Seberg'i müjdeli bir haber beklemekteydi. Acemilik dönemindeki oyuncu ilk elemeleri başarıyla geçmişti. Artık yarışmada 3 bin aday kalmıştı.

Bundan sonra her şey çabuk gelişti. Shaw'un piyesinden iki bölümü ezberlemesi gerekiyordu. 15 Eylül 1956'da, Şikago'nun Sherman Oteli'nde Preminger'le randevusu vardı. Geriye hâlâ kararsız olan ailesini ikna etmesi kalıyordu. Kızının üniversiteye kayıt yaptıracağını vaat etmesinden sonra Ed direnmekten vazgeçti. Jean uslu uslu giriş formalitelerini tamamladı; ama tabii tercihini dramatik sanattan yana yaptı.

Jean sabırsızlıkla, Jeanne'dan esinlendiği oyunculuk inancı ve nitelikleriyle kendisini sınava çekenleri etkileyeceği günün gelmesini bekliyordu. Nihayet gün geldi, Chicago'da Sherman Oteli'ne ulaştı; Preminger o cumartesi sabahı 300 aday arasından kendi oyuncusunu seçecekti.

Jean'ın oynadığı sahne filme alınacaktı. Seberg kameranın karşısına geçti. Baldırlarına kadar uzun bir eteklik giymiş, üstünde Claudine marka kısa yakalı bir gömlek ve uzun kollu, boynuna kadar düğmeli bir yelek vardı. Gülümsüyordu, uzun saçlarını başının arkasına toplamıştı. Ve uzaktan gelen bir ses duyuldu; 'sorgulama' başlamıştı:

"Günaydın..."

"Günaydın."

"Adınız nedir?"
"Jean Seberg."
"Nerede doğdunuz?"
"Iowa, Marshalltown'da."
"Hangi tarihte?"
"17 Kasım 1938."
"Yaşınız kaç?"
"On yedi yıl, on bir ay; neredeyse on sekiz."
"Oyuncu mu olmak istiyorsunuz?"
"Evet, hem de çok."

Jean'da kişiliğinin yegâne egzotik özelliği olan hafif bir Middle West şivesi seziliyordu.

Adayların çoğunluğu çok sinirliydi; gösterişli elbiseler giymişler, boyunlarını saran siyah yakalar takmışlardı. İçlerinden biri, Earley adında bir kadın Jean'ın tam karşısında duruyordu –iki genç kız da birbirlerini tanımıyordu; birisi yerleri gösterdi. Bir oda Preminger ve yardımcılarına ayrılmıştı. Ona bitişik salonda, birbiri ardı sıra adaylar dizilmişti. Gölgede kalmalarına rağmen kendilerini sınava çekenler tarafından ayırt edilebilecek pozisyonda duruyorlardı.

Otto başlama işaretini verdi, sonra bitiş sinyali geldi. Jean öyle konsantre olmuştu ki sınavdan çıkan kızların yüz ifadelerinden bir sonuç çıkaramıyordu. Sırası geldiği zaman, kişisel eşyasını Miss Earley'ye teslim etti ve yüreği çarparak sahneye girdi.

Sonrası bir düş gibi geçti. Oynanan sahne anormal uzunluktaydı; bir çeyrek saat sürdü. Sahneden ayrılırken öyle heyecanlıydı ki kimseyi gözü görmüyordu.

Preminger de kendi açısından sevinç içindeydi. O nadir inciyi şu anda bulduğuna inanmıştı. Daha sonra onu işleyecek, filminin ekranını onunla olağanüstü biçimde süsleyecekti. Azize Joan'ın baskın kişiliğini ve inancının kendisine esinlendirdiği saflığı canlandıracak oyuncuyu büyük ihtimalle Jean Seberg'de bulmuştu.

Jean da her ne pahasına olursa olsun bu rolü oynamak istiyordu. İnandırıcı görünmüş ve taşı gediğine koymasını bilmişti. Yö-

Ünlü fotoğrafçı Bob Willoughby, Jean Seberg'le (1957).

netmen hangi sebeple istavroz taşımadığını ona sorduğu zaman, rakibelerinin tersine ailesinin çok yoksul olduğunu, böyle bir armağanı kendisine yapacak düzeyde olmadıklarını söyledi. Sonra az önce söylediklerini yalanlayarak güldü.

Anmaya değer bu günün sonunda, Preminger Jean'ın anne babasıyla görüştü. Son prova bir ay sonra New York'ta yapılacaktı. Jean'ı o provaya katma arzusunu kendileriyle paylaştı. Jean'ın geleceğine ilişkin ailesinin endişelerinin bilincinde olarak, genç kıza sanatsal faaliyetlerinin yanında öğrenimine de devam etmesini öğütledi. Doğru düşünceli o öğütler Seberg'lerin içini rahatlattı.

Jean piyesin tamamının provasını yaptı.

Yönetmen sürenin dolmasından iki hafta önce Miss Seberg'i New York'taki bürosuna davet ederek işi hızlandırdı. Filme alınacak bir deneme çekimi söz konusuydu. Genç kız çok geçmeden havaalanına indi ve Ambassador Oteli'ne yerleştirildi.

Otto, Şikago'da Jean'a dostça değilse de sıcak davrandı. Ama New York'ta, kötü karakterini belli eden gerçek yüzünü açığa çıkardı. Bir prova sırasında öfkelendi. Jean ona göre son karşılaşmalarından bu yana doğallığını kaybetmişti.

Açıklamamıştı ama Miss Seberg'i bir heykel gibi yontmak istiyordu; Azize Joan kişiliğini onun üzerinde biçimlendirecek, hiç kimse bu işe karışamayacaktı.

Duygusallığı kabaran Jean şaşırıp kalmıştı. Morali bozulmuş halde Marshalltown'a döndü. Preminger onu incitmişti; bu kırgınlığı unutacak gibi değildi.

New York'ta Miss Seberg bir İsveçli kadınla karşılaşmıştı – Jean'ın anne tarafından İsveç kökeni vardı. İsveçli Kelli Blaine, dramatik sanat yüksek okulu Actor's Studio'nun eski bir öğrencisiydi.

Bir fotoğrafçıyı olayı saptamak için hikâyeye dahil ettik. İrlanda kökenli olan Bob Willoughby, şimdi Fransa'nın güneyinde, Alpes-Maritimes'de yaşıyor. Sorularıma karşılık vermeyi kabul etti. Görüşmemiz telefonla zar zor gerçekleşti; zira Bob İngilizce'den başka dil bilmiyordu.

Fotoğraf sanatçısı, Jean'ı Preminger'in bürosunda görmüş. Uzun saçlarını, güzel yüzündeki pürtükleri anımsıyor.

Öğle yemeğinde onu küçük bir Fransız restoranına götürmüş. Orada teklifsiz konuşmaya dalmış. Ertesi gün, Fox Movietone stüdyolarında ona eşlik etmiş. Orası, Jean'ın sinema geleceğini belirleyecek yermiş. O anda, ilk görüşmelerin ardından işler başlamış.

Otto Preminger kesin kararlı gözükerek Seberg'in lehine davranıyormuş. Genç kızdan saçlarını kısaltması istenmiş; bu dönüşümün kendi işine yarayacağını sezinleyen Jean razı olmuş.

Jean kısalan erkeksi saçlarıyla Azize Jeanne'a biraz daha benziyordu. Doğallık, saflık, temizlik ve güzelliği biraraya toplayan

yüzünde yeni bir ifade beliriyordu. Sarı saç tutamları gittikçe kısalmış, duru hatları seçilen bir yüz belirmiş, gözlerinden yoğun pırıltılar yansımıştı; öyle ki kaşları olağanüstü çizgiler halinde sanatsal bir yay oluşturmaktaydı.

Jean, Preminger'in acı alaylarına ve hırçın tavırlarına bir daha maruz kalır. Asla tatmin olmayan bu adam provalar sırasında onun üzerinde ağır bir baskı kurar. Genç kızın sinirleri hiç bu kadar sertlikle karşılaşmamıştır. Direnmeye çalışır. Sonunda adamın kabalığına yenik düşerek yıkılır.

Preminger her zamanki metodunu uyguluyordu; bu metodun özelliği, aralarından en iyisini seçmek amacıyla oyuncuların canını çıkarmaktı. Jean açısından olay daha yeni başlıyordu. Kimi yönetmenler yumuşak davranırlar; oyuncunun canlandırdığı kişiliğin kimliğine kolayca bürünmesi, heyecanları ifade edebilmesi için bu yöntemi doğru bulurlar.

Otto, Jean'm canını fena halde sıkmıştı. Genç kız kasılıp kaldı, gözyaşları döktü. Ama yönetmen prova sırasında onun çok yürekli davrandığını kabul etti. Öteki iki aday da aynı şekilde niteliklerini kanıtlamışlardı, fakat geçmiş deneyimlerinden yararlanmışlardı.

Oysa Jean bütün yürek temizliğini korumuş, doğallığı sonucu farklı görünmüştü. Bu durumda artık, saf yürekli çoban kızı Jeanne olana dek iyice olgunlaşması için becerisini biraz daha işlemekten başka yapacak iş kalmıyordu geriye.

Aynı akşam Otto, *Azize Joan* filminin çekimine kendisinin seçildiğini Jean'a açıkladı. Genç kız öyle heyecanlandı ki! Ancak heyecanını belli etmedi; ailesinin bilgilendirilmesi işini reklamcı Mike Beck'e bıraktı.

Beck, kızlarının sınavdan başarıyla çıktığını Seberg'lere bildirir. Ayrıca, sonucun kamuya açıklanacağı gün hazır bulunmaları için onların New York'a gelmelerini ister. Aslında, seçilen mutlu kızın ailesini elinin altında tutmak istemektedir; niyeti, tam fırsatını yakaladığı anda reklam amacıyla onları şapkasının içinden çıkarmaktır. Taahhüde benzeyen bu öneri genç aktrisin babasının hoşuna gitmemiştir. Ailesini idare etmek bakımından kaygılıdır. Ama rek-

lamcıya göre Jean'ın kardeşlerini kısa süreliğine bırakmak ve yanlarında bulunmamak sorun sayılmaz. Bu bakımdan Seberg'leri ikna etmeyi başarır. Seberg'ler Central Park'ta St. Moritz Oteli'ne yerleşirler. Jean bütün bu olan bitenden habersizdir; oysa girişimin temel amacı sonuçlar açıklanırken evli çifti ortaya çıkarmaktır.

İlk başta tasarlanan reklam kampanyası, seçilen mutlu kızın adını 21 Ekim, bir pazar günü Preminger'in açıklamasını öngörüyordu. Aynı akşam televizyonda, bir varyete programında onu herkese tanıtacaktı.

Büyük United Artists firmasının bürolarında, olayın perdesini açmak için gazeteciler ve fotoğrafçılar toplanmışlardı. Seberg'ler kızlarını görebilmek amacıyla oraya kadar sızmışlardı. Daha sonra, görüntü ve ses parazitlerinin kalabalığı ortasında onu gördükleri zaman, sonsuza dek ellerinden kaçtığını anladılar.

Canları sıkılmıştı. Kızlarının yazgısı bu mu olacaktı? Şimdilik, göz alıcı bir şekilde donatılmış büfeye doğru ulaşmaya çalışıyorlardı.

Jean'ın çekim denemesi gösterildikten sonra, Otto Preminger filminin rol dağılımını açıkladı. Bir yanda, başrolü alan tanınmamış Jean vardı; diğer yanda pişkin oyuncular takımı; bunlardan bazıları Shakespeareyen tiyatroya uzun süredir aşina sayılırlardı. Richard Widmark kaypak ve zayıf karakterli Dauphin'i canlandırıyordu. Richard Todd ve John Gielgud da jenerikte yer alıyorlardı; çekimden sonra, Jean'la yazışmaya devam edeceklerdi. Senaryo, daha önce söylediğimiz gibi romancı Graham Grene imzasını taşıyordu.

Jean başarısından onu haberdar etmek için Carol Houghton'a telefon etti. Şimdi gazeteciler arenasına çağırılmayı bekliyordu. Nihayet büyük odaya giriş yaptı. O sırada flaşlar patlıyordu.

Otto seçtiği oyuncusuna bıkıp usanmadan övgüler düzüyor, deneme oyunlarını umut verici bulduğunu, bunların yıldız sanatçıya yaraşır sınamalar olduğunu ve ileride onun bir star olacağını belirtiyordu. Böylece Miss Seberg özgürlüğünden uzun süreliğine kendi isteğiyle vazgeçmiş oluyordu.

* * *

Bundan böyle, Jean aktris kişiliğinin oluşmasına kayıtsız şartsız kendini vermeliydi; bu işi gerçekleştirecek biricik sorumlu Preminger'in bizzat kendisiydi.

Dorothy Seberg kızını kaybettiğinin farkına varınca, gözlerinden yaşlar boşandı; ama yine de onu bir gazeteciye emanet etmişti, bu şekilde emin ellerde olacağını düşünüyordu.

Akşam, geleceğin Azize Joan'ı, oyunculuk sadakatini milyonlarca Amerikalının karşısında televizyonda yineledi.

Sonraki aylarda Jean, Boston'da hafif ve gizli bir cerrahi müdahaleye maruz kaldı; yüzündeki pek hoş olmayan pürtükleri aldırmıştı.

Bir yıldız sanatçının doğuşu söz konusuydu. Fakat yıldız sanatçılar çağlara göre farklı biçimde ilahlaşırlar. Bir zamanlar tiyatro sanatçısının çevresini saran burjuva pohpohçuluğu 1900'e doğru yerini sinema yıldızına gönül veren anonim bir kalabalığa bırakmıştır. Bu olay yumuşak bir eleştiri değildir ve oyuncuya verilen değer bakımından psikolojik etkileri kolay kolay ölçülemez.

1950'li yılların yıldız sanatçısı insanlar üzerinde hatırı sayılır bir nüfuz sahibidir; öyle ki sinema endüstrisi ve binlerce beyazperde filmleri bütün dünyaya tanıtmaktadır. Sinemanın evrenselliği bu tanıtımın yayılmasını sağlamıştır. Oyuncu uluslararası boyutta bir kişiliktir; büyük kentlerde hüküm sürer, ama ayrıca küçük kentler ve ilçelerde de söz sahibidir. Büyük ölçüde etkileyicidir; onun jestleri ve yaşadıkları, aşk serüvenleri ve evlilikleri ilgi çeker; her yere davet edilir, tavırları ve makyajı taklit edilir –aynı durum, Jean'ın saç biçimi için söz konusudur.

Hayranlık duyan seyirci ilgisiz kalamaz; sinemada idollerinin ölümünü gören hayranları baygınlık geçirirler. Birçok insan Jean Seberg'in fotoğrafını odalarının duvarına asmıştır.

Miss Seberg doğduğu şehir Marshalltown'ın kendisini nasıl karşılamaya hazırlandığını görmüştü.

Hollywood yıldızlarının hayatlarındaki taşkınlıklara, onların skandallar ve sansasyonlarla çalkalanan hayatlarına tanık olan seyirci, namusun ve kirlenmemişliğin ağır bastığı ahlâklı yıldızlar

dilemektedir. Sinema yıldızı olan o alçakgönüllü kişilikte herkes kendi toplumsal rüyasının gerçekleştiğini görme arzusundadır çünkü.

Basın, Jean Seberg'e ve filmin konusuna sahip çıktı. 1957'den itibaren bu konu günlük gazetelerde, özel dergiler ve tabloid basında yer aldı.

Iowa'nın küçük bir şehrinde yaşayan bir kız, Amerikan toplumunun geleneksel değerlerini koruyarak uluslararası bir kariyere başlıyordu; işte yeni olan buydu! Televizyon, sinema, röportajlar onu biraz daha uzağa götüreceklerdi; bütün medya organları bir efsane yaratıyorlardı. Marshalltown da tanıtımın sonuçlarından büyükçe bir pay alacaktı.

Gelgelelim, geçen zaman ağını örmüştü, heyhat! Ve bugün her şey unutuluyor. New York'taki otel odasında tebrik mektupları ve telgraf yağmuru içinde boğulduğu günlerin ardından yirmi yıl geçmiş, Jean hazin bir yalnızlık içinde yitip gitmiştir.

Jean'ın zaferi Des Moines Havaalanı'nda başladı. Uçaktan iner inmez ailesi, dostları, hayranları ve basın etrafını sardı. *Times Republican* şöyle manşet atmıştı: "Marshalltown'ın sevgili çocuğu Jean Seberg eşsiz bir rolde." Gazete, aktrisin evrensel sanatçılığa adım atışını haykırıyordu.

Bir vizon kürke bürünmüş olan Jean üstü açık bir Cadillac'ta ayakta duruyordu. Araba belediye binasına yöneldi. Parlak limuzinin içindeki saygın yolcu, yol boyunca coşkulu bir kalabalık tarafından alkışa tutuldu. *High School* marşını çalan bir araba en önde gidiyor, korteji oluşturan onlarca araba onu izliyordu. Sıkı üniformalı, düz yassı kasketli müzisyenler kibirli tavırlarıyla dikkat çekiyorlardı.

Karşılama töreni gerçek bir saygı gösterisine dönüştü. Ne de olsa şehrin duyulan yurttaşı gelmişti. Belediye başkanı şehrin bir anahtarını aktrise teslim ettikten sonra, bir demet orkideyle Corn Belt'in tarımsal faaliyet simgesi olan yaldızlı bir metalden küçük bir mısır başağını genç aktrise armağan etti.

Ana caddede bir pankart üzerinde şöyle yazıyordu. "Marshalltown sizi selamlar, Jean". Daha ileride, Jean'ın iki metre uzunlu-

Jean Seberg, Azize Joan rolüne seçildiğini öğrendiği günde.

ğunda bir portresi Hıristiyan Kadınlar Derneği binasında dalgalanıyordu. Konuşmasında Miss Seberg görkemli karşılama töreni için emeği geçen herkese hararetle teşekkür etti. Jeanne d'Arc'ın sıra dışı kişiliğini canlandırırken kendisinden beklenen en iyi oyunu vermeyi diliyordu.

Orpheum bütün kalabalığı içine almaya yetmedi. İnsanlar Preminger'in seçtiği on beş dakikalık sahneyi görebilmek için birbirlerini sıkıştırıyorlardı. Yerel gazete gösterim hakkında şöyle yazıyordu: "Onun Jeanne d'Arc'ı canlandırması boğazınızı sıkıyor ve gözleriniz yaşarıyor." Seyirciler onun şöhretinden emin olarak salondan çıktılar. Daha sonraları, film tamamladığı zaman, Amerika'daki prömiyerinde Marshalltown'daki dostları Jean Seberg ve oynadığı Orleans'lı genç kızı (Azize Jeanne) birbirinden ayırt etmekte zorlandılar. Hatta *Calendar* Jean'ın ölümünden sonra şöyle bir yazıya yer verecekti: "Marshalltown'da insanlar Seberg'den

söz ederlerken, onu Jeanne d'Arc'ı ve diğer kişilikleri oynamak için evini terk eden bir sinema aktrisi diye yorumluyorlar. Kendisinin haklı olduğundan kuşkusu olmayan artçı bir savaşçı olduğunu söylüyorlar; iyi mücadele veren, sonra kendisi de aynı şekilde din uğruna ölen, küçük bir şehrin yazgısından kaçamayan içi temiz kızı olduğunu düşünüyorlar. Trinité papazının dediği gibi, ağırlığı altında ezilene kadar sırtındaki yükü taşımıştı."

Times Republican da memlekete dönüşünde Jean'ın törenle karşılanmasından söz ediyordu: "Görkemli bir karşılama ve Carol Houghton'un öncülük ettiği eski lise öğrencileriyle şenlikli insanların toplandığı bir kalabalık... Marshalltown'da o günden beri hiç sönmeyen ve alev alev ışıldayan bir parlaklık... Jean Seberg'in hayranları onun peşini bırakmıyorlardı; her sözcüğünü dinliyorlar, televizyonda programlarını izliyorlar, Marshalltown'ın kendine özgü 'Joan' şöhretiyle yatıp kalkıyorlardı."

Jean doğduğu şehirde bir hafta kaldı. *High School*'da onun onuruna bir resepsiyon düzenlendi. Okulda Patton Apgar'ın iki olağanüstü portresi bulunur; bunlardan biri ünlü "Umutsuz Azize Jeanne" portresidir. On iki madeni levhada sanat alanında tanınmış öğrencilerin adları yazılıdır. Yılda bir verilen Jean Seberg Ödülü tiyatro derneği tarafından düzenlenir. Fakat bildiğim kadarıyla bu ödül artık verilmiyor. Tabii bu da üzücü.

* * *

Ed Seberg kızının hesaplarını tutmaya girişir. Yedi yıllık bir sözleşme sonucu, birinci yılın her haftası için Jean'm 250 dolar kazanması öngörülüyordu. Sonraki yıl, kırk hafta boyunca 400 dolar alacaktı. 1950'li yılların sonuna doğru, mesleğe yeni başlayan bir oyuncu adına bu para oldukça yüksek bir rakam sayılırdı. Ed paranın bankaya konmasını ve Jean'ın haftalık 25 dolar harcamasını kararlaştırdı.

Gerçek kendini dayatıyordu. 13 Kasım 1956 tarihi, Jean'ın hayatında bir dönemeci belirledi. On sekiz yaşına bastığı gün İngiltere'ye uçtu; *Azize Joan* filminin çekim mekânı olan Shepperton stüdyoları oradaydı. Ailesinin fotoğraflarını, doğduğu kentte ar-

mağan edilen mısır başağını, büyükannesi Benson'un hediye ettiği atlastan bir fındık faresini ve meşin kapaklı bir İncil'i yanında götürmeyi unutmadı. İncil'i en iyi dostlarından biri olan Dawn Murray Quinn hediye etmişti. Eğitim görmüş onurlu ve dürüst insanlardan destek gördüğünden geleceğine güvenle bakıyordu.

Onu su kenarına götürecek yol öyle acılı ve uzun olacaktı ki! Şöhretinin meyvelerini toplarken çeşitli anlarda tuhaf bir heyecana kapılıyor, içinden aşırı bir coşkunluk geliyordu.

Hayat çabuk, hem de çok çabuk geçer. Bir gün şöyle demişti: "Hayatı yavaşlatmak istiyorum. Şimdiye kadar 45'lik plak gibi döndü. Artık 33'lük uzunçalar gibi dönsün istiyorum."

Aralık 1956'da, Preminger yoğun bir tempoyla *Azize Joan*'a çalışıyor, özellikle onu canlandıracak aktrisin üstünde duruyordu. Bir yerde şöyle yazılmıştı: "Oyuncu, kendini yontan heykeltıraştır. Aynı zamanda hem taslak sanatçısı hem balçık, hem icracı hem malzemedir. Nitekim sürekli olarak o malzemeyi mükemmelleştirmeye, şekillendirmeye ve daha uyumlu hale sokmaya çalışır."

Otto gerçi tam bu şekilde düşünmüyordu. Kendi felsefesine göre, öznenin gerçek anlamda katılımı olmaksızın onun doğal niteliklerinden yararlanmak yetiyordu. Söz konusu teori, Jean'ın kayıtsız şartsız yönetmenin direktiflerine tabi olmasını öngörüyordu.

Londra'ya varır varmaz Jean kendisine yeni bir tarzı dayatan bu yöneticinin hayat biçimine ayak uydurmak zorunda kaldı. Genç kız Dorchester Oteli'nde bir odaya yerleşmişti. Hemen toplumdan çekilip üç ay sürecek olan işine yoğunlaşması istendi. Günleri yakıcı spotların altında art arda bitkin düşüren provalar ve basma yapılan yorgunluktan harap edici açıklamalarla geçiyordu. Yalnız bu süreç boyunca, Preminger kendi 'eseri'yle övünmekten bıkmıyordu.

Sunumlar nedeniyle ya da günlük işler için dışarıya çıkmasına izin verildiği zaman, yanında koruma işlevi gören ağırbaşlı bir kadın daima bulunurdu; tabii bu kadın, yönetmenin onayladığı bi-

ri olurdu. Geçmiş yüzyıllardan beri süregelen bir âdetti bu. Jean gerçekten yetkili bir kişinin sorumluluğu altındaydı; gelgelelim, Preminger'in onu içinde tuttuğu hava kabarcığı bütün özgürlüğünü elinden alıyordu. Çünkü Miss Seberg Preminger'in filmi için başlı başına ticari bir değerdi; reklam piyasasında kocaman bir sermayeyi temsil ediyordu. Her ne şekilde olursa olsun, en ufak yanlış bir adım atılamazdı.

Bu tecrit genç kıza ağır gelmişti. Güven içinde yaşadığı o iç açıcı dünyasından uzak kaldığını hissediyordu. Öte yandan, Iowa sevgili çocuğunu unutmuyordu. "Onun emin ellerde olduğu"nu iletmek amacıyla Des Moines'de yayınlanan *Register*'dan bir gazeteci Londra'ya geldi.

Jean'ın ilk kocası François Moreuil, Preminger'in birçok film çekiminde hazır bulundu. Onunla çeşitli kez yaptığımız görüşmelerde Otto'ya taktığı lakabı hep şöyle telaffuz etti: 'Führer'. Bu, her şeyi anlatıyordu! Yaldızlı bir hücreye atılmış bir insan üzerinde uygulanan dikta rejimi; işte, oyunculuk mesleğinin başında Jean'ın karşısına dikilen durum. Günün birinde Claude Chabrol'la film çevirmeyi hayal ediyordu. Belki de onun yöntemleri pek katı sayılmazdı, hatta Otto Preminger'in yöntemlerinin tam karşıtı olabilirdi. Belki de oyuncularına doğaçlama fırsatı tanıyıp daha geniş bir anlatım imkânı tanıyordu!

Mesleğine yeni başlayan her oyuncu gibi çekimin gerektirdiği çeşitli disiplinlerin ana çizgilerini öğrenmek zorunda kaldı. Binicilik çalışması günün dokuz saatini alıyordu. Hyde Park'ta Aralık ayının soğuğunda sımsıkı giyinmiş olarak Monster (Canavar) adında bir ata bindi. Taşıdığı adının tersine, at çok yumuşak başlı bir hayvandı. Eskrim kurslarıysa kılıç tutmayı öğrenmekle sınırlı kaldı. Zira Jeanne'ın savaş sahneleri filmde yoktu.

Konuşmasında Middle West şivesini çok belirgin kılan özel vurguları yok etmek amacıyla Seberg özel dersler aldı. Bu konuda, genellikle değeri pek bilinmeyen *dialogue director*'ın (diyalog yönetmeni) rolünü hatırlatmak gerekir. Bu kişi oyuncuların elindeki metni iyice öğrenmelerini denetlemekle yükümlüdür. Oysa bazı yönetmenler kendi ayrıcalıklarını haksızca engellediğini düşünerek bu kişiyi dışlarlar.

Azize Joan olarak Jean Seberg.

Jean birlikte oynayacağı rol arkadaşlarıyla tanıştı. John Gielgud, Kont Warwick rolünü yorumlayacaktı. Öteki oyuncular şunlardı: Richard Todd, Finlay Currie, Margor Grahame ve Anton Waldbrook.

Aralık ayının ortasında, Preminger senaryo çalışması için oyuncuları biraraya topladı. Bugün bildiğimiz kadarıyla senaryo ağız kalabalığı yapan boş laflardan ibaretti. Her ne kadar bir tiyatro piyesinden uyarlanmışsa da söz konusu film 'filme alınan tiyatro' değildi. Dıştan aktarılan çok sayıda planı içeriyordu, ama at üstünde çekilen savaş sahneleri sayılıydı. Şöyle ki Jeanne d'Arc'ın bir yılı İngilizlerle sürekli savaşarak geçmiştir. La Pucelle davası seçmelerden oluşan bir bölümdür; yazgısı Tan-

rı'nın elinde bulunan kuluyla cellâtlarını karşı karşıya getiren, başından sonuna tuhaf bir cirit oyunudur. Şu halde, *Azize Joan*'a bir aksiyon filmi gibi bakmamak gerekir; o daha ziyade, tarihten koparılan bir yaprak gibidir. Temiz yürekli bir genç kızın dramıdır. Kız, karanlık çağın kaba saba erkeklerine karşı ölümü pahasına bir davayı savunmaktadır. Kamuoyu ise soğuk ve uzak tavrıyla filmi anlamamıştı.

Jean'ın oyununa gelince, bazı anlarda rol arkadaşlarına ağırlık yapmadığı, hatta onların yanında ezildiği görülür. Ötekilere sevimli yüzünü gösterir. Belirli bir düzeye gelmek için var gücüyle çabalayıp ilerlediği dikkat çeker.

Jean'ın tecrit edilmesinin sebebi, az çok Preminger'in Jeanne d'Arc kişiliği üzerine kurduğu düşünceye dayanıyordu; o da tecrit edilmiş bir kişilikti ve Devlet'le Kilise'nin temsil ettiği kraliyet kurumları tarafından ezilmişti.

Genç Amerikalı kadının yalnızlık duygusu bu hazırlık dönemi boyunca öyle yoğundu ki, ilişkilerinin koptuğunu açıklamaya cesaret edemeyen John Maddox mektuplarına cevap vermiyordu.

Noel kutlamalarında Otto hoşgörülü davrandı. Jean'ı dört günlüğüne Fransa'ya götürdü. Ancak bu yolculuğun özelliği, Jeanne d'Arc'ın geçtiği yerlerde onun izlerini aramaktı; bu yüzden o mekânlarda mola verildi. Fotoğrafçı Willoughby ve aynı zamanda belirli planlarda katkısı olan Amerikalı gazeteci Ryan da bu ziyarete eşlik ediyorlardı.

İsa'nın doğum gününde Jean, Domrémy Kilisesi'nde âyine katıldı. Vaucouleurs'ü, Reims'ı ve katedralini, Rouen'ı gezdi. Paris'te, 'Jean Seberg tarzı' kupa arabasıyla Champs-Elysées'de dolaştı. Aynı araba daha sonra çok meşhur olacaktı ve kısa saç modasına uyan genç kadınlar arabalarını da değiştireceklerdi. Nehrin sol kıyısındaki kabarelerin müdavimi olan ve gece hayatı yaşayan turistlerin hoş hayatım gördü. Dior'da Preminger onun çeşitli modellerde elbiseleri üstünde denemesini istedi. Sonunda, kumaşı siyah satenden, hoş ve parıltılı bir gece elbisesi satın aldı; öyle ki elbise, dudaklarından tatlı bir tebessüm yayılan yıldızın beniz rengiyle tümüyle uyum içerisindeydi.

Willoughby genç arkadaşının kar yağarken soğuktan titremeye başladığını anlatıyor. İçini ısıtmak için ona küçük bardakta üst üste konyak verilir; genç kadın hemen çakırkeyif olmuştur. Şans eseri orada bulunan Bob ve Ryan'ın şenlendirici arkadaşlığı sonucu her şey tatlıya bağlanır. Jean, Fransa'yla ilk temasından edindiği bu güzel anıyı ömür boyu unutmayacaktır.

Çekim için her şey hazır olduğu zaman, Ocak 1957'de iş başlar. Jean, Jeanne d'Arc'ı (1948'de, Victor Fleming'in çevirdiği filmde) daha önce oynayan Ingrid Bergman'la görüşür, ondan isteklendirici bir telgraf alır. Ingrid bu rolün bir oyuncunun oynayabileceği en iyi rol olduğuna değinmektedir.

Shepperton stüdyolarına dönüp de ilk çekime başlandığında biraz bunalmıştır. Veliaht Charles'ın sarayına girdiği anda kararlı biçimde Jeanne'ın ruhuna girmiş gibidir. Söylendiğine göre, "ne beyaz ketenden şapkaları altında gülümseyen soylu kadınların küçümseyici, meraklı bakışlarından gözü korktu, ne senyör ve şövalyelerin sinsi alaycı tavırlarına aldırış etti, ne de onu süzen rahiplerin kuşkulu bakışlarından etkilendi. Dimdik, sevimli havasıyla ilerledi; bedeni erkek zırhına tam oturmuş, koyu siyah eteklik giymişti, kısa saçlarının üstünde siyah bir şapka taşıyordu."

Gerçek çekimin devam ettiği iki ay boyunca, Miss Seberg fiziksel bakımdan insanı bitkin düşüren bir çalışmaya maruz kaldı. Sabah 5.30'da uyanıyor, hazırlanmak ve kahvaltı yapmak için bir saat vakit buluyordu. Sonra bir limuzin onu otelden alıp stüdyolara götürüyordu. Bu yol da kırk beş dakika zaman alıyordu. Saat 7.30'da makyaj ve giyim kuşam faslı başlıyordu – üstünde 13 kilo ağırlığı olan bir zırh takımı vardı.

Aktris film setine çağrılana kadar bazen uzun süre beklemek zorunda kalıyordu; bunun sebebi kamera ayarlamaları ya da yönetmenin kişisel arzusuydu. Provalar sırasında zaten bozulmuş olan Jean'm sinirleri iflas etmek üzereydi. Yine de sıkı duruyordu, hatta birkaç kez Otto'yu alaya alma cesaretini kendinde buldu. Muziplik yaparak onun arkasından Avusturya şivesini taklit etti.

Vaktinin büyük bölümünü çekim sırasında tecrit edilmiş bir durumda geçiriyordu. Zira Preminger oyuna konsantre olması

için böyle olmasını istiyordu. Boş zamanları dalga geçerek doldurmasına karşı çıkıyor, aralarda onu senaryoyu okumaya gönderiyordu.

Jean film setinde hâlâ kararlı duruyor, mücadeleden vazgeçmiyordu. Gerçi için için tepesi atmıyor da değildi. Otto sert tutumuyla zorluğun ne olduğunu ona göstermişti; ama kendi açısından bunun en iyi okul olduğunun bilincindeydi. Kendini yıldız olarak kanıtlama iradesi zayıflamamıştı. Sırf film gereği ve onun gerçeğe uygunluğu için saçlarının kısaltılmasını kabullenmişti; daha sonra, hayatının sonuna doğru, o görüntüsünü uçup giden gençliğinin bir hatırası olarak zevkle saklayacaktı.

Gün bitiminde prova çekimlerini izliyordu; bunlar filme çekilen çeşitli planlardı, içlerinden bazıları yönetmen tarafından seçiliyordu. Jean sonra Dorchester Oteli'ne dönüyor, tek başına akşam yemeğini yiyor, yorgunluktan bitkin bir halde kendini yatağa atıyordu. Gün boyu gerilen sinirleri başka bir şey yapmasına zaten imkân vermiyordu. Kendini tutamayıp ağlama nöbetleri geçiriyordu. Azize Joan davasının bir sahnesinde endişe verici sinirsel kasılmalara yakalandı. Bitip tükenmenin sonuna gelmiş gibiydi. Ancak fotoğrafçı Bob ve dostu Max yemeklerde ona eşlik ettiği zaman biraz gevşiyordu.

Çekim çalışmaları gitgide ilerliyor, Preminger de Jean üzerinde baskıyı artırıyordu. Hoşnut olmadığından, aktrisi aşırı derecede zorlayarak sahneleri bazen yirmi kez tekrarlatıyordu. Heyecansız kaldığı için Jean'a sitem ediyor, onun Jeanne d'Arc kişiliğiyle kendini özdeşleştiremediğini iddia ediyordu.

Jean'ın ikinci filmi *Günaydın Hüzün*'de Preminger'in yardımcılığını yapan Bill Anderson'la görüştüm. Kendisi aktrisi o filmde tanımış. Avusturyalı yönetmenle çalışırken, aktrisle aralarında geçen ve onun ruhsal durumunu açığa vuran bir diyalogu aktardı:

"Ben Londra'da doğdum; ya siz, Iowa'da mı?"

"Ben köylü kızıyım (*kibirlenerek*) ve daima öyle kalacağım. Ah! Sizi Shepperton'da görmüştüm. Yalnız kalmak kadar acı bir şey yok."

Jean Seberg, Azize Joan'ın yakıldığı sahnenin çekiminde.

"Otto Preminger'le çalışıyordunuz. Hoşgörülü davranmayı bildiği söylenir. Tabii aynı kuşaktan değilsiniz..."

Yüzünü ekşiten Jean karşılık verdi:

"Hoşgörü şantajdan başka bir şey değildir..."

"Demek istiyorsunuz ki..."

"Amacına ulaştığını söylemedim."

(Oysa kendisiyle görüşmelerimizin birinde John Berry, Preminger'in tam anlamıyla 'amacına ulaştığı'nı ileri sürmüştü.)

Jean düşüncesini biraz açtı:

"Aslında eli açıktı: Restoranlara, tiyatrolara, suarelere götürmeyi ihmal etmedi. Görkemli hediyeler armağan etti. Ama bunlar dostluğun yerini tutmaz."

Jean filmin doğal dekorunu oluşturan deniz tarafına baktı. Sonra devam etti:

"Denize bir girip çıksaydınız, Bill. Bugün su akvaryum gibi."

"Vakit yok. Sevgili Otto'muz neredeyse gelir; geç kalmayı sevmez. Ya siz, neden yüzmüyorsunuz?"

"Sizinle aynı sebeplerden ötürü. Hem bir sahnenin çekimi var; Führer peşimi bırakmıyor."

Azize Joan oyuncuları -meslekleri buydu zaten!- aşırı çabaya katlanmanın bilincindeydiler; oysa Jean aynı çabayı girdiği mesleği başarmak ve yönetmenin hoşuna gitmek için gösteriyordu. Fakat etrafındaki herkes, yeteneğini değilse de gösterdiği cesareti överken hemfikirdiler. Bir sahne çekiminden sonra, kibar Gielgud sette onun yanında kalarak kendisine destek oldu. Kendisine minnettar kalan Jean bunu unutmadı, filmin sonunda defalarca ona telefon etti. Aynı çekimde bir başka arkadaşı Bob Willoughby, Jean'ın içinde yer eden kıymetli bir dost olarak kaldı. Sadakat öyle bir niteliktir ki günümüzde fena halde kaybolmaya yüz tutmuş, oportünizm tarafından şiddetle saldırıya uğramıştır.

* * *

Jean hayatında ilk kez Londra'da yazma tutkusuna yakalandı; bir gece otel odasında bir öykü kaleme aldı... Fakat sonra yazdıklarını hemen yırtıp attı. Bundan sonra ancak, Romain Gary'yle karşılaşmasından sonra, yeniden yazma zevkine erecekti.

Preminger cömertçe davranışlar sergiliyordu. Ed Seberg'in yardımına koşarak Marshalltown'daki evini ve semtini değiştirmesi için ona ödünç para sağladı. Jean'a da bir yazı makinesi ile Picasso'nun *L'enfant à la colombe* tablosunun bir röprodüksiyonunu armağan etti.

Azize Joan filminde odun yığını (hükümlünün yakıldığı odunlar) sahnesi montaj anında bir sorun çıkardı. Bu son sahnenin çekimi sonuncu haftada gerçekleşti. Dekoratör Roger Furse, Rouen'de infaz sahnesi için Marché Meydanı'nı hazırladı; ölüm cezası da 30 Mayıs 1431'de (Jeanne d'Arc on dokuz yaşındaydı!) orada infaz edilmişti.

Yüzlerce figüran odun yığınının etrafını sarmıştı; adı sanı bilinmeyen kalabalık iğrenç sahneyi izlemeye can atıyordu. Yönet-

men basında kim var kim yoksa çağırmıştı. Olayın çekeceği reklam kazancından kuşkusu yoktu.

Jean direğe bağlanmış, ayaklarına zincir vurulmuş bir halde cellâdın odunları ateşlemesini bekliyordu. Yedi adet gaz şişesi çalı çırpıyı tutuşturacaktı; ama bunlar öyle ayarlanmıştı ki aktris ateşten etkilenmeyecekti. Yalnız beş şişe alev aldı. Son iki şişedeki gaz birden parladı, bir duman ve ateş kümesi Jean'a ulaştı. "Yanıyorum!" diye haykıran aktris ellerini zincirlerinden kurtarmayı başarıp yüzünü korudu. Bir ateş topu karnını ve bileklerini sardı. Görüntü korkunçtu. Bir teknisyen odunların üzerine atladı, Jean'ı zincirlerinden kurtardı. O sırada itfaiyeciler ateşi söndürmeyi başardılar.

Hafif yanıklardan etkilenen genç aktris locasında tedavi edildi. Ancak bir yanıktan ileri gelen karnındaki yara izinden ömür boyu kurtulamadı.

Preminger dramatik planı araya koymaya karar verdi; ne de olsa kendisine tartışmasız bir gerçekçilik sağlamıştı. Fakat kazadan sonra çekimi askıya aldı. Basın olayın üstüne eğildi; bu da yönetmenin işine yarıyordu. Gazeteler ve magazinler ayrıntılarıyla olayı aktardılar. *Life* dergisinde dramın fotoğrafları çıktı. Genç aktrisi sevindirmekten ziyade dehşet içinde bırakan bu olayı reklam amacıyla kullanmasından dolayı Preminger imalı sözcüklerle suçlandı. Yine de Preminger kazayı başından sonuna kameraya aldığını belirterek övünüyordu.

Jean onları sakinleştirmek için ailesini yanına çağırdı. Ama bir kaza hiçbir zaman tek başına gelmez. Ertesi sabah, genç aktris kendisini stüdyoya götürecek limuzine bindi. Ne ki şoför hatası sonucu araba yoldan çıktı, iki kez kıç atarak bir ayaklı fenere çarptı. Jean, Ryan'ın üstüne düştü, böylece bedeni çarpmadan etkilenmedi ve burnu kanayarak tehlikeyi atlattı. Oysa yanında oturan Preminger'in kolu kırılmıştı. Böylesi bir uğursuzluk karşısında ekip kadere boyun eğmekten başka bir şey yapamadı. Bu denli belalardan başka başlarına daha ne gelebilirdi ki?

Bir önceki günkü çekim kazasından sonra, Jean bir daha asla odun yığınının üzerine çıkmamaya yemin etti. Bunun üzerine,

aynı sahneyi çekmek için aynalar ve bir maket kullanılmasına karar verildi.

* * *

Miss Seberg renkli çekimde gerçekleştirdiği ikinci bir filmle geleceğinin temellerini atıyordu. Preminger otele kadar ona eşlik ederek, *Günaydın Hüzün* romanını sinemaya uyarlayacağını kendisine bildirdiği zaman umutları gerçekleşti. *Günaydın Hüzün* genç bir Fransız kadın yazarın, Françoise Sagan'ın ilk romanıydı.

Nisan 1957'de Jean, New York'ta Astor Theatre'da gerçekleştirilen *Azize Joan* filminin prömiyerinde hazır bulundu. Fakat kendini tutamayıp sonuna kadar bekleyemedi. Beyazperdede kendini görünce gözyaşlarına boğuldu. Preminger'in eleştirileri onun tavrına, diksiyonuna, tuvaletine ilişkindi; bu da genç aktrisin reddedilişini artırıyordu. Savaş fonunda gelişen bir olayda, seyirci daha fazla aksiyon ve sıçramalar bekler. Film, dediğimiz, gibi belirli bir entelektüel tabana oturtulmuştu; bu nedenle sınırlı sayıda bir seyirciyi tatmin edebilirdi.

Filmin dünya çapında prömiyeri Paris'te 12 Mayıs günü Opera'da gerçekleşti. Bu gösterim her yıl Cannes'da yapılan festival için bir ilk adımdı. Gazeteler olayı güncelleştirdiler; aktrisin Fransa'da tanınmasına katkı sağlayarak onun imajını kamuoyuna işlediler.

Bir fotoğraf Jean'ı Givenchy imzalı bir suare elbisesiyle yansıtır. Her ne kadar saçları uzamışsa da güzel yüzü olduğu gibi kalmış, gözlerindeki olağanüstü parlaklık ve hafif köşeli hatları hiç değişmemiştir.

Film Paris'te pek ilgi çekmedi ve salt takdirle karşılanan bir başarı elde etti. Zamanla pek gişe hâsılatı yapmadı ve yalnızca Champs-Elysées sinemalarında izlendi. Bir yıl içinde *Azize Joan*'ın bütün dünyadan topladığı gelir zar zor 400 bin doları buluyordu. Preminger bu sonucu soğuk karşıladı. Bıyık altından gülümseyerek sonucun bazen başarısızlık doğuracağını, ama bunun daha iyi başarılara imza atmak için şart olduğunu açıkladı.

Maxim'de bir suare düzenlenmişti. Prömiyerin sonunda çok sayıda şahsiyet suareye katıldı. Katılanlar arasında, 1960'da *Dol-*

ce Vita'yla yıldızı parlayacak olan Anita Ekberg'in yanı sıra Yul Brynner, Olivia de Haviland, Gérard Philippe, Arletty, François Mitterrand ve Salvodar Dali gibi seçkin kişiler bulunuyordu.

Fransa'nın sinemaya özel basını aktrise bir iyi hal kâğıdı verdi; böylece kamuoyu duyarlı kılınmış, ülkemizde sanatçının geleceği pekiştirilmiş oldu.

Jean hem dişiliği hem erkeksi fiziğiyle insanı şaşırtıyor, kendine çekiyordu. Basamaklarda yukarıya doğru yükselmek istiyorsa yıldız sanatçı ilk denemesinin ardından ister istemez 'dönüşecekti'.

ABD'ye dönüşünde uzun ve yorucu bir turneye çıktı. Hollywood onu bir kokteylle karşıladı. Sinema çevresinde böylesi karşılamaların bir sanatçı açısından ne denli önem taşıdığı malumdur.

Sonra, bir ay sürecek turnesine devam etti. ABD ve Kanada'da onu aşkın şehirden geçti. Röportajlar, basın açıklamaları yaptı, fotoğraf seansları düzenledi.

Middle West'in genç kızı yavaş yavaş herkesçe tanınmaya başlamıştı; uluslararası üne sahip bir siyaset adamına eşdeğer bir şöhrete kavuşma yolundaydı.

3
GÜNAYDIN HÜZÜN...

Mayıs 2002'de, karımla birlikte Iowa'ya gittim. Uzun zamandır bu yolculuğu tasarlıyordum; ne de olsa araştırmamın doruk noktasını oluşturacaktı.

Önce *Times Republican* gazetesine uğradım. Orada Jenny Welp adında sempatik genç bir kadın, damdan düşercesine bir soru yönelterek Jean'm hangi filmini tercih ettiğimi sordu. Hassas bir soruydu. Duraksamadan *Günaydın Hüzün* cevabını verdim.

Niçin? Bunun çeşitli sebepleri var. Ama belli başlı sebebi, onun gördüğüm ilk filmi olmasıydı ve beni çok etkilemişti.

Françoise Sagan romanında konu modern sefahattir. Cécile on yedi yaşında bir genç kızdır, özgürce yaşar; tasasız, sefih ve büyüleyici bir babanın alışkanlıklarını almıştır. Aşk yaşadığı bir öğren-

ciye karşı hiçbir şey hissetmez. Tatil başlar. Cécile ve babası Raymond Elsa'yla birlikte tatile giderler. Duyarlı, sevimli, kızıl sarı saçlı bu kadın babasının sonuncu metresidir. Babasının eski bir dostu olan Anne bu üçlüye katılmaya davet edilir. Hiçbir uzlaşmaya yanaşmayan Anne çok güzel, eğitimli, doğru sözlü bir kadındır. Elsa hemen bertaraf edilmiştir. Her ne kadar uçarı olsa da Raymond'un Anne'a tutulduğu ve evlilik projelerinin başladığı anlaşılır. Fakat Cécile Anne'ı bir düşman gibi görür; babayla kız arasında geçerli olan tam özgürlüğü bozmaya gelmiştir. Kalleşçe bir dalavere sonucu, babasının zaafından yararlanarak onun Elsa'ya yaklaşmasını sağlar. Anne ikiliyi suçüstü yakalayınca derhal villadan ayrılır ve bir araba kazasında ölür. İntihar mı? Bu hareketin anlamını çözmek için Cécile ve Raymond birbirlerini sorgularlar. Cécile hayatında ilk kez hüzüne kapılmıştır.

Günaydın Hüzün (1957) filminin afişi.

Sagan 1954'te ilk romanını kaleme aldığı zaman on sekiz yaşında bile değildir. Yayıncı muhtemel bir başarıyı kestirerek kitabı 4.500 adet basar –ilk romanlar genellikle 3.000 adet basılırdı. Kitabın ilk baskısı bir hafta içinde tükenmiştir. Noel'de baskı sayısı 200 bine, sonraki ilkbaharda 400 bine ulaşır.

Yayın haklarını satın alırken Preminger'in neden bu denli hevesli olduğu anlaşılabilir. Kitap piyasaya henüz çıkmadan Atlantik ötesi kitapçılar *Günaydın Hüzün*'den 150 bin adet sipariş vermişlerdi. Eser on sekiz dile çevriliyordu. İngiltere, Sagan'ı Byron'la mukayese ediyordu! Portekiz, kitabı 'müstehcen ve sapkın' bularak hoş karşılamamıştı; nitekim Salazar rejimi Simone de Beauvoir'ın *Mandarinler*'i gibi bu kitabı da yasakladı.

Françoise Sagan ve Jean Seberg, film çekimi günlerinde.

Tıpkı Jean'm sorunları gibi Françoise'ın da telif hakları konusunda sorunları vardır. Üstüne kum gibi para yağmakta, gelgelelim bir kuruşuna dahi dokunamamaktadır. Yasal vasisi olan babası 1880 tarihli yasa gereği onun mal varlığını idare etmekle yükümlüdür.

Günaydın Hüzün'ün sinemaya ve tiyatroya uyarlanmasına ilişkin hakların Ray Ventura'ya devredilmesi 1955 sonunda gerçekleşir. Eski orkestra şefi olan Ventura kısa bir süredir film yapımcılığı yapmaktadır. Söz konusu hakların bedeli 3,5 milyon frank olarak belirlenmiştir. Birkaç gün sonra, müzisyen aynı hakları Fox firmasına devreder. Bu satışın maliyeti 60 milyondur – bir senaryo için çok yüksek fiyat. Sağlayacağı kazanç 57 milyon olarak öngörülmüştür.

Sagan çabuk uyanır. Sonraki romanı *Acı Tebessüm* için 75 milyon karşılığında Zanuck'la anlaşır. Ödeme peşin yapılır. *Günaydın Hüzün* romanının filme alınması Otto Preminger'e kalmıştır.

* * *

Filmin çalışmalarına girişerek Fransa'ya gelen Preminger ilk iş olarak genç kadın romancıyı ziyaret etmek ister. Telefon arama-

ları boşunadır; bunun üzerine öğle sonrası saat bir'e doğru Grenelle Sokağı'na gider. Françoise ve erkek kardeşi burada yeni yerleştikleri bir apartmanda yaşamaktadırlar.

Preminger, Sagan'la görüşmek umuduyla bir yarım saat sabırla bekler. Bu arada, önerisini özenle düşünerek hazırlamaya fırsat bulur. Gerçekten sadece bir öneride bulunacaktır. Amerikalıların 'Matmazel Hüzün' lakabını taktıkları yazara Cécile rolünü oynamasını teklif edecektir. Preminger onun hiç aktris formasyonu olmadığını bilmektedir, ama içinden şöyle düşünür: "Ne reklam olur ama!"

Françoise gerçekçidir, içtenlik doludur. Projeyi açıkça geri çevirip güler: "Benim romanım otobiyografik değil. Yaşım dışında, insanlara ve hayata biraz edepsizce bakmam hariç, kadın kahramanımla hiçbir ortak yanımız yok. Hiçbir zaman olmadı ama sinemada oynamak belki de biricik merakım. Her neyse, araba kullanmayı bilirim. Anne'ın kazasını çekmek için bir şoföre ihtiyacınız olursa, hiç çekinmeden beni arayın."

17 Nisan 1957'de Françoise ölümden döner. Bir araba kazasında taşıtın altında kalmış, uyluk kemiği ezilmiş, göğsü tekerleğe sıkışmıştır. On gün boyunca ölümle hayat arasında gidip gelir. Normal hayata döndüğü zaman başka bir kadın olmuştur...

Otto, 1956'da *Savaş ve Barış* filmiyle ünlenen Audrey Hepburn adını dile getirir; başrolü ona vermeyi düşünmektedir. Françoise dudaklarının ucuyla razı olur gibidir. Aktrisin yapmacıklı ve özel kişiliğinin kendi kahramanının sapkın ve hafif karakteriyle çeliştiğini belirtir. Zaten kendisine başvurulan Audrey de Cécile rolünü oynamayı reddeder; bu denli 'ahlâk dışı' bir rolü asla oynamayacağını bildirir.

Yıldız sanatçı alanında büyük keşifçi olan Preminger hemen yıldız adayları çevresine haber uçurur. Filmin kadın kahramanını oynayabilecek bir genç kız aradığını söyler. Sık sık dolaştığı yerlerde bir sürü Cécile'le karşılaşır. Otto'nun müdavimi olduğu bir barın köşelerinde bu kadar daracık şortlu ve açık giysili dişi yaratık görülmemiştir. Bu delişmen genç güzellerin ortalığı kasıp kavurmaları karşısında yönetmen rolü oynayacak olan kişiyi yine yarışmayla seçmeye karar verir.

Françoise'ın bir zamanlar çalıştığı Fransız dergisi *Elle,* Cécile rolünü canlandıracak adaylar aradığını ilan eder. 150 bin kadın aday -içlerinden on genç kadın Siyahtır- elemelere katılır.

O sırada Cannes'da, Françoise Sagan ve *Günaydın Hüzün* herkesin ağzında dolaşmaktadır; ama romancı kendini gizlemeyi tercih eder. İkinci romanı yayınlanmak üzeredir; okurunu düş kırıklığına uğratmaktan endişelenmektedir. Zira her yazar bakımından ikinci yapıt ya başarı getirir ya da hezimet. Nitekim *Günaydın Hüzün* romanı kendisine bir yılda 60 milyon kazandırmıştır.

Yakın zamanda zenginleşen, bütün Paris'i kendine çeken ve son yolculuklarıyla gözleri kamaşan genç Françoise keyfince eğlencelere katılmaktadır. Bu yüzden, yarışmayı kazanan adayın açıklanacağı töreni kaçırır. *France-Soir* gazetesinin terasında her şey hazırdır. Şampanyalar, İskoç viskiler içilmekte, Françoise'ın gelmesi beklenmektedir. Ama genç kadın romancı bir türlü ortaya çıkmaz. Yarışmada elenmeyen on beş aday kalmıştır.

Preminger tercihini Gisèle Franchomme'dan yana yapmış gibidir. Ötekiler, sözgelimi Marie Versini ve Brigitte'in kız kardeşi Mijanou Bardot nihai listede yer almaktadır. Romancı hâlâ beklenmektedir. Boşuna. Otto projesini daha sonraya erteler. Kazanan adayın adı açıklanmaz.

* * *

Azize Joan filminin çekimi bitince, Preminger dinlenmesi için Jean'a üç hafta izin vermiştir. Onu ailesinin memleketine gönderir. *Times Republican* harika çocuğun memleketine dönüşünü yankı uyandıracak biçimde aktarır; öyle ki hoş geldin ziyafetine varana kadar ayrıntılarıyla bu haberi iletir. Amerika'ya yaptığı yolculuktan sonra, çekim için İngiltere'ye dönen Miss Seberg ülkesinin gerçeklerinden koptuğunu hissetmektedir. Hemşerilerini etkileyen aile sorunlarının kendi ilgisini pek çekmediğini anlamıştır.

Bir akşam Jean'a oteline kadar eşlik eden Preminger, Françoise Sagan'ın *Günaydın Hüzün* romanını sinemaya uyarlayacağını,

bu doğrultuda yayın haklarını satın aldığını genç kadına bildirir. Ve Cécile rolü için kendisini seçtiğini ekler.

* * *

Jean, rolüne hazırlanmak amacıyla hemen kolları sıvar. Stan Bechtel'le çalışarak Fransızca'sını ilerletir; Bechtel, Martyrs Sokağı'na özgü kalıplaşmış yanlış düşünceleri ona öğretir. Genç aktris yüzme dersleri alır, kravl meraklısı olur.

Ancak kabul etmek gerekir ki Preminger'in yeni projesine yönelik heyecanı, *Azize Joan* yenilgisiyle büyük çapta gölgelenmiştir. Prömiyer sonrasında bir Amerikan eleştirmenin sert sözlerine maruz kalmış, kendini reddedilmiş gibi görmüştür. Ancak Fransa'da hayranlıkla karşılanmasa da filmin biraz ilgi görmesi kendi payına küçük bir teselli armağanı olmuştur.

Times şöyle yazıyordu: "Sanatçı Jean Seberg gençliğin verdiği avantajı kullanmakla beraber deneyimsizliğin sakıncaları yüzünden tam yerini bulmamıştır. Shaw'un *Jeanne*'ı savaşların kanlı şarabında ıslatılmış ve yırtıcı melekler tarafından kemirilmiş katı ekmek dilimidir. Fiziğine ve eğilimlerine bakılırsa, Jean Seberg bir çeşit ballı küçük ekmektir; küçük kafelerde *milkshake*'lerini* içenler onu da içecekleri yanında tüketmekten hoşlanırlar."

Jean Paris'e gider. Preminger orada Sagan'la bir randevu ayarlamıştır. Genç aktris Plaza'daki odasında, babası gibi üstüne düşen Otto'nun kapıya vuracağı anı beklemektedir. Otto onu randevu yerine götürecektir.

Aynalı tuvalet masasının üstüne koca bir demet fulya çiçeği bırakmıştır. Bu çiçekleri Londra'daki Dorchester Oteli'nin çiçekçisinden o sabah satın almıştır. Yoldan gelen genç kadın bavullarını açmaya ancak fırsat bulmuştur. Bavullardan birinde süveterler, bir gecelik, Pat Boone'un bir plağı ve kitaplar göze çarpar. Kitapları sayalım: Kraliçe Victoria çağının İngiliz şairi Lord Tennyson'un şiirleri, Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens*'i ve tabii *Günaydın Hüzün*'ün İngilizce çevirisi.

---

*) Bir tür sütlü içecek; genellikle dondurmanın sütle çalkanıp meyve, çikolata vb. ile tatlandırılmasıyla yapılır. (ç.n.)

Günaydın Hüzün'de (1957) Raymond ve Cecile rollerinde David Niven ile Jean Seberg.

Beş dakika sonra, Jean otelin salonuna inmek üzeredir. O sırada, kapının arkasından Preminger'in sesini işitir: "Hazır mısınız Jean? Bizi aşağıda bekliyor. Galiba Françoise geldi." Kapıyı açıp ardından kapayarak cevap verir: "Bütün meslek hayatımın en *exciting* (heyecanlı) anı olacak." Arkasında duran Preminger ekler: "Tarihe geçecek bir olay bu." Asansöre binmek yerine merdivenden inerler. Elli fotoğrafçı itişe kakışa onları izlemektedir. Flaşlar patlar. Miss Seberg ve çok yakın eski düşmanı ilerler. İkisi de uygun adım atar gibidirler...

Genç kadın daima aynı soruları soran, daima aynı cevapları alan gazeteciler arenasına girer: "Evet, çok mutluyum. *I love Paris*. Hayır, sigara içmiyorum."

Çekine çekine gülümseyen Françoise Sagan oradadır. İki genç dişi şeytanı birlikte gösteren bir fotoğrafın altında şu cümleler yazılıdır: "Françoise hayran kalmıştı. Hayalinde kurduğu gibi Jean biraz bilinçsiz ve ahlâksız bir körpe fidandı." Jean romanı keşfe-

derken hissettiği aynı merakı Françoise'ya da gösterir. Büyük otelin salonunda tarihsel bir anı belirleyen zaman durmuş gibidir: İki genç kadın arasında başlayacak olan dostluğun ilk *shakehand*'i (tokalaşma). Françoise cesaretlendirici konuşmasıyla içini açar: "Olağanüstü bir Cécile olacağınızdan eminim."

Görüşme süresince Seberg, romanının kadın kahramanı hakkında uzun uzun yazarı sorguya çeker; amacı o kişiliğe iyice nüfuz edebilmektir. Ellerindeki yanık izlerini gösterir. Françoise bir fotoğrafı işaret ederek bağırır: "Şimdi bir başka cellâtla karşı karşıyasınız!" Bu sözler yeni dostları güldürür. Jean ve Françoise'ın ortasında oturan Preminger de gülmektedir. Kuşkusuz şöyle düşünmüştür: "Çekim başladığı zaman acaba ikisi de sözümü dinleyecekler mi?"

Aktrisin ölümünden sonra Sagan'ın bana anlattığına göre, Cécile rolünü oynayacak Jean'dan başlangıçta o denli etkilenmemiştir. Bu arada, genç Amerikalı kadın Paris'te keyfince eğlenmektedir. *Günaydın Hüzün* filminde aktrislerin kostümlerini hazırlayacak olan Givenchy'de terzinin kendisine sunduğu son moda şapkaları ve yaz koleksiyonundan giysileri üstünde dener.

Dönemin büyük tirajlı magazin kapaklarında basmakalıp sözlerle fotoğraflar yayınlanır. Jean, sarsılmaz bir şöhret olan Gina Lollobrigida, Sophia Loren ve Marylin Monroe'yu üç ay içinde gölgede bırakmayı başarmıştır.

Tarafsız bir gözle bakarsak, genç Amerikalı kadının Cécile kişiliğiyle çelişen bir imajı vardır; dinamik tavırlı, çalışmalarda uyuşuk olmaktan çok daha canlıdır. Sagan bir gazeteciye şöyle demiştir: "Jean'da bir baykuş havası var; iki kişilik arasında benzerliğin gerçekleşmesinden kuşkuluyum." Her şeye rağmen özüne saygılı biçimde romanın düşünsel bağlamda uyarlanması -bazı diyaloglar doğrudan metinden aktarılmıştı- yazarın içini ferahlatmış olsa gerektir.

Jean başarıyla rolünü oynadığı genç kızla özdeşleşmişti; hatta Cécile adının dilimizde (İngilizce) ifade edilmemesine rağmen bunu başarmıştı (dublaj daha sonra gerçekleşti). Dublajda Sa-

gan'ın özellikle isteği üzerine bu isim Atlantik ötesine çevrilmemiş, olduğu gibi bırakılmıştı.

Seberg ikinci filmine hazırlanırken rol arkadaşlarının adları hâlâ belli olmamıştı. Yapımcı-yönetmen Preminger âdeti olduğu üzere rol dağılımını bizzat ayarlıyordu. Anne Larsen rolü Deborah Kerr'e düşmüştü; Raymond'u David Niven oynayacaktı, genç sefa çapkını Philippe'i Geoffrey Horne canlandıracaktı. Raymond'un metresi Elsa rolü için Otto "biraz Brigitte Bardot stilinde ve İngilizce konuşan, kızıl sarı saçlı bir genç kız" arıyordu. Sonunda Mylène Demongeot'da karar kıldı; Demongeot Elsa'yla aynı tipte, genç ve güzel, tam anlamıyla profesyonel bir oyuncuydu.

Juliette Gréco filmin orkestra tarafından çeşitli varyasyonlarda tekrarlanan müzikal temasını söyledi. Ancak görüşmemiz sırasında, Seberg'den uzun uzun söz edemedi; gerekçe olarak çekim esnasında çok az biraraya geldiklerini belirtti. Buna karşılık, Amerikalı muhabirim ve ben, Jean hakkında Mylène'le hoş bir görüşme yaptık. Bunu fırsat bilerek ona şöyle sordum: "Bir insanı yıldız sanatçı yapan nedir?"

Mylène bu soruma, "Bunun için az çok belirgin etkenlerin birarada bulunması gerekir," diye cevap verdi. Sonra ekleyerek, "Yetenek, meslek ve deneyim ve bir de başarma azmi," dedi. Bir şey daha söyledi: "Açıklaması kolay olmayan, kamuoyunu ve eleştiriyi ansızın büyüleyen bir şans söz konusu." Jean'ın yanında çalışan Mylène onun yıldız sistemi içindeki pozisyonunu çok olumlu buluyordu.

* * *

Jean uçakla Côte d'Azur'e uçtu. Çekimin büyük bir bölümü mekân olarak Lavandou'da gerçekleşecekti. Çalışma süresi altı hafta olarak planlanmıştı. Sıcak ve etkileyici Akdeniz iklimi Shepperton'un soğuk havası ve sisiyle çelişiyordu.

Seberg ilk çökertici ciddi darbeyi orada yedi. *Azize Joan*'daki oyunu üzerine bir dizi son derece aşırı eleştirel yazıya maruz kaldı; bu eleştiriler onu derinden yaraladı. Çalışmasının ve çabaları-

mn ödülü olarak dayandığı ilkeler temelinden sorgulanıyordu. On dokuz yaşında, belirli bir olgunluğa rağmen, insan aşama kaydetmek için hayatın pek çok alanında henüz ilerlememiştir. Bununla beraber, genç kız bilgece bir tepki gösterdi; ne olursa olsun başarmaya kararlıydı.

Öte yandan, yeni bir aşka yakalandı. Priscilla Beach'te tiyatro partneri olan John Maddox'la duygusal kopukluğundan sonra, New York'ta Paul Desmond'la tanıştı; Desmond, Dave Brubeck dörtlüsünün saksofoncusuydu. Seberg'in her şeye ayak uyduran tutkusu yeni bir serüvene atılmıştı. Tabii on beş yaşını çoktan geçmişti, ama öyle güzeldi ki!

Reklam amaçlı turnesi sırasında San Francisco'da birbirlerini gördüler. Aşkı almış başını gidiyordu... Paul'e göre Jean ikinci planda bir olguyu temsil ediyordu. Ne de olsa yetenekli bir müzisyendi, caz dünyasında tanınmıştı. Miss Seberg yükselen bir yıldızdı; gelgelelim son filminin uğradığı başarısızlık o yıldızın parlaklığına gölge düşürmüştü. Jean Fransa'dan saksofoncuya hediyeler gönderiyor, çiçekler ulaştırıyor, telefonla onu çağırıyordu. Sonuç yoktu ama. Umut yaşatır; bu saf aşka umutsuzca bağlanıyordu. Aşkının sonuçsuz kalması bir başka hüzün kaynağı doğuruyordu.

* * *

Çekimin başlamasını beklerken Jean, o sırada Nice'te Andréoli Sokağı'nda oturuyordu; orada küçük bir daire kiralamıştı. Gün boyu Dave Brubeck dörtlüsünü dinliyordu. Dörtlü Paul Desmond'un *Time out* albümü için yazdığı "Blue rondo à la turk" ve "Take five"ı seslendiriyordu.

Renault marka bir arabaya biniyor, her sabah plaja gidiyordu. Orada Fransızca çalışıyor ya da seçtiği yazarları okuyordu. William Faulkner'ın son romanı *Bir Rahibeye Ölü Duası*'nı ve 1954 Nobel ödüllü Ernest Hemingway'i elinden düşürmüyordu. Kansızlığa karşı iğne yaptırarak Midi güneşinde yavaş yavaş sağlığına kavuşuyordu.

O sırada, Mylène Demongeot da Nice'te yaşıyordu. Filmdeki müstakbel partnerinin saflığına ve kararlılığına ilişkin iki karak-

teristik özelliğini bana aktardı. Plajdan dönüşünde, genç Amerikalı kadın pastis üstüne pastis* içiyormuş. Bunun çok sert alkollü bir içecek olduğundan habersiz, meyve suyu niyetine alıyormuş. İçer içmez kafası dumanlandığından bana ne oluyor diye merak edermiş.

Öte yandan, Jean yetişmekte olan bir yazar coşkusuyla yanıp tutuşarak ve yazarlıkta başarıya ulaşacağına inanarak yazı makinesini tıngırdatmadan duramıyordu. Odada çıplak dolaşıyor, bundan dolayı hiç tedirgin olmuyordu. Ne var ki sahneye çıplak çıkmayı hiçbir zaman kabul etmemişti.

Miss Seberg düzenli olarak Amerika'yla mektuplaşıyordu. Özellikle ailesine ve memleketteki sadık dostlarına yazıyordu. Telgrafları genellikle Ed'e gidiyor, ondan sürekli para istiyordu. Babanın parası vardı ama kötü günleri düşünerek kızının parasını bir köşeye atıyordu.

Ne var ki Jean'ın buzdolabını ve arabasının benzin deposunu doldurması için paraya ihtiyacı vardı. Günün birinde trafik kuralına aykırı davranmış, ondan kâğıtlarını isteyen Nice'li bir polis tarafından durdurulmuştu. Dilinin döndüğünce kendini temize çıkarmaya çalıştı. Yetersiz Fransızca'sı heyecanıyla karışınca onu batırdı, kendini bir türlü ifade edemedi, gözlerinden yaşlar boşandı. Ona acıyan memur kendisini tanımıştı; kibarca şu uyarıyı yaptı: "Aynı koşullarda Jeanne d'Arc ağlamazdı."

Jean Seberg Londra'daki otelinde zoraki bir yalnızlık yaşamıştı. Yaldızlı bir hapishaneydi bu, ama ne de olsa bir hapishane. Nice'te, küçük dairenin pencereleri parmaklıklı olmamasına rağmen ve dilediği zaman dışarı çıkmakla birlikte, yine bir çeşit hapis cezası çekiyordu. Dil bilmediğinden komşularından soyutlanmıştı; ailesi ve yakınlarıyla irtibat kurmak için postacıdan başka kimsesi yoktu. Telefondan yararlanmak da yetersiz bütçesini zorluyordu.

Bu hapis süresini hayatın anlamını sorgulamakla geçirdi. Geleceğine yönelik kararlılığı hâlâ çok geçerliydi. Engellere rağmen -Preminger bile aşağı kalır bir engel sayılmazdı- mesleğini bir

*) Anasonlu likör. (ç.n.)

misyon gibi algılayıp ayrıcalık sayarak aktris olacak, bunun için çok çalışacaktı.

O zaman kendi yol haritasını belirledi. Ölümüne dek izleyeceği kararlar aldı. Richard Sheppard'a yazdığı bir mektupta kendini şöyle ifade ediyordu: "Dikkatli ol, sıkı çalış, hayatı ve insanları sev... Ve her şeyin ötesinde, iyi ol."

* * *

Preminger, projesine ilişkin olarak estetik özellikli bir karara varmıştı. Paris'te çekilen planlarla Côte d'Azur'de çekilen sahnelerin renklerinde siyah ve beyazı karşıtlaştırmak istiyordu. Bu tercih, bugün ile geçmiş arasındaki kronolojik farkı daha iyi belirlemiş olacaktı.

Paris'te çekilen sahnelerde, Jean mükemmel bir otomobil şoförü olarak kendini kanıtladı. Bunu fırsat bilerek saçlarını 'Jeanne d'Arc tarzında' yeniden kestirdi ve Givenchy'de bol bol giyim provaları yaptı.

Prince de Galles Oteli'nde kalırken ailesine yazdığı 26 Temmuz tarihli mektubunda gün gün şöyle yazıyordu:

"Nihayet size yazmaya zaman buldum... Bu denli tembel olduğum için kendimden utanıyorum... Bugün yapacak çok şeyim var. Paris'te gerçekten tanık olduğumuz ilk sıcak ve güneşli gün. Hayat biraz ironik. İşin başındayım. Şimdi akşam oluyor; geceliğimi giyerek çalışmaya hazırlanıyorum. Rolüm gereği çeşitli saç modellerini denedikten sonra, sahneye çıkarken kaşla göz arasında bir biçim verdiler. Bu iş gün boyu saatlerce sürdü. Ancak geçen sefer eve döndüğüm zamanki biçimden biraz daha başarılıydı. Annem o biçimi adamakıllı eleştiriyordu. Olsun, onu yine de çok seviyorum ve çok özlüyorum... Nasılsınız? Hava koşullarıyla aranız nasıl? Hâlâ o berbat sıcak hüküm sürüyor mu? Daha sakin bir otele geçmeyi düşünüyorum..."

Aynı mektupta erkek kardeşine şöyle yazıyordu: "Kurt, bugün Paris'in karmaşık trafiğinde Mercedes'i kullandım. Gerçekten harika. Otto'nun dediğine göre, filmden sonra onu satın almak is-

tersem, büyük bir indirim yapılacakmış; ama yine de çok pahalı olacak. Burada şoförler çıldırmış, çok ürkütücü bir durum."

Sonra da mesleğinden söz açmaktaydı: "Pazartesi, ben sokaklarda araba sürerken, o araba sahnelerinin çekimi yapılacak. Dün Brando telefon etti. Burada hastanede yattığını belki okumuşsunuzdur. Dizlerine kaynar çay dökmüş ve ciddi biçimde yanmış. Her neyse, kendisini görmem için geçen akşam beni hastaneye davet etti, gittim (Tanrı aşkına gazetelere haber sızmasın, dikkat edin). Şöyle böyle üç saat kadar gevezelik ettik. Niye büyük aktör olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Her şeye karşı sınırsız merakı var. Gördüğü her şeyi elle yoklamak, tadına bakmak, burnuna çekmek, ellemek istiyor. Öylesine dürüst ve sempatik ki beni de dostları arasında sayarsa sevineceğim. Yaşlı teyzesi burada, otelde (Prince de Galles) kalıyor; bu sabah birlikte alışverişe gittik. Büyükanneme öyle benziyor ki çok eğleniyoruz."

Fırsat buldukça ve özenle parasal sorun konusuna değiniyordu: "Önceki gün iki yeni giysi satın aldım... Telgrafla babamdan para istememin sebeplerinden biri bu. İki elbise de çok sade: Biri dikine çizgili, domates renginde, öteki uzun, su yeşili. Basit sokak giysileri." Mektubunu bitirirken yorgunluk baskın çıkmıştır: "Öyle uykum var ki. Uyuklamaya başlamadan önce çalışmaya başlamalıyım. Bana yazın, yalvarırım..."

Preminger, *Azize Joan* yenilgisinden ders çıkarmak gerektiğini söylüyor, bütün sorumluluğu üstüne alacağını açıklıyordu. Deneyimsiz genç bir kızı oynatmış, o rol açıkça Jean'ı aşmıştı. Kukla oynatıcısı gibi davranmış, ruhsuz küçük nesnelere keyfince istediği biçimi vermişti. Asla kukla gibi oynamak istemeyen oyuncu kadından mutlak itaat beklemişti. Neden iki yıl hazırlık dönemi geçirmediğine hayıflanıyordu; oysa sabretseydi, o rolü aktrisin tam anlamıyla oynayacağından emindi. *Günaydın Hüzün*'e başlarken Otto'nun diktacı yöntemleri hiç değişmemişti.

Jean afişlerde tek başına yer almadığına şükredebilirdi. Preminger'in dikkatini böylece diğer sanatçıların üzerine çekebilirdi;

Jean Seberg *Günaydın Hüzün*'de (1957).

üstelik hepsi de çekimlere alışkın, deneyimli oyunculardı. Sonuçta, efendisinin öfkesi dağılmış olacaktı.

Niven ve Kerr gibi ünlüler şöhretleriyle Otto'yu bastırıyorlardı, dolayısıyla Otto'nun iktidarı hafiflemiş oluyordu. Yönetmenin Seberg'e yönelttiği uyarıları birçok kez üstlerine aldılar. Deborah yönetmenin oyunculara dayattığı kendine özgü oyuna nüfuz etmişti. Oyuncunun kişiliksizleştirilmesine karşı çıktı ve Jean'a şöyle dedi: "Beyazperdede görünenin kendiniz olduğunu aklınızdan çıkarmayın. O sizin yüzünüz, sizin ifadeniz, sizin diksiyonunuz; Preminger'inkiler değil."

Kerr çok klas oyuncuydu, sinemanın o kokuşmuş çevresinde skandallardan uzak kalmayı başarmıştı. Seberg gerek başarılı olmasından, gerekse bu özelliğinden dolayı onu takdir ediyordu. Parlak kızıl sarı saçlı sanatçı en büyük isimlerle film çevirmiş, kırılgan kadın özelliği hiçbir zaman olmamıştı. Otuz altı yaşında hâlâ güzeldi;

sanatçı kişiliği onun bozulup solgunlaşmasına, yüzünde kırışıklar çıkmasına izin vermiyordu (1959'da kırk sekiz yaşında öldü). Bardot misali sinemadan çekilmek gibi bir olgunluk göstereceğine riske giriyor, kariyerini acınası bir sonla noktalamak istiyordu.

Jean çekim boyunca Deborah'tan çok dostluk gördü. Ablasının dinginliğine ve kaygısızlığına özendi. Film bittikten sonra, Kerr çok değer verdiği genç partnerinden hüzünle ayrıldı.

Côte d'Azur'de dış sahnelerin çekimi doğal dekor içinde gerçekleşti. Lavandou bölgesinin güzelliği malumdur. Pierre Lazareff'in görkemli villası Akdeniz'e hâkim bir konumdaydı. Işınları her yere dağılan güneşin altında, zümrüt yeşilinden menekşe rengine, çivit mavisinden gümüş rengine doğru bir renk cümbüşü yüzüyordu. Sarp sahil kayalığını süsleyen çam ormanı sarı toprakla ve billûrsu kayalarla aynı seviyeye iniyor, daha aşağıda küçük koyun kumsalı ve kumlarda yuvarlanan dalgalar bu rüya gibi dekoru tamamlıyordu. Miss Seberg bu mekânın sevimliliğinden ve hoşluğundan tümüyle haz duyuyordu.

Gelgelelim, Otto Preminger böyle şeylere aynı gözle bakmıyordu. Bir önceki yenilgisinin yine başına gelebileceğinden kaygılanarak ilkelerinden hiç taviz vermiyordu.

Nitekim bir sahnede güleç yüzlü Cécile-Jean parıl parıl gençliğiyle sudan çıkacaktı. Genç kız ayın bazı günlerinde sudan sakınmayı tercih ettiğini Preminger'e bildirdi. Otto banyo seanslarının o günlerde yapıldığını ileri sürerek kendisini zorladı. Yorgunluktan bitip tükenene kadar provaları aktrise tekrarlattı. Sık sık öfkeleniyor, oyuncuları soluk soluğa bırakıyordu. Jean'a karşı kötücül bir yaklaşımı vardı; genç kadının zaten yorulmuş olan sinirleri iyice sarsılmıştı. O sırada Niven ve Kerr, İngilizlere özgü komik esprileriyle Seberg'i sakinleştirmeye çalışıyorlardı.

Jean onu sahiden hiç düşünmemişti ama kırkını geçemeyeceğini belirtmişti. Cannes'da, Carlton Oteli'nde gece çıkıp Casino'ya giderlerken Jean açıkça intihardan söz etti. Yalnızlığın mengenesine sıkışmış; Otto'nun kendisine yönelttiği ağır sözler sonucu yıkılacak hale gelmeye başlamıştı. Jean daha sonra, 1973'te *Kedi ve Fare* filminde yönetmeni olan Daniel Petrie'ye de içini aç-

mış; balkondan kendini atmayı düşündüğünü söylemişti. Ancak hayatta kalma içgüdüsü umutsuzluğa baskın çıkmıştı.

Kendisine hem hayran olunan, hem nefret edilen Otto, Jean'ın ruhsal durumuna kasten aldırış etmiyordu. Büyük tirajlı Fransız dergileri çekimi yakından izliyorlardı. Özellikle *Match* siyah-beyaz fotoğraflardan oluşan bir sayı çıkardı; Jean'ı çok değerli kılan fotoğraflardı bunlar. Ben de o fotoğraflardan birini dergiden keserek valizimin kapağına yapıştırmış, Cezayir'e götürmüştüm... O günden beri özenle sakladım. Zamanla sararıp solan o resim Anne-Deborah'ın kendi acılarını sezmesini bekleyen Cécile-Jean'ı çam ormanında temsil ediyor. Genç aktris, üstünde Vichy marka gömleği ve kısa şortu, tümüyle bronzlaşmış bedeniyle bağımsız gençliğin bir tipini yansıtıyor; sinemanın müstakbel kuşakları adına poz veriyor.

Ne var ki, düz ve parlak maskenin ardına saklanan o güzel yüzde, hüzün ve sevinçten oluşan binlerce düşünce itişip kakışıyor.

* * *

Preminger Jean'a uyguladığı baskıyı biraz gevşetmek zorunda kalmıştı. Oraya çok yakın olan Saint-Tropez plajlarında günlük bir hayat vardı; kabarelerde, gece kulüplerinde gece hayatı hüküm sürüyordu. Dolayısıyla, Temmuz ayı bütünüyle canlıydı; bu bakımdan her cinsten sanatçının özendiği yüksek sosyete hayatına susamış oyuncuları dizginlemek mümkün değildi.

Paul-Louis Weiller'in o mıntıkaya pek uzak olmayan görkemli bir villası vardı; Côte'un kaymak tabakasını orada ağırlardı. 'Kraliçe Jeanne' orada Merle Oberon (Laurence Olivier'nin yanında oynayan *Hurlevent Tepeleri* filminin unutulmaz Cathy'si), Greta Garbo ve dönemin ileri gelenleriyle karşılaştı. Saint-Tropez'e yazlığa gelmişlerdi; kimi komşu otellerde kalıyor, kimi yakınlarda demirlemiş yatlarda konaklıyordu. Chaplin de sık sık civarda görünüyordu.

Maddox ve Desmond'a göre, Jean başka bir tutkuya kapılmak üzereydi: François Moreuil. Moreuil uluslararası bir avukattı; o sıfatı taşımamakla birlikte bir soylu unvanı da alabilirdi. Çekiciy-

di, o sırada otuz üç yaşındaydı; Jean'dan on dört yaş büyüktü. Gözü yükseklerde biriydi ve çılgın bir sinema tutkunu olduğu söyleniyordu; öyle ki o çevrede yer edinmeyi umut ediyordu.

François Moreuil Paris'te, Saint-Germain semtinde güzel bir evde yaşıyordu. Bu ev, dolaylarında hüküm süren cehennemi otomobil trafiğine rağmen dinginliğini ve sevimliliğini koruyan saygın konutlardan biriydi. Kendisini aradığımda bizi, Garry McGee ve beni, evine kabul etti. İçerdeki dekorasyonu ve mobilyayı görür görmez, onun seçkin zevkini ve inceliğini takdir ettik.

Fotoğraf albümlerinin bir kısmını beraberce karıştırdık; fotoğrafların büyük bölümü Seberg'le tanıştığı yaz günlerine ilişkindi. François Moreuil, Midi villasının bir odasında kalmıştı. Jean'a su kayağı derslerini ilk o vermişti.

Bizimle konuşurken o birkaç hafta belleğinde canlanıyordu. Jean, San Francisco'dan beri içinde ölen Desmond'u unutmaya çalışıyordu. İşte o anda, Moreuil hayatına büyük yankı uyandıran bir giriş yaptı. Jean'a göre bu erkek bütün niteliklere (yakışıklılık, incelik, dinamizm) sahipti ve iki dil konuşan bir özelliği vardı; bu da işin cabasıydı. Üstelik Preminger'e karşı kendini kanıtlamak için onun varlığından güç alabilirdi; ne de olsa insana güven veriyordu. Zira ruhları ve bedenleri gevşeten iklimin yumuşaklığı, hâlâ eleştirel yaklaşan yönetmenin tavrında hiçbir değişiklik yapmamıştı.

François Jean'ı olumlu biçimde etkiliyordu ve bu da genç kadının kendini zapt etmesini sağlıyordu. Bir gün, genç ikili kumsaldayken öfkeden köpüren Preminger çıkagelerek Jean'a bağırmaya başladı. Moreuil içgüdüsel bir hareketle sanki onu kurtarırmış gibi Jean'a sarıldı. Onu sakinleştirecek sözcükler sarf etti; sakinleşen genç kadın, kendinden emin adımlarla Otto'nun yanına gitti.

Preminger'e bakarsanız, Miss Seberg'le ilişkilerinde Moreuil'ün tarafsızlığına güveniyordu. Gelgelelim, âşıklardan başka dünyada kimse yoktu. Jean ve François gizli gizli görüşüyorlardı. İyi de başkalarına görünmeden restoranlara, gece kulüplerine nasıl gideceklerdi? Üstelik onların en saygın olanları Saint-Tropez ve Lavandou'da değil miydi? Tatilini geçiren avukatın

kaygısız hayatı, dışa vuran ve başkasına da bulaşan neşesi, ara sıra yüzsüzleşen tavrı, orijinalliği -Jean'a tasmalı bir kaplumbağa hediye etmişti- Preminger'in öfkeli mizacı ve katı karakteriyle çelişiyordu.

Jean'ın özerk ruhu kendini göstermeye başlamıştı; bir gün efendisiyle açıkça alay etti. Ona diksiyon dersi vermeye çabalayan adamın sözlerini onun istediği gibi yineledi. Ancak sesinin tonunu değiştirip eski Cermen şivesiyle konuştu. Bu sahne film setinde herkesi güldürmüştü. Ancak Preminger hiç gülmemiş, homurdanmaya başlamıştı...

Jean kendisini Marshalltown'a bağlayan göbek bağını asla koparmadı. Kadın dostu Dawn Murray Quinn'e şöyle yazıyordu: "Film aşağı yukarı bitti, *Joan*'dan daha başarılı olacağını düşünüyorum. Şubat ayında filmi görebileceğini sanırım... Birine rastladım, çok yakında sen de görürsün, olağanüstü biçimde Paul Desmond'un yerini aldı. Otuz dört yaşında bir Parisli, uzun boylu, çok ince, koyu siyah saçlı bir hukuk adamı... Ve mükemmel bir yazar... Beni seviyor. Eve döndüğüm zaman, Iowa'ya gelerek beni görmek istiyor. Burada hastalandığımda benim hastabakıcım oldu. Ben ağlayınca o da ağlıyor. Çok temiz ruhu var, sevgili Dawn... Onu görmen için sabırsızlanıyorum."

Şöyle eklemişti: "Bu mektubu kendin için gizli tutman belki iyi olur; Lynda (Haupert) ve Diana ya da Hannah'a (Heyle) da bir şey söyleme. Sana ve ailene sevgilerimle."

Öte yanda, Sagan aralıksız çalışıyordu. *Günaydın Hüzün*'ün ardından beyazperdeye uyarlanacak *Dinlence* başlıklı bir uzun öykü yazıyor, not defterlerinde bir senaryo, üç film, bir tiyatro piyesi ve bir roman bulunuyordu.

Yine de bu arada, *Günaydın Hüzün*'ün çekim mekânına gelme fırsatı bulmuş, romanının sinemaya uyarlanmasından pek tatmin olmamış ve geri dönmüştü. Gerçi kendi roman kişilerini başkasının kullanmasına yazarların pek sıcak bakmadıkları zaten herkesin mâlumudur.

Preminger ve ekibi çekimin son bölümü için Shepperton stüdyolarının yolu tutmuştu. Cécile-Jean o bölümde uzun süreli bir

François Moreuil ve Jean Seberg.

planda yer aldı; o sahnede tuvalet masasına oturmuş, yavaş yavaş makyajını siliyordu; o sırada Côte d'Azur'de yaşanmış olan dramın anısı canlandı. Babası Raymond-Niven, doyumsuz Don Juan, hayal kırıklığı içinde içeri girdi. Gözleri dolan kadın kahraman gözyaşlarını gizleyemedi.

Bu sahneyi Preminger'in istediği biçimde filme çekmek için bütün bir gün gerekti; yani, gözleri yaşlarla dolu olarak. Yönetmenlerin hem en iyisi hem en beteri olan Preminger'e karşı Miss Seberg'in duyduğu saygıyla karışık korku bir türlü geçmiyordu.

Ancak Dorchester Oteli'ne tekrar yerleşen Jean artık yalnız değildi. Sevdiği adamın yanındaydı; olağan koşullarda yaşamaya susamış genç kadın kişiliğini serbestçe değerlendirebilirdi.

Sevgililer beraberce çıkma ve eğlence yerlerine gitme zevkini paylaştılar. Çocukluğunda kafasına sokulan prensiplerden güç alan aktris oyunculuğunun daha iyiye gittiğini düşünüyordu. *Günaydın Hüzün* filminin konusu ilgi çekecek; ilk yenilgisinden sonra yeniden başarıyı yakalayacaktı. Nitekim kendisini Fransa'ya

götüren vapura biraz daha kendisine güvenerek ve ferahlamış olarak bindi.

Paris'te Jean'la Moreuil'ün ailesi tanıştılar. François'nın annesinin güçlü kişiliği genç Seberg'i oldukça etkilemişti. Annenin siyasal duyarlılığını paylaştı; bu kadın sosyal hayatta fikirlerin ne denli önemli olduğunu onun içine işledi. Aktrisin projesi, bundan böyle kalbine giren adamla evlenmekti.

* * *

Gençliğin düşünce açıklığı, öğrenme açlığı sonucu Jean yüreğini vererek Sagan'a yaklaşıyordu. Zira onun romanlarında ve kişilerinde geliştirdiği tezler toplumun özgürleşmesini öngörüyordu. Otto ve Sagan birbirinden temelde farklı mizaçlara sahiptiler; birbiriyle çatışkılı karakterleri vardı. Françoise edebiyat alanında özgürleşme hareketini savunuyordu; bu hareket kadının erkek egemenliğinden kurtulmasını ve cinsel tabuların yıkılmasını dile getiriyordu. O tabular kadının yüzyıllar boyu maruz kaldığı baskıcı dinsel eğitimin kalıtlarıydı. Preminger'e gelince, Hollywood'un dayattığı ahlâki kurallardan o kadar çabuk kurtulamıyordu. Seberg de bir yapımcı ya da yönetmenin istediği doğrultuda kullanacağı ilk aktris değildi.

Bir sanatçı için role bağımlı olmak o rolü yorumlayanın orijinalliğini kabul etmez. Başka bir sıkıntı yönetmenin otoritesinden ileri gelir. Bazen yönetmen ve oyuncunun uyuşmazlığı gerçek bir çatışmaya dönüşür. Öyle olur ki yönetmenin otorite kullanması, bazen despotizme varana kadar gider. Katı bir disiplinin gerekliliği tartışılabilir. Ancak iki tarafın, yani yönetmen ve oyuncunun sanatsallığı birbirine denk olabilir. Nitekim tuhaftır ama, yeri gelir, birinin yaratıcı orijinalliği ve kişiliğinin gücü öbürüne baskın çıkar ve karakterler çatışırlar. Mesele, her iki tarafın iktidar limitlerini saptamaktır.

Bazen sahne diktatörü ille de kendini göstermek amacıyla basit sanat işçiliği ödevlerini unutur. Nitekim ürkekleşen Jean Seberg, beyazperdenin donuk güzellikleriyle kendi dondurulmuş

tutumunu kamera karşısında birleştirince 'kişiliksizleşme'yi göze alıyordu.

Televizyonun ortaya çıkışından bu yana zaman epey değişmişti. 1950'li yıllarda stüdyolara Zanuck, Mayer, Cohn (Columbia'nın kurucusu) gibi canlı efsaneler, Hollywood abideleri söz geçiriyordu.

Sözleşmeyle 400 dolarla işe başlanıyor, sonunda ücret 4 bini buluyordu; bu da fena sayılmazdı – ne var ki vergiler sizin zenginleşmenizi önlüyordu. Nitekim Gene Kelly ancak bağımsız çalışmaya başladıktan sonra para kazanmıştı.

O dönemde, belirli bir yıllık kazanç sağlanıyordu; üstelik oyuncular sosyal ve özel hayatta korunup kayırılıyorlardı. Buna rağmen mutsuzdular; kendilerini kukla gibi görüyorlardı. Clark Gable bile kendi senaryosunu seçemezdi. Stüdyo ne yapacağını ona dayatıyordu. Çalışanlar bu yüzden patronlarla çelişkiye düşmekten çekinirlerdi.

Günümüzdeyse uygulamalar değişti. Şimdi sunum yapan bir görevli masaya vurarak şöyle der: "Uluslararası bir star olan bilmem kimi size takdim ediyorum. Şunu şunu istiyorum. İster kabul edin, ister bırakın." Kuşkusuz oyuncular yıldız sanatçılardır, ama günümüzde artık eskisi gibi ilgi görmüyorlar. Gitgide yoğunlaşan ve bazen kıyıcılığa varan bir rekabet sonucunda yaralanıyorlar.

Miss Seberg'in durumu kendine özgüdür. Meslek hayatının bu aşamasında, Hollywood onun gerçek değerinin şöhretinin iyice altına düştüğünü düşünerek sessiz kalıyordu.

Preminger yeni bir filmden söz etmiyordu.

Amerikan *major*'unca gözden geçirilen uzun vadeli bir sözleşmenin tarafı olarak Jean, Preminger'in kendisine dayattığı isteklere katlanmak zorunda kalıyordu. Bu dayatmalar özellikle, tanınmışlığı doğrultusunda onun önerdiği işlerin kalite ve sayısı bakımından geçerliydi.

Jean ikinci yenilgiyi de alırsa, geleceği tehlikeye düşerdi. Bunu biliyordu. Bunun içindir ki *Günaydın Hüzün*'ü kendini tümüyle

vererek oynamıştı. Ancak bir kez daha belirtelim, yıldızları yaratan veya çökerten seyirci ve eleştiridir.

O zaman kendi durumunu düşündü ve en doğru sonuca vardı. New York'a bağlanacaktı; zira bu kent mesleğinde ilerlemek için kendisine olağanüstü imkânlar sunuyordu. Daha ilginç bir film teklifini beklerken dersler alacaktı.

Jean ve François 1957'nin Ekim ayında Marshalltown'a geldiler. Genç hemşerilerinin geldiği haberi bütün şehre yayıldı. Filminin yakında gösterime girmesi ve müstakbel evliliğinin etrafa yayılması meraklıları baştan çıkarmıştı. *Times Rebuplican* olayı ballandıra ballandıra aktarıyordu.

Bu arada, Seberg'ler Kalsem Bulvarı'na taşınmışlardı; burası Iowa'nın Emekli Asker Konutu'na yakın bir yerdi. Emekli Asker Konutu'nun etrafını çevreleyen görkemli manzaranın içinde bir anıt yer alıyordu. Anıt 1861-1865 (Kuzey-Güney) iç savaşını temsil ediyordu. Bütün güzelliği içinde etrafını saran yüz kadar ağaç bu anıtsal mekâna canlılık katıyordu.

Jean'ın son ziyaretinden bu yana Marshalltown'da hayat değişmemişti. Genç kadın aile çevresine yeniden katılmaktan hoşlandı. Aile içinde büyükannesi Frances, annesi ve kız kardeşi Mary Ann'den başka Mister Shuey adında biriyle karşılaşmıştı. Bu zat Utah'da Salt Lake City'dendi; kız kardeşiyle evlenecekti.

Jean öteden beri ev işlerinden haz etmediğini söylerdi. Odasını düzenli tutmaktan hoşlanmazdı. Bu huyu hiç değişmemişti. Otel odalarında kaldığı günlerde bile hiçbir şeye aldırış etmez, zili çalıp buzlu bir içki istemek ona yeterdi.

Dostlar, meraklılar, paparazziler... Bir sürü araba Seberg'lerin evi etrafında dönmeye başladı. Ancak henüz evin içine girmeyi başaramamışlardı. Şehirde herkes bu olayı konuşuyor, daha doğrusu dedikodu yapıyordu. Özellikle François'yı merak edip birbirlerine soruyorlardı. Genç adamın uzun saçları insanları şaşırtmış, hatta rahatsız etmişti.

İkili Des Moines'in yanında bulunan Eyalet Üniversitesi'ni ziyaret ettiler, orada hâlâ eski öğrencisini izleyen Carol Houghton'la karşılaştılar.

Seberg'ler bir toplantı tertiplediler. Sayıları yüze varan bir komşu ve dost grubu François'yı görmeye davet edildi. Jean New York'a geri dönüşünde duyacağı endişeleri Dawn Murray'e açıkladı. Zira orada yeniden Preminger'i görmek zorundaydı. Buna rağmen hemen geri döndü. Ancak François'nın yanında bulunuşu ve kendisine özenle yaklaşması o metropole geri dönmeye ikna etmişti kendisini. New York'ta, Upper East Side'da çok zarif bir daireye yerleştiler. Central Park'ı geçerek 93. Cadde'de bulunan Jeanne d'Arc heykelini görmek Jean için eğlendirici bir ayrıntı oluyor, bu da ona yetiyordu.

Aktrisin sözleşmesini onun adına yöneten Otto, *Günaydın Hüzün*'ün Amerika'da gösterime girmesini bekliyordu. Bunun sonucunda, kayırdığı genç kadının geleceği hakkında karara varacaktı. Doğal olarak bir ikinci yıl daha ya onu çalıştıracak ya da bırakacaktı. Dolayısıyla, yıldız sanatçının geleceği belirsizliğini koruyordu. Fakat kendisi, film nasıl karşılanırsa karşılansın, pabucu bırakmak niyetinde değildi.

Günaydın Hüzün filminin prömiyeri New York'un Capitol Theater salonunda 15 Ocak 1958'de gerçekleşti. Seberg'ler, Ed ve o zaman on beş yaşında olan Kurt tarafından suarede temsil edildiler.

Jet sosyete bu sefer *Azize Joan*'ın gösteriminden daha ağırbaşlı göründü. Tiyatronun fuayesini dolduran yüz kadar çiçek demetinin dışında, Jean'ın umut ettiği zaferin göstergesini hiçbir şey yansıtmıyordu. Yazık! *Saturday Review*'da yayınlanan acımasız bir yargı bir kez daha genç aktrisi yaralayacaktı. Eleştiri şöyleydi: "Jean'ın bir aktris olduğu konusunda bizi ikna etmeyi Otto Preminger başaramadı."

Des Moines'de yayınlanan *Register*, Jean'ın eleştiri karşısında yenilgisini kabul etmek zorunda kaldı. Kendini ifade etmeye susamış ve kısıtlanmış bir gençliğe hitap eden filmin özgürleşmiş karakteri ve serbest aşk diye tanımlanan hoş gösteri seyircinin hiç ilgisini çekmemişti.

Filmin tanıtım kampanyası da başarısızlığa uğramıştı. Elde edip etmeyeceği şüpheli doyurucu bir gelir dışında Jean'ın ABD'den bir beklentisi kalmamıştı. Artık morali iyice bozulmuş-

tu. Yükselmek için çırpınan, ancak daha bir yıl bile geçmeden aşağılara düşen bir sanatçının hayatında bundan daha beter bir şey olamaz.

Jean daha öğrenecek çok şey olduğunu biliyordu. Fiziği kuşkusuz fotojenikti. Bu bakımdan malumdur ki kameranın objektifi gizemli sürprizler yaratır. Ardı ardına hareketlerle canlı imajı yansıtan sinema, sabit görüntü ile hareketli görüntü arasındaki çelişkiyi dışa vurur. Uluslararası bir yıldızın imajı karmaşık bir güzellik mi olacaktır? Ya da bu imaj örnekleme sonucu derlenen birey fotoğraflarının üst üste bindirilmesi sonucu mu doğacaktır?

İki tip yıldız sanatçı kategorisini birbirinden ayırt edelim. Birincisinde mümkün mertebe üst üste bindirilen ve orijinalliklerini koruyan görüntüler bulunur. İkinci kategoride bu fizyonomiler idealize edilmiş dişiliği canlandırıp her yerde kullanılırlar.

Miss Seberg tartışmasız birinci kategoriden bir sanatçıydı. Nitekim aktris, yönetmeninin iyi ya da kötü etkisi bir yana, duygusallıktan, heyecan verici oyundan ya da oyuncu niteliklerinden yoksun muydu? Oyuncu kendini gösterir ve kendinin seyredilmesine fırsat verir. Terimin teknik ve duygusal anlamında, Jean aşırı ya da yetersiz bir teşhirciliğin kanıtını mı göstermek istiyordu?

Bu yeni yenilginin ardından diksiyon ve pandomim dersleri aldı. Saygın bir okul olan Actor's Studio'ya stajyer olarak girmeyi denediyse de bunda başarısız kaldı.

Genç Amerikalı oyuncuya karşı Fransız basınının gösterdiği teveccühe daha önce değinmiştik. *Les Cahiers du Cinema,* yıldızı 'Yeni Tanrıça' diye nitelendirerek yüceltti. *Soluk Soluğa* filminin müstakbel senaristi olan François Truffaut da ona övgüler düzmekten geri kalmadı.

Zira *Günaydın Hüzün* Fransa'da ABD'den çok daha beğeni toplamıştı. Miss Seberg siması Fransa'ya artık yabancı gelmiyordu. O filmin ilginç hikâyesi hakkında çok şey yazılıp çizilmişti. Fransa, ikinci kez Jean'ın oynadığı bir Amerikan filmine tanık oluyordu. Ilımlı eleştiriyi elden bırakmayan Fransız basını besbelli ki Jean'ın kariyerindeki yön değişikliğinde belirleyici bir rol oynadı.

Yine de durum henüz kıvanç verici sayılmazdı. Profesyonel alanda hiçbir gelişme aktrise güvence vermiyordu. Moreuil tam anlamıyla New York'lu bir hayat tarzı sürerken, hiçlik duygusuna kapılan Jean kendi kendini yiyordu; ağır bir depresyona girmek üzereydi.

François tehlikenin farkındaydı. Tabii çözüm Preminger'le köprüleri atmaktan geçiyordu; hem kişisel hem iş bağları bakımından.

Moreuil, Madison Avenue'de bulunan bir hukuk bürosunda çalışıyordu. Patronu Claude Lewin'i Preminger'le görüşmeye ikna etmeyi başardı. Bu görüşme sonunda, Jean'ın sözleşmesi karşılıklı olarak feshedildi. Yalnız Preminger kendine bir ayrıcalık şartı koymuştu: Yılda bir kez Jean'ı filmlerinden birinde oynatacaktı. Aslında bu hakkını hiçbir zaman kullanmadı. İki taraf sessiz sedasız koptular.

Ruhsal dengesini sarsan uzun sinirsel gerilimin ardından Jean biraz soluk alabilmişti. Fakat meslek hayatının akıbeti hâlâ belirsizdi. Zeki ve hırslı bir kadındı; Preminger'in kendisini gerçek bir profesyonel olarak yönlendirdiğinin bilincindeydi. Şimdi kendisine öğretilen yöntemleri uygulayarak yoluna devam etmeliydi. İşte, başarısının sırrı bu olacaktı.

* * *

Bu arada Miss Seberg Eylül'de gerçekleşecek evliliğe hazırlanıyordu. Kız kardeşi Mary Ann henüz evlenmişti. Jean aynı şeyi yapmayı diliyor, özel hayatını değiştirip François'yla dünya evine girmek istiyordu. Tabii bu yeni haber hemen bütün Marshalltown'ın kulağına gitti; dolayısıyla ikili en küçük ayrıntılarına kadar kendi hayatlarının izlenmesine şaşırmadılar.

Jean'm gelinliği Guy Laroche tarafından kendisine sunuldu. Giysi önü işlemeli, yakalı, şişkin kollu bir gömlekten ve hareli beyaz ipekli bir etekten oluşuyordu. Bir prova sırasında, müstakbel damat eteğin uzunluğunu ölçmek için Jean'ın önünde diz çökmüştü. Buna ilişkin yorumlar ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Gelinliği içinde Jean Seberg.

Dini nikâh 5 Eylül 1958'de küçük bir grubun katıldığı kilisede gerçekleşti. Seberg'lerin sık sık gittiği bir kiliseydi bu. Ortam derli topluydu. İçerisi sarı güller ve eğrelti otlarıyla dekore edilmişti. Gelin beyaz güllerden oluşan bir çiçek demeti tutuyordu. Dışarıda kalabalık sabırsızlanıyor, alkışlamak için genç evlilerin dışarı çıkmasını bekliyordu. Basın, radyo, televizyon, hepsi oradaydı. *Paris-Match*, *Vogue* ve *Life*'dan daha ileri giden *Times Rebublican* bu sosyal gösteriyi şöyle verdi: "Şehrin tarihinde en ünlü olay."

Nikâhtan sonra Lloyd'un restoranında bir akşam yemeği düzenlendi: Gümüşten ayaklı bardaklarda havyar, beraberinde kemikleri çıkarılmış, kızarmış hindi eti sunuldu. Şampanya doğrudan Fransa'dan getirildi. Şampanyayı Chicago'dan buraya aktarma işini Moreuil yüklenmişti.

* * *

Jean *The Beach Boys* filminde oynayacağını önceden sezmişti. Nitekim yapacağı işin başından uzun süre uzak kalmak istemiyordu. Resepsiyondan hemen sonra evli çift korumalar eşliğinde havaalanına gitti ve New York'a dönmek üzere uçağa bindi.

Ancak Jean arzu ettiği rolü alamadı. Columbia şirketine olan yükümlülüklerinden kurtulunca, kocasıyla birlikte uçağa binip Fransa'ya döndü. Saint-Tropez'de üç hafta geçiren genç evliler Ekim ayı sonunda Neuilly'ye yerleştiler. Apartman dairesinin içi François tarafından klasik tarzda düzenlendi; ne var ki bu üslûp Jean'ın hoşuna gitmiyordu. Ona göre, içeriye bir müze havası hakim olmuştu.

İkili arasında görüş ayrılıkları belirmişti. François salt kendi zevklerini tatmin etmeyi öngörüyordu; Jean'a gelince, onun tercihlerine boyun eğiyordu. Aksi gibi, bir filmde oynarken tatmin olmadı ve boş kalınca da kuşkulara yakalandı. Duyarlı ve dikkatli olan François karısının kafa karışıklığını gidermeye çalışıyor, ama bir çare bulamıyordu.

Kasım ayında, Columbia Seberg'le ilişki kurdu ve genç aktrisi *The Mouse That Roared* (Kükreyen Fare) başlıklı, küçük bütçeli bir komedide oynattı. Jean'la beraber oynayan Peter Sellers yakın geçmişte Mario Zampi'nin *Neredeyse Çıplak Gerçek* filminde rol almıştı. *New York Times* filmi şöyle yorumladı: "Jean Seberg şimdiye kadarki en iyi oyununu çıkardı." Film ticari başarı kazanmıştı. Jean o zaman *Eastman Colour*'la anlaştı ve tümüyle tarihten kaynaklanan bir olayı canlandırdı. Bu filmde bütün güzelliği ve gençliğinin parlaklığı beyazperdeye yansıyordu.

Sonra bu güzellik yeniden sessizliğe gömüldü. Gerçi bu geçiciydi; zira şimdiye dek onu gözetip kollamayan kamuoyunun tekrar gözüne girecekti.

Jean doğum yeri Iowa'yla bağlarını koparmıştı; ama daha yalnızdı. Artık ona ne çiçek geliyor, ne de heyecanlı hayranları kendisini telefonla arıyorlardı.

Madam Moreuil artık *has-been* (modası geçmiş) bir figürdü; kaygısız tasasız, düzenli bir hayat süren Parisli bir burjuva kadını olmuştu...

4
SOLUK SOLUĞA

1959 yılı başında Jean daldaki kuş gibiydi. Preminger'le yaptığı sözleşme Columbia şirketine satılmıştı; gelgelelim, bu stüdyo aktrise yeni iş verilmesine pek sıcak bakmıyordu. Zira genç oyuncu daha meslek hayatının başında art arda iki yenilgiye uğramıştı.

Columbia sözleşmeli oyuncular için oyunculuk kursları düzenlemişti. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Jean, New York'a uçtu ve eğitim almak amacıyla Paton Price'a başvurdu. François'dan birkaç ay ayrı kalmasının ona iyi geleceğini, kendinin de toparlanmasına yarayacağını düşünüyordu.

New York American Academy'nin eski bir profesörü olan Price, vicdani red hakkını kullanıp İkinci Dünya Savaşı'nda savaşmak istemediğinden hapse girmişti. Özgür düşünceli, sağlam ka-

rakterli, öğrencilerini etkileyen bir adamdı; ABD'nin Doğu tarafında hâlâ geçerli olan mutaassıp püritenlikten nefret ediyordu. Nitekim bâkire genç kızları bu yüzden sınıfına kabul etmezdi.

Paton cinsel sorunları belirli bir anlayış ve açıklık çerçevesinde göz önüne alıyordu. Çalışma yöntemi, oyuncunun oynadığı kişiliği tümüyle benimsemesi temeline dayanırdı. Öğrencilerinden duygularının bilincine varmalarını, endişelerini bir kenara atmalarını isterdi. Ona göre, oyuncu heyecanlarını serbestçe dile getirirken zekâsı da onlarla bütünleşmeliydi.

Sınıfta on civarında öğrenci bulunması sayesinde Price, Jean'ın tutumunu kolayca gözlemleme fırsatı buldu. 'Preminger yapımı' bu genç kadın, eski yönetmeniyle ilişkilerinden doğan sinirsel sıkıntıları hâlâ içinde taşıyordu. Sonuç yıkıcıydı: "Jean dondurulmuş; onun Don Murray'le bir sahneyi prova yapmasını ister istemez, birden soluk soluğa kaldığını gördüm," diyordu Price.

Titiz bir psikolog olan bu adam aktrisin gizli endişesinin altında ağır bir sarsıntının yattığını fark etmişti; üstelik o sarsıntının kolay kolay silinecek bir şey olmadığını da anlamıştı. Nitekim, Jean'da olumlu bir etki yarattı ve genç kadın yavaş yavaş kendine geldi. "Artık o eski efendisinin baskısı altında değildi; kendini özgürce, rahat rahat ifade edebiliyordu. Öyle ki kahkahalar atarak kendini aştı, bu da çok iyi bir şeydi."

Mayıs 1959'da Jean, Columbia tarafından Doris Day'in yerini almak amacıyla Boston'a gönderildi. Doris Day hastalanmış, *Daddy Long Legs* filminin prömiyerine çıkamamıştı. Dönüşünde Marshalltown'a uğradı, Jean-Seberg Ödülü'nün konulmasında hazır bulundu. Profesyonel hayatta hız kaybettiğini hissettiğinden, doğduğu şehri mümkün mertebe gizlice ziyaret etmişti.

Price'ın kursları Haziran ayında sona erdi. Kurslar Jean açısından çok yararlı olmuştu; kendine güveni gelmiş, doğal içgüdüsünü yeniden bulmuştu. Onu iyileştirmeyi başaran bu profesöre ömür boyu minnettar kaldı.

Seberg uçakla tekrar Paris'e gitti. Neuilly'de François'yla buluştu. Aktris Françoise Arnoul, 3 Haziran'da bir doğum günü partisi veriyordu. Jean partide Preminger'le karşılaştı; ama bu sefer

içinde ne kin ne de isyan duymuştu. Price'ın dersleri onu değiştirmişti. Zaman da galiba...

François Moreuil'e gelince, hâlâ hukukçu olarak işine devam ediyordu, ama sinema alanına adım atarak yönetmen olmak istiyordu. *Cahiers du Cinéma* dergisinin eleştirmenleri ve yazarlarıyla ilişkisi vardı. Hatta ateşli ateşli bir senaryo yazmaya koyulmuştu; senaryosunu kendisi filme almayı düşünüyordu.

Fransız sinema tarihinde belirmeye başlayan Yeni Dalga akımı sinemacılar tarafından radikal bir çağdaşlık doğrultusunda savunuluyordu. Bu akım 1960'lı yılların asi gençliğiyle bağdaşıyordu. Düzene karşı çıkış ve mutlak özgürlük bu hareketin simgeleriydi. Klasik dramaturjinin önemsenmemesi, sinemadaki kalıpçı söylemin dışlanması ve uzlaşmalardan uzaklaşmanın zamanı gelmişti.

Yeni Dalga stüdyolardan uzak duruyordu. Akımın yandaşları ancak bildikleri şeyi, o şeyin kendine özgülüğünü ve kendilerine benzeyen insanların öyküsünü filme alabileceklerini ileri sürüyorlardı. Öyle ki verecekleri mesajın zararına olsa da senaryo baskısı kuralının silinmesini göze alarak yapımı sahneye koymayı, sinematografik eylemi öne çıkarıyorlardı.

Senaristlere karşı duran ve Yeni Dalga'yı besleyip belirleyen bu kuşkuculuk, yönetmene sanat eserinin resmi yaratıcısı olma rolünü dayattı. Bu yaklaşım günümüze kadar sürüp gitti. Ocak 1954'de, *Cahiers du Cinéma*'da yayınlanan bir yazıda François Truffaut yalnızca yönetmenin itibarını iade etmekle kalmıyor, filmin diyalog yazarlarının Fransız sinemasına el koymasına da karşı çıkıyordu.

Atlantik ötesinde, Los Angeles ya da New York'ta sinemanın klasik çağından miras kalan kurallarla film yapmaya devam ediliyordu; tabii çekim tekniklerindeki gelişme de hesaba katılıyordu. Fakat bu teknikler nicelik bakımdan hâlâ yetersizdi. *Majors companies*'in (büyük şirketler) tekelinde kalan makineler ağır kalıyorlardı; bağımsız kullanımlarını denetleyen ve serbestçe gözetim yetkisi olan güçlü sendikalarca kuşatılmışlardı. Bu koşullarda bir-

kaç Amerikalı oyuncu Fransız sinemasıyla bütünleşmek amacıyla Hollywood sisteminin dışına çıktı. Sözgelimi, Jean Seberg.

Columbia'nın sorumluları aktrisi kendi casting'lerinden (oyuncu seçimi) dışladılar. Bir firma görevlisi şöyle demişti: "İki film çevirdi, ikisi de kötü." Bu adam reklam kampanyalarıyla genç aktrisin edindiği popülerliği inkâr etmiyordu; ama geçen zaman ve unutulmuşluk olgusu ağını örmüştü.

Bir akşam François *Cahiers du Cinéma*'da çıkan bir haberi karısına bildirdi. Bu habere göre, Jean-Luc Godard genç kadını bir film projesinde oynatmak istiyordu. Tanınmamış, bu işe yeni başlayanlardan biri olmanın dışında, kimdi Godard? Biricik niteliği yedinci sanat âşığı olmak değil miydi?

Bir doktorun oğlu olan Godard, İsviçreli Protestan ve zengin bir aileye mensuptu. Çok genç yaşta trafik kazasında annesini kaybetmişti. Yalnızlığını gidermek için kendini okumaya vermiş; yoğunlukla klasikleri, felâket ve kaza olaylarını içeren dizileri okumuştu. Çok kültürlü, aşırı derecede sinemaya düşkündü. André Bazin'in çömezi olmuş, Truffaut, Chabrol ve Rohmer grubuna katılmıştı. Sinemaya yönelik doyumsuz tutkusu artık onu bırakmayacaktı.

Cahiers du Cinéma'da maharetli yazılar kaleme alıyor, özellikle gösterime giren filmlerin eleştirilerini yapıyor ya da övgüler düzüyordu. Truffaut gibi 1950'li yılların yapmacıklı (doğallıktan uzak) sinemasını reddediyordu. Autant-Lara'ların ya da Christian-Jaque'ların kuşağından değildi. Bunun sonucunda, Yeni Dalga'nın başkaldıran küstah ve kışkırtıcı akımıyla ittifak kurdu.

Godard kendini dinsel inanca verenler gibi sinemaya girmişti. Yaklaşımında asla uzlaşma kabul etmeyen, dine dönmüş bir insanın militanca inancı vardı.

Bu genç adamın fiziksel bakımdan sefa çapkını olmaktan öte bir özelliği yoktu. Saçları önüne düşmeyen bir alın vardı; ince, orta boyluydu. Kara gözlük kullanırdı. Jean Seberg onu şöyle tasvir eder: "İnanılmaz derecede içedönük, ihmalkâr görünümlü, konuştuğu zaman insanın gözlerine bakmayan bir genç adam."

Soluk Soluğa filmi rastlantıdan ve kendiliğinden doğmuştur. Fakat ilk iş olarak yapımcı Georges de Beauregard hakkında birkaç söz söylemeden olmaz. Beauregard mesleğini, üretmeyi ve oyuncuları seven tutarlı bir adamdı. Her ne kadar bugüne dek 'modası geçmiş' uzlaşmacı sinemaya bağlı kalmışsa da risk almaktan hoşlanırdı.

Godard'ın yönettiği *Soluk Soluğa*'nın (1960) afişlerinden biri.

Godard o sırada Fox firmasında basın görevlisiydi. Ancak yönetmenliğe atılma amacıyla yanıp tutuşuyordu. Beauregard kendisine 4 bin frank verdi ve Loti'nin romanı *İzlanda Balıkçısı*'nın sinemaya uyarlanmasında çalışması için Concarneau'ya gönderdi.

Ne var ki Godard bu projeyi beğenmedi. İşi yarıda bırakıp Paris'e döndü, Beauregard'a (yönetmen Schoendoerffer'in tutarlı bir biçime getirdiği) bir Breton melodramını çevirmeyi önerdi; filmin giriş özetini François Truffaut hazırladı. Sonuçta, Truffaut bu filmi yapması için yapımcıyı ikna etti.

Soluk Soluğa bir karmaşa, endişe ve hayranlık içinde üretildi. Beauregard'a göre, çağdaş sinemayla uzun vadeli örtülü bir anlaşmanın başlangıcını belirliyordu; para babası Carlo Ponti'yle 1960-1965 yılları arasında kurduğu ittifak parasal bakımdan çok işe yaramıştı. Dolayısıyla, bu Fransız-İtalyan yaklaşması bizim sinemamız açısından da çok yararlı olacaktı.

Soluk Soluğa'nın konusu türlü çeşitli bir olaydan ibarettir.

İşlediği zimmet suçları sonucu ABD'den atılan 'meşin ceketli' Portal adında biri, Pontoise yolunda motosikletli bir polis memurunu öldürür ve oradan sıvışır. Olaydan az önce Beverly Lynett adında bir kıza rastlamıştır.

Jean Seberg ve Jean-Luc Godard.

Senaryo Portal'ı çalıntı araba satıcısı Michel Poiccard'a, Beverly'yi Patricia'ya dönüştürür. Genç Amerikalı bir kız öğrenci olan Patricia'yı olayın kahramanı, onunla birlikte geçirdiği 'dört beş geceden' beri tanımaktadır. Genç kıza karşı tam tanımlayamadığı, aşka benzer duygular hissetmektedir.

Film ekibi yavaş yavaş yerine oturur. 9 Mayıs 1959'da, François Truffaut filmin yönetmenliğini Jean-Luc Godard'ın yapması koşuluyla senaryoya imza atar. Aslında -senaryo başlangıçta iki sayfadan ibarettir!- Truffaut'nun bir konusundan esinlenerek senaryonun Godard tarafından yazıldığı kabul edilir. Kendisi de Yeni Dalga sinemacısı olan Chabrol şöyle bir itirafta bulunur: "Herkes kendini dahi sanıyordu; öyle ki bir başyapıtı gerçekleştirmek için salt para yeterli olacaktı." Sonra ekledi: "O tarihte, sinema çevresi dışa kapalıydı."

Filmin sanatsal danışmanlığına getirildikten sonra, Truffaut'nun tasarladığı filmin konusuyla kendini sınırlı tuttu. Operatör

Raoul Coutard'a gelince, daha önceden Beauregard'la çalışmıştı. Zaten bu yapımcı tanıdığı kişilerle iş yapmayı tercih ediyordu.

Filmin müziğini Martial Solal seçti. Filmin dağıtıma girmesi doğal olarak birtakım parasal sorunlar çıkardı. 40 milyona mal olan küçük bir bütçeyle çekilmiş, iki başoyuncunun ücreti imkânlar dahilinde sınırlı tutulmuştu.

Beverly-Patricia rolü için Godard ilkin Anna Karina'yı düşünmüştü; bu rol için *Film Français*'de oyuncu ararken geçen küçük bir anons sonucu onu buldu. *Soluk Soluğa*'da oynamasını önerdi, ne var ki Anna bu rolü kabul etmedi.

Anna Karina gibi Jean Seberg de yabancı bir aktristti, şivesi yabancıydı ama çok sevimliydi, üstelik Jean-Luc Godard kendisini çeken ve çarpan kadınlara ilgi duyuyordu.

Sonuçta Jean, ciddi bulduğu Godard'la karşılaştı. Bununla beraber, ne yapacağı konusunda kararsız kaldı. François Moreuil ve Truffaut rolü kabul etmesi için onu isteklendiriyorlardı.

Belmondo, Jean'a bir ziyaret yaptı. Doğaçlamadan birkaç sahne denemesi yaptılar ve aktris sonunda rolü oynamayı kabul etti. Yönetmen uzun bir telgrafla Columbia'ya başvurdu. Telgrafta Seberg'in filme katılımının sağlanması için mali fedakârlıkta bulunmaya hazır olduğunu belirtti. Ona 12 bin dolar vermeyi ya da filmin dünya pazarlarına satışından elde edilecek gelirin yarısından feragat etmeyi öneriyordu.

Öte yandan, Moreuil işi almak amacıyla firmanın Amerikan bürolarına başvurdu. Bir blöf yaparak servet sahibi olduğunu, anlaşma sağlanmazsa karısını sinemanın tahakkümünden kurtaracak imkânların kendisinde bulunduğunu ileri sürmüştü.

Columbia zorluk çıkarmadı. 8 Haziran 1959'da Hollywood'dan gelen bir telgraf Jean Seberg'in filme katılmasını onaylıyordu.

Jean için *Soluk Soluğa* filmi meslek hayatında yeni bir adım oldu; gelecekte profesyonellik yazgısının kapısını açan yeni bir anahtardı. Film aktrise ancak 5 milyon frank kazandırdı; şimdiye dek eline geçen en anlamsız paraydı bu. Gelgelelim, bir oyuncunun kendini aşmasını ve ilerlemesini sağlayan bir mucize gibi

geldi. Tam bir başarı. Fransız sinemasının bütün kapıları kendisine ardına kadar açılıyordu.

* * *

Jean-Paul Belmondo filmde rastlantı sonucu rol aldığını söylüyor. Konservatuarda Pierre Dux'ün öğrencisi olan Belmondo, klasik komedi yarışmasında uluorta bir ikincilik almıştı. 1957 ve 1958'de Marc Allégret'nin iki filminde yardımcı rollerde oynadı: *Güzel Ol ve Sus* ile *Bir Pazar Serserisi*. 1958'de Carné'nin *Hilebazlar* filminde göründü. Sonra askere çağrıldı. Sivil hayata dönüşünde artık sinemayı düşünmek istemiyordu. "Film çevirmek çok saçma bir şey," demişti.

Ne var ki akıntıya kapılmıştı bir kere... Derken sinemada ilk büyük filminde oynadı: Claude Chabrol'un *İkili Oyun* filmi. O sırada, Champs-Elysées'de Godard'a rastladı.

Genç yönetmen *Soluk Soluğa* filmini Amerikan yapımı gangster filmlerinden ilham alan bir filmin başlangıç noktası gibi görüyordu. Belmondo'yu görür görmez, Amerikan stilinde bir aktör tipi bulduğuna inandı. Godard ısrar etti. Michel Poiccard rolü için onu istiyordu. Genç oyuncu böyle bir rolü reddedeceği konusunda kendisini uyarıp, "böyle bir işe girişirse hayatının en büyük hatasını yapacağını" söyledi.

Öte yandan, Duvivier gibi pek çok yönetmen yeni yapımlar için aktörü arıyordu. Mesleğinde özgür düşünceli bir yapımcı olan Bébel kariyerini kendi keyfince yürütmek emelindeydi. Bu düşünceyle, marjinal bir yönetmen olan Godard'ı seçti.

Aktörün yönetmeninkini hayli aşan bir ünü vardı. Belmondo'yla film çevirmek, eğer film başarılı olursa Godard adına pek kazançlı sayılmazdı. Hatta yönetmenin kişiliği bile, kara gözlüklü, tıraşı uzamış görünümü insanı şaşırtacak düzeydeydi. Aslında bu görüntü Belmondo'nun hoşuna gitmiyor değildi; o da kendi açısından Godard'ın ulaşmak istediği bir tip çiziyordu: genç kızları ağına düşüren kaygısız, kavgacı bir tip.

Belmondo o özelliğiyle oyuncuları yöneten Godard'ın büyülü etkileyiciliğinin farkındaydı ve yönetmen kendisini seçerek bu özelli-

Bizde "Serseri Aşıklar" diye de bilinen *Soluk Soluğa*'nın (1960) ünlü bir sahnesinde Jean-Paul Belmondo ile Jean Seberg.

ğini dışavurmuştu. Bunun için ona minnettardı. Üstelik kendisi daha tanınmamıştı bile. İlişkilerine soğukluk girmemesini diliyordu.

Öteki oyuncuların yanında, *Soluk Soluğa*'nın jeneriğinde Jean-Pierre Melville de yer alıyordu. O da Yeni Dalga'nın rüzgârına kapılan küçük bir yazar rolünü canlandırıyordu. Amerika dönüşü, Atlantik ötesinin avangardçı değerlerini savunan bir yazar. Nihayet, Hitchcock gibi Godard da gözlemci olduğu kadar kavrayış dolu bir geçişi temsil etmekteydi.

* * *

1959'da Cezayir'de savaş vardı. Fakat Paris, Paris olarak duruyordu: iyimser bir uyuşukluk ve rehavet içerisinde. Başkentin kalbi uslu bir çocuğa benzeyen turizmin ritmine uymuştu; köpüklü biralar boşalmakta, su gibi dolar akmaktaydı. Kafeler boş kalmıyordu; Ville Lumière'de göz kamaştırıcı bir gezi yaptıktan sonra, Champs-Elysées'de serinletici bir içki almanın zamanı gelmişti. Şurada burada, sinemacılar tatil nedeniyle tenhalaşan mahallelerin dinginliğinden ve masmavi gökyüzünün parlaklığın-

dan yararlanarak dış planları çekmek için en ideal koşulları bulmuş olurlardı.

17 Ağustos 1959: Çekimin ilk günü. Jean-Luc Godard bir gün önce Georges de Beauregard'a şöyle yazar: "Poker partisi başlıyor; umarım epey para gelir." Sonra da Apollinaire'den bir alıntı ekler: "Her şeyi istiyorum, çok, pek çok."

Sabahın 6'sıdır. Godard ekibini Notre-Dame Kafe'nin terasında toplamıştır. Cinayeti işleyip firar eden Michel Poiccard-Belmondo'nun Paris'e varışı filme alınacaktır.

Yeni Dalga akımı daima senaryosuz film yapmıştı. Yönetmen düşüncelerini defter kâğıtlarına -bunlara yağ lekeleri denirdi- not eder ve yazdığı metni o rolü oynayacak oyuncuya verirdi. Gelgelelim, ilk günkü iki saatlik çalışma sonunda Godard'm ne söyleyecek, ne yapacak bir şeyi kalmıştır. Defterini kapatır ve kafasında hiç fikir kalmadığını açıklar.

Jean Seberg aynı akşam az kalsın her şeyi bırakacaktır. Patricia rolünden pek hoşlanmamıştır. Champs-Elysées'de *New York Herald Tribune* gazetesini satan bu genç Amerikalı kız öğrenci ona ahlâkı bozuk biri gibi gelmektedir. Üstelik Godard onun kişiliğini sadece ihanet eden bir metres gibi değil, aynı zamanda bir hırsız olarak göstermek istemektedir. Uzun bir tartışmanın sonunda Godard iddialarından vazgeçer. Hırsız kadın programdan çıkarılır, serüven devam eder...

Moreuil, Jean'ın filmi bırakmak istediğini belirtmişti. Bunun sebebi, çekim koşullarının ciddiyetten yoksun olduğunu ileri sürmesiydi. Godard'ın işi bilmediğini düşünüyordu. Bu düşüncelerinin gerekçelerini açıklamak uygun olacak. Seberg, Preminger'in katı ekolünden geliyordu; o yönetmen kendisine öyle katı kurallar öğretmişti ki onların içinde doğaçlamanın yeri hiç yoktu. Şimdi de birdenbire öyle bir çevrenin içine dalmıştı ki orada ampirizm ilkelere baskın çıkıyordu. Gerçi daha sonraları, biraz önyargılı olan bu düşüncelerini bir yana bırakacaktı.

Çekim öncesi seçilen mekânlar önemli sorun çıkarmadı: Filmin açılış sahnesi için Marsilya ve efsane mekânlarıyla Paris se-

çildi: Notre-Dame, oraya komşu rıhtımlar ve sokaklar; Suède Oteli'nin 12 no'lu odası, Saint-Michel Rıhtımı; Montparnasse; La Pergola; henüz Neuilly'ye taşınmamış olan *Herald Tribune*'ün binası; la Concorde; Champs-Elysées Caddesi ve son olarak Raspail yanındaki Campagne-Première Sokağı.

Suède Oteli'nin ünlü 12 no'lu odasında uzun süren samimi bir sahne çekildi. Darlık nedeniyle küçücük odada yalnızca Godard, Seberg, Belmondo, kameraman Coutard ve senarist kadın Suzon Faye bulunuyorlardı.

Ekibin geri kalanı, makyajcı Phuong dahil dışarıda kalmıştı. Godard aktrisin makyaj yapmasını istemiyordu ve bu isteğini genç kadına iletme işini Belmondo'ya yüklemişti. Bunun üzerine aktör bir bahane uydurdu ve partnerine "makyaj yaptığı zaman çirkin göründüğü"nü söyledi.

Film çok özel koşullarda çekildi. Godard diyalogları doğrudan oyunculara dikte ediyordu; zira ses kaydı söz konusu değildi. Seslendirme çekimin bitiminde yapılacaktı. Işık yoktu, el çırpma yoktu. Planlara ilişkin pelikül üzerinde numaralandırma güvenli değildi.

O zamana göre cüretkâr bir sahne Belmondo'yla Seberg'i yatakta birleştirdi. Jean'ın utançtan ileri gelen çekingenlikleri vardı. Hiç soyunmadı. Yoksa ailesi ne düşünürdü? Ya Marshalltown? *Azize Joan*'ın çekimi sırasında yüz kadar insan onu izlemişti. Ama o çekimde her şey içtenlik doluydu. Sonuçta yatak sahnesi hiçbir gerginlik yaşanmadan çekildi, onun endişeleri de hemen geçti.

Godard 'benzine su karıştırma' denen sinema hileleri kullanıyordu; bu tabir, elinden bir şey gelmeyenlerin çözemeyeceği bir sözdü. Sözgelimi, 'gizlenmiş kamera'yla film çekmek amacıyla triportörün içine bir kamera saklamak söz konusuydu. *Soluk Soluğa* filmi gerek içeride, gerek dışarıda doğal dekorlar içinde çekildi. Rossellini'nin *Roma, Açık Şehir* filmindeki gibi yönetmen kamerasını halktan gizliyor, oyuncularını yoldan geçenlerin arasına karıştırıyordu. Sonuçta, estetlerin dilediği şekilde yüzler özenle gösterilmiyor, filmin içinden olağanüstü bir gerçekliğin izlenimi yansıyordu. Oyuncular doğal tavırlarıyla izleniyor, kişilerin haya-

tına karışıyorlardı. Neredeyse az sonra, kurgusal varlıklar olmaktan çıkacak, gerçeğe dönüşeceklerdi.

Godard aynı şekilde, anlatım dilini şaşırtıcı bir laubalilikle kullandı. 'Olan biten'den 'olmadan biten'in ötesine geçti. Israrla sabit planda oynadı; tabii bu yöntem o zamanın klasik öğrenim gören öğrencisini isyan ettirecek düzeydeydi. Buna karşılık, birkaç fondüyü* bütünleştirdi; öyle ki bunlar 'sistem'e sinsi alaycı göz kırpmalardı.

Soluk Soluğa fotoğraf aygıtları için tasarlanan 18 metrelik Ilford HPS rulolarıyla çekildi. Operatör Raoul Coutard bunları birbirine yapıştırarak 120 metrelik bobinler elde etti. Yani Cameflex kamera mağazasının kapasitesine uyan bir formattı bu; böylece yeterli görüntüler almaya zaman sağlıyordu.

Bu tekniği ilk kez uzun metrajlı bir filmde kullanan Coutard özel bir banyo içinde pelikülü geliştirdi. Godard gerçeğe uyumlu ışıklarla film çekmek istediğinden bu yöntem duyarlılığı artırıyordu.

Godard seyyar bir özürlü aracı kullanarak Cameflex'iyle birlikte Coutard'ı onun içine sakladı. Bu şekilde, her şeyden habersiz Champs-Elysées'de dolaşan yayaları filme alacaktı.

François Moreuil çekimi görmeye nadiren geliyordu. Filmde hiçbir işle ilgisi olmamasına rağmen sırf Miss Seberg'i görmek istediği için geldiğini söylemişti. Üstelik işin başında, Godard'ın projesinin aşırı doğaçlama bir yol olduğunu düşünmüştü.

Jean'a gelince, yavaş yavaş önyargılarından kurtuluyor ve Marshalltown'a yazıyordu. Bir mektubunda New York'taki hocası Patton Price'a şöyle bir itirafta bulundu: "Bir Fransız filmine kapıldım... Yalnız bir tek şey dikkate değer: Hollywood kuralları-na öyle aykırı ki tümüyle doğal oynuyorum."

Soluk Soluğa'da kişi adları çoğunlukla Godard'ın ve yapımcının repertuarından çıkmıştı; genellikle bazı dostların isimleriydi bunlar. Sözgelimi, polisle anlaşıp cezası bağışlanan bir serseri olan Tolmachov Cenevre'de adını bir kitapçıya vermişti. Sanat

*) Sinemada bir resmin yavaş yavaş kaybolması ya da meydana çıkması. (ç.n.)

Soluk Soluğa'da (1960) Belmondo ile Seberg, Jean'ın zorlandığı yatak sahnesinde.

çevrelerinde dekadan bir hayat süren bu adamı sanatçı atölyelerine sık sık gidip gelen yönetmen o çevrede tanımıştı.

'Düşünsel malzeme'den yoksun kaldığı zaman Godard senaryonun mümkün olduğu kadar geliştirilmesini tartışmak amacıyla oyuncularla toplantı yapıyordu. Her ne kadar Jean 'kendini bırakmama'ya kararlı olsa da Godard, Belmondo ve kendisi arasında geçerli bir anlaşma hüküm sürüyordu. O sırada, Georges de Beauregard, Fouquets'nin terasında rahatsızlandı ve ekibi telaşlandırdı. Godard özür dileyerek onun diş ağrısı çektiğini ileri sürdü ve yapımcıya eşlik ederek dişçiye gitmeye ikna etti. Böyle şeyler...

Oyuncular arasındaki ilişkiler daima tam bir uyum içinde yürümüyordu. Nitekim Beauregard'ın Jean-Luc Godard'a yazdığı gözdağı verici bir mektubu okumuştum. Yapımcı kendisinin izni olmadıkça çekime ara verilmesini hiçbir şekilde hoş göremeyeceğini bildiriyor, sekiz günün bomboş geçtiğini, o arada ancak iki saat çalışıldığını söylüyordu. Hatta bir ara yapımcı ve yönetmeni

karşı karşıya getiren bir dalaş çıktı. Her neyse, bu küçük fırtınaların dışında çekim sorunsuz sürüyordu.

Çekimin iyi yolda gittiği konusunda Beauregard'ın birtakım kuşkuları hep oldu, ama gitgide işlerin yoluna girdiğini, özellikle çalışma saatlerinin yoğunlaştığını görünce katı tutumunu yumuşattı. Belmondo onu sempatik buluyordu, yine de belirli bir mesafeyi korumak gerektiğini bildiğinden fazla senli benli olmaktan kaçınıyordu.

12 Eylül 1959, çekimin 23'ncü ve son günü oldu. Genç kadın dostu Patricia-Seberg'in kendisine ihanetinden sonra Poiccard-Belmondo'nun ölümü filme alınıyordu. Aktör bulvarın girişinde ölmek üzere yere yıkılmadan önce bütün Campagne-Première Sokağı'nı boydan boya geçecekti. Genç Amerikalı kadın bu sokakta oturan âşığını Komiser Vital'e telefonla ihbar etmiş, saf saf şu soruyu sormuştu polise: "İğrenç olan nedir?"

Soluk Soluğa üzerine Godard bir gün yapımcı Pierre Braunberger'e şöyle yazmıştı: "Başarısız bir film mi? Yok hayır, başarısız oyuncuları var. Olay eksik kaldı, çünkü gevşek bir çalışmaydı. Jenerikte tanınmış kişi adları yer almıştı; bunun tek amacı yapıtı inandırıcı kılmak içindi. Hatta Seberg'in bile çekimi soluk soluğa bitireceği önceden söylenmişti."

Eylül ortasında film tamamlanmıştı. Fragmanları izleyen Jean, çektiklerinin 'tuhaf ve ilginç' bir film olduğunu söyledi. Güzel bir söz! Peki, onu hangi kategoride sınıflandırmalıydı? Polisiye bir film mi? B serisi mi? Ticari dolaşımda dağıtımı nasıl olacaktı?

Film özel siyasal bir bağlamda gösterime girecekti; o sırada Cezayir'de savaş vardı. Bütün iktidar De Gaulle'ün elindeydi. Malraux sansür kurumunun Enformasyon Bakanlığı'na bağlı olmasını istemişti. Bu şekilde bayağı işlerden sakınmış oluyordu. O devrin sinemacıları filmlerinin gösterimi sırasında çok sayıda engellerle karşılaştılar. Hükümet *Soluk Soluğa* filmindeki bir sahnenin makaslanmasını istedi. O sahnede General De Gaulle Champs-Elysées'de görünüyordu.

* * *

Filmin montajı Cécile Decurgis tarafından yapıldı. Seslendirme, ışık ve ek dekorlar bakımından çekimin eğreti koşulları sonucu kötü uyuşumları birbirine uydururken montajcı hayli zorlandı. Ama bu bakımdan yönetmenin önemli bir kaygısı yoktu. Bütüne bir ritim vermek amacıyla Godard planları ayıkladı; bu ritmin bazı sahnelerin gözle görülür ağır çekimiyle uyuşacağını düşünüyordu.

Fotoğraf kalitesi çekim anında düşmüştü; Godard bunun sebebini açıklarken zaten kendisini hiçbir zaman tatmin etmediğini ileri sürüyordu. Cécile Decurgis bu konuşmadan 'yılın en kötü filmi olacak' gibi bir anlam çıkardı. Bununla beraber, yorumların hepsinin olumsuz olması söz konusu değildi. Jacques Rivette gibi bir yönetmen hayran kalmıştı: "*Soluk Soluğa* dâhice!" dedi. Bunun üzerine Godard ekledi: "Yine de *Citizen Kane* (Yurttaş Kane) değil!"

Le Monde gazetesinin eleştirmeni Jean de Baroncelli şöyle yazıyordu: "*Soluk Soluğa* filminin tozpembe bir dünyaya çark eden kötü ve kin dolu bir öyküyü işlediğini sanmayınız. Bütün Yeni Dalga filmlerinin içinde bu film, tam tersine en kıyıcısı, en uzlaşmazıdır; ondaki başkaldırı ve küstahlık en uçtadır." Daha ileride Baroncelli şunları ekliyordu: "Tabii salt övgüler düzüyorum. Oysa birtakım noktalara da değinmek gerekecek. *Soluk Soluğa* saf bir başyapıt olmaktan uzak. Ama yine de tutarlı; genç yönetmeni size güven veriyor. Yalnız konuşmalardaki açık saçıklığa işaret edelim. *Soluk Soluğa* namuslu kulaklara hitap etmiyor." Gerçekten bunları yazdığı yıl, 1960!

Suède Oteli'nin 12 no'lu odasında Poiccard ve Patricia beraberler; Poiccard pek çok seyirciyi çarpacak şu soruyu soruyor genç kıza: "Lavabona işeyebilir miyim?" *Fransız Sinemasının Modern Çağı* adlı anıtsal bir yapıtın yazarı Jean-Michel Frodon aşağıdaki yorumu yapıyor: "Bu çiş yapma sorusu öyle dokundurucu bir söz ki salt burjuvayı değil, konformisti de çarpıyor. Mizansen, ışıklandırma, ritim, senaryoyu okuyan oyuncuların sevinci ya da sokaktan ekrana yansıyan yayalar filmin bizzat kendisidir. Daha da iyisi, bütün planın, bir yolun, geçen bir arabanın, birahaneye giren bir tipin filme alınması tutkulu bir sahne oluşturuyor; bun-

ları filme alan birini filme almak şimdiye dek filme alınmamış en güzel, en entrikacı bir sevinç doğuruyor." Zira herhangi bir olaydan yola çıkarken Godard'ın 'hiçbir yere gitmeyen bir adamı sokakta izlemek'ten başka ideali yoktur ve bunun için doğaçlamadan başka yöntem bulunamaz.

Filmi tutkuyla savunan Henri Jeanson *Paris-Presse*'te şöyle yazıyordu: "Hayran kaldım ve ona gıpta ettim. Fransız sinemasında, kısaca sinemada ilk başkaldırı filmi. Buradaki olağanüstülük sayesinde sinema kendini bulacak."

Film Mart 1960'da gösterime girer. "Godard sistemi darmadağın etmiş. Picasso'nun resimde yaptığı gibi sinemayı karmaşık hale getirmiş, yine onun gibi her şeyi mümkün kılmış," diye yazıyordu Truffaut. Film ilk çıkışında büyük başarı kazanmış, 400 bin seyirci onu izlemişti. Godard'm poker partisi kendi lehine dönmüştü. Yeni estetik kanallar açarak sinemaya taze kan getirmişti. Burada kuşaklar arası farklılıktan söz edilebilir mi?

Filmin başarısını kanıtlamak için belirli bir zaman geçmesi gerekti. Okyanus ötesinde Columbia bu filmin yeniden bağlantı kurduğu yıldız sanatçı için neleri temsil ettiğini ancak belli belirsiz sezebilirdi.

* * *

Seberg kendi açısından *Soluk Soluğa* filmini meslek hayatının bir araoyunu gibi görüyordu. 1960'ta *Let No Man Write My Epitaph* (Mezar Taşımı Erkek Yazmasın) filminde oynaması için Columbia tarafından davet edildi. Hâlâ hoş görünen fiziğine çok uygun olan bir melodramdı bu.

François karısının yanında gelmedi. Evli çift arasındaki denge bozulmak üzereydi. İkisinin karakterleri tam bir karşıtlık oluşturuyordu. Jean'ın yalnızlığı artarken Moreuil sosyete sınıfının mensubu olarak başıboş hayatını sürdürüyordu. Bu durumda Seberg için yıldız sanatçı statüsünü somutlaştırmaktan başka yapacak şey kalmıyordu; bu da onu ciddi ve kararlı bir çalışmaya itiyordu.

Jean'ın arkadaşlık ilişkileri de yüzeysellikten öteye gitmiyordu. O da Françoise Sagan gibi -ona benziyordu- dostlarıyla, hat-

ta en uzak arkadaşlarıyla nadiren biraraya geliyor, onları üstünkörü bir havayla kabul ediyordu.

Şimdiye kadar Jean'ın mizacı ve fiziği üstüne çok yorum yapıldı. Bu konuda, onunla Fransa'da film çeviren bir yönetmenin ve bir filmde partneri olan aktörün gizli kalmış duygularını dinledim. İkisi de hayranlıklarını dışa vurup kendisine karşı doyumsuz bir aşk hissettiklerini itiraf ettiler. Gelgelelim, Jean erkeklerin taşkın eğilimlerine sınır koymasını biliyordu.

Meslek hayatını sürdürmesinin başka türlü, önemli bir anlamı vardı. 1960'ta yönetmenliğe başlayan kocası onu *La Récréation* (Tatil) filminde oynattı. Konu klasikti: Bir genç kız bir adama âşık olur. Ancak adamın arabasıyla bir yayayı ezerek öldürmesini ve kaza yerinden kaçmasını öğrendikten sonra onu terk eder. Jean'la beraber oynayanlar Christian Marquand ve Françoise Prévost'du.

Bu öyküyü kaleme alan Françoise Sagan'dı; yayın haklarını yapımcı René Lafuite satın almıştı. O tarihte öyküden bir film yapmayı düşünmüyordu; en azından derhal devreye sokmayacaktı. Sadece Colette'in *Mitsou* romanından bir uyarlama yazmasını istiyordu Sagan'dan.

1960 sonbaharında Jean, New York'ta yeniden Patton Price'ın kurslarına katıldı. Kendi sınıfında geleceğin yönetmenlerinden Dennis Hopper da bulunuyordu. Price hâlâ Columbia adına çalışıyor, fakat yönetimin nazarında marjinal biri olarak görülüyordu. Pek uzlaşmacı olmayan yöntemleri, açık saçık konuşma özelliği, stüdyolara yönelik eleştirileri çok geçmeden kesinlikle dışlanmasına mal oldu. Nitekim Columbia'daki ders salonundan ayrılıp öğrencilerini Jean'ın dairesinde kabul etti. Dersler gelecek yıla kadar orada devam etti.

* * *

Fransa'da *Soluk Soluğa*'nın gösterime girmesiyle Jean-Paul Belmondo Fransız sinemasının büyük yıldızları düzeyine yükseldi. Partnerinin şaklabanlıklarını takdir eden Jean onun hakkında şöyle konuşmuştu: "Şimdiye dek gördüğüm en özgür oyuncular-

Jean'ın kısa saçlarıyla oynadığı roller, kadın özgürlüğünün simgesi olmuştu.

dan biri." Bu filmin hemen ardından, Belmondo sadece 1960 yılında sekiz filmde daha oynadı. Onların içinde Sautet'nin *Classe tous risques* (Bütün Riskleri Al) ve Godard'ın *Une femme est une femme* (Kadın Kadındır) gibi filmleri yer alıyordu.

Çoktan seyircilerin belleğine kazınan Jean'ın genç ve güzel aktris imajı, hünsa fiziği yeni bir kalıba girdi. Kamerada siyah ve beyazı çok iyi yansıtan yüzü makyaj gerektirmiyor, iyi bir ışıklandırmayla fotojenik görünüyordu.

Sinemanın ötesine ve onun görsel yanının dışına taşan sesler ya onu kınadılar, ya da göklere çıkardılar. Fransız gençliğinin gözünde, *Günaydın Hüzun*'ün Cecile'inden sonra Patricia-Jean imajı kadın özgürlüğünün simgesi oldu. Genç kızların gittiği kuaförlerde bütün müşteriler Seberg benzeri 'kısa saç modeli' istiyorlardı.

Narin görünme kriterleri tarafından moda henüz tam tanımlanmamıştı. Bununla beraber, Jean'ın sınıfı yeniliğe ve sevgiye susamış bu savaş sonrası gençliğe, onun narinliğine hayranlık duyuyordu. Kullandığı sözcüklere aldırmayan Claude Chabrol yıldızdan söz ederken şöyle bile demişti: "Ona bakarken bir eşcinsel izlenimi ediniyorsunuz."

Sonuçta, Jean başarısının medyatik etkilerinden yararlandı. 1961'de en az üç film çevirdi.

Godard da bu serüvenden güçlenerek nasibini aldı. 'Poker partisi'nden bir kare as çıkarmıştı. Fetişleri olan aktör ve aktrislerini filmlerde oynatmaya hazırlanıyordu. O fetişler Anna Karina, Belmondo, Marina Vlady, Isabelle Huppert, Nathalie Baye ve başkalarıydı. Öyle ki o isimler bundan böyle sinema afişlerini süsleyeceklerdi.

Etkin, umut dolu yeni bir sinema doğuyordu.

5
KÜÇÜK YILDIZIN YÜKSELİŞİ

Ekim 1959'da Jean, Columbia'yla ilişki kurduğu sırada Kaliforniya'da bulunuyordu. Haklı olarak kendisine bir rol teklif edileceği kanısındaydı.

Ancak firmanın bürolarına gittiği zaman hayal kırıklığına uğradı. İlk başta yine bir denemeden geçmesi gerektiğini söylediler. Jean hiç itirazsız denemeden geçmeyi kabul ederek başardı; iki deneyimsiz rakibesini elimine etmişti. Sanki ilk günlerine dönüyordu, yine de genç yıldızın gururu kırılmıştı. Hollywood şekilciliğine yeniden bağlanırken, *Soluk Soluğa*'nın çekiminde tadına vardığı özgürlüğü arıyordu.

Aralık ayı ortasında, François Los Angeles'ta Jean'la buluştu. Çiçeği burnunda yönetmen ilk filmine hazırlanıyordu ve Haziran

ayında çekime başlamayı umut ediyordu. Afişin başına kendi karısını yerleştirecekti.

Batı tarafında köklerinden kopmuş olan Jean gerçek dostlardan yoksundu. O dostlar ki onu anlayacaklar, bu kötü geçişi aşarken profesyonelce ve sevgiyle onu destekleyeceklerdi. Moreuil onu bu olumsuz durumdan çıkarmaya çabaladı; ne de olsa o zorlu hayata geri dönmesi gerekiyordu. Genç kadın ruhundaki bulanıklıktan çıkamadı, ama katlandı.

Los Angeles, New York ve Chicago'dan sonra ABD'nin üçüncü büyük kentidir. 10 milyon insanı biraraya getirir. Şaşırtıcı genişlikte bir kentsel alanı (yüzölçümü 1202 km^2) kapsar. Beverly Hills ve Santa Monica gibi çok sayıda beldeyi içerir.

Hollywood, sinema endüstrisinin merkezi olmuştur. Televizyonun yayılmasıyla biraz ikinci plana atılmakla birlikte, çok sayıda firma hâlâ orada yaşar. Üstelik bu firmalar filmlerin dağıtımı ve üretimi bakımından son derece avantajlıdırlar.

Sinema yapımcılarına ve oyunculara gelince, onlar görkemli konutlarda otururlar. Bu konutlar Beverly Hills'in yükseklerine tırmanan tepenin yamaçlarında, sokaklar ve bahçelerin iç içe girdiği mekânlarda dizilmiştir. Orada her ulustan insan barınır. Hollywood güneşinin altında, kültürler ve dillerin kaynaştığı bir mozaik oluşmuştur.

1950'li yılların sonuna doğru, Los Angeles'taki Fransız kolonisinin küçük dünyasında bir adam göze çarpıyordu: Fransa başkonsolosu. François, aynı zamanda yazar olan bu diplomatı az çok tanıyordu. Nitekim Jean'la buluşmak için gelir gelmez, konsolosluğa kartını bırakıp kendini takdim etmekte gecikmedi.

O sırada kırk beş yaşında olan Romain Gary, yaşma göre hâlâ çok sağlam bir konumdaydı. Ben 1979'da Gallimard'da onunla karşılaştığım zaman, başından geçenlerle yıpranmasına rağmen bana hâlâ çok dayanıklı görünmüştü. Hiçbir şeyin kökünden koparamadığı o çınarlardan biriydi.

Gary'nin hayatı birçok ciddi biyografi çalışmasının konusu olmuş, ancak bunların tümü Jean'la birlikte yaşadığı yirmi yılı pek

göz önüne almamıştır. İnsanların birbirini etkilemesini anlamak hiçbir zaman kolay değildir. Oysa onun intihar ederken bıraktığı son mesaj biyografi yazarlarını hayretler içinde bırakmıştı: "İntiharımın Jean Seberg'le hiçbir ilişkisi yok..."

* * *

Romain Kacew 8 Mayıs 1914'te Moskova'da doğdu. Kökenleri etrafında bir gizem perdesi vardır. Hayatının bazı anlarında, saygın çıkışlar yaparak Rus sessiz sinemasının yıldız sanatçısı Ivan Mosjoukine'in oğlu olduğunu söylemiştir. Gerçek olan bir şey varsa, Yahudi soyadını taşıdığıdır. Bu soyadı annesinin ikinci kocası Lebja Kacew'e aittir. Gary babasından hiçbir zaman söz etmemiştir.

Nina Kacew biricik oğlunu hiçbir yardım almadan yetiştirmişti. Yetenekleri olan çok güzel bir kadındı. Şarkı söylemesini, dans etmesini, tiyatro yapmasını biliyordu. Fransız rollerini oynamak amacıyla Fransızca öğrenmiş, Moskova'nın Fransız Tiyatro sahnesinde büyük başarı kazanmıştı. Çok sigara içiyordu; gerçi bu alışkanlık yaşadığı toplumda o tarihte pek yaygındı.

Bolşevik devrimi gerçekleşince 1927'de Polonya'ya kaçtı. Romain ve annesi Nice'e iltica ettiler. Nina orada geçimini sağlamak amacıyla küçük işler yaptı. Oğluna duyduğu sevgiden dolayı her türlü özveriyi gösteriyor, onun geleceği uğruna olağanüstü düşler kuruyordu. Nitekim hiçbir zaman hayal kırıklığı yaşamadı. Oğlu Nice lisesinde okudu, Aix üniversitesinde öğrenimine devam etti.

İkinci Dünya Savaşı'nda Romain özgür Fransa mücadelesine katıldı ve büyük yararlılıklar sergiledi. Cesareti ve fedakârlığıyla örnek olmuştu. Hava kuvvetlerinde teğmenken bir kaza sonucu burnu kırılmış, yüzünün sol tarafına felç gelmişti. Bu yüzden askerlikten çekildi. Yüzünde kazanın bıraktığı bir iz kaldı. Çene kemiğinde gülmesini zorlaştıran bir kasılma oluyordu. Fakat savaş pilotlarının giydiği meşin ceketi ölümüne dek sakladı. O giysi, hayatımın en güzel anları diye nitelediği günleri hatırlatıyordu kendisine. 6 Haziran 1944'te Müttefikler Normandiya sahiline çıkarma yaptılar. Gary savaşa katıldı ve 14 Temmuz 1945'te Kurtu-

luş mücadelesine katılmasından dolayı kendisine General de Gaulle tarafından Légion d'Honneur nişanı takıldı. Bu arada Gary de Kacew, Romain Gary olmuştu.

Londra'da 1944'te, şehir bombalanırken bir İngiliz kadınla tanıştı. Lesley Blanch adında tutkulu bir Rus dostuydu bu kadın. Ufak tefek, kısa boylu, gözleri açık mavi bir sarışındı. Bir yıldırım nikâhından sonra boşanmıştı. O evlilikten hiç söz etmedi; başıboş bir hayat sürüyordu. Sevdiği ilk erkek onun içinde büyük bir aşk özlemi bırakarak hayatından çıkmıştı; o tarihte henüz yirmi yaşındaydı.

Lesley, kökeni Rus olan ve sanatçı özelliği bulunan Romain'e hemen kapıldı. Kadın ondan yedi yaş büyüktü ve mükemmel bir gazeteciydi. Romain de o sırada yeni yeni kalem oynatmaya başlıyordu. Kalemi bir romancı yeteneği hissettiriyor, büyük tirajlara ulaşacak bir yapıt vaat ediyordu.

Romain 1944'te dinsel tören yapılmadan Lesley'le evlendi. İngiliz karısı onun yazar Nikolay Gogol'a benzediğini söylemişti. Yaşı gereği Lesley düşünce ve ciddiyet dolu büyük niteliklere sahipti. Karaktersiz değildi. Şehir sosyetesiyle uzun süredir düşüp kalktığından o çevreden ilişkileri vardı. Romain'i tanınmış yazarlar ve sanatçılar çevresiyle tanıştırdı, kocasının ideallerine cevap veren belirli bir yaşama sanatının temellerini onun kafasına soktu. Kararsız biçimleri olan bu çakıl taşını özenle ve sevgiyle yavaş yavaş yonttu, ona nihai parlaklığını verene kadar bu çabasına devam etti.

Evli çift edebiyat konusunda aynı tutkuyu paylaşıyordu; hayatın kaçınılmaz fırtınalarına rağmen vazgeçilemez bir tutkuydu bu. Gary'nin hayatında uzun ömürlü bir yazarlık kariyeri başlamak üzereydi. Bu süreçte otuza yakın tartışılmaz değerde -gerçi son romanları birinciler kadar soluk kesici, büyüleyici değildi- bir eser dizisi doğacaktı. Bütün eserleri boyunca yarattığı kişi kahraman bir serüvenci, bir *pikaro* gibi görünür; sürekli olarak kişisel bakımdan yaşama hakkının olup olmadığını araştırır.

Daha işin başında, basın Joseph Kessel'in bütün niteliklerinin onda bulunduğunu kabul etti. 1945'te ilk romanı *Avrupai Eğitim*

hemen çok satanlar listesine girdi ve Eleştirmenler Büyük Ödülü'ne layık görüldü. Kökenlerinden ileri gelen kültürel çoğulluk onu Fransız toplumunun kozmopolitizmine yöneltiyordu. Kuşkusuz kitabının orijinalliği de bu özelliğinden gelmekteydi. Zira onun içinde 'yabancılar' arası ilişkilerin dramatik gerçekliğine değinen derin bir anlam vardı.

Öte yandan, Romain'in bazılarına göre daha saygın görünen başka bir kimliği söz konusuydu. Paul Claudel ve Saint John Perse'le aynı düzeyde yüksek diplomatik bir görevi yürütmüştü. De Gaulle'cü ve Kurtuluş yanlısı olarak önceden sınav geçirmeden diplomatlık mesleğine girdi. Elçilik sekreterliğine atanan Gary önceki hizmetlerinin karşılığını gördü ve geleceği saygın biçimde güvence altına alındı. Malraux tarafından desteklendiğinden Londra'da Fransa'nın kültür temsilcisi olmayı umuyordu. Ama çok genç ve çok deneyimsiz olduğu gerekçesiyle önce Bulgaristan'da Sofya elçiliğine atandı. Orada Bulgar liberallerine yakınlık duydu. Bütün dostları anti-komünist olmakla beraber bu çizgiye yaklaşmayı reddetti, tehdit altındaki insanlara yardım etmekle yetinerek hiçbir zaman taraf tutmadı.

1948 başında memleketine geri dönerek Quai d'Orsay'de Avrupa seksiyonunda çalıştı. Kendini tümüyle işine verdi. Ne var ki sabırsız biriydi; bir misyondan diğerine geçerken aynı çevrime kapıldı; yani tutkudan taşkın etkinliğe, sonra düş kırıklığına ve kedere.

Lesley onu daha paralı bir işe girmesi için zorluyordu. Paris'te çalışmak yerine Londra, İstanbul ya da Atina'da çalışmasını tercih ettiğini söyledi. Romain İsviçre'ye gitti; orada on sekiz ay kaldı ve fena halde sıkıldı. Siyasal ilişkilerinde hiçbir gelişme kaydedemiyordu.

Diplomat Amerika'da ilk adımlarını New York'ta attı. Fransız delegasyonunun diğer üyeleriyle beraber 1951 kışında *Ile-de-France* transatlantiğinden karaya indi. Amerika kıtası bütün hayatını ve çalışmalarını kalıcı biçimde etkileyecekti.

1952'den 1954'e kadar kendisine ait olmayan fikirleri ve politikaları milyonlarca Amerikalıya açıklayıp savunmak zorunda

kaldı. İdealizm boyutunda demokrasi yanlısı olan Gary'nin görüşüne göre 'özgürlük' temel ilkeydi. Fakat Fransa'ya da sıkıntı veren sömürgeci anlaşmazlıklar davasını savunmak zorunda kalıyordu. Kamusal ilişkilerin en yüksek düzeyde sözcülüğünü yüklendi; zamanını Fransa'ya meraklı bir dinleyici topluluğu önünde konuşmalar yaparak geçirdi. Zira Fransa'nın uluslararası saygınlığı büyük ölçüde geriliyordu.

İnsan olarak bakılırsa, bir görevliden ziyade bir sinema oyuncusu izlenimi uyandırıyordu. Kadın dergileri onu paylaşamıyorlardı. Çekici, oturaklı bir sesi vardı, kameralar karşısında oynamayı biliyordu. Fiziğini ihmal etmiyordu; sıkı bir rejim yaparak formunu koruyor, sportif disiplinden uzaklaşmıyordu. Şişmanlamaktan, yaşlanmaktan korkuyordu.

Gary beğeniliyor... Ve beğenilmiyordu. 1950'li yılların ırkçı Amerika'sında bakır renginde teni ve sarkık elmacık kemikleriyle -bu görünümüyle onu bir meleze ya da Meksikalıya benzetirlerdi- hoş karşılanmıyordu.

Lesley ünlü bir kadın olmuştu. İlk kitabı *The Wilder Shores of Love* (Aşkın Yabanıl Kıyıları) çıkar çıkmaz başarı kazandı. Amerika onu tartışıyor, Avrupa kitabı çevirmek için telif haklarını almaya çalışıyordu. Kitaptaki hikâye on dokuzuncu yüzyılda yaşayan dört kadının az bulunur yazgısını anlatmaktaydı. Doğu'nun yazar üstündeki büyüleyici etkisi bütün eser boyunca kendini dışa vuruyordu. Metro Goldwyn Mayer, *Sultane blonde* (Sarışın Sultan) filmini çevirmek amacıyla kitabın yayın haklarını satın aldı. Başrol Elizabeth Taylor'a verilecekti.

Romain karısıyla iftihar ediyordu. Onun yeteneğine, üslûbuna hayran kalıyor, hiç kıskançlık duymadığını açıklıyordu. Aslına bakarsanız, ondan daha iyi olduğunu düşünmekten de kendini alıkoyamıyordu.

Gary daha sonra görevli olarak Bolivya'ya gönderildi. Orada La Paz Konsolosluğu'na yerleşti. 1956'da *Les Racines du ciel* (Cennetin Kökleri) eseriyle Goncourt Ödülü'nü kazandı. Kendini fillerin korunmasına adayan bir beyaz adamın hikâyesiydi bu. 1958'de

John Huston tarafından beyazperdeye uyarlanacaktı. Quai d'Orsay onun Paris'e dönmesine izin verdi; bütün Paris onu saygıyla karşılamaya hazırlanıyordu. Ama diplomasiyle henüz işi bitmemişti. Çok geçmeden ABD'nin bütün Batı'sında yetkili olan Fransa Başkonsolosluğu'na atandı.

Yeni başkonsolos Los Angeles'ta, Meksika tarzında bir villada oturuyordu. Buick marka üstü açılabilir otomobilini kullanıyor, geniş beyaz gömleği ve kovboy çizmeleriyle bir Kaliforniyalı gibi giyiniyordu. Her yerde olduğu gibi Romain orijinalliğiyle dikkati çekiyor ve durmaksızın kendini gösteriyordu.

Amerika'da çevirisi yapılan kitapları Norman Mailer ve Henry Miller'inkilerle rekabet ediyorlardı. Edebiyat alanındaki şöhreti karısının ününe denk düşüyordu. Durmadan yazıyor, sabah erkenden ya da gece geç saatlere kadar çalışıyordu. Denebilir ki Romain ile Lesley arasındaki ilişkiler hayli platonik hale gelmişti. Muhtemelen böyle ilişkiler senli benli yakınlaşmayı aksatır ve hiçbir elverişli ortam yaratmaz. Şunu da söyleyelim, Lesley âşık kadın rolünden ziyade anne rolünü oynuyordu. Erkeğinin aşk kaçamaklarına göz yumuyor, buna rağmen evliliklerindeki denge bozulmuyordu.

Aydınlanmış kişiler imajını veren bu çiftin varlığı çok aranıyordu; enerji dolu yüksek tabakadan bir kadınla, genellikle sosyetik hayatına rağmen karanlık mizaçlı, derin düşünceli bir adamın ilişkileri çelişki oluşturuyordu, ama bu böyleydi. Romain kocaman havuzlu Hollywood villalarında, partiden partiye koşan sinemacıların çevresinde yaşıyordu.

Gary sinema patronlarını, Marylin Monroe ve genç Jane Fonda gibi zamanın çok sayıda yıldız sanatçısını o partilerde tanıdı. Bu ilişkiler ağı iki alanda ilgisini çekiyordu: romanların sinemaya uyarlanması ve mizansen çalışması.

Gary her ne meslekte olursa olsun başarılı olacağına inanıyordu. Sınırsız tutkusu, insanı büyüleyen kişiliği bu acımasız çevrede parlaması için kendisine yeterli bir üstünlük sağlıyordu. Hatta kendi ününü yaymak için Robert Lantz adında bir Amerikalı ajan bile tuttu.

Konsoloslukta beraber çalıştığı arkadaşları idari konularda onun yükünü hafifletiyorlardı, fakat Gary Fransız topluluğunu ihmal etmemeye özen gösteriyordu. Batı yakasına gelen Fransızlar zorunlu olarak konsolosluk bürosuna uğrarlardı.

Siyasal alanda tavırları General De Gaulle'ünkülerle örtüşüyordu. Ancak bu yaklaşımı kendisine pahalıya oturdu. O sırada Cezayir'de savaş sürüyordu. Bu yüzden tehdit edildi, hatta kent çıkışında saldırıya uğradı. Gary de bunun üzerine silah taşıma ruhsatı izni aldı ve bir 38'lik tabanca edindi. Hayatına işte o tabancayla son verecekti.

Eylül 1959'da Nikita Kruşçev Los Angeles'i ziyaret etti. Gary Kruşçev'i karşılama törenlerine katıldı. Bu adamda hiçbir Amerikalının fark edemediği Rus köylü tipini gördü: Zekâ, kurnazlık, gerçekçilik vardı bu tipte; boyun eğdirilen bir halkın yüzyıllardan beri sürüp gelen acısını içinde taşıyan bir insandı.

Kuşkusuz Gary, Gary Cooper'ın Amerika'sına hayranlık duyuyordu. Onun bilinmeyen toprakları keşfedişi, içine işleyen az çok safça bir idealizmi bıkıp usanmadan savunması, İyi ve Kötü'nün vaizliğini yapması hayran olunacak şeylerdi. Öyle ki ahlâk ve demokrasi üstüne temellendirilen bu özellikler Yenidünyanın yeni insanını yaratmak istiyordu. Gelgelelim, Fransa tarihini ve dünya tarihini iyi bilirdi. Kişisel hayat deneyimi, her ne şekilde olursa olsun İnsan'dan kuşku duymasına sebep olmuştu. Nitekim birçok Avrupalı gibi Amerikalıları büyük çocuklar gibi görüyordu. Hemen hayran kalan, geçici merakları olan ve söz dinleyen bir mantıkla hareket eden aldatması kolay özneler. Daha sonraları, ömrünün beş yılını geçirdiği bu tutku dolu ve yüzeysel dünyanın hayatının en güzel yılları olduğuna inanmıştı.

Lesley'e gelince, o tek başına hareket ediyordu. Karadeniz ile Hazar Denizi arasında Doğu'nun kapıları ona açılıyordu. Yaptığı yolculuklardan birinde büyük bir belge yığını getirdi. Bunlardan bir kısmı Rusça, geri kalanı Fransızca'ya çevrilmiş Eski Roma belgeleriydi.

* * *

Moreuil'ler kendi hayatlarını altüst edecek olayları önceden sezebilirler miydi? François bir kere konsolosla görüşmüştü. Diplomat birkaç gün sonra karı kocayı akşam yemeğine davet etti.

Moreuil bu daveti Jean'a iletti, ama o biraz mırın kırın etti. Yabancıların kendisine yönelen bakışlarından çekiniyordu. Üstelik giyinip kuşanması lâzımdı; bu da kendisi için dayanılmaz bir zorunluluktu. Gelgelelim, François onu ikna etmeyi başardı. Zarlar atılmıştı artık...

Eve gelişlerinde onları Lesley karşıladı ve Madam Moreuil'e büyük saygı gösterdi. Jean ona içtenlikle teşekkür etti.

Fakat Jean Romain'le göz göze gelince, çok şiddetli bir heyecan duydu.

Jean kolayca âşık olan biriydi ve her seferinde bu duyguyu yoğunlukla, ciddi biçimde yaşardı. Bu kez karşısına büyük aşk çıkmıştı: bir kadının hayatında bir kez yaşayacağı bir duygu.

Bilindiği üzere, karşıt kutuplar birbirini çeker. Bir yanda, Venedikli bir sarışın, koyu yeşil gözlü, açık tenli, orta boylu, narin ve bükülgen güzel bir kadın; diğer yanda, geniş omuzlu, köşeli, kara kıllı ve kara yağız bir erkek.

ABD'de *Love at first sight* (Aşk ilk görüşte başlar) denir. Romain'i görür görmez Jean, onun büyüleyici çekiciliğine yakalandığını itiraf eder. Genç kadın ondan daha ünlüydü, ama bu şöhret farkı reklamdan ileri geliyordu. Sinema alanında reklam ölçüsüz düzeydedir.

Olgun erkek, yetenekli yazar, saygın diplomat olarak Gary'de genç aktrisi etkileyecek her türlü özellik bulunuyordu. Kimliği, duygusal bakımdan ağır sessizliği, güven verici sakinliğiyle kendini kabul ettiriyordu.

Böylesi sosyete suarelerinde Jean daima aynı tutumu takınırdı. Mümkün olduğu kadar köşesine çekilir, sessizce oturur, etrafındaki konuşmaları dinlerdi.

O akşam da François ile Lesley arasında geçen konuşmaları izliyor, gizli gizli Gary'yi gözlemliyordu. Gary ara sıra ona bir bakış atıyordu ve böyle anlarda Jean'ın içinde hoplayan kalp atışları ona anlayamadığı bir şeyler sezdiriyordu. Genç kadın gözünün

yaşma bakmadan onu kendisine çekiyordu. Çocuksu bir saflığı yansıtan bu temiz, düz ve parlak yüz, içinde tuhaf ışıltılar parlayan o gözler, bir azizi bile baştan çıkaracak o çarpıcı tebessüm; işte bütün bunlar insanın başını döndüren, yeniden dirilen bir Don Juan'ın duygularını kışkırtan özelliklerdi.

Gary daha sonraları Moreuil çiftini defalarca akşam yemeğine davet etti. François karısıyla yazar arasında neler geçtiğini hiç anlamadı; olan biteni sadece basit bir dostluk ilişkisi sanıyordu. Lesley kendi açısından birtakım kuşkulara kapılmıştı, ama endişeli görünmüyordu. Mazi, sevgili Romain'iyle bağlarının sağlamlığına tanıklık ediyordu.

Jean ve Romain, Lesley'le paylaştıkları yemeklerin dışında da görüşmeye başladılar. Haftalar geçtikçe, Gary'nin Jean'ı etkilemesi gitgide yoğunlaşıyordu. Öte yandan, Madam Moreuil ve kocası arasındaki aşk ilişkisi çözülmeye yüz tutuyordu. Genç kadın diplomata yaklaştıkça François'dan uzaklaşıyordu.

Lesley çok geçmeden tutum değiştirdi. Terimin gerçek anlamında kıskanç değildi; zira kocasının diplomatlık ve edebiyat alanında tamnmışlığını büyük çapta kendisine borçlu olduğunu biliyordu. Boşanma ihtimali gerçek olsa kocasının kariyeri tehlikeye girerdi. Quai d'Orsay ahlâkı evlilik bağlarına kayıtsız şartsız saygı duyulmasını gerektirirdi. Gary ise kendi açısından, çocuk yapmadığı için karısına sitem etmekteydi. Kendi soyunu devam ettirmek emelindeydi.

* * *

Jean geleceğin -gerek aşkları, gerek kariyeri bakımından- hâlâ belirsiz olduğundan endişelenerek Columbia'da film çekimine devam ediyordu.

İlk önce Moreuil memleketine döndü. İlk filmi *La Récréation*'u hazırlamak zorundaydı. Ayrılmadan önce, diplomata veda etmeye geldi ve neredeyse her şeyi sezermiş gibi bir sesle şöyle dedi: "Karımı size emanet ediyorum." Jean da yola çıkmadan önce konsolosluğu ziyaret etti. Fakat kendisiyle Romain arasında henüz hiçbir şey kararlaştırılmamıştı. Ne var ki Fransa'ya dönüşünde, François ve Jean ayrılmaya karar verdiler.

La Promesse de l'aube (Şafakta Verilmiş Sözüm Var) kitabının piyasaya çıkışı sırasında Gary uçağa binip Paris'e geldi. Bir zaferdi bu. Gary kadın dergilerinden ve basından övgüler aldı. Dairesinin mutfağında gazetecileri kabul etti. Jean resmi ikametgâhı olarak, antikacı kadın dostu Aki Lehman'ın mağazasını seçti. Mağaza Gary'nin oturduğu Bac Sokağı'nın yanındaydı.

1960 ilkbaharında Jean ve Romain'in ilişkileri başladı. Fakat aşkları konusunda ketum kaldılar. Skandalın gölgesi bu sıradışı ikiliye ağırlık yapıyordu. Lesley bu aşk macerasına geçici olarak gözlerini kapadı; ilişkinin gelecek vaat etmediğine inanıyordu. Karısını seven François yeniden barışmayı umuyordu. Marshalltown'da bütün bu karışık işler hiç bilinmiyordu. Jean içinde yaşadığı nazik durumu ailesinden gizledi. Paris'e giderken, Jean'ın Romain'e tanıştırdığı aktrisin eski bir okul arkadaşı, François'nın yokluğuna şaşırarak onu sordu. Jean kaçamak bir cevap vererek film yapmakla meşgul olduğunu söyledi.

Soluk Soluğa gösterime girmişti. Jean, François ve Romain'i paylaşırken karşılaştığı duygusal güçlükleri pek gizleyemiyordu. Bir yandan, kocasına karşı yanlış davranışlara sapmaktan çekiniyor, diğer yandan aşkın çağrısına direnemiyordu.

Günaydın Hüzün'de Cécile ve *Soluk Soluğa*'da Patricia gibi özgür kadın rollerini oynarken, kendi kişiliği üstüne sahte bir imaj geçirmişti. Gerçek kişiliği çocukluğundaki Jean Seberg'ti; Protestanlığın katı ahlâk kuralları içine sinmiş bir kişilikti bu. Aile ve okul çevresi, yaşadığı coğrafya bu kişiliğe öyle engeller koymuştu ki sinemada temsil ettiği kadının onları aşması imkânsızdı.

Jean, François ile Romain'in karşısında ikili bir oyun oynuyordu. Hâlâ François'yla ile birlikte yaşıyor, Gary'yle birleşmek için yanıp tutuşuyordu.

İlk 'isyanı'na François tanık oldu. Bir gece, aşırı gerginlik sonucu şiddetli bir sinir krizi geçirdi; elinin altında ne varsa kırıp dökmeye başladı.

Acilen Amerikan Hastanesi'ne götürüldü, orada kendisine sakinleştirici bir iğne yapıldı. Gary ve Moreuil, ikisi de kendilerine

göre Jean'ı seviyorlardı. Kadının önce klinikte, sonra evinde özenle tedavi edilmesi için anlaştılar. Jean zoraki bir istirahat döneminin ardından Marshalltown'a uçtu. Başından geçen son olaylar sonucu bozulan dengesi orada düzelecekti.

Basında zihinsel sürmenajdan ileri gelen bir bitkinlikten söz edildi. Durumdan bilgilenen bir gazeteci telefon etti. Aktris, Moreuil'le muhtemel bir boşanma dedikodusunu yalanladı. Olayı öğrenen ailesi yıkılmıştı.

Jean onları teselli etmeye çalışmıştı; evliliğinin çalkantılı, gürültülü hale geldiğini, bu yüzden artık dayanamadığını söyledi. *La Récréation* filminin çekimi için François'nm yanına giderken, Paris'te yanında kalmasını büyükannesinden rica etti.

İki kadın Haziran ayı başında Paris'te bir otele yerleştiler. Karısının boşanma girişiminden Moreuil'ün haberi yoktu. Marshaltown'da Jean'ın avukatı davayı açmıştı. Ailesinin ve François'nın sessiz itirazlarına rağmen genç kadın boşandı. Los Angeles'a yıldırım gibi düşen haberden bu yana sadece altı ay geçmişti.

* * *

Seberg o dönemde art arda mütevazı bütçeli üç film çevirdi. Bu filmler öncelikle sanat salonlarına hitap ediyorlardı. *La Récréation* filminin ardından, ilkin Maurice Ronet ve Jean Valère'le birlikte *Les Grandes Personnes* (Büyük Kişiler) filminde oynadı. Filmin konusu âşığı kendisine ihanet eden bir kadının intihar girişimini yansıtıyordu. Sonra Philippe de Broca'nın *L'Amant de cinq jours* (Beş Günlük Sevgili) filminde rol aldı. Jean'ın imajı ve şivesi bu filmde dışa yansıyordu. Bundan böyle Fransız sineması Seberg'e tümüyle el koyacaktı. Columbia ise onun kariyerindeki gelişmeyi izliyordu. Aktrisin ücretini artırdı, bu bakımdan Fransız yapımcılara nazaran daha cömert göründü.

Jean'ın doğal oynama özelliğini Philippe de Broca keşfetti, ama ne yazık ki aktris aynı türden başka film çevirmedi. Broca bu yüzden pişmandı. Jean-Pierre Cassel çekim sırasında güzel partnerine âşık oldu. Zira güzel kadının erkekleri çarpan özellikleri vardı; Jean onları hiç zorlanmadan kullanıyordu.

François Périer ve Jean-Pierre Cassel'in de oynadığı *Beş Günlük Sevgili* filminde Jean bir diplomat karısı rolündeydi; âşığı kendisinin zengin olduğuna onu inandırmıştı. Film Fransa'da pek yankı bulmadı. ABD'de daha başarılı oldu. Yalnız bir defasında, basın Seberg'ten söz etti; *New Yorker* onun yeni bir soluk yakaladığını, bu yeni kanalda beceriyle ilerlediğini yazıyordu.

Jean filmlerinde bir rolü yorumlarken kendine güven eksikliğinden dolayı mı yetinmiyordu? Yoksa kişiliği içten heyecanlara hazır değil miydi? Aynı güvensizlik sebebiyle kendini kuşatan dünyayı sürekli sorgulamıyor muydu? Umuttan yoksun, donuk bir dünya değil miydi bu?

Jean'ın parasal kaynakları kurumuştu. Masraflı hayat treni ve dostlarına verdiği hediyeler birikimlerini azaltmıştı. *La Récréation* filmi onu çok çalıştırdı, fakat fazla bir şey getirmedi. Bu arada Fransız sineması onu kabul ediyordu; o sinemanın bir parçası olmuştu. Çalışkandı, film setinde on bir saati aralıksız geçirebilirdi. Yorgunluğa dayanmak için vitaminlerle ayakta duruyordu.

Boşanma 20 Eylül'de kesinleşti. Artık tamamen Romain'e dönebilirdi.

Ama o hâlâ kararsız kalıyordu... Lesley, Gary adına çok bağlıydı, elinden kaçmaması için direniyordu. Romain uygun zamanı bekleyerek oyalandı. Her şeyden önce yazı alanını gözetmek istiyordu. Geçici bir uzlaşma ona daha uygun gelirdi; gelgelelim, iki kadının da niyeti çok aşırıydı. İkisi de kendi mutluluğuna sarılmıştı.

Romain ve Jean, Saint-Louis Adası'nda gizlice bir konutu paylaştılar. Ortak hayat konusunda aktris belirsizliği oynuyordu. Nerede oturduğu kendisine sorulduğu zaman, dostu Aki'nin adresini veriyordu. Fakat ikilinin aşkı uzun süre boş hayaller ardında gidemezdi. Jean arkadaşına ikinci bir gençlik sunuyordu. Gary de ona varsayılan her biçimiyle kültürü armağan ediyordu.

Genç kadın on dokuzuncu yüzyılın Rus ve Fransız yazarlarını okudu. Louvre okuluna yazıldı. Romain onu kendi içebakışına yöneltti. O zaman kendini sorguladı. İçinde Seberg'in uzlaş-

macı fiziksel portresini buldu ama sinirselliğini, dengeden yoksun oluşunu, çekingenliğini göz ardı edemedi. O çekingenlik ki toplum içine girer girmez onu içine kapanmaya zorluyordu. Bu egzersizden kendine inanmış olarak çıktı. Jean sinemada kişiliğiyle bağdaşmayan rolleri oynamak ve tiyatro sahnelerine dönmek gerektiğini anladı.

Jean'ın daha önce küçük bir tiyatro deneyimi vardı. Romain Gary ona Arthur Miller'in *Vu du pont* (Köprüden Görünüş) oyununu okuttu. Fakat aktris kendine pek güvenemedi, sahneyi terk etmeyi tercih ederek projeyi bıraktı. Piyes onsuz gerçekleşti.

Fransa'da Seberg-Gary ilişkisi artık sır değildi. Jean'ın Lesley hakkında övgüye yakın bir kanaati vardı; onu bir kadın dostu gibi görüyordu. Çift Şubat 1961'de Bangkok'tan Hong-Kong'a, Nepal'den Hindistan'a altı hafta sürecek bir yolculuğa çıkacaktı. Yola çıkmadan önce, genç kadın hâlâ kendi özgürlüğünü koruduğunu hissettiriyordu. Buna karşılık, Gary hariç başka hiç kimsenin kendi yol arkadaşı olamayacağını açıkça dile getirmekten geri kalmıyordu.

Jean Uzakdoğu'nun egzotik güzelliğine tutulmuş, yoksul ve arkaik görünümüyle trajik diye nitelendirdiği Hindistan'dan çok etkilenmişti. Fakat karşısına çıkanla Amerikan uygarlığını karşılaştırınca kendi öz ülkesine olan inancını yineledi. Orası uzaktan bakılınca daha insaniydi.

Sonra New York'a geri dönüp Plaza Oteli'ne geçtiler. Orada Jean, Tonight Show'da kısa bir konuşma yaptı. Kesinlikle Avrupa'ya yerleşme projesinden söz etti; zira orada ikamet etme durumu ve mali statüsü kendisine ABD'den daha çok avantajlar vaat ediyordu.

Baharda Gary-Seberg çifti Paris'in 7. bölgesinde bulunan Bac Sokağı'nın 108 no'lu apartmanına yerleşti. Bu adres çok geçmeden kadın oyuncunun resmi ikametgâhı oldu. Daire genişti. İkinci kattaydı ve sekiz odadan oluşuyordu. Gary evi satın almaya karar vermeden önce bir süre kiralık olarak tutmuştu.

Jean Paris'in bu zarif semtinden pek hoşlanıyordu. Eski özel konutlar, bin bir çeşit antika eşyanın sergilendiği antikacılar ilgi-

sini çekiyordu. Columbia'nın teklifini giderek artan bir sabırsızlıkla beklerken, bir yandan hayatını düzene soktu.

Bu arada, kendi değerini düşürmek gibi bir sorunu yoktu. Nitekim *Sail A Crooked Ship* filminde ona önerilen küçük bir rolde oynadı. Boş durmamak amacıyla Fransızca'sını ilerletti, Louvre okulundan diplomasını aldı. Seberg sıkıntıdan bunaldığı zamanlarda okuyor, mağazaları dolaşıyor, gözünün yaşına bakmadan harcama yapıyordu. Dostu Aki'yle müzeleri, galerileri dolaşıyordu. İkisi de resim tutkunu olduğundan, Jean ve Romain dairenin bir odasını küçük bir atölyeye dönüştürdüler.

Bu arada Jean tipini değiştirdi. Uzayan saçlarını Monaco'nun Grace'i gibi ensesinde topladı. Givenchy, Ungaro ve Laroche'dan giyiniyordu. Gary onu böyle seviyordu. Modayı yakından izleyecek, erkeğini baştan çıkaran ipek bir eteklik ya da küçük bir tayyör giyecekti. Bilindiği gibi güzel kadınlar bir hiç uğruna giyinirler. Gary'ye gelince, sakal bırakmış, saçları boynuna kadar uzamıştı. Kıyafeti bohemdi, sert Monte-Cristo 2 sigarası içiyordu.

* * *

1961 yılı başında, Jean'ın üç filmi birden Champs-Elysées sinemalarında oynuyordu. Bu filmlerin beyazperdelerde yer alması Jean Seberg festivaline dönmüştü. Aktrisin karışık diksiyonu seyircilerin hoşuna gidiyordu; bazı Fransızca sözcükleri telaffuz ederken sanki onları bilmiyormuş gibi geliyordu. *Soluk Soluğa*'nın ünlü repliği "İğrenç olan nedir?" bütün zihinlerde yer etmişti.

Jean'm Paris sinemalarına geri dönüşü Iowa'da çok yakından izleniyordu. Tabii o filmlerin Marshalltown'da hiç şansı yoktu; Orpheum'a kadar ulaşamazlardı – *Kükreyen Fare* filminin oraya gelmesi, ölümünden sonra onu saygıyla anmak istemenin bir sonucuydu. Ancak o memleketin evladı, hemşerilerini unutmuyordu. Şampiyonluğu kazandıkları zaman basketbolculara tebriklerini gönderdi.

Dorothy Seberg bir ameliyat geçirmişti. Jean, Paskalya bayramını fırsat bilerek Marshalltown'a geldi. Orada, Uzakdoğu yolculuğunu renklendire renklendire anlattı, ama kendisinden hiç

Jean Seberg Romain Gary'yle.

bahsetmedi ve özel hayatına ilişkin kapalı kutu gibi kaldı. Sonra, uçağa binerek Paris'e döndü.

Oyun yeteneğini iyice geliştirmek amacıyla masrafını kendi karşılayarak ABD'den Paton Price'ı getirtti. Price'ın kendisini yönetmesini istiyordu. Profesör gördüğü şehir karşısında düş kırıklığına uğradı; kenti ve sakinlerini soğuk bulmuştu, kendisine tatsız ve neşesiz gibi görünüyorlardı. Jean'ın konsantre olmakta zorlandığını belirledi. Sonra, Gary'ye takdim edildi ve bu adamın karısının kariyerini yeterince ciddiye almadığını gördü.

Ona göre genç Amerikalı kadın Paris toplumuyla ilişki kurarken sıkıntı çekiyordu. İçine kapanmış gibiydi, sosyal hayatı ABD'ye nazaran daha az gelişmişti.

Bir gün Jean ve Romain bir restorandan çıkarlarken, Otto Preminger'le burun buruna geldiler. Heyecanını bastıran Jean, sırf nezaket olsun diye Otto'ya bir şeyler söyledi. O da kısaca, alaycı

bir sesle cevap verdi. Dışarıda Gary, Preminger'in ne cevap verdiğini Jean'a sordu.

"Senin kocam olup olmadığını sordu. Bir sonraki boşanma günümde beni göreceğini ekledi." Gary tekrar içeri girip kaba herife cevabını verecekti ki Seberg onu engellemek zorunda kaldı.

Sonbaharda, Jean'ın yanındaki erkeğin kocası olup olmadığı durumu hâlâ belirsizliğini koruyordu. O sırada, kendisine bir rol teklif edildi. *Kongo Vivo* filmi Fransız-İtalyan yapımı, egzotizm dolu bir çeşit belgesel-kurgusal ürün olacaktı. Jean Afrika'nın çekimine kapıldığını hissediyordu. Sözleşmeyi kabul etti, Eylül ayı başında Leopoldville'e (1960'dan sonra Kinşasa) gitmek üzere uçağa bindi. Yeni bağımsızlığına kavuşan o ülkede yaşayan insanların sefaletini görünce yüreği parçalandı. Bunaltıcı sıcak, suyun ve gıdanın yetersizliği çekimi dayanılması güç bir süreç haline soktu. Aktris dizanteriye yakalandı, iyileşinceye kadar canı çıktı. Ekip sürekli izleniyordu. Ülke sömürge karşıtı, dehşet verici bir savaştan çıkmıştı. Nitekim Kongo'lu askerler şehir dışında bir sahnenin çekimine izin vermediler.

Film Roma'da tamamlandı. Gary Jean'ı görmek için oraya gelmişti. İkili paparazziler tarafından kuşatıldı; fotoğraflarının çekilmesine engel olamadılar. Bu ilk çekim sonucu uzun süre fısıltı gazetesi işleyecek, yazar-diplomatla yıldız sanatçı arasında muhtemel bir evliliğin söylentileri dolaşmaya başlayacaktı. Seberg meslek hayatına devam edecek miydi? Gary'nin ilk karısı nasıl tepki gösterecekti?

Yıl sonunda, Jean ve Romain Paris'e dönmüşlerdi. Edebiyat çalışmalarından ötürü Lesley de oradaydı. Kocasına tümüyle güvendiğini söylüyordu. Kadın magazini *Elle*'le yaptığı bir röportajda, Jean rakibesini takdir ettiğini belirtmekteydi: "İtiraf etmeliyim, iyi bir kadın, ama uzun süredir Romain Gary'yle ayrılar."

"Hemen evlenmeye karar verseydiniz, Romain Gary'yle nikâhlanır mıydınız?" sorusuna, "Bir şey diyemem," diye cevap verdi. Bu arada Jean çocuk istediğini dile getirip duruyordu. Romain bu isteğini yerine getireceğine dair güvence veriyordu. Sonunda hayat üstün geldi: Gary, Jean'ın hamile kaldığını karısına söyledikten sonra boşandı.

Diplomatın bu belirsiz durumu birtakım çekiştirmelere sebep oldu ve Devlet'in en yüksek makamının kulağına kadar geldi. Hatta Quai d'Orsay'de terfi etmesinin engellendiğini gördü. Çok güçlü bir bakan ve nüfuz edilmez bir adam olan Couve de Murville bu duruma karşı çıkıyordu. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Gary daima Quai'ye bağlı kaldı.

1968'de Couve de Murville Quai'den ayrıldı. Ancak o zaman Gary Roma'da kendisine bir kültür danışmanlığının önerildiğini görebildi. Gelgelelim, diplomatlık giysisini kesinlikle çıkarmış, kendini edebiyat ve sinemaya vermişti.

Jean doğal olarak bu kararlara katılıyordu. "Artık Charles de Gaulle'ün yanında çalışamam," diyordu Gary, "çünkü cinsel özgürlüğümü yaşamak istiyorum". Tabii genç Amerikalı sevgilisinin uğruna parlak bir geleceği bıraktığının bilincindeydi. Elçi unvanı almasına rağmen, Seberg'te bir gençlik ateşi yakalamış, bütün kişiliği etkilenmişti; o yönde gidecekti. Ölümsüzlüğe ulaşmak için yoğunlukla başka türlü yaşamak istiyordu.

Jean'ın hayatında öteki kutup olan Marshalltown'da, basın bu memleket çocuğunun yeni imajını yansıtmak amacıyla Fransız gazetelerinden esinlendi. *Register* şöyle yazdı: "İlahlaşan Jean Seberg, Amerikalı kadınların en hüzünlüsüdür." Satır arasında, boşanmış ve başka kadının kocasının peşinde koşuyor olmasından dolayı yuva yıkan kadın diye geçiyordu. Hemşerileri Jean'ın davranışını ağır bir dille eleştirmekteydiler.

Seberg'lerin bahçesine yeni bir taş düşmüştü. Jean Ocak 1962'de ailesini görmeye geldiğinde onların aşağılayıcı tavrını hissetti. Pastanın üstündeki kiraz olan *Soluk Soluğa* Des Moines'de oynadı. Filmden yansıyan kuraldışılık ve bayağılık seyirciyi şaşırtmıştı.

Jean kendi kafasına soktukları değerlere ailesinin bağlı kaldığını görerek acı çekiyordu. Bu iki dünya arasındaki farklılık, toplumun bu iki türlü algılanışı onu ikiyüzlü olmaya zorluyor, hatta onların mutluluğunu bozmamak için yalan söylüyordu.

Tam da bu yüzden Gary'den hamile kaldığını ailesinden sakladı. Seberg henüz evlilik yapmamıştı; gizlenmeye mahkûmdu.

Başka ne türlü ahlâki işkenceler çekecekti acaba? Bu durumu yaşayan 1960'lı yılların genç kadını kendisinden tiksinmeye başlar, suçluluk duygusundan kurtulamazdı. Gary insanların aldatıcı tavrı ve karakterleri hakkında onun gözlerini açmıştı; kendisi de sevgilisini olumlu yönde etkilemiş olmakla övünüyordu. Yine de sonuç fazla değişmiyordu.

* * *

Alexandre-Diego'nun doğumu bilinçli bir belirsizlik içinde kaldı. Yakın dostlara doğumun Temmuz ortası 1962'de olduğu söylendi – Jean hayatının sonuna doğru doğum tarihini 17 Temmuz sabahı olarak netleştirmişti. Başkalarına doğum tarihi 26 Ekim 1963 diye verildi; bundan maksat, ahlâki sorgulamalardan sakınmaktı. Evlilik 16 Ekim 1963'te Korsika'da Sarrola-Carcopino'da gerçekleşti.

Aktrisin mesleği aile hayatını zora sokuyordu. Doğumdan sonra aşağı yukarı bir ay geçmişti ki Columbia adına bir film çevirdi. İsviçre'de Klosters'de, Irwin Shaw'un *In The French Style* filminde oynadı.

Yönetmen Robert Parrish Barselona'ya Jean'ı görmeye geldi – genç kadın Kongo'da yakalandığı dizanteri sonucu iyileşmeye başlıyordu. Ona filmde oynamasını teklif edecekti. Aktris de her ne pahasına olursa olsun o rolü almak istiyordu; gelgelelim, hamileliği adamakıllı ilerlemişti, bu önemli bir engel oluşturuyordu. Çekime ancak birkaç hafta sonra başlayabilirdi. Gary sevgilisine bir bacağının kırıldığı görünümü vermesini telkin etti. Yatağa şişkin bir yastık koydu; ziyarete gelen yönetmen bu görüntüye aldanacak, ilk provalar için Seberg'i İsviçre'ye davet ettikten sonra çekilecekti. Fakat Jean kısa süre sonra doğurdu.

Jean'ın önceki iki yenilgisini unutan Hollywood, durumunu yeniden düzeltmesi için ona bir şans daha tanıyordu. Bu fırsatı geri tepemezdi. Bir yıldız sanatçının evlilik dışı çocuğunun olduğu kimsenin aklından geçmezdi. Nitekim küçük Diego hayatının ilk yıllarında gizlilik içinde büyütüldü. Jean bir yandan gerçek

Jean Seberg *French Style*'da (1963).

doğum tarihi konusunda bıkıp usanmadan hile yaparken, bu doğumun gizliliğinden yavaş yavaş kurtulabildi.

Paris'e dönüşünde, çekimler vaktini aldığından oğlunu bırakıp gitmenin sıkıntısını çekiyordu. Nitekim, sonunda çocuğu hizmetçisine bırakmaya karar verdi. Hizmetçi Eugenia Munoz adında bir İspanyol kadınıydı; çocuğa özenle baktı. Küçük Gary ilk yıllarını İspanya'da geçirdi; bunun sebebi doğumu hakkında gizliliğin korunmasıydı. Jean onu ancak iki çekim arası görebiliyordu.

In The French Style'de yabancı ülkede yaşayan Amerikalı bir kadının hayatı işlenir. Olay Paris'te geçer. Jean'ın filmdeki partneri Stanley Baker'dır. Jean'ın oynadığı uzunca bir sahne, neredeyse bir otobiyografidir; bir baba ve kızı karşıya karşıya gelirler. Kız sonunda evden kaçar. Robert Parrish aktrisle övünmekten başka bir şey yapmaz. Çekimin dingin ortamında, oyunculuk niteliklerini kendisiyle yarışırcasına geliştirmiş, yüzüne kendi sanat

becerisiyle bir anlam kazandırmıştır. Nitekim Paton Price'ın kendisinden dilediği gibi gerçek kişiliğini yakalamıştır.

Görüntüleri derleyip toparlayan Gary aynı yıl gerçekleşen üç film boyunca elinden geldiği kadar karısına yardımcı olacaktı. Elbette Jean'dan örnek bir eş ve anne, mükemmel bir ev kadını olmasını bekliyordu. Ama sinemaya ilişkin her şeyle de bizzat ilgileniyordu. Öyle ki Jean'ın canlandırdığı kişiliğin repliklerini sıcağı sıcağına düzeltmeye kadar gitti. Filmin mali bilançosu mütevazı bir sonuç doğurdu, yine de yapım giderlerini karşılamıştı. Fransız bağlamında bir Amerikan filmiydi bu. Salt yıldız sanatçının varlığı filme değer kazandırmıştı.

Columbia'nın Seberg'i oynatmak istediği bir sonraki filmin yönetmeni, 1950'de *Fous du Roi* (Kralın Soytarıları) filminin senaristliğini yapan Robert Rossen'di. İşte bu defa Jean için başrolü oynamak söz konusuydu. J.R. Salamanca'nın romanından uyarlanan *Lilith*'i canlandıracaktı.

Adem'in ilk karısı olan Lilith dünyaya cinsel arzuyu getirmek ister. Lilith efsanesinden esinlenen senaryo, hastalarından birine tutulan genç bir hekimin hikâyesini geliştirir. Yapıt deliliğin sınırlarını zorlamaktadır ve Rossen'in son filmi olur.

Jean'ın yanında, Hollywood'un gözde oyuncuları Peter Fonda ve Warren Beatty oynamaktadır. Kendisi genç bir şizofren kadının endişe verici kişiliğini canlandıracaktır. Kendi fiziği ve karakteriyle bağdaşmayan böylesi bir rol aktris adına bir fırsattır; cinsel arzuları uyandıran istisnai nitelikler gerektirir. Jean filmde bütün yeteneğini sergiler.

Filmin çekimi ABD'de gerçekleşmişti. Gary karısının peşinden New York'a kadar gitti; sonra Potomac şelalesinin yakınında bulunan Maryland'e geldi. Kuşkusuz karısının öteki yüzünü orada keşfetmişti. Bu yüz acıyı ve gizli kaygıları içeriyordu.

Çekim kolay olmadı. Basında James Dean'in halefi gibi görülen Warren Beatty, Rossen'e kuşkuyla bakıyordu. Seberg'e zaaf gösterdiğine, genç kadına kendisininkine nazaran daha önemli bir rol verdiğine inanıyordu. Yönetmen hastaları görüp o çevreye

alışmaları için oyuncuları bir sağlık evine götürdü. Gerçekten aralarından birçoğu böyle bir yer görmemişti. Jean eskiden güzellik kraliçesi olan ve tuzağa düşen bir hayvana dönüşen genç kadının rolünü üstlendi. Bu deneyim ona şimdiye dek görmediği, hayatın içinden yansıyan bir dünyanın penceresini açacaktı.

Yenilgiye uğramaktan korkan Rossen filmin gösterime girişini geciktirmişti. *Lilith* filminin prömiyeri Eylül 1964'te New York festivalinde gerçekleşti. Gösterilen tepki çok nazikçe oldu. Herhalde eleştirmenler yalnızca bilgili ve görgülü bir seyirciye hitap etmeyen yapıtı anlamaya pek vakit bulamamışlardı. Eleştiri karşısında daha önce Jean'ı savunmuş olan *New Yorker,* bu defa, "*Lilith* üzerine az şey söylenmiş, ama daha iyi olmuş," diye yazıyordu. Nesnel açıdan bu film çok başka bir boyuttaydı; analizi deliliğin sınırlarına kadar götürüyordu. Genel başarı İskandinav ülkelerinde gerçekleşti; bunu sebebi galiba o ülkelerin cinsel sorunlar konusunda daha ileride bir yerde olmalarıydı.

Jean bu başarısı sonucu yeniden hayat buldu. Filmin gösterimi hakikaten bir başarıydı, onun da kendine güveni geldi ve Columbia sözleşmesini yeniledi; aktrisin ücreti 60 bin doları aştı. O sırada New York'ta kalıyordu; yeniden telgraflar yağmaya başladı, odasının içi çiçek demetleriyle doldu.

New York Times Jean Seberg'in çarpıcı ve doğal oyununu kutladı. Şaşırtıcı bir doğallık içinde aktris dişi şeytanla özdeşleşiyordu. Daha sonraları, Lilith rolünün meslek hayatında en iyi oyun olduğunu açıklamıştı. *Azize Joan*'dan yedi yıl sonra, Preminger'in genç öğrencisi mükemmel bir aktris oluyordu. Fransa'da Seberg olayını ele alan *Cahiers du Cinema* filmi yılın en iyileri arasına soktu. Fakat filmin ABD'de ilgi görmemesi Jean'ı üzdü; ne yazık ki Lilith orada gerçek değerini bulamamıştı. Her ne kadar mesleğin olumsuz yanlarını bilse de ve yenilginin acısını tatmış olsa da Jean bu fiyaskonun haksızlık olduğunu düşünüyordu ve Fransız basınından övgüler almasına rağmen içindeki başarısızlık duygusu silinmiyordu.

Jean eleştirilere karşı mesafeli durdu. Acılı kız kardeşi Lilith'i seviyordu. Delilik ve deliler aktrisin daima dayanılmaz biçimde ilgisini çekmişti. Marshalltown'da film Kasım ayında gösterime

Lilith'in (1964) afişi.

girdiyse de pek ilgi görmedi. Jean'ın "hafif, ışıltılı ve canlı, kır havasını çağrıştıran" bir filmde oynaması tercih ediliyordu; Middle West halkı beyazperdede böyle şeylerden hoşlanıyorlardı.

Başkaları kişiliğinin bu karanlık yanını daha iyi anlasınlar diye bu filme kariyerinde alışılmamış bir özellik vermek aktrisin hoşuna gidiyordu. Jean bir Amerikan dergisinde yayınlanan yazıyı okumuştu; o yazıyı kaleme alan gazeteci filmden filme hiç değişmediği için ona sitem etmekteydi. Kendisiyle şöyle karşılık vermişti: "Eleştiriyi kabul ederim, ama bir şartla! Bu adam *Lilith*'i izledi mi, izlemedi mi? Bu anlaşılsın istiyorum."

* * *

Gary'ye gelince, karısı göçebe gibi yaşarken onun peşinden ayrılmıyordu. Oysa Bac Sokağı'nda huzur içinde çalışırken yazı işlerini orada bırakmıştı; bundan pişman değildi. Ama yazmaktan vazgeçmedi ve etraftan kendini tecrit ederek çalışmaya devam etti.

Lilith filminde karısının az bulunur niteliklerini keşfetmişti; olağan oyunlardan tümüyle farklı bir roldü bu. Aktrisin oyununda bir başka yanı daha görmüş, şaşkınlık ve hayranlık duymuştu; çarpıcı ve gizemliydi, acıyı ve hayasızlığı birlikte yorumluyordu. Fotojenik özelliğine, daha ötesi ışıltılı tavrına hayran kalmıştı. Jean'ın koyu yeşil gözleri, su yeşilinden çelik grisine binlerce renk tonuna bürünerek ışığı yayıyorlardı. O gözlerdeki parlaklık kusursuz bir ahenk içinde yüzünün güzelliğine yansıyordu.

Aktrise bu yeni bakış Gary'nin zihninde birçok düşünce uyandırdı. Sanki Jean ona Columbia'nın teklif ettiği rollerden daha fazlasını hak ediyormuş gibi geldi. Ona göre, firma dramatik an-

Jean Seberg *Lilith*'de (1964) Warren Beatty'yle.

latım zenginliğini kullanmayı beceremeyişti; oysa o saf genç kız havasının altında Jean böylesi bir özellik barındırıyordu.

* * *

1963 yaz ayları: Jean ve Romain çekim sonu dinleniyorlardı; o sırada, Beyaz Saray sekreterliğinden bir davet aldılar. Başkan ve eşinin katılacağı bir akşam yemeği davetiydi. Zira Seberg ve Gary'nin şöhreti doruklara çıkmıştı. Tabii Jackie ve John Kennedy'nin daveti geri çevrilemezdi; aksi halde gerek yıldız sanatçı, gerekse kocası açısından medya alanında zararlı sonuçlar doğururdu.

O akşam, Kennedy'nin konukları Seberg ve Gary'den ibaret değildi. Başkanın konuşmalarını yazan Richard Goodwin ve karısı da davete katılmışlardı. Kennedy aktrisle yazarın sinema üzerine düşüncelerini öğrenmek istiyordu. Tabii yabancı ülkelerden Amerika'ya nasıl bakıldığını da.

Jacqueline, Jean'ın Gary'yle evlenmeyi düşünüp düşünmediğini aktrise gizlice sordu. Her ne olursa olsun, bu konuda hiçbir şey

yapmamayı, aksi halde ülkesinde gözden düşeceğini öğütledi. Jean bu görüşmeden yararlanmıştı. İmajı yeni bir hava yakalıyordu. Kendisi ve Romain simgeleri değerleniyordu.

Daha sonraları, Jean'm üçüncü kocası Dennis Berry'yle görüştüğüm zaman o bana *Lilith*'i hatırlattı. Ona göre, Jean'ın kişiliğini yansıtan iki film vardı: *Azize Joan* ve *Lilith*. Jeanne d'Arc aktrisin derin idealizmini çağrıştırıyordu; ama o sırada deneyimsizdi, kendini yeterince beyazperdede ifade edememişti. Bununla beraber, bütün varlığıyla o kişiliğin içine sinmiş, ömür boyu öyle olmak istemiş, sonunda tam bir umutsuzluğa düşüp yok olmuştu. *Lilith*'e gelince, o rolü de en kötü günlerindeki Jean'ın karanlık yüzünü yansıtmaktaydı.

Aşkın suç ortağı olan Jean beş yıl arayla iki Fransıza tutulmuş, 'Fransız usulü' bir hayat seçmek zorunda kalmıştı. *Jours de France* bu olayı şöyle yorumluyordu:

"Jean hayatında iki erkekle evlendi. Birincisi, sinema alanında güçlü, genç ve yakışıklı bir sinemacıydı: François Moreuil. İkincisi ağırlıklı bir yazar, olgun yaşta bir diplomattı: Romain Gary. Birincisiyle romantik, coşkulu, çılgınca bir mutluluğu yaşadı; deneyimsiz genç çiftlere özgü bir hayattı bu. İkincisiyle farklı nitelikte, farklı düzende, farklı boyutta, farklı süreklilikte bir mutluluğu keşfetti: temeli sağlam ve dengeli, bilinçli ve aydınlık bir mutluluk..."

Romain'le yaşamak gerçekten olgun bir kadına yaraşan bir süreçti. Kişisel zevki için ve Romain'e cazibeli görünmeyi sürdürmek umuduyla Givenchy ve Dior'dan giyiniyordu. Kadın dergileri uzun süre onun giyim tarzına takılıp kalıyorlardı. Yıldız sanatçı hoş Fransız üslûbunu yansıtıyor, modanın temsilcisi olarak dikkatleri kendi üzerine çekiyordu. Aynı görünüm Hollywood'da da yankılanıyordu. Bir kadın sekreter tuttu. Kendisine ait olan deniz mavisi Jaguar marka bir otomobil kullanırken, Gary bir Baby Austin'le yetiniyordu. Ve bu estet çift evlerinin içini tuvaller ve heykellerle dekore etmişlerdi.

Öte yandan, Seberg'in yakında oynayacağı rol belirlenmişti bile. Jean Becker bir aksiyon filminde baş kadın oyuncu rolünü ona teklif etmişti. Filmin adı *Echappement libre* (Özgürlüğe Kaçış) idi,

Özgürlüğe Kaçış'ta (1963) yine Jean-Paul Belmondo'yla.

o filmde Belmondo'yla karşılaştı. Jean ve Romain için yeniden seyahat fırsatı doğmuştu; Avrupa içinden Ortadoğu'ya gideceklerdi. Yunanistan'da çevrilen film, altın kaçakçısı bir çiftin serüvenlerini anlatmaktaydı. İkili ellerindeki malı almaya çalışan bir mafya örgütünün tuzağına düşüyordu.

Romain Yunan adalarını Jean'a tanıttı. Mykonos'ta aktris 3 bin dolar karşılığında bir balıkçı barınağı satın aldı. Bu uzun deniz gezisini yöneten ekipte yer alan ve kocasına eşlik eden Vonny Becker, sonunda aktrisin dostu oldu ve onun bunalımını fark etti. Ne var ki o tarihte küçük Diego'nun varlığından habersizdi. Jean da çocuğun doğumunu ısrarla gizliyordu.

Günaydın Hüzün ile *Özgürlüğe Kaçış* filmleri arasında altı yıl geçmişti. Henüz liseyi bitirmiş haylaz kız çocuğu, güzel mi güzel Cécile'den, elinden sigara düşmeyen, içkici, karmaşık Olga Celan'a giden süreçte, başarmaya kararlı genç bir aktrisin zorlu çalışması söz konusuydu.

* * *

Bu arada Gary bir roman yazmıştı: *Lady L.* Kitap Lesley'e saygı dolu bir mesajdı ve bir yerde ayrılık armağanıydı. Yapıt altı dile çevrildi. Yazar romanı İngilizce yazmış, sonra kendisi Fransızca'ya çevirmişti. Bundan maksat İngiliz mizahının ince ayrımlarını daha iyi yansıtmaktı. Onu da şu sözlerle tanımlıyordu: "Hedefini nadiren ıskalayan bir silah."

Olay İngiliz soylu sınıfının dar çevresinde geçmektedir. Yaşlı bir soylu kadın olan Lady L. acayip huylu ve çok sevimlidir; ama sert karakterlidir. Sevgilisinin ihaneti üzerine intikam alacaktır. Yalnız öcünü alırken zalimce davranmaz, çok nazik yöntemler uygular. Lady L. malum, Lesley'nin kendisidir.

De Gaulle, Gary'nin bütün romanları arasında bunun kendisinin en beğendiği yapıt olduğunu söylemişti. Yazar kitabın sinema haklarını 100 bin dolar karşılığında satmış, Sofia Loren, Paul Newman ve David Niven gibi oyuncuları birleştiren film 1966'da gösterime girmişti.

Böylece, Gary uygun adımlarla süper prodüksiyonların gerçekleştirildiği sinema dünyasına giriyordu. Önüne açılan, büyüleyici ve yeni bir dünyaydı. Kendi filmlerini gerçekleştirmenin düşünü kurarken belki iki mesleğin etiketini taşıyacaktı: yazar ve sinemacı.

Aslında, daha önceden küçük bir sinema deneyimi vardı. *Les Racines du Ciel* (Cenneti Kökleri) romanı filme aktarılacaktı. Zanuck'un önerdiği projede romanın uyarlanması ve senaryonun geliştirilmesi kendisine kök söktürmüştü. Gelgelelim, filmin New York'taki prömiyerinde Gary öfkeyle salondan çıkarken, bağıra bağıra kendisine ihanet edildiğini söylüyordu. Filler ve doğanın korunması konusunun nasıl çarpıtıldığını şöyle ifade etmişti: "Filmden avlanma sporu diye bir şey yapmışlar. Senaristin şansına bak! Kötü niyetin kurbanı olmuş..."

* * *

Gary sinemanın düşünü kurarken, Jean kendi kendini yiyordu. Ailesi hâlâ Diego'nun varlığından habersizdi. Durumunu kesinlikle açıklaması lâzımdı. Nitekim 1964 yazında, onları Balear

Adaları'na davet etti. Mallorca'nın güneydoğusunda Puerto de Andraitz'de bir villa yaptırmıştı. Söz konusu villa 'Cimarron' diye adlandırılan küçük bir cennette bulunuyordu. Villanın bir köşesini Gary kullanıyor, orada huzur içinde çalışabiliyordu. Çiçekler, kaktüsler, palmiyeler ve havuz, gece vakti mavi projektörlerle aydınlatılıyordu. Dışa doğru çıkıntı yapan terasta yazar bronzlaşırken, su kenarında oynayan Jean ve Diego'ya bakıyordu. Kızıl kayalarla çevrili koy olağanüstü bir dekor sunmaktaydı.

Dorothy Seberg uçağa binmekten korkardı. Ed mağazasını başıboş bırakamazdı. Fakat Jean öyle ısrar etti ki Mallorca'ya gelmeye razı oldular. Romain onları karşılamaya gidip villaya getirdi; küçük Diego ve Jean onları bekliyordu. Onları görür görmez genç kadın sevinçle haykırdı: "Baba, anne, torununuz işte burada!"

Seberg'lerin şaşkınlığı inanılmazdı. Demek kızları bu olayı bile bile onlardan gizlemişti; oysa kendilerini son derece ilgilendiren bir şeydi bu.

Jean bu gizliliğin sebeplerini açıkladı; yani bu olay bilinirse, meslek hayatının gerek ahlâki, gerek profesyonel bakımdan zarar göreceğini belirtti. Dorothy kocasından daha anlayışlı görünüp durumu kabul etti. Şoke olmuşlar, ama bir torun sahibi olmaktan mutluluk duymuşlardı.

Özgürlüğe Kaçış Eylül ayında gösterime girdi. Doğrusu, pek ilgiyle karşılanmamıştı. Seberg-Belmondo afişi ilgi çeken tarafıydı ama pek büyük entrikası olmayan bir serüven filmi söz konusuydu. Bununla beraber, Champs-Elysées üçlemesinden bu yana az çok silikleşen Jean imajını yeniden canlandırmaya yetecekti.

Jours de France, Nisan 1964'te şu yoruma yer veriyordu: "*Özgürlüğe Kaçış*'ta kısa sarı saçları, yakıcı bakışı, bütün kişiliğiyle büyüleyen bir Jean Seberg var. Bir kadın oyuncuyu başka türlü bir kadına dönüştüren o kutsal ateş, ruh ve beden itibarıyla onu farklı bir yaratık yapmış. Seberg sanki meslek hayatının son oyunuymuş gibi bu rolü yorumluyor, sanki böyle giderken ne pahasına olursa olsun kalıcı, sonsuz izler bırakmak istiyor."

* * *

Madam Gary-Seberg yirmi altı yaşını sürüyordu. Yıllar geçtikçe güzelleşen bir genç kadın olmuştu.

Bac Sokağı'nda evin hanımefendisi olarak iyi bir figür çizmeye çalışırdı. Gelgelelim, kendini zayıf hissettiğinden ne şöhret, ne de annelik onu tatmin ediyordu; Romain'in koluna yaslanarak destek alıyordu. Lesley'nin girginliği Jean'da yoktu; nitekim konuklar geldiğinde onları Romain karşılayıp konuşurdu.

Gary 1960'lı yılların ortalarına gelirken, yazar *Frère Océan*'a (Kardeş Okyanus) çalışıyordu. İki roman (*Cengiz Han'ın Dansı* ve *Suçlu Baş*) ve bir denemeden (*Sganarelle İçin*) oluşan üçlemeyi henüz bitirmişti. *Sganarelle* ona göre temel bir kitaptı; sanatsal görüşlerini o kitapta yansıtmıştı. Kötücül bir senyör olan Don Juan cehennem ateşinde cezalandırılıyordu; uşaklık ücretini bile alamayan bön, alık Sganarelle! Serüvenci ruhuna ve özgürlüğüne yeniden kavuşuyordu. Bu yapıt Gary'nin yegâne denemesiydi. Bu metinde 'total roman'ın hanendeliğini yapıyordu; kişiler, aşklar, sıçramalarla dolu bir yapıt; kendini Yeni Roman'a dayatan, onun tam karşıtı bir çalışma.

6
FIRTINALAR

1965: Jean mesleğinin doruğuna çıktı. O ana dek on üç film çevirmişti. Uluslararası bir ün yaparak doruklara tırmanmış, seyirci ve eleştiri önünde başarısızlığa uğrayarak aşağılara düşmüştü. ABD'de Columbia stüdyolarında çalıştı, bu firma ona ahlâki ve sosyal değeri tartışılabilir roller oynattı.

Özel hayatında iki evlilik yapmıştı. Gary'yle yaşarken dengesini bulmuş, anne ve eş olarak yükümlülüklerini yerine getirmişti; yani sonunda mutluluğa kavuşmuş olsa gerekti. Moda alanında ilahlaşan Jean, Gary'nin etkisi altında onun hayat tarzına girmişti. Amerikalıların gözünde, o şimdi 'Parisli'ydi. *Los Angeles Times* şöyle diyordu: "Jean Seberg efsanesi, başarı hikâyeleri açısından bakarsanız Hollywood'un en mutlu hikâyelerinden biridir."

Bazı yapımcılara göre, yıldız sanatçının imajı kendi entrikalı hayatından daha önemlidir. Nitekim 1965 yılı başında, *new style* (yeni üslûbuyla) bir Jean Seberg vardır; Atlantik ötesine, *Moment to Moment* filminde oynaması için çağırılmıştır. Filmin yönetmenliğini Mervin Le Roy yapmaktadır.

Moment to Moment'in konusu hiç de ilginç sayılmaz. Yabancı orijinalliğine bulaşmış bir yıldız sanatçıyı Hollywood stilinde oynatır; sonuçta moda Paris sosyete terzisi tarafından düzenlenmiştir. Karısını afişte temsil eden Saint-Laurent mankenini görünce, Romain duyduğu tiksintiyi gizleyememiştir.

İlk çekimler Ocak ayında Côte d'Azur'de gerçekleşti. Bu sahneler turistik köylerde (Saint-Paul-de-Vence ve Mougins), Nice'te ve Cannes plajlarında çekildi. Sonra Kaliforniya'da çekime devam edildi. Romain ve Jean bir kez daha Paris'ten ayrıldılar ve altı aylığına bir milyarder villasını kiraladılar. Villa, Los Angeles'a bakan bir yerde, Coldwater Canyon tepelerinde bulunuyordu. Bir havuzu, dört kocaman arabayı içine alabilen garajı, Diego ve İspanyol bakıcısı dahil herkese yetecek sayıda odası bulunan bir villaydı.

Projeyi finanse eden Universal şirketi eli açık davranıyordu. Günlük harcamalar ortalama 25 bin doları buluyordu. Masraf gerektiği zaman hiçbir şeyden sakınılmıyor, gereken yerde palmiye ağaçları bulunmazsa, hemen tedarik ediliyordu.

Jean Hollywood'a bazen hiç uğruna yola çıkan, sahne ışıklarıyla gözleri kamaşarak hayran kalan genç Amerikalı kadın gözüyle bakıyor, bazen de sırf kazanç sağlamayı amaç edinen bir sistemin sakatlıkları içinden bakıyordu. Buna karşılık, bu sistemden yararlanırken surat asıp homurdanmıyordu; ne de olsa sonunda yaratıcı biçimde kendini ifade etme fırsatını ona verecekti. Fakat 'ikinci katın belâlıları'nı -Columbia'nın yöneticilerini böyle nitelendiriyordu- ikna etmek zorundaydı. Gelgelelim, bu çekim aktris için düş kırıklığı yarattı. Filmden filme aşağılara düşmekteydi.

Romain'e gelince, ABD'nin varlığını altüst eden derin yozlaşmayı algılamaya başlamıştı. Amerika'daki huzursuzluğun temelinde Siyah sorunu ve Vietnam savaşı yatıyordu. Kendisiyle övü-

nen ülke, toprak işgalcilerinin, muzaffer kovboyların, para babalarının vatanı, kendisine olan güvenini kaybetmeye başlıyordu.

* * *

Paris'e dönünce, Jean Fransız sinemasıyla ilişki kurdu. Kuşkusuz dar bütçeli bir sinemaydı ama kalite bakımından fena sayılmazdı. Jean kendisini sinema çevresine sokan samimi ve zeki bir adam olan yönetmen Nicolas Gessner'e daima minnettar kaldı. Lecourbe Sokağı'nda küçük bir kafede onunla birçok kez görüşme fırsatını buldum. Aktrisin oynadığı *Un milliard dans un billard* (Bilardoda Bir Milyar) filmini çevirmişti. Jean hakkında uzun uzun gevezelik yapmıştık.

1965'te tanışmışlardı. Gerçi bu yönetmen Jean'a Godard'ı hatırlattı; eskiden onun gibi genç bir yönetmene güvenmiş, şanslı çıkmıştı. Şöhretini bir kez daha riske atarak o deneyimi tekrarlamaya karar verdi. Zaten filmi finanse etmeye hevesli ortakları onu peşlerinden sürüklemesini beceriyorlardı. Gary'yle ilişkisi sonucunda serbestçe davranabiliyor ve böyle davranmaktan çekinmiyordu. Fakat için için hâlâ kendine güveni yoktu.

Gary'ye gelince, Nicolas Gessner çekim sırasında Jean'ı beklerken onunla görüşme fırsatı bulmuştu. Sıradışı bir kişilikle tanıştığını anlamış, adamın karısını derinden sevdiğini ve daima onu korumaya eğilimli olduğunu görmüştü.

O yaz, Gary'ler Roquebrune'de bir villa kiraladılar. Deniz ve güneşin çekiciliği onları kandırmıştı. Ne var ki hemen evden soğudular. Villa demiryolu ile karayolunun yakınında bulunuyordu; sahilden uzaktı.

Evli çift orada oturmaktan vazgeçti, Paris'e döndü. Gerçi neresi olursa olsun, Romain hiç sıkılmıyordu. Storları indirip günlerini yazarak geçiriyordu. Jean ise biraz rahatsız oluyordu; ne zaman boş kalsa böyle olurdu.

Ağustos ayı başında bir gün telefon çalmaya başladı. Seberg, *A Fine Madness*'de (İnce Delilik) oynayacağını sezmişti; yapıt Eliot Baker'ın bir romanından uyarlanmıştı. Saçmalamak isteyen bu film topluma adapte olamayıp buna son vermek isteyen bir şairi

anlatıyordu. Şair bunun için lobotomi ameliyatına maruz kalmayı kabul edecekti.

Başrolleri James Bond başarısıyla tanınan Sean Connery ve Joanne Woodward paylaşıyorlardı. Jean başrolde değildi, ama kendisine 150 bin dolar teklif edilmişti. Yapımı Warner tarafından gerçekleştirilen filmin yönetmeni Irvin Kershner'di.

Böylece Gary çifti bir kez daha Batı'ya gitti. Jean stüdyoda *Soluk Soluğa* efsanesini yeniden yaşadığına inandı; Godard o filmde senaryosunu günü gününe yazıyordu. Jack Warner senaryoda durmadan değişiklik yapılmasını istiyordu; öyle ki yazılı metin ana konudan tümden koparak anlaşılmaz hale geldi. Jean'ın rolü tutarsızlıkla lekelenmiş, çekim akıcılığını yitirmişti.

Jean duraklamalardan yararlanıp partnerlerinden biri olan Patrick O'Neal'le film setinden sıvışıyor, başıboş dolaşıyordu. Televizyonun kurbanı olan Warner, stüdyolarından bir kısmını kapatmak zorunda kalmıştı. O sırada bitişik stüdyoda bir film daha çekiliyordu: *Virginia Woolf'tan Kim Korkar?* Jean ve Patrick yasakları hiçe sayarak Elizabeth Taylor'la Richard Burton'ı karşı karşıya getiren sahneleri izlediler.

Joanne Woodward, Lesley'yle beraberliği sırasında Gary'yi tanımış, zekâsı, inceliği ve entelektüel nitelikleriyle kendini kabul ettiren bu adamın çekici görünümünden etkilenmişti. Gelgelelim, Diego'nun doğumu sonucunda Jean'ın bu olayı neden gizlediğini pek anlayamıyordu.

Lilith'de olduğu gibi, Seberg'in bir sahnede çıplak görünmesi sorun olmuştu. Bu konuda onun tavrı biliniyordu. Bedenine sımsıkı yapışan bir giysinin kullanılmasını reddetti. Aktris çıplak görünmeyi kabul etmemiş, sorun çözümsüz kalmıştı.

Sean Connery ise sahnenin hilesiz çekilmesini istiyordu. Partnerine içki içirdi. Bir anda onun şortunu indirdi ve onunla birlikte suya atladı. Jean'ın gizlenen yerleri ortaya çıkmış, çekim eksiksiz gerçekleşmişti.

Çekimden sonra, Kershner'in çalışmasından pek tatmin olmayan Warner onu bir kenara çekti ve kendi kriterlerine göre filme devam etti. Irvin Kershner'e gelince, Seberg'in oyununu ılımlı

karşıladı. Jean zarif, yapmacıklı, duyarlı bir kadını oynuyordu. Kadın pek kendisiyle ilgilenmeyen kocasını seviyordu; bu rol yönetmenin kafasında kurduğu kişilikle uyum sağlamıştı. Ne var ki Jean'ın Hollywood sinemasının kriterlerine göre yeteneklerini sınırladığını düşünmüştü. *İnce Delilik* seyirciden pek ilgi görmedi.

* * *

Jean kısa süre içinde art arda dört film çevirdi. Bedensel bakımdan yorulmuş, sinirleri zayıflamıştı. Mesleğinin baskılarına katlanmaya çoğu kez karşı geliyordu; çünkü o baskılar çeşitli yerlerde görünmesini gerekli kılıyordu. Gerçekten en saygın roller o ilişkilerde belirlenir. Hollywood sisteminin ayrılmaz bir parçası olan bu organize buluşmalar çok geçerli sayılan ilişkileri temellendirir. Jean ise bir birahanenin içinde toplanan küçük grupları tercih ediyordu; ona göre, daha tutarlı dayanışma kuran işler orada konuşuluyordu.

Jean çocukluğunun Noel'lerini unutmamıştı; o günlerin belleğinde bıraktığı kalıcı izler her yıl yeniden uyanırdı. Gary ise aile bağlarını hiç yaşamamıştı; ne bayram öncesi heyecana tanık olmuş, ne hediyeleri görmüş ve onların ardından verilen özenli yemeği yemişti. Jean o çevreyi yeniden oluşturmak istiyordu; bunun başlıca sebebi oğlunu çok sevmesiydi. Kısa bir süre için, annelik duygusunu yaşayacaktı.

Diego'yu seviyor muydu? Hiç kuşkusuz; ama sürekli ondan ayrı kaldığından bu sevgisini nasıl gösterecekti? Hayat hızlı geçer; öyle düş kırıklıkları yaşamıştı ki kendini düşünmeye zaman bulamamıştı. Tanrısal çam ağacını hayran hayran izleyen Diego'nun gözlerinden düşler geçiyordu; bu görüntü annelik duygusunu yaşayan Jean'a yetiyor, sevgili bakıcı Eugenia'dan kıvanç duyuyordu.

Gary'ler tümüyle edebiyat ve sinema alanında yükselen, tanrıların kutsadığı bir çiftin dinginliğini yansıtıyorlardı. Jean yazmayı çok istemişti. Romain'e yazılarını göstererek yazmayı denedi ve onun onayını aldı. Bununla beraber, bu alanda devam etmesini Gary hiçbir zaman desteklemedi. Onun mesleğinde yoğunlaşma-

sını diliyordu. Ne yazık ki aktrisin elinden çıkan bütün kâğıtları ölümünden sonra kaybolmuştur.

Zaten Seberg kariyerini yönlendirmesi için kocasından tavsiyeler bekliyordu. Ancak boşluk şuradan ileri geliyordu; Gary gün boyu yazarken, Jean iki çekim arası dairesinde tek başına sıkıntıdan patlıyor, bir işe yaramamaktan dolayı yakınıp duruyordu. Sonuçta ikilinin ilişkilerine -özellikle cinsel bakımdan- soğukluk girdi.

Passy'deki konutunda Olga Horstig-Primuz'la görüştüm. Brigitte Bardot ve Michèle Morgan'ın yanında Seberg'in de işlerine bakan bir Fransız ajandı. Uzun yıllar Seberg'in kariyeriyle ilgilenmiş, aktrise ilişkin belgeleri saklamıştı. Bana aktrisin en anlamlı fotoğraflarını gösterdi. O ne güzellik, ne zarafetti! 1966'da yirmi sekiz yaşında olan Jean güzelliğinin doruğundaydı.

O sırada, Georges de Beauregard genç kadına *La Ligne de démarcation* (Sınır Çizgisi) filminde başrolü önerdi. Filmin yönetmenliği Claude Chabrol'a verilmişti. Filmdeki tehlikeli olay, 1941 kışında Alman işgalinden kaçan insanların Fransız Jura'sına sığınmasını yansıtıyordu.

Maurice Ronet'yle birlikte oynayan Jean sevimli bir kontesi canlandırıyordu. Kontes film boyunca bir cesaret örneği sergiliyordu. En iyi maddi koşullarda çevrilmesine rağmen Jean filmden pek bir şey elde edemedi. Aktrisi beğenen Chabrol sonraki yıl onu *La Route de Corinthe* (Korinthos Geçidi) filminde oynattı. Böylece güneşin altında ona az bulunur siluetini sergileme fırsatını tanımıştı.

Yalnız daha önce Gary, Doğu Avrupa ülkelerinden Polonya ve Macaristan'a bir yolculuk yaptı. Orada konferanslar verdi, davetli sıfatıyla çok sayıda resmi yemeklere katıldı. Bu uzun gezide Jean da kendisine eşlik etmişti. Sonra, yorulmak bilmez güvercin mutad uçuşunu yaparak Marshalltown'a kondu. Iowa'nın yaz aylarını ve kırsal hayatının sevimliliğini özlediğini söylüyordu. Jean küçük şehrine gelince, birtakım değişmeler fark et-

Jean Seberg, Maurice Ronet'yle.

ti. Gençlik Vietnam savaşına karşı çıkıyor, beatnik harekete yakın duruyordu. Bu hareket, tüketim toplumu ve çevrenin konformizmiyle mücadele ediyordu.

Ağustos'ta, yaz günlerinin geri kalan kısmında Diego ve Eugenia İspanya'ya gönderildikten sonra, Jean ve Romain Kolombiya'nın yolunu tuttular. Aktris Fransız-İtalyan ortak yapımı bir serüven filminde oynamayı kabul etmişti. *Estouffade à la Caraïbe*'in (Karayibler'de Haşlama Av Eti) yönetmeni Jacques Bernard'dı.

Bu yönetmen ilginç çekim detaylarını bana vererek belgesel notlarımı tamamlamama yardımcı oldu. Filmin konusu -diktatörün baskısı altında ezilen bir halkın isyanı- ancak Jean'ın hoşuna gidebilirdi.

Gary'ler lüks bir otele yerleştiler. Aynı Kongo'daki gibi Seberg Cartagena'nın yoksul konutlarını keşfetti. Aşırı sefalet içinde yüzen bir yerdi burası. Şöyle konuşmaktan kendini alamamıştı: "Güney Amerika'da yaşamış olsaydım, Che'nin saflarında savaşırdım."

İklim koşulları feciydi. Tam yağmur mevsiminin ortasında sıcaklık bunaltıyordu. Teknik planda çekim hayli zordu. Fransa'dan deniz yoluyla ısmarlanan çekim malzemesi buraya ulaşmı-

yordu. Çekim mekânı için seçilen kumsalda köpekbalıkları dolup taşıyordu. Her çekimde aktrisin can güvenliğini sağlamak amacıyla iki balıkadam onun yanında yüzdüler.

Bu filmden göz kamaştırıcı bir Seberg imajı yansıdı: dal gibi bir narinlik, azıcık uzunlukta sarı saçlar, pırıldayan bakışlar.

* * *

Paris'e döndüğü zaman Jean kendini çok yorgun hissetti. Memelerinde nodüller çıkmıştı; kansere yakalanmaktan korkuyordu. Doktoru bedeninden yirmi kadar iyi huylu kist aldı. Bu ameliyat içini rahatlattı. Çünkü o zamanda, bu tümörleri tedavi etmek amacıyla erkek hormonları kullanılırdı; bunun sonucunda yüzde kılların belirmesi riski vardı, ki bu da aktrisin meslek hayatını tehlikeye atabilirdi.

Gary'ye gelince, hükümet nezdinde yeniden görev almayı diliyordu. Televizyon programlarının danışmanı sıfatıyla Enformasyon Bakanlığı'na girdi. Bu görev dostu André Malraux tarafından yönetilen Kültür Bakanlığı'yla işbirliği yapmasını sağlayacaktı. Görevi dilediği şeyi yapacak bir boyuttaydı. Nitekim Romain işlerinde serbestçe hareket etmek kaydıyla görevi kabul etti. Öte yandan, *Korinthos Geçidi*'nin çekimi için Jean'a Atina'da eşlik etti.

Korinthos Geçidi karikatürleştirilmiş bir casusluk filmiydi. İçinde elektronik bir aygıt bulunan 'kara kutu'nun elden ele dolaşımını anlatıyordu. Söz konusu aygıt Akdeniz'de Batı savunma sistemini bozabilecek güçteydi. Rol dağılımı sonucu, Jean'ın yanında Maurice Ronet, Christian Marquand ve bizzat Chabrol yer almaktaydı. Seberg tümüyle sportif ve sevimli görüntüsüyle bir neşe ve canlılık simgesiydi.

Gary'ler Hilton Oteli'nin en güzel odalarından birini tutmuşlardı. Odanın pencereleri Parthénon'a bakıyordu. Jean'ın Marshalltown'da avukatı olan Harry Drucker ve eşiyle orada karşılaştılar. Rosa Drucker Antik Çağ'ın Yunanlı kadınları gibi Jean'ın uzun, bol bir etek giydiğini hâlâ hatırlıyor, güzelliğine hayran kaldığını belirtiyordu.

Gary'nin kafası meşguldü. Gelecek adına endişeleniyordu. Ölümünden sonra karısına ve oğluna rahat bir hayat sağlamak için para kazanması lâzımdı.

Jean'a gelince, her zamanki gibi kendini işine vermişti. Her gün saat beşte kalkıyor, spotların kör edici ışığında kendinden geçiyordu. Mesleğini seviyordu ve yönetmenin oyuncularına tanıdığı ifade özgürlüğünü takdir ediyordu. Filmin esprisine uygun olarak bazı ahlâk dışı davranışları bizzat oynama fırsatı buldu. Bir motosiklet kullanırken ve hareket halinde bir kamyonete atlarken görüldü. Corinthos Kanalı'nda bir vincin üstünde 90 metre yükseklikte asılı kalmayı göze aldı. O pozisyonun ne denli ölümcül bir tehlike olduğunu düşünmedi bile.

Ekip bu başarıyı alkışladı. O sırada vinci çalıştıran işçi biraz acele davranıp vincin dengesini bozdu. Jean dehşete kapılarak haykırdı. Çekime ara vermek zorunda kaldılar. Gelgelelim, Jean serüven dolu bir an yaşamış, bu da onu gururlandırmıştı.

Korinthos Geçidi bir kez daha ticari bir fiyaskoya sebep oldu. Seberg filmde umutsuzca kendi kişiliğini aradı; itiraf etmek istemiyordu ama kuşkusuz kendini *Lilith*'de bulmuştu.

* * *

Diego büyüyor, kendini sevdiriyordu. Ne var ki Paris'te Eugenia'nın özenli bakımına bırakıldığı için annesinden uzak kalıyordu. Zamanla ondan gitgide uzaklaşacaktı. Oğlundan uzak kalmamak için Jean Temmuz ayında onu Mallorca'ya götürdü. Bu 1967 yılının tatil zamanı, yeniden birbirine kavuşma günleri oldu. Jean bir daha uzun süre Diego'dan ayrılmamaya yemin etti.

Orada kalırlarken aktris bir iş teklifi aldı; Bob Hope'un bir komedisi söz konusuydu. Seberg çekici özelliğine rağmen sıradan bulduğu bu rolü reddetti. Az zaman önce Gary, *Jour le plus long* (En Uzun Gün) filminde John Ford'a yardımcı olmuştu. Senaristlik mesleğinde ilk adımlarını atıyordu. Mallorca'da karısını onurlandırmak amacıyla bir film projesi üstünde çalışmaya koyuldu. Proje kendi öykülerinden biri üzerine temellendirilmişti ve bu

öykü *Play-Boy* dergisinde iki çıplak kadın resminin arasındaki sayfada 1962'de yayınlanmıştı.

Universal firması filmin yapımı için anlaştı. Filmin adı *Les oiseaux vont mourir au Pérou* (Kuşlar Peru'da Ölecekler) olacaktı. Daha sonra, bu filmin Seberg'in kariyerindeki en aşağılayıcı, en yanıltıcı imajı yarattığı söylenir. Acaba Gary kendi saplantılarından birini dışavurmak için mi onu kullanmıştı? İleride şöyle yazmıştır: "Daima aşkta yenilgiye uğramanın saplantısıyla yaşadım. Aşktan yoksun kalma saplantısı gitgide yoğunlaşıyor, aşkın peşinden koşarken, onu ararken çileden çekiyordum."

Gary şöyle diyebilmişti: "Jean Seberg'le hiçbir ilişkisi yok." Oysa kadın kahramanının somut örneği olarak genç kadını bal gibi kullanmıştı. Bu kişiliğin içine kapatılan Jean doğallığını kaybetmiş, neredeyse kuklaya dönüşmüştü – tıpkı *Azize Joan*'ın çekimi sırasında başına gelenler gibi.

Senarist, yönetmen, diyalog yazarı olarak öyküsünün acı ve işkence çeken kişisini karısı üzerinde şekillendirmeye çalışan Gary kamera önünde ona açıkça 'Seberg' diye sesleniyordu. "Gözleri fıldır fıldır, çocuk yüzlü çıplak bir kadını oynatıyordu. Umutsuzca cinsel hazza ulaşmayı arzulayan ve o hazza ulaşamayınca çılgına dönen bir kadın. Aşağılandığı için soluk soluğa intihar düşleri kuran bir kadın."

Gary, Jean'dan istenebilecek en beter şeyi ona dayatmıştı: kocasına teslim olarak bütün iffetini hiçe saymak. Genç kadın sonunda kabul etti. Gary'nin uyarıları üzerine, fotoğrafçı Christian Matras onun imajına opal rengi bir hâle ekledi, böylece cinsel soğukluğunu anlamlandıran bir soğukluk maskesi oluşturdu.

Seberg'in yanında Romain şu oyunculara yer verdi: Tükenmekte olan bir serüvenci, Maurice Ronet; boynuzlanan koca Pierre Brasseur ve genelev işleten Danielle Darrieux.

Ekim ayında, çekim Boulogne-Bilancourt'da başladı. İspanya'nın güneyinde çekime devam edildi. Beyaz kumla örtülü bir plaja uzak olmayan, aşağı yukarı ıssız bir bölgeydi burası. Yerleşim koşulları son derece kötüydü, yiyecek-içecek bulmak ko-

lay değildi ve yıkanacak sıcak su yoktu. Yağmur mevsimi yönetmen Gary için çekimi iyice zora soktu. Ekipte herkesin morali bozulmuştu.

Okul tatili sırasında, Diego ailesinin yanına geldi. Jean sevecen ve dikkatli bir anne olarak göründü. Bu koşullarda Romain'le çalışmak aktrise son derece berbat geliyordu. O günler belleğinde çok kötü bir iz bırakmıştı. Filmin sinemada gösterimi sırasında, az kalsın salondan kaçacaktı.

Aylar sonra aktris adına ABD'de özel bir gösterim düzenlendi. Seberg hiç aklından geçirmediği şok edici sahneleri izledi. Sonuçta, kendini hiç iyi hissetmedi.

Kuşlar Peru'da Ölecekler filmi Fransa'da yasaklandı. Sansür Kurulu bir oya karşı dokuz oyla yasak kararı aldı. Kararın gerekçesi açıktı: "Kadının cinsel soğukluğunu umutsuzca ve trajik terimlerle yansıtan bu film, aynı ruhsal bunalımlardan acı çeken çok sayıda kadını intihara teşvik etme riski taşıyor." Bu duruma içerleyen Gary itiraz etti ve yasak kaldırıldı. Kısa bir süre sonra da görevinden istifa etti.

ABD'de film M.P.A.A tarafından X kategorisinde birinci sırayı aldı. Ne var ki film orada da yenilgiye uğradı. İsveç'te pek olmasa da Almanya'da belirli bir başarı elde etmişti.

O ilkbaharda film Fransa'da Cannes Festivali'nde oynatıldı. Jean prömiyere katılmamıştı.

1968, kocaman adımlarla yaklaşıyordu...

* * *

Jean daha sonra Paramount'la ilişki kurdu. Amerikalı *major*'lar müzikal komedilerin ticari başarılarından ders almaya başlamışlardı, kendi yapımları için muazzam paralar yatırıyorlardı.

Bir operet olarak düşünülen müzikal *Paint Your Wagon* (Batı Yakası) adlı western altına hücum olayını canlandırıyordu. Filmin çekimi 15 bin doları yutmuştu. Filmde Lee Marvin ve Clint Eastwood gibi üst düzey aktörler oynuyorlardı. Çok sayıda müzikal sahneler içeren olay örgüsü basitti. *No Name City*'de (Adsız

Şehir) salt erkekler vardı. İki erkek arasında kalan Elizabeth-Seberg aşkı paylaşacaktı. Yönetmen Joshua Logan bu rolü oynaması için Jean'a ısrar etmişti.

Aktris böylesi bir role boyun eğmesi kendisinden istendiği zaman çok aşağılandığını hissetti. Bu deneme onun profesyonel niteliklerine zarar verecekmiş gibi geliyordu. Her şey bir yana, o rolü oynamayabilirdi. *Kuşlar Peru'da Ölecekler* filminde iyice yıpranan sinirleri bu iğrenç rol sonucu berbat olacaktı.

Bu arada, Shirley McLaine ve Audrey Hepburn'dan üstündü. Senaryo hoşuna gitmişti; özellikle hiçbir doğal sahne kendi payına utanç verici sayılmazdı. Nitekim Lee Marvin'le paylaştığı sahne de inandırıcı oldu. Film Seberg'i altı ay boyunca uğraştırdı; o sırada Romain yığınla proje üstünde çalıştığından Paris'te kalmıştı.

Gary basından gelen eleştirilere meydan okuyordu. *Le canard enchaîné* dergisinde aynı *Kuşlar Peru'da Ölecekler* gibi eleştiri bombardımanına tutuldu. Bir eleştiride şu yazılmaktaydı: "De Gaulle, dostu Gary'nin açık saçık filmine de galiba hayran kalacaktı." Filmin özellikle kadını küçültücü tarafı kınanıyordu; oysa bu kadın her şeyden önce kocasının kendisine saygı duymasını hak ediyordu.

Bu saldırılar -sebepleri salt o filmler değildi- durumu kötüye giden Gary çiftine bir darbe daha indirdi.

Romain'in siyasal sezgileri vardı; nitekim bütün Fransa'yı altüst eden aralarında anlaşmazlık olduğu söylentisi onu şaşırtmadı. ABD'ye defalarca gitti geldi. Sonuçta, Jean'la beraberliğini yeniden gözden geçirmek gerektiğini anlamıştı.

Jean, Marshalltown'dan bir haber aldı. Erkek kardeşi David hayatını kaybetmişti. Şehrin güneyinde bulunan bir kavşakta arabası kontroldan çıkmış ve bir çukura yuvarlanmıştı. Araba alev almış, David yanarak hayatını kaybetmişti. Henüz on sekiz yaşındaydı. Yanında bir arkadaşı vardı; kazada o da ölmüştü.

Jean hemen uçağa binip Des Moines'e uçtu. Gary de yanında, onunla beraber geldi. Anne Seberg'i bitkin bir halde buldular; Jean'ın babası soruşturma açılmasını istiyordu.

Jean Seberg *Pendulum*'da (1968).

Aynı dönemde, Seberg'e küçük bir rol teklif edildi. *Pendulum* adlı mütevazı bir korku filminde aktör George Peppard'la oynayacaktı. Çekim Washington'da kısa sürdü, ama olaylı geçti. 4 Nisan 1968'de Protestan papazı Martin Luther King katledilmişti. Siyah kalabalıklar kentte ayaklandılar. Kundaklamalar, yağmalar oldu. Beyazlar saklanmak zorunda kaldılar. Filmin yönetmeni Shaeffer polisin kendilerini koruyamayacağını, o yerlerden ayrılmaları gerektiği konusunda uyarıldığını söyledi. Jean o sırada Beyaz Saray yakınlarında bulunuyordu; havaya doğru kara bir dumanın yükseldiğini gördü. Hayatında ilk kez sonuçları belirsiz bir olaya tanıklık ediyordu.

Irk ayrımcılığı sorunundan kaynaklanan ve Amerika'yı bunaltan bütün bu şiddet olayları, azınlıkların bütün dünyada özgürlüğe kavuşması bağlamında gelişiyordu. Seberg bu gelişmelerle beraber gerçeği gördü. Beyazların kayıtsızlığı karşısında şoke oldu. Beyazlar, Siyahların yazgısını iyileştirecekleri yerde taşkınlıklara karşı silahlanıyorlardı. Bu durumu açık bir dille eleştirdi.

Mayıs ayı başında, Gary Fransa'ya döndü. Öğrenciler Paris üniversitelerinde eylemlere başlamışlardı. Jean'a gelince, Elizabeth Rumson'un uzun hoş giysisini giymeye hazırlanıyordu. *Paint Your Wagon* filminin çekiminde oynayan figüranlar sahici hippilerdi; günlük 20 dolar ücret karşılığında tutulmuşlardı. Salt iyi yüreğine kulak veren Seberg onlardan birkaçını kendi evinde konuk etti.

Aktrisin oyuna kendisini en iyi şekilde verebilmesi için partnerleri destek veriyorlardı. Lee Marvin alkole eğilimi olmakla beraber hem nazik hem çok titiz davranıyordu.

Clint Eastwood ve Jean karşılıklı olarak birbirlerini çekiyorlardı. Genç kadın her zamanki gibi kolayca yanıp tutuştu. Aktöre gelince, galiba biraz kişiliğinden kaynaklanan bir çekingenlik gösteriyor, sessiz ve soğuk kalıyordu. Zaten kovboy tipi olarak gerçekten çekici olmaması için hiçbir sebep yoktu.

Gerçek bir endişe mi ya da gurur gösterisi mi? Romain son romanı *Cengiz Han'ın Dansı* kitabını tanıtmak amacıyla Ağustos ortasında ABD'ye koştu. O ilişkinin söylentileri kulağına kadar gelmişti ve... Eastwood rakibi olmuştu.

Jean, Gary'den ayrılmayı düşündü. Her zamanki gibi yeni bir skandalın peşinden koşan basın, aktrisin ABD'de kalış süresini uzattığını gerekçe göstererek bu ayrılık projesini yorumluyordu. Fakat o temiz sevgi ancak çekim günlerinde sürdü. Soğuk hava ve kar yağışı ekibi stüdyolara girmeye zorladı. Yüzüstü bırakılan Jean o kopukluğun bütün kusurunu karşı tarafa yükledi. O yeni aşka gerçekten inanmıştı; belleğinde acı bir hatıra olarak kaldı.

Öte yandan, Gary ve Seberg arasındaki ayrılık kesinleşiyordu. Boşanmanın gerçekleşmesi Jean'ın sonbaharda Paris'e dönüşünde kararlaştırıldı. Karı koca arasında bir anlaşma yapıldı: Diego annesinin yanında kalacak, ama çocuk Avrupa'da eğitim görecekti. Paris'teki apartman dairesi ikiye bölündü. En büyük kısmını Romain kullanacaktı. Sahanlığın kapısı Jean'ın kullandığı üç odaya açılıyor ve alt katta oturan Diego ve Eugenia'nın küçük lojmanıyla irtibatı sağlıyordu.

* * *

Boşanma sonucunda tam anlamıyla çöken aktris giderek daha fazla içmeye başladı, sinirlerini yatıştırmak için kendini valium'a verdi. Zaten kafasını meşgul edecek şeyi çok geçmeden bulmuştu: Ülkesinde ırk ayrımcılığına karşı mücadele başgöstermişti; mücadeleye o da karıştı. Ne olursa olsun, bir davaya hemen gözü kapalı katılan sanatçılardan biriydi.

Gazeteci Peter Hamill aktrisin tutumunu şöyle aktarır: Vietnam'daki olayları titizlikle izlerdi ve onların olumlu bir analizini yapardı. Aynı şekilde, ırk ayrımcılığına karşı çıktı ve ABD'deki Siyahların muhalefetini destekledi. Özgürlükçü düşünceleri basında yayınlandı; dilekçelere imza verdi, bağışlarda bulundu. Amerikan gettolarında yaşayan Siyahların toplumdan dışlanmışlıklarını düzeltmek amacıyla para yardımı yaptı. Bu sorunun cesurca üzerine gitmek için eyleme geçilmesini destekledi.

Jean'ın siyasal deneyimi çoğalıyordu. Bilindiği gibi, daha on dört yaşındayken NAACP'ye üye olmuştu. 1967'de Los Angeles yakınlarında bulunan Watts'da başgösteren ırk ayrımcılığına karşı çıkan şiddetli ayaklanmalar vicdanında yankılanmıştı.

Watts, Hollywood Park'ın sekiz kilometre uzağında bulunur. En sefilane koşullarda yaşayan insanların yığıldığı kalabalık bir semttir. Orada 31 metre yüksekliğinde Simon Rodia Kuleleri göze çarpar; bunlar toplama malzemeyle derme çatma inşa edilmişlerdir. Sözgelimi demir çubuklar, midye, istiridye gibi hayvan kabukları, şişeler, vb.

Jean ırk ayrımı sorunu üzerinde çok duruyordu. Romain gelişmekte olan bu başkaldırı olaylarını gözlerken, bunlarda Amerika'nın yeni bir çağa girişinin ilk belirtilerini görüyordu. Gary çifti elverişli bir hayat treninde yol alsalardı sol'a daha fazla eğilim gösterirlerdi. Zira bu eğilim Romain'e göre kendisinin de içinden geldiği tarihsel De Gaulle'cülükle uyuşmazlık göstermiyordu.

Hakim Abdullah Jamal, Massachusetts'de Roxbury'nin yoksul bir evinde 1931'de doğmuştu. Henüz bir yeniyetmeyken eroinman olmuş, uyuşturucu kullandığı için ordudan ihraç edilmişti. Evlenmiş, terk ettiği karısından çocuğu olmuş, ancak nafaka elde etmek amacıyla karısı bir türlü peşinden ayrılmamıştı. Sonra da Malcolm X'in kuzini olan güzel Dorothy Durham'la yeniden evlenmişti.

İslam dinine girdikten sonra uyuşturucuyu bırakan Jamal Los Angeles'a yerleşmiş, orada bir matbaada küçük bir iş bulmuştur. 1965'de Malcolm X'in öldürülmesinden sonra liderin ilkelerini ve hatırasını yaşatmaya girişmiştir. Los Angeles'da *Sentinel*'e yazılar yazmaya başlar. Bu yazılardan biri 29 Şubat 1968'de yayınlanmıştır. O tarih Jean'ın *Paint Your Wagon* filminin çekimi için ABD'ye geliş gününe rast gelmişti. Bu acı eleştiri kokan yazısında Watts ve Compton gibi kentin kenar mahallelerine dışlanan Siyahların savunmasını yapıyor, Malcolm X adına bir vakıf kurmak istiyordu. Uyuşturucu belâsından kurtulan işsiz gençler için bir fotoğraf laboratuarı ve iki ila altı yaş arası çocuklar için bir Montessori Okulu kurulmasını tasarlıyordu.

Gelgelelim, bu projeleri gerçekleştirmek için cebinde metelik yoktu. Jamal konuşmasını biliyor, kendisini dinleyenleri ateşliyordu. Beyazlara karşı çıkışı, başkaldırı kışkırtmaları, büyük çoğunluğu Beyazlardan oluşan Compton polisini endişelendiriyordu.

Jamal öte yandan mitinglerde öne çıkarak ve Hollywood'un ünlüleriyle karşılaşmanın yolunu arayarak egosunu tatmin etmeye çalışıyordu. Belirli bir içtenlikle şu itiraflarda bulunmuştu:

"Allah adına ve onun bir gün yapacaklarına dair yalan söyleyen siyah vaizlerden bıktım... Siyah starlardan bıktım... Bize lider gibi sunulan Beyazlardan da... Bıkıp usanmadan Siyahlara yurttaşlık hakları vaat eden başkanlardan bıktım... Siyah kiliselerine suikastlar düzenlendiğini, siyah kızların öldürüldüğünü işitmekten usandım... Bunları dile getirmekten yoruldum." Bir misyon yüklendiğine inanan bu adam, cemaatinde sürekli bir gerginlik ortamı yaratıyordu.

1956'da FBI resmi anlamda Cointelpro'yu düzenledi; bir karşı-casusluk programıydı bu. Amaç 'örgütler'in içine sızarak 'böl ve yönet' politikasını uygulamaktı. Amerikan federal politikasına karşı çıkan örgütler söz konusuydu. Geriye nasıl bir düşmanla başa çıkılacağı kalıyordu. İlk hedefte Komünist Parti vardı. Sonra hedef genişletilerek Amerikan ulusunun güvenliğini sarsan her türlü tehlikeye karşı yöneltildi.

Daha önce sözünü ettiğim NAACP örgütünden başka 1920'de kurulan 'İslam Ulusu' (Siyah Müslümanlar) vardı. Bu örgütün üyeleri Anglo-Sakson aile soyadını reddediyorlar, Müslüman adı alıyorlardı. Şiddeti ve sertliği öne çıkarıyorlar, bağımsız toprak talep ediyorlardı. 1963'ten itibaren liderleri Malcolm X oldu. Bir de Kara Panterler vardı. Bu örgüt aşırı sol 'Siyah İktidar'ı savunan militanları kendi bünyesinde toplamıştı ve Malcolm X'in çömezleri olan Bobby Seale ve Huey Newton tarafından 1966'da kurulmuştu. Seçim yoluyla ama genellikle devrimci yöntemleri kullanarak belediyelerin ele geçirilmesini ve siyah cemaatin denetimini talep ediyorlardı. Bunun sonucunda Mayıs 1967'de, Kaliforniya eyaleti yasama meclisi silahların denetimine ilişkin bir yasayı yürürlüğe koydu. Dolayısıyla, bütün savunma araçlarından yoksun bırakıldığını gören Kara Panterler elde silah meclisi bastılar.

Jamal polis için büyük lokma sayılmazdı, ama potansiyel bir tehlike olarak görülüyordu. 22 Ekim 1968'de, Malcolm X Vakfı'nın merkezinde yangın çıktı. Koruma görevlisi yangında ciddi biçimde yara aldı. Soruşturmadan sonra yangının kaza olduğu sonucuna varıldı, fakat Jamal olayın Siyahlara karşı bir suikast olduğunu iddia etti.

Jean o sırada Los Angeles'a doğru uçarken uçakta Hakim Abdullah Jamal'la tanışmıştı. Jamal aktristen söz edildiğini duymuştu; onun yanına gelerek oturdu. İri yarı, uzun boylu bir adamdı. Kulağında altından bir halka, başında kuzu postundan bir kasket göze çarpıyordu. Genç kadın eylemcinin sözlerinden hemen etkilenmişti. Adam kendini Malcolm X'in kuzeni olarak tanıttı ve "hayattayken ona nasıl hizmet etmişse, ölümünden sonra da ona hizmet edeceği"ni söyledi.

Genç kadın Jamal'ın her söylediğine çabucak inanıverdi. Evine döner dönmez, bu adam karısına okulun açılması için yeni bir destekçi bulduğunu açıkladı ve çok yakında Beverly Hills'e gideceğini söyledi. Olaylar zinciri devam ediyordu. Jean, Dorothy Jamal'la tanıştı; kadın kocasının Vakfa yapılan suikast sırasında az kalsın öleceğini ileri sürdü. Seberg buna inanmıştı. Jamal bu olaya ilişkin olarak akla gelebilecek her türlü reklamı yapıyordu.

Jamal'm tehlikede olduğuna inanan Seberg, ünlü sanatçı ve şarkıcı dostu Sammy Davis Junior'a başvurarak ona sığınacak bir yer bulmasını istedi.

Fakat çok geçmeden Jean kendisinin hedef seçildiğini hissetti. Genç kadında paranoyanın ilk belirtileri baş gösteriyordu: Bir araba tarafından izlendiğini, telefonunun dinlendiğini sanıyordu. Jamal'a yönelttiği yardım elini, tehdit edildiklerine inandığı karısına ve çocuklarına da uzattı.

Jamal'ın projelerini parasal açıdan desteklemek amacıyla Jean dostlarını da uyardı. Israrı üzerine Marlon Brando, Kara Panterler'le ilgilenmeyi kabul etti. Aracılığı Jamal üstlendi.

Eylül 1968'de, Kara Panterler'in liderlerinden biri olan Huey Newton bir Oakland polis memurunu gayri-ihtiyari bir fiille öldürmek suçundan mahkûm edildi. Hemen akabinde, Newton'un serbest bırakılmasını talep eden gençlik protesto gösterileri düzenlendi. Sonbaharda gerginlik aşırı ölçüde artmıştı; bu gerginliğin aktörleri, bir yanda binlerce yandaşını biraraya getiren Kara Panterler, diğer yanda FBI ve polislerdi. O sırada Kara Panterler'in üyesi olan Malcolm X'in dul karısı, *Ramparts* dergisine girdi. Böylece Kara Panterler ve polis arasında ilk temas sağlanacaktı.

Ramparts dergisi Yeni Sol'un en etkili yayın organlarındandı; dolayısıyla FBI tarafından sıkı takip altındaydı. Dergiyi yönetenler ülkenin geleceğine umutla bakan isyancı Amerikalı gençlerdi.

Özgürlükçü Beyazlar Huey Newton'un kurtarılması için para toplayarak Kara Panterler'le işbirliği yaptılar. Jamal bu kampanyaya ilişkin toplantıya katıldı ve iki siyah liderle Jean'ın görüşme yapmasını ayarladı. Görüşme Coldwater'da, aktrise ait olan evde gerçekleşti. Genç kadın hareketin tezlerine çok yakından ilgi duydu. Muhatapları büyük para yardımında bulunacağını bekliyorlardı; o da yardımda bulunmayı vaat etti. Sonra kendi evine -yani yoksul gettodan çıkıp parlak bir eve- yerleşmesini Jamal'a önerdi.

Seberg bir süre Kaliforniya'dan ayrılarak Iowa'ya gitmeyi düşünüyordu. Birkaç günlüğüne ailesini görecekti. Marshalltown'a son gelişinden bu yana hayatındaki olaylar ivme kazanmıştı. Ancak kafasını meşgul eden konularla ailesi ve çevresini bilgilendirmek istemiyordu. Gary'yle ayrılması ve Siyahlar lehine tavır alması, bu iki sorun da Middle West'in küçük bir kentine göre sıkıcı, hatta hoş karşılanmayan şeylerdi.

Bu arada, Iowa'da kalışı sırasında *France-Soir*'la bir röportaj yaptı. Jean bu röportajda kişiliğinin yepyeni bir boyutunu gösterdi. Daha geçende Beyazlar tarafından düzenlenen bir suikasttan kurtulan Jamal ve ailesinin karşı karşıya kaldığı tehlikenin bilincinde olarak iki topluluğun uyuşabileceğini kanıtlamak istiyordu. Eğer Siyahlardan birinin başına bir şey gelirse kendisinin de şiddet yoluna başvuracağını kararlılıkla ileri sürdü. Bir gazeteci Seberg'leri son derece endişelendirdi. Paris'te yayınlanan yazısında şöyle diyordu: "Aktris Jean Seberg tehdit altında. Bir Siyah'ı ve ailesini ABD'de evine konuk etti. Evine aldığı adam, öldürülen aşırılık yanlısı lider Malcolm X'in kuzenidir."

Times gazetesinin sütunlarında şöyle bir başlık göze çarpıyordu: "Jean Seberg gerçekten kutsal bir kadın. Jamal X gibi bir konuğu var."

Fakat haftalar geçtikçe, Jean'ın endişesi daha da artıyordu. Sürekli olarak izlendiğini hissediyordu. Onu yakından ilgilendiren

ne varsa bir dramın kaynağıydı. Aralık ayının ortasında, Paris'e gitmek üzere uçağa bindi. Niyeti Noel bayramını kocası Romain ve oğluyla birlikte geçirmekti.

* * *

1969'da yılında, Jamal da Paris'in yolunu tuttu. Bu yolculuk hakkında Dorothy'ye yalan söyledi. Jean'la buluşmak emelindeydi; kendi görüşlerini Avrupa'da yaymak için onun yardımcı olacağını düşünüyordu.

Fransa'da Beyazlar ile Siyahlar arasındaki ilişkileri dikkate alan özgürlükçü akımdan yararlanarak üniversitede konferans verdi. Ne var ki konferansa katılan Afrikalı öğrenciler onun Beyazlara karşı yönelttiği çok sert eleştirileri ve başkaldırı tezini anlamsız buldular. Üstelik Kara Panterler adına konuşması da eleştirildi.

ABD'ye dönmeden önce, Jamal Londra'ya giderek hareketin sempatizanı olan oyuncu Vanessa Redgrave'i de ziyaret etti. Görüşleri ilgi görmeye devam ediyordu; Londra yüksek sosyetesine yaklaşmasını Vanessa sağladı. Fakat Jamal Yaşlı Kıta'dan ayrılırken arkasında daha farklı bir şey bırakıyordu: Jean'la ilişkileri daha içli dışlı bir seyir izlemişti; nitekim ikisi de mümkün olan en kısa zamanda Amerika'da buluşmayı umut ettiler.

Buluşmanın gerçekleşmesi gecikmedi. ABD'ye dönüşünden birkaç hafta sonra, Seberg mesleğinin en bereketli sözleşmesini yaptı: 150 bin dolar ücret, artı dört ay boyunca haftada 100 bin dolar. Universal firması *Airport* adında bir felâket filmi hazırlıyordu. Rolleri Burt Lancaster ve Dean Martin gibi saygın aktörler paylaşmışlardı. Filmin yönetmenliğini George Seaton üzerine almıştı.

Jean elbette soluk bir figürü canlandıracaktı. Uluslararası bir havaalanında kamusal ilişkilerden sorumlu olacak bir kişiliği oynaması kendini ifade etme fırsatını asla ona sağlamıyordu. ABD'de her zaman olduğu ve olacağı gibi ona bebek gibi güzel, doğallıktan uzak bir kız rolü verilmişti.

Jean çekim sırasında az konuştu ve mesafeli kaldı. Öteki yıldız sanatçıların uzağında kalarak kuaförü ya da makyajcısıyla arka-

Kara Panterler'e açıktan destek veren Jean Seberg, Siyahların mücadelelerine karşı hep duyarlı oldu.

daşlık yapıyor, onlarla gelişigüzel şakalaşıyordu. Kuşkusuz hayatını bundan böyle meşgul edecek olan başka bir boyuta sıçramıştı: siyasi angajman.

Seberg'in dostları bu bakımdan kararlıydılar ve Nanterre öğrencilerinden ve onların sözcüsü Sorbonne'dan daha iyi donatımlıydılar. Oyun mu, yoksa yanlış bir karar mı? Jean telefonla ölüm tehditleri aldı. Evinin penceresine kurşun sıkıldı. Arabası sabote edildi, kedileri zehirlendi. Gelgelelim, genç kadın Dava'dan vazgeçmeyi reddetti. Böylesine gerçek ya da farazi olaylar dizisinden sonra ruhsal durumu nasıl bozulmasındı?

Aktris kendisini bunaltan bir yalnızlık içinde yaşıyordu. Coldwater Canyon'daki anlı şanlı evinin şatafatı, gözalıcı arabası ve hayatının bütün maddi konforu etrafındaki ıssızlığı doldurmaya yetmiyordu. Marshalltown, ailesi, dostları dünyanın öbür ucun-

da, Kaliforniya'ya taban tabana zıt bir yerdeydi. Bundan böyle bir dava uğruna dövüşüyordu; inandığı ve sonuna dek mücadele edeceği bir dava.

Üstelik içini yiyip bitiren bu sıkıcı hayattan kurtulmak amacıyla aktris maceraya susamışlığını giderecek her şeye sarılıyordu. Gereksiz savurganlığı onu Dorothy Jamal'ın Montessory Okulu için bir servis taşıtı satın almaya dek götürdü. Jamal'ın banka hesabına 5 bin dolar yatırdı, Kara Panterler'e 10 bin dolar yardım etti.

FBI inceden inceye, sabırla bu ayrıntıları kaydediyordu.

Aktrisle siyah lider arasındaki ilişkiler pek anlaşılmıyordu. Jean onun Beyazlara karşı çok sert eleştirilerini yumuşatmaya uğraşıyordu; zira en özgürlükçü olan yardımseverler bile bu yüzden rahatsız olabilirlerdi. Ama yine de bu aşırılıklar onun cesaretini kırmıyordu; içinden Huey Newton'a belirli bir sempati göstererek bile bile Kara Panterler tarafına yaklaşıyordu.

1969 sonunda Jean, Huey'in avukatına bir mektup gönderdi. Çok yakında örgüt aleyhine dava açılacaktı; savunma tarafının tanıklığını yapmak istiyordu. Mektubunda daha önce NAACP'a üye olduğunu hatırlsatıyor, Beyazların saldırgan politikasına karşı Siyahların kendilerini savunma hakkı olduğunu tanıyordu. Dolayısıyla, Kara Panterler'e çeşitli yardımlarda bulunduğunu bildiriyor, o yardımları tek tek sayıyordu. Bu girişimlere bakılırsa, onların içinde ülkeyi karıştırmak gibi bir eğilim yoktu. Ne var ki bir söylenti -sonradan onun sahte olduğu kanıtlandı- etrafta dolaştı. Aktrisin hareketi desteklemek amacıyla silahlar satın aldığı söylendi.

Bu arada aktrisin meslek hayatı devam ediyordu; kariyeri güçlenerek daha üretken olmuş, Jeanne d'Arc'ı yeniden diriltmek gibi boş denemelerden uzaklaşarak daha oturaklı bir düzeye gelmişti. *Dead of Summer* filminde başrolü oynamaya hazırlanıyordu. Filmin yönetmeni Nelo Risi adında genç bir İtalyandı.

Kendisinin hiçbir işe yaramadığını düşündüğünden kafası karışıktı. Ne de olsa ona göre çok ağır gelen bir işe soyunmuştu; zi-

ra o Dava'nın savunulması uğruna bundan böyle hayatını adamıştı. İçki içiyor, aldığı sinir ilaçları onu gitgide sersemleştiriyordu.

FBI onu açıkça yakın takibe aldı. Artık salt iyi niyetiyle karşı çıkabiliyordu. FBI bürosu onun şöhretine zarar verecek bir plan tasarlıyordu; nitekim Jamal'la ilişkisi olduğunu basın yoluyla duyurdu. Bu olayı basından öğrenen Dorothy Jamal, kocasıyla görüşmesini Jean'a men etmeden önce Hakim'i izlemesi için bir dedektif tuttu. Aktris hata ettiğini ve yanlış düşündüğünü bu kadına bildirdi, onun 'kafadan çatlak' olduğunu söyledi ve kadınla bütün ilişkisini kesti.

Acı ve öfke içinde kıvranan Dorothy, aktrisin ajanına ve babası Ed Seberg'e başvurdu; Jean'a karşı kendilerini savunmalarını istedi. Sonra vakıf üyelerini toplayıp kendi sorununu açıkladı. Üyeler ikiye bölünmüştü; bir kısmı onu, diğer kısmı Jean'ın tarafını tuttu.

Sonuçta, Malcolm X Vakfı ve Montessori Okulu faaliyetini durdurdu. Güzel rüya sona ermişti...

7
RUBİCON'U GEÇERKEN

Jean'ın başı üstünde dolaşan bulutlar fırtınanın habercisiydi. Kocası Gary'nin yaşı ondan büyüktü, babası gibi duruyordu. Kuşkusuz bu adamın egemenliğini uzun süre kabul etmişti; kendisinden daha deneyimli, daha kültürlüydü. Onun ayakları dibine oturmaktan hoşlanıyor, son yazdıklarını dinlemek için kedi gibi ona sokuluyordu. Gary içini ferahlatıyor, onu himaye ediyor, yaşamak için ihtiyaç duyduğu güveni ona sağlıyordu.

Jean'ın herkesçe tanınmış olması Romain'in hem hayranlık hem kıskançlık duymasına mal olmuştu. Kadının güzelliğine binlerce pohpohçu saygı duyuyordu. Kocasıysa güncel modanın olağan işleri üstünde yer alıyor, ama karısını sevmekten vazgeçmiyordu. Gary'nin belli başlı kaygısı, Jean'a maddi sıkıntılardan

uzakta bir hayat sağlamaktı. Zira meslek hayatı boyunca 2 milyon dolar kazansa bile hayatının sonuna doğru ona kalan para fazla olmazdı.

Bu arada Gary onu yönlendirip kendi deneyiminden faydalanmasını sağlamak istemişti. Fakat Seberg karakterli ve iradeli bir kadındı. Amansız bir mücadeleye atıldı. Gary onun mücadelesini 'enayilik' diye nitelendirdi; yel değirmenlerine karşı dövüştüğünü düşünüyordu. Adam sende! Aktris zamanını, servetini, enerjisini harcayarak geri dönülmez biçimde bağlandı. Seberg'e göre Siyahlar adına mücadele etmesi, kendi içinde düşünü kurduğu o fokurdayan kişiliği 'gerçek anlamda' oynama fırsatını vermişti kendisine: Jeanne d'Arc rolünü.

Romain bu girişimi 'gerçek hayatta oynamak' diye açıklıyordu. O artık eski askerden başkası değildi; ama şunu anlamıştı: Her sanatçı sahnedeki dar çerçeveli rolün dışına çıkmak ister; çünkü orada başkalarının hayatını oynamıştır. Oysa asıl, kendi özerkliğine ulaşmak ve yoğun biçimde kendi öz hayatını oynamak arzusundadır.

* * *

1968'de Jean hâlâ aklına estiği gibi davranıyordu. Yatıştırıcı sarışınlığının ardında bütün şiddetiyle Kara Panterler saklanıyordu. Kendisine tehditkâr telefonlar geliyor, ona şantaj yapmaya çalışıyorlardı. Günün birinde, kedilerinin ölülerini buldu; onların yanındaki masaya bir tabanca bırakılmıştı. Böyle pislikleri yapan kim olabilirdi? Aklına Dorothy Jamal geldi. Bu düşünce onu korkuttu. Belki de Jamal hareketinin düşmanları yapmıştı. Belki FBI...

Jean gerçekten ilk kez FBI'a tosluyordu. Aktrisle 'dostu' Jamal'ın itibarını düşürmeye yönelik dolaplar çeviriyorlardı. 6 Mart 1969'da, FBI bürosu Jean Seberg hakkında resmen soruşturma açılmasını istedi. Soruşturma 6 Mayıs 1969'da başladı, 21 Ekim'de Cointelpro tarafından bir dosya düzenlendi. Cointelpro, John Edgar Hoover'in yönettiği FBI'ın karşı casusluk örgütüydü. İşlevi, ABD'ye başkaldıran siyasal örgütleri soruşturmak ve dağıtmaktı.

Cointelpro'nun illegal faaliyetleri yığınla insanın özel hayatına girmiş ve ciddi anlamda meslek hayatlarını bitirmişti. 1960'lı yılların sonuyla 1970'li yılların başı arasında, FBI kendisine istihbarat getirenlere 1 milyon dolar ödedi. 'Büyük balık'tan 'ufak mezeler'e varana kadar izlenecek şüphelilerin sayısı çok kabarıktı ve buna bir de 'istenmeyen kişiler' eklendiğinde iş müthiş zorlaşıyordu. Nitekim hippiler, radikal yazarlar, Vietnam savaşına karşı çıkan gençlik... Hoover'ın kara listeye aldığı unsurlar oldu.

Jean bir dram mı oynuyordu? Güzel bir rüyada mı yaşıyordu? Bir akşam, Paton Price'ın evine sığındı. Dehşet içindeydi; sinirleri berbat olmuştu, giydiği şeyler düzensizdi. Kendisine ateş ettiklerini söyledi. Misis Price'a bir paket verip onu yok etmesini rica etti. Ertesi sabah erkenden evine döndü; gerginliği geçmişti. Price'lar paketin içinde bir erkek gömleği buldular. Gömleğin yakasında ve kollarında kan lekeleri vardı.

Olay öyle kaldı.

Biraz sonra Washington FBI merkezi, Roma ve Paris bürolarına şöyle bir telgraf çekti: "Şüpheli geçen 9 Haziran günü, öğleden sonra saat 1'de Roma'ya uçmak üzere Los Angeles'tan ayrıldı. Seberg Roma'ya gitmek için Los Angeles-Paris biletini değiştirdi. Misis J. Gary kimliğiyle yolculuk yapacak. Söylentilere göre bu şüpheli Roma'da Excelsior Oteli'nde kalacak. Roma ve Paris bürolarından gerekli bilginin aktarılmasını rica ediyoruz."

Haziran ayı ortalarında Jean, *Dead of Summer* filminin çekimi için anlaştı ve Fas'a hareket etti. Agadir kentine gidiyordu. Kara Panterler mücadeleye devam ediyorlardı. FBI da vazgeçmemişti; Aktrisi takip etmeyi Fas'ta da sürdürdü.

Çekimin sonuna doğru, Temmuz ayında Jean Roma'nın banliyösünde güzel bir villa kiraladı. Tatil günlerinde Diego ve Seberg'leri orada konuk edecekti. Torunlarının çat pat İngilizce konuştuğunu gören Seberg'ler şaşırdılar. Çocukla iletişim kurmaları kolay olmuyordu. O konuda hiç söz açmadılar; ama Jean'ın Romain'den ayrılmasının hayatını zorlaştırdığı anlaşılıyordu. Jean barışmayı umuyordu; dolayısıyla kendisine belirli bir denge sağlayacaktı.

Dead of Summer filmi San Sebastian Festivali'nde en iyi film ödülünü aldı. Seberg sevinçten tutuşuyordu. Yüzünde henüz alkolün ve sinir yatıştırıcı ilaçların izleri belirmemişti. Yaz sonunda, Diego'yla birlikte Mallorca'da onunla buluştuğu zaman Romain karısına hâlâ dostça yaklaşıyor, kendisine yardımcı olmaya hazır olduğunu söylüyordu. Ne var ki ayrılık ilişkilerini soğutmuştu. Genç kadının birleşme umudu sönüp gitti.

Bu sırada, *Paint Your Wagon* ABD'de gösterime girmişti. Filmin eleştirisi aktrisin güzelliğini takdir ediyor, ama oyunundaki cansızlığın altını çiziyordu. Jean'm kariyeri Amerika'da bitmek üzereydi ve hızlı bir şekilde sona erdi.

Jean'ın aşkları karmakarışık bir durum yaratıyordu. Tabii FBI bu durumu kullandı ve Büro'ya göre aktris yasadışı kabul edildi. Madam Gary bir boşanma davasına sebep olacaktı; bununla beraber bu dava henüz gündemde değildi. Fakat Hakim'le ilişkisi eski ciddiyetini yitiriyordu. Aktris bir yandan Jamal'ın fiziksel çekimine kapılırken, diğer yandan örgütteki rolü gitgide marjinalleşiyordu.

Dorothy Jamal'e gelince, kocasını kendisine bağlamaya çalışırken, boşanacağını söyleyerek onu tehdit ediyordu. Liderin karısı bunalıma yol açan kadını hırçın bir şekilde izliyordu. Bu hırçınlık o hale geldi ki Gary sonunda kendisini rahatsız etmemesi için onu uyardı. Nihayet sonbaharda, Jamal kendisiyle evlenmek istediğini Jean'a açıkladı. Gelgelelim, genç kadın işin içinden ustalıkla sıyrıldı; bu teklifi ırkçı bir hakaret diye yorumladı.

Siyasal alanda Seberg Kara Panterler'le polis arasındaki şiddetli mücadeleyi bilmiyordu. Mitinglere katılıyor, ama nadiren söz alıyordu. Söz alma konusunda pek pişkin değildi; dinleyiciler önünde kısa bir konuşma yapmaya kalktığı zaman zorlanıyordu. Bununla beraber, Amerikalı Siyahların davasını savunmaya devam ediyordu. Tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan militanlara para yardımı yapıyor, evinde toplantılar yapılmasına göz yumuyor, örgütün kaçak elemanlarını orada saklıyordu. Sonunda, kendisine Kara Panterler'in beyaz temsilcisi gözüyle bakılmaya başlanmıştı.

* * *

Hollywood sineması gelişiyordu. Dar bütçeli küçük filmlerin yerini süper prodüksiyonlar almaya başlamıştı.

Airport henüz gösterime girmemişti ki Jean, *Macho Callahan* başlıklı bir westernde oynamak üzere anlaştı. Filmin öteki oyuncuları David Janssen, Lee J.Coob ve David Carradine idi. Bu filmde oynaması karşılığında 100 bin dolar tutarında ücret aldı; hatırı sayılır bir miktardı bu. Filmin konusuysa epey basitti: Amerikan İç Savaşı'ndan sonra bir adam hapisten kaçar. Kendisini içeri attırandan öç alacaktır. Maskaraya dönen adalet sonradan gerçekleşecektir. Bu, Seberg'in hoşuna giden bir konudur.

Çekimler Aralık ayı başında Meksika'da başladı. Aktris ve yönetmen Bernard Kowalski çok iyi anlaştılar. Jean'ın Kara Panterler'le ilişkisi sürüyordu. Tabii FBI'ın da hâlâ onun peşini bırakmaya niyeti yoktu.

Sonra ekip Durango kentine geldi. Bu kent Mazatlan yakınında, batı Sierra Madre'nin dibinde kurulmuştu. Orada siyasal ortam pek iyi değildi. Hükümetin bastırmakta başarısız kaldığı bir kargaşa yüzünden sefalet hüküm sürüyordu.

Jean bu ortamdan üzüntüye kapıldı. *Obsidiane* dergisinde yayınlanan bir şiir kaleme aldı:

Durango'da
Meksika'da
Yoksulların evleri hüzünlü ve sevimli
Gece çok soğuk
Bademlerin şu çocuklar gibi gözleri var
Ve çocuklarda sefaletin gözleri.

Aktris ilk kez kabuğundan dışarı çıkıyordu. Üstelik asi öğrencileri destekleyerek ve güleryüz göstererek yapımcının sorumluluğunu da üzerine aldı. Çok geçmeden istihbarat alan Meksika İçişleri Bakanlığı Seberg'i ve bütün ekibi ülkeden sınırdışı etmekle, çekimi de yasaklamakla tehdit etti. 2 milyon dolar kaybetme riskine giren Jean durumun ciddiyetini anlayarak ültimatoma boyun eğdi. Yönetimce yıkıcı faaliyet diye nitelenen her türlü eyleme hemen son verdi.

Bu arada, Meksika'da bir başka dramatik olay yaşadı. Jean, Jamal tipinde, ince ve uzun bir devrimci öğrenciye rastladı. Bu genç

Jean Seberg, *Paint Your Wagon*'da (1969) Clint Eastwood ve Lee Marvin'le.

bıkıp usanmadan ülkenin zengin kapitalistlerinin sebep olduğu yolsuzlukları protesto ediyordu. Öğrencinin adı Carlos Navarra'ydı. Aktris delikanlıyı görünce yanıp tutuştu; onunla birkaç gün süren bir aşk yaşadı.

Ancak olay bu kadarla kalmadı; Paris'e dönüşünde hamile kaldığını anladı. Aynı zamanda FBI kendi iç yazışmalarında şöyle diyordu: "Siyah aşırılık yanlılarıyla ilişkisi olan bir kadının söylentilere göre cinsel bakımdan ahlâkı bozuktur."

Zavallı Jean içinden çıkılmaz duygusal karışıklıklar içinde bocalayıp duruyordu. Romain'le boşanması henüz kesinleşmediğinden onun meşru karısı sayılıyordu ve yasaya göre doğacak çocuğun babası o olacaktı.

Durumu öğrenen Gary, hamileliği yeniden birleşmelerinin bir işareti sayarak şövalyece davrandı. 1979'da Seberg çocuğun babasının Navarra olduğunu itiraf etti. Hiçbir zaman çocuk aldırma gibi bir eğilimi olmamıştı. Düşük yapmak dinsel inançlarına ay-

kırıydı. Öte yandan, Romain'e güveni vardı; kendisine pek çok kez anlayış göstermişti. Ama kuşkusuz kocasının bu son macerayı -ve özellikle onun sonuçlarını- kötüye yorumlamasından korkuyordu; oğlunu kendi yanına aldırabilirdi.

Hamile kalması üzerine Kara Panterler'in üyesi eylemci Elaine Brown'la aralarında bir tartışma geçti. Hareketin liderlerinden biri olan Masai Hevitt'i ima ederek bu konuda şakalaştılar. Seberg hamileliğinden söz ederken Masai'nin ününü ima etti; zira bu adamın lakabı 'Elma Çekirdeği'ydi ve küçük tohumlarını her yana saçardı. Brown bu gebelik konusunu 'birleştiği gence' açıp açmadığını sordu. Jean onu bir daha göremediğini, hapse atılmaktan korktuğu için saklandığını söyledi.

FBI aktrisin önceki günlerde Hewitt'le sık sık görüştüğünü biliyordu. Jean'ın karnındaki çocuğun babasının o olduğu sonucuna vardı. Gerçekten FBI insanları gözden düşürmek amacıyla bütün yöntemleri kullanıyordu. Hiç tartışmasız, tam isabetle vurmak için büyük bir fırsat yakalamıştı.

Jean olayı ve gebeliğini izleyen bir dizi olaylar zinciri FBI'ın iddialarını yalanlıyordu. Hewitt kısır olduğunu ileri sürüyordu. Jean'ın ona taktığı lakabın erkeklik şanına bir kompliman yapmaktan öte bir değeri yoktu. Kaldı ki aktris dört aylık hamileydi, dolayısıyla bu olayın Meksika'da kalışı sırasında gerçekleştiği açıktı. Nitekim Masai Hewitt -bu da kanıtlanmıştır- o tarihte Meksika'da bulunmuyordu.

27 Nisan'da Los Angeles'tan beri Jean'ı izleyen Cointelpro sorumlusu, FBI genel merkezine bir öneride bulundu: "Jean Seberg'in hamileliğinin kamuoyuna açıklanması için Merkez'in bizi yetkilendirmesi talep edilir; kimden gebe kaldığı ise... (FBI tarafından tedarik edilen belgelerde o kişinin adı çizilmiştir, ama bağımsız kaynaklar Masai Hewitt'in söz konusu olduğunu doğrular) Hollywood'un dedikodularıyla ilgilenen Los Angeles havalisi gazetecilerine haberdar edilmelidir. Seberg'in kritik durumunun kendisini çok büyük sıkıntıya sokacağı ve kamuoyu önünde imajına gölge düşüreceği anlaşılmıştır. Kimliği belirsiz bir kişi tarafından yazılan ekteki mektupların gazetecilere gönderilmesi önerilir..."

Bu öneriye bir mektup örneği ve kimliği belirsiz kaynağın gizli tutulması için bir uyarı eklenmişti: "İmzasız mektubu gönderiyoruz. FBI Bürosu'nun bu mektubun göndericisi olarak belirlenmemesi gerekir; bunun için bütün önlemleri almalıdır. Bu olaydan çok etkilenmiş bir öğrenci tarafından gönderildiği izlenimini vermek gerekiyor..." Jean hakkında kanaat tamamdı: "Jean (...) etkisiz hale getirilmelidir. Hâlâ evli statüsünde olduğundan böylesi bir girişim için elverişli fırsat yaratıyor. İki ay daha beklemek uygun olacaktır..."

Mayıs ayı başında, *Los Angeles Times* gazetesinden Joyce Haber bir ihbar aldı ve buna dayanarak hazırladığı haber yüz kadar gazetede yayınlandı. Başyazar Bill Thomas haberin kaynağına ilişkin güvence veriyordu. Haberin metninde hiçbir belirsizlik yoktu: "Seberg'in gebeliğinin dördüncü ayına girdiğini, doğacak çocuğun babasının Masai Hewitt olduğunu ve aktrisin çocuğu aldırmak gibi bir niyetinin bulunmadığı"nı belirtiyordu. Fakat böylesi cümlelerin yayınlanmasından doğacak sonuçları öngören Haber, ahlâka aykırılıktan çekindi ve yazıda geçen bütün isimleri sildi.

19 Mayıs'ta ortaya çıkan bu son haber gayet netti ama kimi kast ettiği belli olmuyordu. O günlerde Misis A... diye bir kadının başından geçenler uluslararası alanda belli başlı iş çevrelerinde dilden dile dolaşıyordu. Bu güzel sarışın nazik bir Avrupalıyla evlenmişti. Son günlerde, şişkin bütçeli bir müzikal komedide oynamıştı. Özgürlük yanlısı akımlara bağlanmıştı; devrimci siyah hareketini de destekliyordu. Artık gebeliğiyle dikkati çekiyordu. Kara Panterler'in liderinden gebe kaldığı sanılıyordu. Bu arada Haber, FBI tarafından indirilen darbenin doğruluğuna inanmamıştı. Durumu daha sonra öğrendi ve bu işe safça alet olduğundan dolayı pişmanlık duydu. Thomas'a gelince, böylesi sansasyonel bir haberin kendi üzerine çektiği şimşeklerden kurtulmak için mesleğin zorunluluklarını bahane etti.

Bozguncu faaliyetlerinden ötürü aşırı derecede paranoyaya yakalanan Seberg FBI'ın saldırısına direniyordu. Başkan Nixon'ın

Romain Gary ve Jean Seberg.

yakın danışmanı Edgar J. Hoover aktris hakkında düzenlediği raporu Başkan'a sundu. Haziran ayı başında *Hollywood Reporter* bu habere sütunlarında yer verdi.

Jean boşanmanın kesinleşmesini bekliyordu. Kimseden gizlemediği yeni gebeliği yolunda gidiyor ve bu yeni annelik ona keyif veriyordu. Hamileliğinin sonuna geldiğini umarken, onu etkileyen kargaşanın kötü sonuçlarından korkan hekimler kendisini uyardılar.

Bu arada Jean pes etmiyor, Kara Panterler'i desteklemeye devam ediyordu. Coldwater Canyon'da özgürlükçü fikirlerini paylaşan küçük bir aktrisler grubunu biraraya topladı. Joanne Woodward, Vanessa Redgrave ve Jane Fonda gibi aktrisler bu toplantıya katıldılar. Özellikle Jane Fonda aktif göründü. Jean ve Jane'in ortak noktaları vardı: İkisi de Fransızca konuştuklarından yabancı ülkelerde eşit düzeyde tanınıyorlardı ve saygıdeğer kocaları onları film çekimi için desteklemişlerdi. Fikir ayrılıklarına gelince, stratejileri ve onları uygulamaya koyma yolları farklılıklar gösteriyordu. Fonda hiç çekinmiyor, yüksek sesle açık açık kendini ifade etmekten korkmuyordu. Seberg ketumdu ve pek sert değildi.

1970 Temmuz ayı başında Iowa'da çok güzel bir hava vardı. Diego'yla şehre gelen Jean, Marshalltown'da bir hafta geçirdi. Ne zaman memleketine geri dönse tuhaf duygulara kapılır, hemen unutmuş olduğu aile ortamına kavuşmanın zevkini çıkarmaya başlardı: Annesine mutfakta yardım etmek, dostlarını görmek, bir uzunçalar satın almak, "Lillie Mac chocolates"den bir çikolatayı tadını çıkara çıkara yemek gibi şeyler. Anne ve babasından başka kız kardeşi Mary Ann ve iki kızıyla da hasret giderdi. Ed Seberg'e gelince, torununa Iowa nehrinde balık tutmayı öğretiyordu.

Jean, Romain'le yeniden birleşeceğini söyleyerek ailesinin içini rahatlattı. Böylece gebeliği onların gözünde doğal bir özellik aldı. Ve bu konuda basında çıkan haberlerin konusunu kimse açmadı.

Şehre gelince, *Airport* filminin beyazperdelerde gösterime girmesinden sonra aktrise duyduğu hayranlığı devam ettiriyordu. Seberg, yerel gazeteye Gary'nin yakın gelecekte çıkacak bir film üzerinde çalıştığını, kendisinin o filmde başrolü oynayacağını bildirdi.

Gelgelelim, skandallar Seberg'in peşini bırakmıyordu; dedikodu kendi memleketine kadar uzanmıştı. Tam Jean ve Diego Fransa'ya dönmüştü ki *Hollywood Reporter*'da şöyle bir yazı çıktı: "Kara Panterler'in bir üyesi, bir sinema aktrisinin doğuracağı çocuğunun babası olacak; fakat kadının eski kocası onu kabul edecek." Aktris yeniden saldırıya uğradığının farkındaydı.

Olay ayyuka çıkmaya başlamıştı. Amerika'da Hoover, Kara Panterler'e yardım eden varlıklı kişilerin listesini kamuoyuna açıklamaktan söz ediyordu. Jean daha beterinden korktu. Sağlık durumu kaygı vericiydi. Doğum yapmaya yeterli gücünün tükeneceğinden endişe ediyordu. Hatta erken doğum yapma riski vardı. Nitekim istirahata çekilmesi gerekti. Ağustos ayı başında Mallorca'ya uçtu; Romain'in yanında yorgunluğunu gidereceğini, başının dinleneceğini umut ediyordu.

Oysa büyük bir düş kırıklığına uğradı. Birleşmeye dönük bir yakınlaşma olurken, doğacak çocuğun meşru babası olarak Gary zevahiri kurtarmaktan başka şey düşünmüyordu. Yıkılan Jean si-

nir yatıştırıcı ilaçlar aldı ve evden kaçtı. Kumsalda kendinden geçip yere düştü. Şans eseri onu tam zamanında kurtardılar.

Sonra, Palma'daki bir klinikte midesini yıkadılar. Olayı işiten basın hemen devreye girdi. Gary'yle röportaj yaptılar. O ise gerçeği gizleyerek karısının mide kramplarından rahatsız olduğunu, kaşe içinde ilaçlar aldığını, bunun sonucunda zehirlendiğini belirtti. Kliniğe doğru götürülürken yol boyunca ölüm tehlikesi yaşadı, ama kurtuldu. Nekahet sırasında yatışan Jean bir gazeteciye şu itirafta bulundu: "Romain ve ben barışmıştık; tam boşanma prosedürü gerçekleşirken böyle olması ironiktir."

Hekimler doğacak çocuğu kurtarmayı düşünüyorlardı. Gary, Jean'ın İsviçre'ye gitmesini istedi. Orada doğum uzmanı hekimlere danışabileceğini söyledi. Aktris Zermatt'a yerleşmeden önce bu öneriye uydu. Tam iyileşmesi için kendisine gereken istirahatı Zermatt'ta bulacağını umuyordu.

Jean Gary'den tümüyle koptuğunu hissediyordu. Bu kopukluk duygusu da iyileşmesine asla katkıda bulunamazdı. O sırada, yazmaya başladı. Romanı *Twinkly* -Kara Panterler kendi davalarını destekleyen starları böyle anarlardı- öz yaşamöyküsünden kaynaklanıyordu.

Bu zaman aralığı Jean için kısa sürdü. *Newsweek*'in New Yorklu gazetecileri, Paris muhabirlerinden de bilgi alıp Romain ve Jean hakkında etraflıca enformasyon topladılar. Bu konuya ilişkin yazı 17 Ağustos'ta yayınlandı. Haberde, aktris Jean Seberg'in -aktrisin adı iri puntolu başlıkla geçiyordu- Ekim ayında bir çocuk beklediği, bu çocuğun Romain Gary'den olmadığı, çocuğun babasının aktrisin Kaliforniya'da görüştüğü siyah bir eylemci olduğu ileri sürülmekteydi. *Newsweek*'in 6 milyonluk okur kitlesi vardı.

Jean bu haberden son derece rahatsız oldu. Ailesini teselli etmek için onlara telgraf çekti. Habere çok içerleyen Gary *Newsweek*'e dava açtı. Genç kadın Kaliforniyalı Kara Panterler'i de uyardı. Masai Hevitt'i yazıdan haberdar etmelerini ve gazetenin kendisini kullanıp malzeme yapacağını bildirdi.

İlkin Arisa takma adını kullanarak, çocuğun gebelik koşullarını araştırdı. *Macho Callahan* filminin çekim setinde oynayabile-

cek güçte olduğunu kanıtladı. Olayın üzerine gitmekte kararlı olduğunu söylüyordu. Bu iftirayı dava açarak meydana çıkarması için New York'tan bir avukata gerekli bilgileri vermişti. Sağlık durumunu bozan komplikasyonları ve doğumun yakınlaşması sonucu bundan duyduğu endişeleri açıkladı. Maddi-manevi tazminat istiyordu. Ödenecek tazminatın bir bölümünün Kara Panterler örgütüne bırakılmasını avukata bildirdi. Başlıca kaygısı, hayatta kalacak bir çocuğun doğumunu yapmak umuduyla kazasız belâsız gebeliğin yedinci ayına varmaktı.

Durumdan haberdar olan Masai Hewitt genç kadını aradı ve son derece umarsız kaldığını, kimseden yardım alamadığını itiraf etti. Hewitt'e inanan aktris büyük bir moral çöküntü içine düştü.

Seberg'in telefonu dinleniyordu ve FBI telefon konuşmalarını kayıt altına alıyordu.

Newsweek'te yayınlanan haber Des Moines'de *Register* gazetesinde de çıktı. Seberg'ler yıkılmışlardı. Marshalltown'da böylesi bir haberin gerçek olup olmadığı tartışılıyordu. Yerel gazete Ed'le röportaj yaptı. Ed kızının davranışını haklı çıkarmaya çalıştı ve bir intikamın kurbanı olduğunu söyledi. Sadece Siyah bir eylemciye yardım etmişti; kızının bu Dava'dan uzak durması için davranışının çarpıtıldığını, kötüye kullanıldığını açıkladı. 'Hizaya gelmesi' için dayanılmaz baskılara maruz kaldığını bildirdi.

Jean doğum öncesi saatlerde tam bir kafa karışıklığı yaşadı. Zihinsel durumunu açıklamak kolay değildi; neredeyse delirecekti. Örgüte üye yaptığı bir koruma görevlisinin komploya karıştığını sanıyordu. Komplonun amacı, Huey Newton'u ortadan kaldırmaktı. Angela Davis olayında kendisinin de başının belâya girdiğini kuruyordu. Angela Davis siyah bir militan kadındı; FBI tarafından Kaliforniya'da mahkemeye silah soktuğu gerekçesiyle suçlanıyordu. Aktris sürekli olarak her şeye saf inancıyla itiraz ediyordu. Yaptığı her şeyin insanlığa duyduğu saygı ve sevgiden ileri geldiğini içtenlikle savunuyordu.

20 Ağustos perşembe günü karnında ilk kasılmalar başladı. Aynı gün Jean öfkelenip sinirlendi, sağa sola telefon ederek ma-

ruz kaldığı yalanlar'ın ve 'dedikodular'ın aslı astarı olmadığını öne sürdü. Akşama doğru, helikopterle Cenevre'de hastaneye götürüldü. Kendisine çocuk düşürmeyi önleyici iğneler yapıldı.

Doğum kliniğinde kırk sekiz saat geçirdikten sonra, pazar sabahı eski dostu Paton Price'a mektup yazdı: "Çocuğumu düşürmemek için dişi kaplan gibi mücadele ediyorum. Irkçı Amerika için dillere destan bir olay olacak. Şimdiden devrimci sayılan bu masum yaratık şu hastalıklı dünyaya gelirken ve onu değiştirmeye uğraşırken kuşkusuz çok acı çekecek..."

Aynı gün, sezaryenle 1,8 kg ağırlığında prematüre bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Jean için bebeğin ten rengi önemli bir özellikti. Yanında bulunan kişiler ten rengine ve hafif Yerli hatlarına tanıklık ettiler.

Hayatta kalma şansı pek olmayan çocuk bir kuvözün içine yerleştirildi. Odasına dönen Seberg tekrar fobileri ve saplantılarıyla baş başa kaldı. Odasının içinde bile düşmanlar görüyordu. Paton'a yazdığı mektubun sonunu şöyle bağladı: "Bebeğim iki gün sonra öldü. David Dellinger, Huey Newton'u uyarsın. Aynasızlar Kara Panterler'in Avrupa'daki ilişkilerini adım adım izliyorlar. Böyle söyle!"

Çok geçmeden yanına gelen Gary, Seberg'i düzene soktu, onu can sıkıcı ziyaretçilerden kurtardı. Besbelli ki Kara Panterler'in üyeleri ona sokulmaya çalışıyorlardı. Bunlar çocuğun ölümü hakkında açıklamalar bekliyorlardı; niyetleri sansasyon yaratıcı yazılar üretmekti. Jean kızına Nina Hart Gary adını vermişti. Nina, Romain'in annesini hatırlatıyordu; Hart ise Amerikan Bağımsızlık bildirisini imzalayan John Hart'ı çağrıştırıyordu.

Çocuğun ölümünden etkilenen Gary, *Newsweek* aleyhinde öç alıcı bir yazı yazdı. Bu dramdan dergiyi sorumlu tutuyordu. Yazı *France-Soir*'da 28 Ağustos'ta yayınlandı: "Hançer Yarası". Yazıda gazetenin hoşgörüsüz ve karaçalıcı tutumunu eleştirdi. Jean'ın on dört yaşından beri ülkesindeki Siyahların insan haklarını savunduğunu belirttikten sonra, sert bir dille şunu ekledi: "Irkçılıktan

duyduğu tiksintiyi her ne pahasına cinsel eğilimleriyle göstermesi gerekiyordu..."

Bebeğin ölümünden sorumlu tuttuğu gazeteyi doğrudan suçluyordu. Yazısının sonunda dramatik bir saptama yaptı: "25 Ağustos, sabah saat altı. Doktor az önce içeri girdi. Çocuk ölmüştü."

Kimileri yazısında biraz aşırıya kaçmasından dolayı Gary'ye sitem ettiler. Daha ölçülü davranabileceği, Jean'ın duyarlılığını düşünerek tartışmayı sertleştirmemesi gerektiği öne sürüldü. Oysa Gary suçlamasını yerli yerine oturtmak için en ince ayrıntıları öne çıkarmış, en ufak detaydan yararlanarak olayı iyice şişirmişti.

Kendine gelmek için Jean biraz daha hastanede yatarken, Gary Paris'te ölüm formalitelerini yerine getirmeye çalışıyordu. Zavallı anne hastaneden çıktıktan sonra, çocuğun kaldırıldığı Cenevre morguna gitti. Ölü bebeği kollarında tutarken fotoğrafı çekildi.

Jean Lozan'da takma bir isimle Beau-Rivage Oteli'ne yerleşti. Dinlenmesi lâzımdı; odasından pek çıkmadı. Geçirdiği sezaryen ameliyatı yüzünden yürürken hâlâ acı çekiyordu.

İlk arzusu Nina'yı Marshalltown'a götürmek ve orada toprağa vermekti. Onun için bu, ahlâki bir görevdi. Seberg'ler girişimini yanlış yorumlamışlardı. Bu acılı hareketi yaparken günaha gireceğini düşünüyorlardı. Oysa Jean umutsuzca memleketine bağlı kalmıştı; kızının mezarının orada bulunması güçlü bir bağlılık simgesi olacaktı.

Marshalltown'a yolculuk olaylı geçti. O tarihte, Filistinli aşırılık yanlıları birçok uçak kaçırma eylemlerine girişiyorlardı. Genç kadını İsviçre'den ABD'ye götüren uçakta, Jean uyuyabilmek için alkol aldı, sinir yatıştırıcı ilaçlar yuttu. Uykudan uyandığında kendini tuvalette buldu; içerden saçı başı dağınık, çıplak bir halde çıktı. "Uçak kaçırıldı," diye bağırıyordu. Yolcular onu görmezden geldiler. Yerine oturdu ve sakinleşti. Sonra Chicago Havaalanı'nda fobileri yeniden depreşti. Siyah bir polise vurdu; az kalsın tutuklanacaktı.

Seberg'ler kızlarını içler acısı bir halde karşıladılar. Genç kadın evine dönünce biraz kendine geldi. Ama içindeki endişe bir türlü kendisini bırakmıyordu.

Aktris Huey Newton'un avukatına giderek Kara Panterler'den ayrıldığını bildiren bir belgeyi imzaladı. Buna gerekçe olarak düşmanların örgütün içine sızdığını öne sürdü. Bu arada Siyahlar, yerliler ve Porto Rikoluları savunan davadan doğacak zararları kendi üstüne alacağını bildirdi.

Küçük kızın naaşı Marshalltown'a getirildi ve defnedilinceye kadar morga bırakıldı. Meraklılar çocuğun başına toplandılar. Özellikle ten rengini görmek istiyorlardı. Bazıları galiba onun siyah olduğunu fark ettiler. Fakat 2002'de kendilerine danıştığım tanıklar çocuğun renginin iddia edildiği gibi olmadığını söylediler.

Jean, Tama Yerlilerinin cenazeye yardımcı olmalarını istemişti. Bütün tören boyunca, hayranlık uyandırıcı bir tavır sergiledi. Hastalığından dolayı yanına gelemeyen Romain'i bağışladı. Gerçi onun yokluğu kötüye yorumlanmıştı ama Jean'ın açıklaması dedikoduların ağzını tıkadı.

Nina Hart Gary, Riverside Mezarlığı'na gömüldü. Mezarlık Seberg'lerin evine yakın bir yerde, kentin kuzey tarafındaydı. Kentin şahsiyetleri ve basın bu dramatik olayın üzerinde pek durmadılar. Kuşkusuz Jean'ın yıldızı sönükleşmişti...

Yaz sonuna doğru, aktris Marshalltown'da iki mülk satın aldı. Iowa'da sürekli yaşamak amacıyla ilkin bir çiftlik kurdu. Günün birinde oraya çekilmeyi düşünüyordu, ama şimdilik ailesine bırakacaktı. Daha sonra, Church Street'te iki katlı ahşap bir konut edindi. Kentin kolejinde okuyan siyah sporcuları iyilikseverlik olsun diye orada barındıracaktı. Bu girişimi yuhalandı; Seberg kesinlikle fazla ileri gidiyordu!

Jean insanları sakinleştirmeye çalıştı. O evde gelecekte oturanların sakin ve sorumlu yurttaşlar olacağına herkesi inandırmak istedi. Bu arada, gerçek dayanağı olmayan şikâyetler ortaya çıktı. Komşular gece vakti evin etrafında dolaşan beyazlar görmüşlerdi. Bakımı kötü olan ve kötü yönetilen konut çok geçmeden kullanılmaz hale geldi.

* * *

Jean Paris'e, Bac Sokağı'na dönmeden önce Illinois'e uğradı. Orada Kara Panterler'den daha gizli faaliyet gösteren ve barışçı amaç güden bir harekete katıldı: Southern Christian Leadership Conference. Rahip Jackson örgütün lideriydi; binlerce yandaşını biraraya getiren bir miting düzenliyordu. Toplantı bir âyinle sona erecekti. Salt temiz kalbine kulak veren Seberg Chicago'ya gitmek için iki küçük uçak kiraladı. Marshalltown'ın siyah liderlerini yanına almıştı.

Miting bitiminde Jean, siyahların çalıştığı bir restoranda yemek yedi. Derken, gruptan olmayan beyaz bir kadın Jean'ın yanına oturdu, ona patavatsızca sorular sormaya başladı. Rahip Jackson'un korumaları Jean'ın oradan gitmesini söylediler. Aslında Seberg nereye gitse, etrafının casuslarla çevrildiğini sanıyordu. Ama bu kez, büyük ihtimalle hakkı vardı.

Chicago'nun bir otelinde gecelemek amacıyla bir oda tuttu. Koruması Guy-Pierre Geneuil ona eşlik ediyordu. Bu adam odada olan biteni bana şöyle aktarmıştı: "Jean bir albümde toplamak için Nina'nın fotoğraflarını ayırıyordu. Birden bana döndü ve beni casuslukla suçladı. Makasla bana saldırdı. Elinden makası kaptım ve onu sakinleştirdim. Yere yığılıp ağlamaya başladı. Art arda benden özür diliyordu."

Geneuil Paris'e döndükten sonra, Eugenia'nın aracılığıyla durumu Gary'ye bildirdi. Yazar o sırada Mallorca'da bulunuyordu. Aynı tarihte New York'ta, Jean avukattan *Newsweek* aleyhine açılan davanın durumunu öğrendi. Genç kadın bu dava bitiminde yüklü bir tazminat almayı umuyordu. Oysa avukatın bildirdiğine göre dava masrafları pahalıya oturacak ve en az on yıl sürecekti. Böylece bir kez daha Paris'in yolunu tutmaktan başka yapacak şey kalmamıştı. Akıllıca evine dönmeliydi...

Bac Sokağı'nda odasında Romain huzur içinde yazarken, bir yandan gözü yanında büyümekte olan Diego'nun üstündeydi. Bitişik dairede yaşayan Jean şimdi hiç olmadığı kadar huzur ve sükûn bulmaya çalışıyordu. Genç kadın çok şey yitirmişti. Bakışları solgunlaşıp bulanıklaşmıştı. Küçük Nina'nın ölümü onu altüst

etmiş, üzüntüden çökertmişti. Şimdiye dek daima kocasına yaslanmıştı; kocası içini ferahlatır, ona kılavuzluk ederdi. Gelgelelim, aralarındaki ilişki kopmuştu. Bundan böyle, Romain'in somut varlığından başka ona sunacak bir şeyi yoktu. Seberg'in içini kemiren endişe doruğa çıkıyordu.

Jean ruhsal durumunun tam anlamıyla farkındaydı; durumun ciddiyetini hekimleri de ondan saklamadılar. Ağır bir depresyon geçiriyordu; hastaneye yatması lâzımdı. Hastanede kendisine sinir ilaçları verildi, yarı koma halinde yaşıyordu. Çok kilo aldı. Ziyarete gelenler onu tanınmaz halde gördüler. Gözbebekleri yuvalarından fırlamış ve yüzü şişmişti, tutuk tutuk konuşuyordu. Aynı cümleleri, aynı düşünceleri yineleyip durarak kızının ölümünden basını sorumlu tutuyordu.

İlginçtir, beklenmedik bir ziyaretçi gelince hafifçe yatıştı: Hakim Jamal. Fas'ta bulunduğu sırada, hâlâ Los Angeles'ta oturan karısı çocuklarını okutmak için ondan para istemiş. Jamal de o parayı tedarik edecek yegâne insan olarak Seberg'i düşünmüş. Tabii kızının ölümünden dolayı aktrisin içine düştüğü durumdan yararlanmak istediği belliydi.

Hastalığın yıkımlarına tanık olunca Jamal donup kaldı. Biraz kendine geldikten sonra Jean hastaneden dışarı çıkma izni aldı. Bir akşam, beraberinde Geneuil, Jamal ve onun yeni kadın arkadaşı Gale Ann Benson'la birlikte bir gece kulübüne gittiler. Jean ilk başta çok neşeliydi; şarkı söylüyor, gülüyordu. Ardından ortam çirkinleşti. Jamal'ı görünce Seberg komploya kurban gittiğini, o belâdan kurtulmak için neler çektiğini ileri sürdü. Çok içki ve sigara içti, abartılı sözlerle Jamal'ı aşağıladı. Bunun öcünü almaya kalkan Jamal da geceyi kendisiyle geçirmiş olduğunu anlattı; ilaçlar alarak çocuğu öldürdüğü için ona sitem etti, bu yüzden Nina'nın fotoğraflarını yırttığını söyledi. Jamal Londra'ya geri dönerken, Jean yeniden hastaneye yattı.

Jamal daha sonra basında, Seberg'i teselli etmek istediğini, bunun için yardım etmeye geldiğini açıkladı. Jamal'ın parasal çıkarı herhalde genç kadına duyduğu içtenlikli duygularla karışıyordu. Şöyle demişti: "İsa ve Musa Tanrı'dan nasıl bir aşkla söz ediyor-

larsa, ben de bu kadına benzer bir aşkla bağlıyım; bunu bütün dünyaya gururla ilan ediyorum." Aktris yüreğinin sesini dinlemişti; Dorothy Jamal hesabına 700 dolarlık bir çek gönderdi.

Aralık ayı başında, daha kaygı verici başka bir ziyaret gerçekleşti. Durango'dan eski sevgilisi Carlos Navarra geldi. O ortaya çıktığı sırada Jean hastaneden ayrılmak üzereydi. Navarra Jean'la yeniden birleşmek niyetinde olduğunu söylüyor, Paris'in her yanında Nina'nın babası olduğunu haykırıyordu. Bir o eksikti. Jean otel masrafını karşılayarak onu başından savmayı başardı. O da çekip gitti.

* * *

Gary'yle evliliğinin ilk yıllarında Jean, Bob Logan'la tanışmıştı. Bu adam bir mavnada yaşayan bir aktördü. Teknesinin konforsuzluğu ara sıra onu Bac Sokağı'na sürükler, orada duş alır, biraz çene çalardı. Bir gün Jean'ı görmeye gelmişti. O sırada Jean da dairesine dönmüştü. Adam ecza dolabına yığılı ilaçları görünce dehşete kapıldı.

Doğal yöntemler taraflısı olduğundan genç kadına hap yutmayı bırakmasını ve açık havada bisiklete binmesini önerdi. Jean onun sözünü dinledi ve her gün Logan'la birlikte Boulogne ormanında bisiklete bindi. İştahı açılmış, morali düzelmişti. Uykusuzluğu geçmiş, yüzüne renk gelmiş, gençliğinin tazeliği canlanmıştı.

İlk başta Logan'ın sistemini hoş görmeyen Romain, sonradan ona teşekkür etti. Eski Jean'ını kendisine kazandırdığını söyledi. "Kendisine çok yaradı," diye eklemişti Logan.

Romain ile Jean arasındaki ilişki belirsizliğini koruyordu. Nina'nın ölümü onları birbirlerine yaklaştırmış olsa gerekti. Fakat şimdilik, ne birleşme ne yeniden evlenme gündemdeydi. İkili bir orta yol buldular: Bac Sokağı'nda birlikte oturmaya devam edeceklerdi ve Diego bir daireden öbürüne geçerek anne ve babasını görecekti. Gary birlikte yaşayan çifte saldıran basma karşı daima kararlı bir savunma yaptı. O sırada *Chien Blanc* (Beyaz Köpek) başlıklı bir roman kaleme aldı. Romanda gerçek bir olaydan yola çıkarak ırk ayrımcılığı sorununu ele alıyordu. Bir köpeğin kendi

cinsinden olmayana karşı davranışı söz konusuydu romanda. Sonuçta, Kara Panterler ve Jean arasındaki ilişkiyi örnek gösteriyordu. Böylece bu davadan umutsuzluğa kapılan Jean'ı kendi yazgısıyla baş başa bırakıyordu.

Kitap Fransa'da yayınlandığı zaman Jean her türlü röportajı reddetti. Mesleği her ne kadar körelmiş olsa da aktris yeni bir filmin çekimine büyük çaba harcıyordu. İki yıldır yaşadığı şeyleri arkasında bırakmak istiyordu. Gelgelelim bu arada, 29 Aralık 1970'de FBI onu fişlemişti. Kara listede 3. sıradakiler içinde yer alıyordu. Kara liste üç bölüme ayrılmıştı: 1) kışkırtıcılar; 2) gizli örgüt üyeleri; 3) elebaşı eylemciler.

* * *

Jean, Gary'nin ikinci filmi *Kill!*'de baş kadın oyuncu oldu. *Kill!* Ortadoğu'da geçen bir kediyle fare oyunuydu. Oyun kirli işlerden pişmanlık duyan bir serseri ile uyuşturucu kaçakçılığı yapan bir çete arasında oynanıyordu.

Romain'e göre bu film uyuşturucuya karşı kişisel mücadelesini öne çıkarıyordu. Onun kanısına göre, uyuşturucu madrabazları katillerin en beterlerindendi. Elinde olsa hepsini öldürürdü; yine de o fiili sinemada yapıyordu –filmdeki olayda ölü sayısı yirmi beşi aşmıştı.

Jean'dan başka filmde James Mason, Stephen Boyd (*Ben Hur*'ün unutulmaz Messala'sı) ve Curd Jürgens biraraya geliyordu. On haftalık bir süreyi öngören çekim, ekibi Madrid, Alicante ve sonra Elche Vahası'na götürecekti.

Seberg filmi serinkanlılıkla benimsedi. Ama şimdiden uyuşmazlıklar belirmişti. Jean, Stephen Boyd'dan hiç hoşlanmıyordu; James Mason'un filmin temasıyla ilgili imalı yaklaşımları vardı; Gary yapımcıları pek beğenmiyordu. İlk çekim provalarını kurgulayan yapımcı Salkin kardeşler yönetmene telgraf çekerek daha fazla 'kan ve kadın memesi' istediklerini belirttiler. Telgraf Gary'yi fena halde kızdırdı. Filmini kendi yazarlık anlayışı kapsamında çekmek istiyordu; ondan sansasyon yaratan kişisel bir yapıt üretecekti.

Filmin derli toplu gitmeyişinden endişelenen bir yapımcı böyle konuşunca, Logan da filmin Amerika'da ilgiyle karşılanmasından emin olmadığını itiraf etti ve çok karamsar göründüğünden Gary tarafından kovuldu.

Çekim sırasında, Madrid'in bir kafesinde Jean bir yönetmen yardımcısıyla tanıştı: Ricardo Franco. Genç kadından on yaş küçük olmasına rağmen, onun ideal, sadık ve uysal bir arkadaşı olacaktı. Romain bu ilişkiye iyi niyetle bakıyor, delikanlıyı oğlu gibi görüyordu.

Kill! filminin gösterime girmesi başarı getirmedi. Yalnız Marsilya'da değil, her yerde büyük başarısızlığa uğradı. Jean beyazperdede bir kez daha dengesiz, ahlâktan yoksun bir kadını canlandırıyordu. Çok kanlı ve bol bol aşırı şiddet içerdiğinden ABD'den bile satın alınmadı. *Combat* gazetesine göre "çok kötü bir film"di. *Le Canard enchaîné* dergisi onu 'orospuca' diye nitelendirdi.

Havası Jean'a iyi geldiğinden Mallorca onun için bir kez daha sığınma yeri oldu. Yeni bir romana girişen Romain kendini çalışmaya vermişti. Dokuzuncu yaşını kutlayan küçük Diego yavaş yavaş gemiyle seyahate alışıyordu.

Iowa'da aktrisin satın aldığı çiftlik kazanç getirmeye başlamıştı. Ne var ki çok savurgan olan Jean yeni parasal zorluklarla karşılaşmaktaydı. Dolayısıyla, zevkine ters düşen çapsız filmlerde oynamaya razı oldu. Böylece yönetmenliğini Alberto Bevilacqua'nm yaptığı *Questa specie d'amore* filminde bir rol için anlaştı. Çok ukalalık taslayan film pek başarı sağlamadı.

Aktrisin İtalyan ajanı, Jean'a Fabbio Testi adında genç bir aktörü tanıştırdı. Aktör Jean'a âşıktı; onun imajından ve yükselemeyeceğinden kaygı duyuyordu. Nitekim *Camorra* filminde birlikte oynamaları için aktrisi ikna etmeyi başardı. Jean erkekleri büyülemeye devam ediyordu. İspanyol Ricardo Franco, Parma ve Roma'daki çekimlerde onun peşinden ayrılmamıştı. Şimdi Fabbio Testi'yi kıskanıyordu...

Romain-Jean çiftini *Newsweek*'le karşı karşıya getiren dava Ekim 1971 başında başladı. Gary'ler ABD'deki başvurularından vazgeçmişler, Fransız adaletini tercih etmişlerdi.

Jean Seberg, Romain Gary'in yönettiği *Kill!*'da (1971).

Mahkeme 'özel hayatın dokunulmazlığı'na aykırılık suçlamasını kabul etti, ama gazeteyi Nina'nın ölümünden doğrudan sorumlu tutmadı. Gary heyecandan titreyen bir sesle davasını savunarak şöyle sordu: "Böylesi baskı unsurlarıyla nasıl başa çıkılır? Paranın gücüne karşı ne yapılabilir?" Gerçek olan bir şey vardı ki *Newsweek* Dorothy Jamal'la temas kurmuş, Jean'ın kendi kocasına yazdığı mektupları parayla satın almıştı.

Gary ve Seberg talep ettikleri 500 bin frank yerine, 15 bin ve 45 bin frank tazminat aldılar.

1972 yılı başında Jean tiksinti verici bir şey daha öğrendi. Jamal'ın kadın dostu Gale Ann Benson tüyler ürpertici bir cinayete kurban gitmişti. Sevgilisiyle birlikte Michael X'in cemaatine katılmış, Trinidad'da bulunuyordu. Liderin adamları bir çukur kazdılar ve kadını bahçeye sürüklediler. Çukurun kenarına getirilince Michael X ona şiddetli bir darbe indirdi. Kadın çukurun içine atıldı ve

diri diri gömüldü. Orada bulunmayan Jamal kendini temize çıkardı. Katil tutuklanarak yargılandı ve asıldı. Böylesine dramatik bir şekilde geçmişine giden Jean karmaşık duygular içinde sarsılmıştı.

Bu arada, yeni bir film *L'Attentat* (Suikast) biraz sorunlarını unutmasını sağlayacak, onu özendiği rol tipiyle (Pasionara) buluşturacaktı. Filmin konusu Ben Barka olayından esinleniyordu. Faslı muhalefet lideri Paris'e kaçırılmış, bir daha kendisini gören olmamıştı. Film azıcık kuruntulu, ama inançlarında samimi olan ve polis tarafından kullanılan Edith adında bir kişiyi işliyordu. Edith'in suç ortağı genç kadın dostunu Seberg canlandırıyordu. Prodüksiyon aynı zamanda Jean-Louis Trintignant, Michel Piccoli ve Gian Maria Volonte gibi oyuncuları da biraraya getirmişti.

Aktris bu role sımsıkı asıldı ve alkolü, ilaçları bırakarak kendini toparlamayı başardı. Öyle ki sadece bir gün film setine sarhoş halde geldi ve ekibe zarar verdiğini görerek hatasının farkına vardı. Bir daha asla içmeyeceğine yemin ederek pişmanlığını ifade etti.

Film siyasal boyutu bakımından kapalı gişe oynadı; kamuoyunun ilgisini çekmişti, Fransa-Fas ilişkilerinin güncelliğini yansıtıyordu.

* * *

Fakat 1972'de Seberg'in soluğu tükenmişti. Yeni bir imaj yaratması gerekecekti, böylece gelişen kuşağın önüne genç bir yüzle çıkmalıydı. Otuz üç yaşındaydı. O sırada, yirmi yedi yaşında olan Dennis Berry karşısına çıktı. Dennis'in babası John Berry, çok sayıda referansı olan Amerikalı bir yönetmendi. Kendi zamanında Orson Welles ve Billy Wilder'le çalışmıştı. Mc Carthy Komisyonu'nca komünist diye suçlanmış, sürgün edilmiş, Fransa'da yaşamak zorunda kalmıştı. Dostlarımdan biriydi. Kasım 1999'da gözlerini hayata yumdu.

Dennis bizim ülkemizde yetişti. Mayıs 1968 öğrenci hareketinin sempatizanıydı. Jacques Deray'in *Borsalino* filminde oynadı. Bu rol sayesinde ilk kısa metrajlı filmine parasal kaynak buldu.

Dennis'in Jean'la ilk karşılaşması Castel'de oldu. Castel, Paris gecelerinin modası geçmeyen bir kulübüydü. O sırada Jean, Ri-

cardo Franco'yla dans ediyordu. Aktrisi daha iyi tanımak amacıyla Dennis bir suare düzenledi. Sonra Jean onu Gary'nin de katıldığı bir akşam yemeğine davet etti. Yazar bu ilişkinin ciddi olduğundan pek emin değildi. Oysa yanılıyordu; Jean ve Dennis gerçekten birbirlerine tutulmuşlardı.

3 Mart 1972'de Las Vegas'da evlendiler. Aktris kendisinden dokuz yaş küçük bir erkekle yaşamaya başladı. Oysa kendisi herkesin saygısını kazanmıştı, ciddi bir havası vardı. Anlaşılan, kendisine karşıt olanı seçtmişti.

Kadın dostlarından biri onun tercihine hayret ediyordu. Ne buluyordu o genç adamda? Jean kendisini güldürdüğü için Dennis'den hoşlandığını söyledi. Gary ise bu beraberliği kuşkuyla karşılamaktaydı. Bu ilişkiyi Jean açısından konumundan aşağı düşme olarak yorumluyordu. Gerçekten de Jean'ın toplumsal statüsü değişmişti; çok sayıda ilişkisi ve dostunu kaybediyordu.

Jean giyim kuşam tarzını değiştirdi. Ünlü modacılardan giyinmeyi bıraktı, kuaförlerden vazgeçti; 1968 sonrası yılların imajına uygun, daha rahat bir modayı seçti.

Sözün kısası, Jean adına yeni bir çıkış başlıyordu.

8
UMUTSUZLUK

Kendisinden genç yaşta bir erkekle evlenen Seberg gençlik pınarında yıkanıyordu. Ama bir yandan Gary'yi de inkâr etmiyordu. Ne de olsa kültürel açılımını ona borçluydu.

Yeni evli çift Bac Sokağı'na yerleştiler. Aynı yerde, avluya açılan başka bir dairede oturuyorlardı. Sorumluluklarının bilincinde olan genç koca beraberliğin yazgısını elinde tutuyordu. Berry gerçekten yetenekliydi; Jean onun yeni bir Godard olacağına inanıyordu. Nitekim bu durum ikilinin bağlarını pekiştirdi.

Diego, eğitimine özen gösteren babasının yanında kalıyordu. Gary kendini tümüyle işine vermişti. Yazmak, onun açısından organik bir ihtiyaçtı. Şimdi hiçbir şey onu eyleminden alıkoymuyordu. Diplomasiyi, politikayı, sinemayı, dünya olaylarını bırak-

mıştı. Saat dokuzda masasının başına oturuyor, öğle vaktine kadar kalkmıyordu. Akşam yalnız kalıyor, erken yatıyordu. Bu tek başına çalışmayla yorulmak nedir bilmeden geçen günler birbirine benziyordu.

Jean'a gelince, Dennis'le birleştirdiği yeni hayatını düzenlemekle meşguldü. Gençliğinin çok kısa dönemlerini kendisine hatırlatan, sevinç dolu bir bohem hayatı sürmekteydi. Yeni kocası onu hepsi az çok paralı bir sanatçı çevresine soktu. İçlerinden kimileri yetenekliydi; en akla aykırı projeleri uygulamaya sokmayı düşünüyorlardı. Kafasında senaryoların, öykülerin, şiirlerin karınca gibi kaynaştığı aktrisi ancak böyle bir çevre kendine çekebilirdi. Gary'nin kendi üzerinde ağırlık yapan baskılarından kurtulmuş, kendini dışa vurmaya fırsat bulmuştu.

İspanyol sevgilisi Ricardo Franco'nun arkadaşı Kübalı sinemacı Fausto Canel'in yardımıyla bir komedinin senaryosunu yazdı: *Frontier Hotel*. Senaryoda, Otto Preminger'den esinlenerek yalancı pehlivan bir yapımcının kişiliğini tasvir ediyordu. Gelgelelim, Jean yapım giderlerini karşılayamadı; zira Fransız Kültür Bakanlığı giderlerin ancak üçte birini veriyordu.

Bunun üzerine Seberg gerçeğe ve mesleğine döndü. Fabbio Testi'ye *La Camorra* (Kiralık Katiller) filminde oynamayı vaat etmişti. Verdiği sözü mutlaka tutmalıydı. Filmin yönetmenliğini Pasquale Squitieri yaptı. Bu polisiye filmde, hapisten çıktıktan sonra bir gangster çetesinin adamı olan genç bir suçlunun hayatı anlatılır. Raymond Pellegrin, Fabbio Testi ve Charles Vanel başlıca rolleri paylaştılar. Çekim iki hafta sürdü. Çekimin sonunda, Jean ve Dennis Capri'ye uçtular.

Bir filmde daha rol alması Jean'ın kendini yenilemesine yardımcı oldu. *The Corruption of Chris Miller*, yarısı İspanya'da çekilen bayağı kalitede bir filmdi. Ama Seberg'e hayli büyük miktarda para kazandırdı. Jean o parayla Bac Sokağı'ndaki apartmanda başka bir daire satın aldı. İlk kez sinir hastası rolünden kurtuluyor, başarılı olduğu bir moda çizimcisini oynuyordu. Ağustos ayında, yanında Dennis'le birlikte üç aylığına İspan-

ya'ya gitti. Başoyuncuların yaşına uygun olsun diye yönetmen Juan Bardem, bedenine dokunmadan Seberg'i ihtiyarlattı. Vasat olmasına rağmen film New York'ta gösterime girdi; Jean ve rolü olumlu eleştiriler aldı.

Noel tatili sırasında Seberg'ler Berry'yle tanıştılar. İki Amerikalı ailenin toplumsal kökeni ve farklı dünya görüşleri aralarındaki uyuşmazlıkları açığa çıkardı. Seberg ailesinin püritenlik kokan dünyası Dennis'i bunaltıyordu; kendisinin hafifliği de bu Middle West insanlarını şaşırtıyor, karakteri onları rahatsız ediyordu.

Evli çift Tama'ya gitti. Orada Jean Yerlilerle dostluk bağlarını pekiştirdi. Berry'nin yönettiği bir piyesi Marshalltown Halk Tiyatrosu'nda oynamak üzere çok yakında şehre geri döneceğini *Times Republican* gazetesine açıkladı. Ruh ve beden olarak kendini daha güçlü hissediyordu. Kara Panterler'le bağlarını koparmış, *Newsweek* aleyhine açılan davanın sıkıntılarından kurtulmuş, Nina'nın kaybı yüzünden geçirdiği ağır depresyonu atlatmıştı; artık kendini yalnız hissetmiyordu.

* * *

Ağustos 1973'te Seberg'ler Paris'e geldiler. Jean'ın depresyonlu bir karakteri olmakla birlikte, ara sıra kasılmalar olmasına rağmen, yüz ifadesi gitgide neşeli bir hal alıyordu; iyileşme belirtileri gösterdiği açıktı. Ne var ki ailesiyle arasında uçurum derinleşmişti. Onlara karşı olay çıkarmayan, sevimli bir kız izlenimi vermek için gösterdiği bütün çabalar boşa gidiyordu. Kendisini anlamıyorlardı.

Görüşmemiz sırasında Jean, Ed ve Dorothy'yle kendi arasında geçen bir konuşmayı bana şöyle aktardı:

"Bir film çekimi için beni çağırdılar."

"Gitmek zorunda mısın?"

"Beni defterden silmişlerdi. Son filmim piyasada tuttu. Şimdi beni hatırladılar."

"Sandığın kadar kötü değillermiş demek."

"Beni mutlu kılan sadece çalışmam. Çok zorlu, insanı tüketen bir iş, ama her şeyi unutturuyor. Endişeler, yorgunluklar, yaptı-

ğım yanlışlar, sıkıntılar; hepsini unutuyorum. Hayır, bu fırsatı kaçıramam. Bazen çok kızıyorum, ama her zaman böyle istedim. Preminger haklıydı..."

"Bizi gördüğün için mutlu olduğunu söylüyorsun, ama yine bizi bırakıp gitmek istiyorsun."

"Hayır, Tanrı'nın önünde, beni işitiyorsa Azize Jeanne'a yemin ederim; sizi sonsuza dek seveceğim."

"Yanımızda biraz dinlenmek istemez misin?"

"Sevgili babam, bütün bunlar bana yukarıdan bildiriliyor. Paranoya hastası diye suçlanmayan Azize Jeanne da başka türlü düşünmezdi."

"Herhalde azizelik mertebesine çıkacağını sanmıyorsun! Değil mi?"

Jean kahkahayı basarak ekledi:

"Tanrı isterse, o da olur."

* * *

Jean'dan ısrarla dünya çapında ilgi uyandıran bir filmde oynaması istenmişti. *Cat and Mouse* (Kedi ve Fare) filmiydi bu. Warner tarafından gösterime sokulan film ABC televizyonunun kanallarında da oynandı. Berry'nin kariyeri yerinde sayıyordu; çift fena halde parasız kalmıştı. Jean, Iowa'daki çiftliği çoktan satmıştı. İtirazsız rolü kabul etti. Daniel Petrie'nin yönetmenliğini üstlendiği filmde Seberg, Kirk Douglas ve John Vernon rolleri paylaşıyorlardı. Daha önce oynadığı rollerin tersine Jean bu yapımda tam anlamıyla dengeli bir kişiliği canlandırıyordu. Katil psikopat rolünü Douglas almıştı.

Çekimler İngiltere'de gerçekleşti. Petrie, Jean'ı 1961'de Cannes Festivali'nde görmüştü. Karşısında kuşkusuz güzel ama hayatın gerçekleriyle sarsılmış, direnci kalmamış bir genç kadın bulmuştu. Kirk Douglas'la oynarken Jean kendini dengeli hissetti. Kirk'ün gençliği aile kökeni itibarıyla yokluk içinde geçmiş, sefaleti tanımıştı. Genç kadın ona güvenebilirdi.

Daniel Petrie'yle de konuşuyordu, ama farklı biçimde. Onunla geçmişini hatırladı: Preminger'i ve travmatik öfkelerini;

Jean Seberg *Cat and Mouse*'da (1974) Kirk Douglas'la.

Gary'yle beraberliğini ve büyük adam karşısında içinde gelişen aşağılık kompleksini; Kara Panterler'i ve parasal yardımdan öteye gitmeyen bağlılığını. Douglas ve Petrie, Jean'ın niteliklerini, onun klasını ve yeteneğini biliyorlardı. Bu çekim elbette ona yararlı oldu. Kazandığı paraya gelince, Fransa'da avangard filmleri üretmek için yeterli miktarda sayılırdı. Zira Dennis'le birlikte öyle filmler gerçekleştirmeyi arzuluyorlardı.

Sinemacı Philippe Garrel, Bac Sokağı'ndaki apartmana sık sık uğrardı. Dennis'in dostu olan bu adam özellikle Seberg'in dikkatini çekmişti; genç kadın onun yaratıcı özelliğinin farkındaydı. *Les Hautes Solitudes* (Büyük Yalnızlıklar) filminin projesini hazırlıyor, aktrisi bu filmde oynatmak istiyordu. Film siyah-beyaz çekimde bir dram olacaktı. Filmin kurgusu şöyleydi: Kamera sessizlik içinde yaşayan bir kadının yalnızlığını gözler. Jean daha önce buna benzer bir içe bakışı *Lilith*'de oynamıştı. Kendini yönetebilirdi. *Büyük Yalnızlıklar* filminde yönetmen aktrise tümüyle

kendini ifade etme özgürlüğünü vermiş gibidir. Öyle ki o yalnızlığı kendini reddediş ve kendinle kavga etmeye dek götürür. Bir intihar sahnesini öylesine gerçeğe uygun oynar ki bütün ekip kendisinin gerçekten intihara teşebbüs ettiğine inanır. Kamera oyununu kestiği zaman, düş kırıklığı içinde, "Lanet olsun size! En büyük sahnemi kestiniz!" diye bağırır.

Aşırı derecede samimi bulunan film yine de sınırlı bir ilgi görür. Ancak Jean Seberg'e ilişkin yegâne tanıklığı oluşturmaktadır. Bir akşam Jean çok içmiştir. Yorgunluktan bitkin düşen ve onu bu halde gördüğü için üzüntü duyan Garrel evden ayrılmak için izin ister. Onu engellemek isteyen Jean bardağı kırar ve kırık bardağın cam parçalarıyla damarlarını keser. Berry kanayan bileğini sımsıkı bağlayıp doktor çağırır. Jean ölmek istediğini söylemektedir. Olay onun hastanede bir hafta yatmasına mal olmuştur.

Jean yönetmenlik düşüncesinden vazgeçmiyordu. İlk projesi *Frontier Hotel* sonuca ulaşmamıştı. O sırada Jean-François Ferriol adında genç bir aktör kendisine kısa metrajlı bir proje sundu. Bu kısa metrajlı *Ballad for the Kid*'in yapımı için aktris 10 bin dolarlık bir yatırımı öngördü. Ferriol bu parayı veriyordu; aynı yekûn kameranın kira giderlerini, çekim malzemesinin satın alınmasını ve çekim ekibinin ücretlerini karşılayacaktı.

Basın kameranın arka tarafına geçen aktrisin deneyimiyle ilgilenmiş, bu konuda çok sayıda yazı yayınlamıştı. *New-York Times* ve *Newsweek* bu haberi ayrıntılı biçimde ilettiler. Jean'a göre, proje etrafında yapılan reklam çok aşırıydı. Ona bakılırsa bu, yeteneklerinden kuşku duyan herkese karşı bir meydan okuma sayılırdı.

Bir de duygusal titreşimi olan güzel bir öykü dile getirmek istiyordu. Biraz taş bebek, çekici, geçmişine dönük bir kadın rolünü yorumlarken, idealize edilmiş Jean Seberg'i canlandırıyordu. Kadın kahramanın kafasında canlandırdığı hayali bebekle, çok erken ölen çocuk (Nina) arasındaki ilişki belirgindi.

Orly Havaalam'nın kullanım dışı pistinde gerçekleşen çekim bir hafta içinde bitti. Film birçok festivale katıldı, Paris'te Olympic Sineması'nın programına alındı.

Ama sonuç hezimetti. Seberg bunu kabul etti. Yönetmen ve aktris rollerini yüklenerek kendini beğenmiş bir görüntü yaratmıştı. Öyküyü kendi öznelliğine indirgemiş, nötralize edemediği bir içsel dramı canlandırmıştı. Bunun üzerine çöktü ve eskisinden daha beter parasızlaştı.

Aktris için çok geçmeden yeni bir fırsat doğdu. Bir İtalyan dramında oynaması öneriliyordu: *Bianchi cavalli d'Agosto* (Ağustos'un Beyaz Atları). Bu filmin çekimi için 1974'ün Aralık ayı öngörülmüştü. Filmde yıldız sanatçı olarak oynayacak Jean'ın çekim için ancak yıl sonunda serbest kalacağı konusunda anlaşmaya varıldı. Seberg Roma'ya hareket etti.

Filmdeki bazı sahneler Jean'ın soğukkanlılığını yitirecek düzeydeydi. Özellikle kayalardan düşen Amerikalı bir çiftin oğlunu canlandıran korkunç sahne. Hastaneye kaldırılan çocuk ölümle hayat arasında gidip gelmektedir.

Cinleri tutan Seberg saçmalamaya başladı. Ağzından tutarsız sözler çıkıyor, son yıllarda yaşadığı dayanılmaz günleri sayıklıyordu. Dennis Roma'da onunla buluştu. Aktrisin zihinsel dengesi kötüleşiyordu. Başvurduğu tedavilerin hiçbiri kendisine sağlığını kazandıramamıştı.

1974 yılı Seberg adına karanlık bir yıl oldu. Sayısız günü hastanede geçirdi. Geleceği de belirsizdi.

Berry'nin filmi *Grand Délire*'in (Büyük Çılgınlık) çekiminin Aralık ayı sonunda başlaması gerekiyordu. Dennis, Jean'ın kendi rolünü oynayacağından pek emin değildi. İşin daha endişe verici yanıysa, filmin bütçesini denkleştiremediğinden *Bianchi cavalli d'Agosto* için Jean'a ayrılan avansı da kullanmak zorunda kalmıştı. Jean'ı uzaklaştırmak dramatik sonuçlar doğuracaktı; tabii bundan kendisi de Jean da çok etkilenecekti. Öyle ki genç kadının dengesi zaten ciddi biçimde sarsılmıştı

Nihayet çekim başladı. Aktris rolünü tam anlamıyla özümsedi. Geneleve dönüştürülen özel bir otelin sıradışı ortamında kader kurbanı bir kadını oynuyordu.

Jean çekimlere aldığı ilaçlar sayesinde devam edebiliyordu. Film setinde yalnızca çekim anlarında görünüyordu. Saçlarını çok kısaltmıştı, ne var ki bu görüntü kendine özgü güzelliğini yüzüne yansıtmaya yetmiyordu.

Hem Berry hem Seberg açısından çekim tatsız geçti. Filmini iyi bir sonuca ulaştıracağından emin olmayan Dennis bazen endişesini gizlemekte zorlanıyordu. Çekime ara verilmesi bile öngörüldü. Film nihayet sona erince, kendi özeleştirisini yaptı. Film setinde sürdürdüğü sert uygulamaların ortamın gerilmesine sebep olduğunu ve herkese zarar verdiğini kabul etti.

Belirli bir sosyal sınıfın ikiyüzlülüğünü vurgulayan film sanıldığı kadar başarı toplayamadı. Filmleri ne zaman gösterime girse paniğe kapılan Jean da yine aynı duyguları yaşadı.

* * *

Seberg mesleğinden kopuyordu. Dengesini yeniden bulması için psikanalize başvurması kaçınılmazdı. Zihinsel hastalık uzmanlarıyla daha önce görüşmüştü. Bu kez Mayıs 1979'a kadar kendisini takip edecek olan bir psikiyatra danıştı.

1975 yaz ayları boyunca Berry ve Seberg Akdeniz'de geziye çıktılar. Jean iyiye gidiyordu. Mağrip'ten Yunanistan'a gittiler; Mykonos Adası'nda Jean'ın yıllar önce satın aldığı evde hoş günler geçirdiler. Albaylar cuntası iktidardayken Jean o evde oturmayı reddetmişti.

Geri döndüklerinde Berry küçük bir dramatik sanat atölyesi açtı. Filmler üzerine düşünceleri yorumlayan bir mekân olacaktı burası. Bu proje Jean'ın hoşuna gitmişti. Zira atölye, provalar ve çekimlerden doğan gerginliklerden bağımsız, gerilimden uzak bir ortamda kendisini özgürce ifade etmesini sağlayacaktı.

Atölyedeki toplantılarda Seberg yeni pedagojik nitelikler yansıtıyordu; galiba onları Paton Price'dan edinmişti. Neden o mesleği seçmediği için kendisine sitem bile ediliyordu.

Berry'yle evlilik hayatında durum pek iyiye gitmiyordu. Şimdiye dek ilişkiyi Seberg ayakta tutmuştu. Gelgelelim, ne enerjisi, ne de düşünceleri eksik olan Dennis hiçbir şey üretebiliyor değildi. Gitgide motive olan Jean yeni bir film teklifi bekliyordu. Atölyeye

gelince, evli çiftin tartışmaları ve uzlaşmalarının ahengi içinde varlığını sürdürüyordu. Dennis aralıksız çalışmaya devam ederken, Jean'ın aşırı derecede aldığı yatıştırıcı ilaçlar kendisini uyutuyordu.

Dennis ara sıra öfkeye kapılmasına rağmen, salt içtiği zaman agresifleşen Jean bu tepkilere hiç aldırmıyor, kendi bağımsızlığını korumaya çok dikkat ediyordu. Yükselişi sırasında Romain'in yaptığı gibi Berry de Amerika'yı hayal ediyordu. Ne var ki Jean için Hollywood kötü anılardan ibaretti. Sistemle bütünleşmeyi reddetmiş, adapte olunması zorunlu çevresel ilişkilere fiilen yabancılaşmıştı.

1970'li yıllar FBI'da yeniden yapılanma ve yoğun değişiklikler dönemi oldu. Bu gelişmeler FBI'ın özellikle yasallığın sınırlarını zorlayan, hatta tümüyle o sınırı aşan pratiklerine ilişkindi. Aşırı bir güce sahip olan FBI yöneticisi Hoover 1972'de öldü. Ve ölümünden sonra yetkisini aşmakla, insan haklarını ihlal etmekle suçlandı.

1976 başında FBI'da durum değişmişti. Seberg'in dengesini yitirmesine Federal Büro'nun sebep olduğu ve bu amaçla anlamsız yöntemlere başvurduğu kabul edilmeye başlandı.

Los Angeles Times'dan Narda Zacchino adında bir gazeteci Kara Panterler'le ilintili olayların gizli kaldığını açıkladı. Aktrise karşı el altından birtakım fiillerin işlendiği Washington'da kulağına çalınmıştı. O kasvetli günlerde oyuncular aleyhine bazı uygulamalar başlamıştı. Bu uygulamalar sonucu işin içine Federal Büro karışıyor ve insanlar haksız yere suçlanabiliyordu.

Ama bunun için kanıtlar gerekliydi. Zacchino'nun ilk işi Seberg'in onayını almak oldu. Onayı olmazsa hiçbir şey yapılamazdı. Ona başvurup onayını aldı ve daha sonraki günlerde yürüttüğü çalışması ilginç sonuçlar doğurdu. Topladığı bilgilere göre, Jean'ın 1968'den ölümüne kadar yaptığı açıklamaları asla uydurmadığı anlaşıldı. Zihinsel bozukluklarının kaynağı FBI ve çevresinin acımasızca uygulamalarından mı ileri gelmişti? Ya da sonuna dek peşini bırakmayan Preminger sendromundan mı doğmuştu?

Jean hayatını yazmayı çok istiyordu. Gelgelelim, ne zamanı ne takati buna izin verdi. Piskanalizin çare bulamadığı kurtuluşunu belki de o şekilde bulmayı dilemişti.

* * *

Seberg son filmini 1976'da çevirdi. İbsen'in bir piyesinden uyarlanan Alman-Avusturya ortak yapımı bir dramdı bu: *Canard Sauvage* (Yaban Ördeği). Adamın biri hayallerle yaşayan bir marjinalin gözlerini açmaya çalışır. Filmin yönetmenliğini Hans W. Geissendörfer yapıyordu. Jean'ın partneri kusursuz bir Alman aktör olan Bruno Ganz idi.

Seberg filmde tanınmaz haldeydi. Fena halde şişmanlamıştı, uzun eteği siluetine ters düşüyordu. Filmde ilginç olan şey, kadın kahramanın bebeği de aynı Seberg'inki gibi gayri-meşru aşkın meyvesi olmuştu; o genç kızın sonu da ölümle geldi.

Paris'e döndüğü zaman Seberg'i Amerika Adalet Bakanlığı'nın bir kuryesi aradı. Bakanlık Zacchino'nun tezini biçimsel olarak doğruluyordu; bu teze göre, genç kadın FBI'ın girişimlerine kurban gitmişti. Senato Komitesi tarafından kamuoyuna sunulan rapor Federal Büro'nun yöntemlerini ifşa etmekteydi. Bu, bir ilk adımdı; ne var ki sonraki adımlar ancak Jean'ın ölümünden sonra uygulamaya geçecekti. O sırada Kongre'nin talebi üzerine FBI aktrise karşı yönelttiği bütün yöntemleri itiraf etti. Artık Seberg dünya kamuoyunda yıllar boyu kirletilen imajının temizlendiğini görebilirdi.

1976 baharında Berry çifti sarsıntı geçiriyordu. Aralarındaki tartışmalar iyice sıklaşmıştı. Jean, Dennis'in hesabına epey para aktarmıştı. 1968 sonrası bağımsızlık hareketinden esinlenen yeni bir sinema tarzı yaratmasını istiyordu. Gelgelelim, *Le Grand Délire* bozguna uğradı ve aktrisin filmin yönetmenine güveni kalmadı. Aynı günlerde Jean'ın rahatsızlığı nüksetti. Saldırganlaşarak etrafındaki her şeyi kırıp geçirmeye başladı. Bu hareketler depresyonlu kişiliğine özgü şeylerdi. İkili ayrılmaya karar verdiler. Berry daireyi terk ederek bir stüdyo kiraladı.

1976 yazında Seberg, Paris'ten geçen İspanyol flörtü Ricardo Franco'ya rastladı. Ricardo evlenmişti ve Berry uğruna kendisini harcayan aktrise kin besliyordu. Jean onunla evlenmek umuduyla Ricardo'ya yapıştı ve onu canından bezdirmeye başladı.

Bir trene bindiler, ama sınırı geçemediler. İspanyolun direncini kırdığını sanarak Madrid uçağına bindiler. Ancak bir otel odasında

sonuç fiyaskoydu. Jean yine sinir krizi geçirmeye başladı, camları kıra kıra anti-faşist sloganlar atıyordu. Ricardo durumu Berry'ye bildirdi. Berry hemen gelip karısını aldı. Sakinleşmişti, şarkı söylüyordu. Geriye dönerken, tıka basa yatıştırıcı haplar yuttu.

Paris'e döndüğünde tam uyuşukluğu geçmişti ki yeniden taşkınlığı tuttu. İspanyol polisinin kendisine işkence yaptığını söylüyordu. Çünkü uçakta Bask teröristlerinden birinin yanında oturuyormuş. Fakat Dennis yara izlerini vücuduna kendisinin yaptığını hemen fark etti.

Jean, Montsouris semtinde özel bir kliniğe yatırıldı. Manik-depresiflere verilen lityum tuzlarıyla tedaviye başlandı. Berry her gün kendisini ziyaret ediyordu. Ancak ilaçların etkisiyle çok kilo aldığını gördü. Onu Korsika'ya götürmeyi teklif etti. Orada bir ev kiralayacağını, huzurlu bir ortamda kendini toparlayacağını ekledi. Hekimler bu projeyi onayladılar.

Bonifacio'da evli çift Akdeniz ikliminden yararlandı ve Jean meraklı gözlerden uzakta deniz banyosu alabildi. Günler geçtikçe, Berry karısının ruhsal durumunun iyiye doğru gittiğini gözlemliyordu. Birlikte işe koyulma kararı aldılar. Sonbaharda, ikili dramatik sanat kursunu yeniden açtı.

Jean'ın klinikte art arda yattığı günler Iowa'ya gitmesine engel olmuştu. Aynı yılın sonbaharında ailesine yazdığı mektupta, hepatit rahatsızlığını bahane ederek gelemediğinden dolayı özür diledi. Fakat Seberg'ler başka bir dertle uğraşıyorlardı. Büyük oğulları, otuz beş yaşındaki Kurt zehirlenmiş, tedavi için hastaneye yatmıştı.

Bunun üzerine, Jean ağır bir depresyon geçirdiğini kadın dostu Dawn Murray'e itiraf etti. Yazdığı mektupta daha iyiye gittiğini söylüyordu. Kocası ve oğlu tarafından gösterilen moral yardıma minnettardı. İnancını kaybettiğini, ama Dawn'ın kendisine armağan ettiği İncil'i ara sıra okumayı ihmal etmediğini yazıyordu. Bu İncil, *Azize Joan*'ı çevirmek için Marshalltown'dan giderken yanına aldığı kitapçıktı. Çocukluk arkadaşına Jean'ın yazdığı son mektup oldu bu.

* * *

Seberg gelecek yıl adına iyimserdi. Ne var ki 1977 hiç iyi gitmiyordu. Gizli gizli çok içiyordu. Kırkını geçmeyeceğini gençliğinde söylememiş miydi? Şimdilik her şeyi oluruna bırakmıştı. O denli özene ihtiyacı olan sağlığını ihmal etmekteydi.

Bir kadın için şişmanlamak demek hayatın kötüleşmesi demektir. Bu türden dönüşümün sonuçları salt fiziksel değildir. Jean'ın karakteri bu yüzden çok etkilenmişti. Dennis elinden geleni yapıyordu, ama dengeyi sağlamak çok zordu.

Seberg'in Fransa'daki ajanı Olga Horstig beni kibarca kabul etti. Yazdığı hatıralar kitabında aktristen söz etmemiş. Bunun kendince geçerli bazı sebepleri varmış. Bu arada, konuşma sırasında heyecanla Jean'ı andık.

Aktris en olgun çağında hiçbir daveti kabul etmemiş. Bunun bahanesi şişmanlığıymış. Aynı tavrı Bob Logan'a karşı da sergilemiş; oysa bu Amerikalı dost bir süre onu sevgiyle kucaklamayı başarmış. Hayatının sonunda Jean, onunla kapı aralığı hariç başka bir yerde konuşmayı reddetmiş.

1977 Nisan ayında Seberg Marshalltown'a son kez gelir. Yanında Diego ve Dennis vardır. Yurdundan uzun süre ayrı kalmasının sebebi olarak bulaşıcı hepatit hastalığını ve yoğun çalışmasını ileri sürer. Aile ilişkileri kopmuştur. Seberg'ler kızlarını anla-

mamışlar, ona yardımcı olamamışlardır. Jean da onlara zarar vermemek için gerçeği gizlemektedir. Artık onun için kimse bir şey yapamaz durumdadır.

Ed Seberg daha sonraları kızı hakkında şöyle yazmıştır: "Bu dünyanın insanları, bizim gibi onu anlamayana kadar inançlarıyla yaşadı. Sonra kendini bıraktı."

Onlarla köprüleri atan ve onlardan uzaklaşan Jean'ı anlamadıkları için Seberg'ler çoğu kez eleştirilmişti. Amerikan rüyasıyla beslenen genç kadın önünde açılan dünyayı da gözü tutmamıştı. Ne yazık ki o dünya aşağılık ilişkiler, ikiyüzlülükler ve kötülüklerle doluydu. Büyük ölçüde düş kırıklığına uğradı. Yaşadığı toplumu kabul etmedi, ama dönüştürmeye gücü yetmiyordu. Başka bir dünyaya, kendi deyişiyle 'buz kesmiş' bir dünyaya girmek için o çevreden kaçtı.

Bu ziyaretin ardından Jean, Dennis ve Diego Paris'e döndüler. Aktris için bu statükoya yeni bir dönüştü. Film teklifleri ya da sıradan projeler gelmiyordu. Zaten çalışmaya devam etmek istiyor muydu gerçekten? Ya yaşamaya?...

Ruhsal bunalımları gerçeği kendisine çarpık gösteriyor ve Jean sıradan olayları şişirerek yansıtıyordu. Kocasıyla arasında cinsel uyumsuzluk olduğunu söyledi. Dennis'le ilişkisi kopmak üzereyken yarını olmayan maceralara atıldı. Arta kalan dostlarını da bir yana iterek barlarda tanıştığı insanlarla düşüp kalkmaya başladı. Gözden düştüğünü bile bile böylesi ilişkilerden zevk alıyordu. Ne var ki cazibesini büyük ölçüde yitirmişti. Seyrekleşen talipleri ondan kaçıyorlardı.

Hayatının belirli anlarında Seberg'in uyuşturucu kullanıp kullanmadığı merak edilmiştir. ABD'de, Fransa'da, İngiltere'de ve Almanya'da görüştüğüm tanıklara bakılırsa bu sorunun cevabı olumsuzdur. Gerçi düzenli olarak alkaloitli ilaçlar aldığını da kimse inkâr etmiyordu.

Ekim ayında Jean ilginç bir senaryo aldı. Madeleine Hartman ondan olgunlaşmış, boşanmış bir kadını oynamasını önermişti. Eskiden oynadığı güzel isterik kadın rollerinden farklı bir roldü bu.

Böylece aktrisle senarist arasında bir ilişki başladı. Jean filmde oynamayı çok arzulamıştı. Fakat sonra paniğe kapılıp bu fikirden vazgeçti. Parasal kaynak sağlandığı zaman Gary'nin rol hakkında olumsuz düşündüğünü bahane ederek çekildi. Acaba ona danışmış mıydı?

Jean'm mali durumu bir türlü iyiye gitmiyordu. Marshalltown'da, Church Street'de bulunan evini sattı; orasını High School'un siyah sporcularını barındırmak amacıyla satın almıştı. Bu karar onu derinden üzüyordu. Elinde sadece Bac Sokağı'ndaki daire kalmıştı.

Dennis'e gelince, projelerini gerçekleştirmek için uğraşıyordu. Onlardan biri Hollywood'un dikkatini çekmişti. Jean projesini savunarak gitmesi için onu destekledi. Fakat kendisine eşlik edecek durumda değildi. Birkaç gün gözden kaybolarak Bac Sokağı'nın iki adım ötesinde bulunan Suède Oteli'nde iki odalı bir yer kiraladı. Tıpkı evindeymiş gibi her cinsten insanı orada kabul etti. Bunlar nostaljik hayranları, tesadüfen tanıştığı kişilerdi. Hepsi az çok parasız kalmışlardı.

Berry kesin ayrılık kararı vermemişti. Bir kez daha, çok sağlam ilişkiler kurarak karısını kendine karşı korudu. Eve döndüğünde Jean ayrılmak istediğini ona bildirdi. Los Angeles'a hareketini o ana kadar geciktiren Dennis Jean'ı bıraktı ve Amerika'ya uçtu.

Jean'm dairesi Philippe Garrel'in kısa metrajlı filminde dekor işlevini gördü. *Le Bleu des origines* sinematografik yaratının sistemlerine ilişkin bir çeşit denemeydi. Jean hastalanan oyunculardan birinin yerini aldı. Kadın dostlarından Berthe Grandval bu fırsattan yararlanarak Jean'a doğduğu ülkesini hatırlatan motiflerle daireyi yeniden dekore etti.

Seberg'in artık hiçbir etkinlikle ilgisi yoktu. Kendini gizli tuttuğu şiirler ya da siyasal eğilimli şarkılar yazmaya veriyordu. Sözgelimi, Ugandalı başkan İdi Amin'i hedef alan şarkı sözleriyle uğraşmaktaydı.

Artık film çevirmiyor ve kimse de ona film teklifi getirmiyordu. Ancak bu durum akşamları dışarı çıkmasına engel olmuyordu. Ge-

celerini barlarda ve Chevaliers du Temple gibi caz kulüplerinde geçiriyordu. O kulüplere çok sayıda Siyah ve serüvenci geliyordu.

Çok geçmeden çevresi sahte dostlar, asalaklar ve uyuşturucu bağımlılarıyla doldu. Bu kişiler yeterince inandırıcıydı; hepsini kabul etti. Fakat Seberg'in ideale ihtiyacı vardı. Ezilenler -siyahlar, yerliler ya da devrimciler- lehine tavır aldıktan sonra Fransa'nın Cezayirlileriyle ilgilendi. Cezayir savaşının yaraları henüz kapanmamıştı. Kuzey Afrikalılara uygulanan ırkçılık günden güne üste çıkıyordu.

1978 yılı Şubat sonunda *Libération*'da onun imzasını taşıyan bir yazı çıktı. Yazıda kesinlikle Arapların ve Siyahların yanında tavır alıyordu. O insanların yaşadığı güçlüklere değiniyor, insan hakları ülkesi olmak gibi köklü bir ünü olan Fransa adına polislerin onları gözetip kollamasını rica ediyordu. Yazının sonunu şöyle bağlıyordu: "İyi davranmazsanız saldıracaklar, uçak kaçıracaklar," diyor ve bir alıntı ekliyordu: "Kendinden olmayanı kendin gibi sev."

Berry'nin yokluğunda Seberg'in sorunlarıyla ilgilenmek Gary'ye kaldı. Yazarken rahatsız ediliyor, çalışmasını bir yana bırakıp sabırla onun mutsuzluklarını dinliyor ve borçlarını ödüyordu. Ne var ki eski karısının derbeder hayatı Gary'nin gitgide canını sıkmaktaydı. *Libération*'da yayınlanan yapıcı yazısı da hiçbir şeyi düzeltmemişti.

1978 Mart'ında Jean yeniden bir klinikte yatmak zorunda kaldı. Hekimlerin teşhisine göre zehirlerden arıtma tedavisi ve ciddi bir rejim uygulaması öngörüldü. Sonra Mayenne'e gitti. Hastanenin sıkı ortamında biraz kendine geldi ve altı hafta sonra değişmiş olarak taburcu edildi. Göz alıcı bir görünüm kazandı. Gençliğinde olduğu gibi tekrar incelmişti. *Soluk Soluğa* filmindeki gibi saçlarını kısaltmış, yalnız yüzü *Günaydın Hüzün*'deki körpeliğini yitirmişti.

Zihinsel sağlığı ne yazık ki hâlâ kötüydü. Tedavi herhalde çok sıkı uygulanmıştı. Jean çok sigara, kahve ve şarap içmeye, büyük miktarda depresyon ilaçları ve uyarıcı haplar almaya devam ediyordu.

Güzelliğini yeniden kazanmış olduğundan toplum içine girmek istedi. Ne mutsuz girişim! Zaman akıp gitmişti. 1970'li yılların girdabında pek fazla önemsenmediğini fark etti.

O zaman daha fazla kendi içine kapandı. Bir çeşit hava kabarcığı içinde yaşamaya başladı. Varlığı belirsiz ilişkiler ve görüşmeler uyduruyordu. Hatta Fidel Castro'dan randevu aldığını bile hayal etti! Şaşkın bir ruhun acınası düşleri!

Uzun süreli konuşmaları kısaltıyordu; söylediğine göre onlar kendisini yoruyordu. İnsan içine çıkışı kendinde sinirsel bir gerilim yaratıyordu. Ne yazık ki bu daha başlangıçtı...

Cezayir'den sonra Jean Ortadoğu ülkeleri ve Mağrib'e el attı. O tarihte, Cezayir dışişleri bakanı olan Buteflika'nın dostu olduğunu ileri sürüyordu. Masal uydurmanın bazı zihinsel hastalıklara özgü bir şey olduğu söylenir.

Jean'ın ileri sürdüğü iddialara bakılırsa, gerçekle gerçek dışı olanı ayırt etmek kolay değildi. Fiziksel durumu da aynı şekildeydi. Belirli bir anda normal görüntü -eskiden olduğu gibi- veriyor ve başka bir anda tümüyle umutsuzluğa düşüyordu.

O günlerde aktris, Jean-Claude Messager adında bir sinema öğrencisiyle -artık çok geç olmasına rağmen- tanıştı. Psikolojik kavrayışı olan Messager onun yıkımını hemen sezecekti.

Yıldızın düşüşü ve korkunç yalnızlığı dikkat ve yardım gerektiriyordu. Jean'ın rastladığı Jean-Claude Messager ona güvenli bir destek olabilirdi. Yeterince psikologdu; kadının iç sıkıntısını fark etmekte gecikmedi. İlk başta Jean, hiç vakti olmayan biri gibi izlenim verdiğinden onun işi başından aşkın biri olduğunu sandı. Gerçekten kendi içine kapalı yaşıyordu; kafasından sonunu bağlayamadığı kuruntulu projeler geçiyordu. Kendisine sadık kalan dostlarla yaptığı dışarı çıkışlar yine bir işe yaramadı.

Jean, Sammy Davis Junior adına Olympia'da düzenlenen açılış galasında biraz canlandı. Galanın ardından verilen resepsiyonda sanatçıyla görüştü. İçeri girdiğini gören Sammy yanına gelerek

onu karşıladı. Sammy'nin yanına oturan Jean, bir zamanların başarılarını yaşayan onurlu Jean'ı gibi sevinçten ve gururdan ışıldıyordu. Ne yazık! Bu sevinç yumağı uzun sürmedi. Hayat ve onun hüzünleri yeniden aktrisi sardı.

Bir zaman sonra, bir konser veren Liza Minelli'yi alkışladı. Ayağa kalkarken kendini kaybedip bilinçsiz bir halde koltuğuna yığıldı. Kadın dostlarından Raymonde Waintraub hemen onunla ilgilendi. Salondan dışarı çıkarlarken Jean ayaklarının yerden kesildiğini hissetti. Bundan böyle, bacaklarında bir türlü kurtulamadığı bir rahatsızlıktan dolayı acı çekti. Sinirsel bir hastalık söz konusuydu!

* * *

3 Ocak 1979'da Jean kendi isteğiyle Meudon'da Bellevue Hastanesi'ne yattı. Hastane masraflarını karşılayamayacak durumda olmasına rağmen -zira bu masraflar haftada 1 milyon frangı buluyordu- insani sebeplerden ötürü kabul edildi. Yapılan iğneler etkisiz kaldı. Uyku durumu hâlâ bozuktu. Sol bacağı hareket kabiliyetini yitirmişti. Mezarından çıkmış ölü gibi dolaşıyordu.

Yine de sözcükler çiziktirmeyi başardı. Bir film çevirmek amacıyla Ingmar Bergman'a ve sanatçılara ilgi duyan Buteflika'ya mektup yazdı. Bur arada üç yıl önce ölmüş olan André Malraux'ya da bir mektup yazdı.

Alkolizm ve aldığı ilaçların aşırı tüketimi sağlığını yıpratmıştı. Hareket kabiliyetinin normalden daha düşük seviyeye düşmesini hekimler bir türlü anlayamadılar ve Paris'te Sainte-Anne Hastanesi'ne başvurmasını tavsiye ettiler. Orada iyi bir sağlık kontrolünden geçebilirdi. Aktris kolay bir hasta değildi ve ödenmeyen hastane giderleri üst üste birikiyordu.

Seberg 24 Ocak'ta Sainte-Anne'a girdi ve haftalarca orada kaldı. Gözlendiğini ve ziyaretçi kabul edemeyeceğini fark ederek hemen evine döndü.

Borca battığından habersiz, gözünü kırpmadan çılgın gibi harcamalar yaptı. Olay gerçek olmasa komik sayılırdı: Gardırobunu

yenilemek amacıyla gittiği mağazayı ve bu yetmezmiş gibi komşu butikleri satın aldı! Bereket versin, kayınvalidesi araya girerek durumu kurtardı.

FBI'm kendi adına düzenlediği dosyanın içinde bulunan belgeleri Gary'ye vermişti. Şubat başında, *International Herald Tribune*'le yaptığı bir röportajda Federal Büro'nun hedefi olduğunu ve bunu kanıtlayabileceğini açıkladı. Yaşadığı dramatik olaylar dopdolu belleğinden acı biçimde dışarı sızıyordu. Onun sözlerini aktaran gazete Seberg'in hayatından endişe duyduğu bilgisini eklemişti.

* * *

Evin temizlikçisi yarı deli halde onu bulduktan sonra, Epinay-sur-Orge'da bulunan Vaucluse Hastanesi'ne kaldırıldı. Jean'ı bir düşkünler yurduna yatırması için Gladys Berry'yi yönlendiren Gary'ydi. Tabii bunu Jean'ın iyiliği için yapıyordu. Bu yapının kliniklere benzer hiçbir tarafı yoktu. Yüksek duvarlarla çevrili, eskimiş bir binaydı. Anormalliğin -bizim toplumun ölçütlerine göre- kural olduğu bu mekânda kapalı bir evrenin korkutucu bir görüntüsü vardı.

Akıl hastaları ya da böyle bilinen ünlüler ancak yakın olmayan bir şefkat görürler. Gladys Berry, Vonny Becker ve Raymonde Waintraub gibi Jean'ın yakınları olabildiği kadar onunla ilgilendiler. Raymonde'un kendisine ısrarla yalvardığı Gary ise hiç ilgilenmedi. Buna gerekçe olarak boşanmasını ileri sürüyor, Diego'nun duyarlılığıyla uğraşmak istediğini söylüyordu. Manik-depresif olan anneyle oğlunun ilişkisini yasaklamak istemişti.

* * *

Ne var ki Madam Waintraub ona ikinci ziyaretini yaptığı sırada, Seberg değişmiş bir insan olarak göründü. Saçlarını taramış, özenle makyaj yapmış, kendine güveni gelmiş ve nazikleşmişti. Sorunsuz yürüyor, iyileşmesini salt kendi iradesine bağlıyordu.

Mart ayı ortalarında, hekimlerin karşı çıkmasına rağmen hastaneden çıkarak evine döndü.

Ve Bac Sokağı'nda eski başıboş alışkanlıklarına yeniden başladı... Hiç hareket etmeden öğleye doğru yataktan kalkıyor, bütün vaktini komşularıyla gevezelik ederek geçiriyordu. Akşam yemeğini restoranda yiyor, gece kulübünde ya da barda geceyi noktalıyordu. Seberg kendi kendini yıkıma götüren bir sürece girdiğini artık adı gibi bilmekteydi.

9
BAŞKA BİR YAZGIYA DOĞRU

Jean artık sonuna gelmişti.

Onu dışlayan topluma meydan okuyarak Araplarla, Cezayirlilerle düşüp kalkıyordu. Kadın dostu Raymonde Waintraub bir gün onu hastanede tanıdığı bir Siyahın yoksul evinde buldu.

Jean Jamaika'ya gitmeyi, Raymonde'un da kendisiyle birlikte gelmesini istiyordu. Onun reddetmesi karşısında kendisini öldürmekle tehdit etti. Bu bir oyun muydu?

Jean'ın aradığı şey, özellikle insan sıcaklığıydı. Zira kendisini herkes tarafından terk edilmiş hissediyordu. Sefaleti tanıyan ve kendisini anlayabilecek düzeyde olan insanlara umutsuzca sarılmaktaydı.

Ahmed Hasni adında, kendini dinleyebilecek bir adama rastladığına inandı. Adam çok esmerdi, uzun dalgalı saçları vardı, burnu biraz sivriydi. Kaşları kırış kırış, dudakları somurtkan, yüzü tıraşlıydı. Bir bohem ya da serseri gibi görünmenin tersine düşünceli bir hali vardı. Otuz yaşlarındaydı; Cezayirli zengin bir tüccarın oğlu olduğunu söylüyor, kendini profesyonel futbolcu ve aktör diye tanıtıyordu.

Oysa gerçek epey farklıydı. Oran kökenli adamın annesi bir hamam işletiyor ve altı çocuğuna bakıyordu. Hasni hayatını sinemada başarıya ulaşmak amacıyla Fransa'ya gelmiş, yıllarını başıboş geçirmişti. Kötü günlerinde amcasının restoranı ona sığınacak yer oluyordu.

Jean'ı Cenevre'den Paris'e götüren uçakta rastlamıştı ona. Daha sonraları, birden ve dayanılmaz bir aşka kapıldığını kendi ağzından itiraf edecekti.

Nisan 1979'da Ahmed, Jean'ı Medine'de kez bir daha gördü. Aktris kendisine hayatının önüne çıkardığı bir şans gibi görünüyordu. Bac Sokağı'ndaki daireye geldi ve kendi hayatıyla Jean'ınkini birleştirdi. Nitekim Jean artık ondan sonra yalnızlık çekmedi. Bunun etkisi hemen meyvesini verdi. Seberg içkiyi bıraktı, uyku ilaçlarını azalttı. Hasni'ye gelince, Jean'a büyük hayranlık besliyordu. Onun ajanı olmayı arzuladı; böylece kendini korumaya aldığını düşünüyordu. Şimdilik dairede kalıyordu.

İkili İspanya ya da Cezayir'e gitmeyi tasarlarken, Hasni en üst düzeyde siyasal ilişkilere sahip olmakla övünüyordu. İşsiz güçsüz kalan Jean kendi hayat öyküsünü yazmakla vakit geçirmekteydi.

Hasni bazen dayanılmaz bir maço oluyordu. Jean'ı dövmeye bile kalktı; Jean da onu Bellechasse Sokağı'nda antikacılık yapan kadın dostu Aki Lehman'a şikâyet etti. Adam ara sıra kendisini kapı dışarı ediyor, aktris de antikacı dükkânına sığınmaktan başka çare bulamıyordu. Evin mali harcamalarını Hasni yapıyor, Jean'a oldukça az para veriyordu. Jean sağdan soldan, dostlarından yiyecek dilenmeye başladı.

O sırada Costa-Gavras'la karşılaştı; yönetmen Billancourt'da Gary'nin romanından uyarlanan *Clair de femme* filmini çeviriyor-

du. Filmin başoyuncuları Yves Montand ve Romy Schneider'di. Yönetmen Jean'ın gizlerini dikkatle dinledi; Jean ara sıra hayvanlara verilen yiyecekleri yediğini ona itiraf etti.

Öte yandan Seberg, Paton Price'ın kurslarına katılan eski sınıf arkadaşlarından biriyle ilişki kurdu. Dean Reed, Yaser Arafat konulu bir film çevirmeyi düşünüyordu ve filmdeki bir rolü eski kız arkadaşına ayırmıştı. Ona bir mektup yazan Jean geleceğe dönük projelerini açıkladı: "Yakında evleniyorum. Bu bilgi gizli. [...] Evleneceğim adamın adı Hasni Ahmed. Devlet bakanı, dostum Şerif Buteflika'nın kuzeni. [...] Kendisi Montgomery Clift'in Arab versiyonu. [...] Yakında Paris'ten ayrılıyorum. İş için geri döneceğim. Birlikte Barselona'da yaşamaya karar verdik. [...] Şerif'in Arafat konulu film için gerekli bütün ilişkileri var, Filistin'i tanıyor..."

31 Mayıs 1979'da Paris'teki Amerikan kilisesi Jean ve Ahmed Hasni'nin nikâhlarını kıydı. Gerçi Dennis'le arasındaki bağ kopmadığından bu nikâhın hukuksal bir değeri yoktu. Ama Jean aldırmıyordu. Hasni'den çocuk yapmak istiyordu.

Diego'ya yönelik annelik görevlerini bazen ihmal etmiş olsa da çocukları seviyordu. Jean jinekolojik bir rahatsızlığını tedavi ettirmek amacıyla Marignan Hastanesi'ne yattı.

O sırada sonuncu film teklifini aldı. Bu filmi kendisini unutmamış olan *Soluk Soluğa* filminin yapımcısı Georges de Beauregard önermişti. Yapımcı bir savaş filminde gözde oyuncuları biraraya getirmek istiyordu. Bunların içinde Bruno Cremer ve Jacques Perin gibi aktörler vardı. *Soluk Soluğa*'nın görüntü yönetmeni Raoul Coutard da çekime katılmıştı.

Beauregard aktrisin sağlık sorunlarını biliyordu. Yine de dostluk beslediğinden ve hayranlık duyduğundan bu rolü ona önermişti. Ajanı Olga Horstig aktrisin filmi pek onurlandıramayacağını düşünüyordu. Jean dokuz günlük çekim ve 10 bin frank ücret karşılığı sözleşmeyi imzaladı. Ücreti kendine peşin olarak ödendi; zira Bac Sokağı'ndaki butiklerden çek karşılığı alışveriş yapmıştı ve bankada çekin karşılığı yoktu.

Hasni, Barselona'da bir restoran işletmeyi tasarlıyordu. Jean'dan Bac Sokağı'ndaki dairesini satmasını istedi. Seberg bu isteğe hem boyun eğmiş hem üzülmüştü. "O evde çok hatıra var," diye hayıflandı. Hemen satış için sıkıştırıldığından satış sonucu dairenin ancak yarı değerini elde etti. Bunun yanında, Gary ile koleksiyonunu yaptıkları tablolardan birkaçını da sattı.

Sonuçta eline 11 milyon gibi oldukça kabarık bir rakam geçmişti. Parayı erkek arkadaşının sürekli olarak yanında taşıdığı meşin çantaya soktu. Evdeki eşyanın geri kalanını Bellevue Hastanesi'nden tanıdığı Faslı bir işçinin deposuna bıraktı.

Dostlarına ve komşularına Hasni'yle birlikte İspanya'ya tatile gittiğini söyledi. Jean-Claude Messager'in Hasni hakkında birtakım önyargıları vardı, ama ayrılırken ona bir şey söylemedi. Jean önde giderken Ahmed'in yanında meşin çantayı sımsıkı tuttuğunu fark etti. Aktris Jean-Claude'a gevşemiş gibi göründü. Kendisine önerilen senaryoyu yanında götürüyordu.

Palma de Majorque Oteli'nde olup bitenlere gelince, Hasni'ye göre ikili tartışmışlardı ve Jean onu bırakmıştı. *France-Soir*'la gizlerini paylaşan Seberg'in bir kadın dostu, dehşete kapılan aktrisin kendi evine sığındığını açıkladı. Ne var ki Jean kendisinin tehlikede olduğuna dair bir izlenim uyandırmamıştı. Toplumdan kaçtığı günlerden sonra aktris sakinleşti.

Film çekimi için Paris'e dönen Jean, Beauregard'a başvurdu ve son olaylar hakkında onu bilgilendirdi. Hasni'nin kaba saba davranışlarından kaçıyor ve saklanmak istiyormuş. Üstelik dürüst olup olmadığı konusunda içine bir kuşku düşmüş, zira bütün parası onun yanındaymış. Yapımcı gereken önlemleri aldı. Pyramides Meydam'nda bulunan Regina Otel'de Jean'a bir oda tuttu ve polisi durumdan haberdar etti.

Hasni az sonra Paris'e geldi ve çılgın gibi kadın arkadaşını aramaya başladı. Arabasını çaldırmış, para da arabanın içindeymiş. Kimse ona Jean'ın bulunduğu yeri bildiremedi.

Jean'ı kollayıp gözeten Beauregard onu 3 Ağustos cuma günü sabahleyin Regina barda buldu. Eski filmlerinin hayranı olan ya-

pımcı onu hoş havasıyla bulunca şaşırdı. Yüzü gülümsüyordu; seçkin bir tavır içinde saçları düzgündü.

Yapımcı onu Roissy'ye götürdü, sonra genç kadın film çekimi için Guyana'ya uçtu. Oradan yapımcıyı arayıp Paris'te saklanacağı küçük bir daire tutmasını istedi. Paris'e döner dönmez, 9 Ağustos'ta Beauregard onu küçük möbleli bir daireye yerleştirdi. Yeniden çekime gitmesi için aktrisin önünde bir ay vardı.

Fakat yapımcı iyi durumda olup olmadığını anlamak amacıyla onu aradığı zaman, Hasni'nin onun yanında bulunduğunu gördü. Otobiyografisini geri almak için Seberg onunla ilişki kurmuştu. Cezayirli bunu fırsat bilip geri dönmüştü ve o günden beri yanında kalıyordu.

Jean Seberg'in ölümünden önceki üç haftayı nasıl yaşadığına ilişkin az şey biliniyor.

Hasni, Longchamp Sokağı 125 no'da bir daire kiralamıştı. Kiraladığı daire, iki lüks apartmanın arasında görece modern bir yapının içindeydi.

Çekim sonuna kadar dairede kalmayı tasarlıyordu. Hemen sonra, hayatlarını kurmak amacıyla Cezayir'e gideceklerdi.

Hasni daha sonraları basına yaptığı açıklamada, kadın arkadaşının intihar girişimini defalarca önlemeyi başardığını belirtti. Son girişiminde Longchamp Sokağı'nda kendini aşağı atmaya kalkmış; o sırada Hasni bavulları hazırlıyormuş.

Jean gerçekten kendini öldürmeye kararlı mıydı? Yoksa dikkati kendi üzerine çekmek ve çektiği acıyı hissettirmek mi istiyordu?

Aktris 18 Ağustos'ta yeni bir girişimde bulundu. Montparnasse İstasyonu'nda kendini metronun altına atmaya kalktı. Gerçi hiçbir tanık bu olayı doğrulamıyor. O gün o yerde, ne polis ne de görevliler böyle bir olaya tanık olmuşlar. Bunun ardından Jean, Longchamp Sokağı'ndaki daireden bir daha çıkmadı.

* * *

29 Ağustos çarşamba akşamı ikili sinemaya gitmeye karar verdiler. Costa-Gavras'ın filmi *Clair de femme* yeni gösterime girmiş-

ti. Romy Schneider'in canlandırdığı bir kadının hayat hikâyesiydi. Kadın, ölümünden sonra kocasının (Yves Montand) yanında yaşamaya devam edeceğini ona inandırır; öyle ki adam rastlayacağı ilk kadının yüz hatlarında ölen karısını görecektir. Yönetmen edebi diyaloglara varana kadar Gary'nin üslûp ve anlayışına saygı göstermeyi başarmıştı.

Jean sinemadan çökmüş halde çıktı. Lydia rolü kendisiyle tıpatıp benzerlik gösteriyordu. Roman, yalnızlığı ve acının duyduğu teselli ihtiyacını çok güzel aktarmıştı. Romy hayatın yaraladığı elli yaşlarındaki kadını çok hoş canlandırıyordu. Gary'nin vurguları da Montand'da yaşamaktaydı.

Jean filmi yorumlarken, Hasni'nin dinlediklerinin devamı bilinmiyor.

Eve dönünce, Jean kalemi kâğıdı alıp bir mektup yazmaya koyuldu. Sonra, Gary'nin telefonunu çevirdi. Telefonu Gary'nin yakını olan bir sanatçı açtı. Eski cinler hortluyordu.

Jean yardım istedi. Cezayirli bir uyuşturucu kaçakçısı çetenin eline düştüğünü sanıyordu. Hayatından endişe duymaya başlamıştı. "Beni kaçıracaklar," diyordu. "Kuzey Afrika'nın en büyük uyuşturucu kaçakçılığı bu. Romain'in derhal Jacques Chirac'ı uyarması lâzım!..." Gary duyduklarına aldırmadı. Eski karısını tanıyordu; onun olayı büyütme huyunu iyi bilirdi.

Jean yıkılarak yatağa düştü. Filmdeki görüntüler gözlerinin önüne geliyordu. Uyumak için uyku hapı almadığı anlaşılıyor. Ama gerçekten uyumuş muydu? Hasni'ye göre, bahçeye açık pencereden içeriye bir kedi girdi. Uyuklamakta olan Jean ayağa kalkarak kediyi okşadı. Sonra ikili uykuya daldı...

Şimdi de 29'u 30 Ağustos'a bağlayan gece boyunca, Longchamp Sokağı'nın 125 no'lu dairesinde neler olup bittiğini canlandırmaya çalışayım.

* * *

Ortalıkta çıt çıkmıyordur. Salonun kapıları kapalıdır. Jean Hasni'ye belli etmeden ayağa kalkar ve geceliğini giyerek masaya oturur. Hatıralarını yazdığı büyük defter önünde açık durmakta-

dır. Yanında duran küçük lambanın ışığı altında sinirden titreyen eliyle karalamaya koyulur.

Başını yukarı kaldırıp duvar saatine bakar. Saat gece yarısından sonra ikiyi göstermektedir. Şöyle kayıt düşer: "Paris, 30 Ağustos 1979." Altını imzalayıp defteri kapatır.

Ayağa kalkarak ayaklarının ucuna basa basa koridora bakan kapıyı açar. Karanlık koridorda el yordamıyla ilerler. Odanın kapısından içeri bakar. Hafif bir horultu erkek arkadaşının uyuduğunu belli etmektedir.

Yavaşça banyoya girerek ses çıkarmadan ışığı yakar. Ecza dolabını açıp iki aylık sürede kullanılması gereken sinir ilaçlarını alır.

Işığı söndürür, sessizce kapıyı açarak banyodan çıkar. Sonra mutfağa giderek masanın üzerinde duran bir şişe maden suyunu alıp çıkar.

Jean salona geri döner. Geceliğin cebinden arabanın anahtarını çıkarır. Bir çantanın içine şişeyi, hapları ve anahtarı yerleştirir.

Bir ara yine ses çıkarmadan salondan ayrılıp mavi bir örtüyle geri döner. Örtüyü kanepenin üstüne, çantanın yanına bırakır.

Sonra mini bara yaklaşır; üstündeki bir şişe viskiyi ve büyükçe bir bardağı kavrar. Şişeyi bardağa boşaltıp bir dikişte içer. İkinci bardağı da doldurup boşaltır.

Emin adımlarla salondan geçer. Yeniden masaya oturur. Gözleri filmden alman Jeanne d'Arc fotoğrafına ilişir: İnfazdan önce odun yığınına zincirlenmiştir.

* * *

30 Ağustos sabahı sokak karanlık ve ıssızdır; tatilciler henüz evlerine dönmemiştir. Longchamp Sokağı'nda, 125 no'lu apartmanın önünde 334 AK 75 plakalı beyaz bir Renault araba durmaktadır. En alt katta camlı bir kapı sokağa açılmaktadır.

Jean yavaşça bu kapıdan çıkar. Örtüye sarınmış, elinde çantayı tutmaktadır. Kaldırımda ilerlerken sağa solu gözden geçirir.

Kapısını açıp arabaya biner, yan koltuğa çantayı bırakır. Kontağı çalıştırıp gaza basar.

Aktris şehrin dışına yönelmiştir, yavaş yavaş Spontini Sokağı'nı geçerek yoluna devam eder. Faisanderie Sokağı'nın sonunda sağa sapar. Sonra sola dönerek General Appert Sokağı'na girer. Arabayı yavaşlatarak 17 numaranın önünde boş bir yerde durur.

Sokak ıssızdır. Jean arabadan iner. Üstünde mavi örtüyle arabanın arka koltuğuna oturur. Çantanın içinden maden suyu şişesini ve hapları çıkarır. Arabanın kapısını yokladıktan sonra üst üste hapları yutarak suyu içer.

Elinde bir kâğıt parçası tutmaktadır. Oğluna yazmıştır.

Başı sallanır. Genç kadın kendini bırakır. Dışarıdan görünmemek için iyice örtüye sarınır. Jean ölümü beklemektedir.

* * *

30 Ağustos sabahı Hasni erkenden polise başvurur; kadın arkadaşının kayıplara karıştığını bildirir. Hastaneler, klinikler hemen araştırılır. Hiçbir sonuç yoktur. Arabanın nerede olduğu soruşturulur. Ondan da bir iz yoktur. Sanki buhar olup uçmuştur.

O tarihte, tatil dönemi yaşandığından araba mahallede dikkat çekmemiştir. General Appert Sokağı da salt kendi sakinlerinin gidip geldiği bir yerdir. Gece vakti sokaktaki ışıklar zayıftır. Park eden arabalar çok az hareket eder.

8 Eylül'de karanlık basarken, iki motosikletli polis yavaşça ilerleyerek sokağa girmişti. İçlerinden biri rastlantı sonucu beyaz Renualt'nun yanında durdu ve içeri baktı. Arabada kimse yokmuş gibiydi, yalnız mavi örtüye sarılı şişkin bir şey arka koltukta duruyordu. Arabanın kapısı kilitli değildi.

Kapıyı açar açmaz adamın midesi bulandı. Taşıtın içinden berbat bir koku yayılıyordu. Örtüyü çekti ve bir insan bedeni gördü. Seberg'in kimliğini belirlemekte zorluk çekildi. Cesedin bozulmuş hali çok ilerlemişti.

Polis arabanın içinde bir tüp sinir hapı ve boşalmış maden suyu şişesi buldu. Olay yerine yetişen gazeteciler aynı tespitleri yaptılar.

Ceset yasal işlemler için morga kaldırıldı. Jean elinde, oğluna yazdığı küçük kâğıt parçasını tutuyordu: "Diego, sevgili oğlum, beni affet. Artık yaşamaya tahammül edemiyorum. Beni anla. Se-

nin yapabileceğini biliyorum ve bilirsin ki seni seviyorum. Güçlü ol. Seni seven annen."

Renault olay yerinden kaldırıldı ve belediyeden iki temizlik görevlisi dramın yaşandığı arabanın içini özenle temizledi. Otopsi raporunda ölüm sebebinin aşırı dozda alınan sinir ilaçlarından kaynaklandığı belirlendi. Aynı şekilde raporda şiddetli bir saldırı sonucu yaralanma berelenmeye ya da kavga sonucu doğan darp izlerine rastlanmadığı açıklanıyordu.

16 Eylül'de Gary yayıncısının bürosunda gazetecileri kabul etti. Yaşlı yazar heyecandan titreyen sesiyle konuşuyordu: "Bu olayın sebebi *Clair de femme* filmi değil, o filmde Jean Seberg'in hayatı ele alınmamıştı; oğlumun annesinin dolaylı olarak intiharına sebep olmamıştır. Onun ölümüne sebep, ABD'nin federal polisi FBI'dır.

"Büyük bir Amerikan gazetesi kendisinin FBI tarafından takibe alındığını açıkladığı zaman Jean çılgına dönmüştü... Doğacak çocuğunu bu yüzden düşürdü. Çocuğun camdan yapılı şeffaf bir tabutta gömülmesini istedi; onun beyaz olduğunu göstermek istiyordu. O olaydan sonra, psikiyatrik tedavi için hastane hastane dolaştı, intihardan intihara teşebbüs etti. Yedi kez kendini öldürmek istedi; bunu özellikle küçük kız çocuğun ölümünün yıldönümlerinde yapıyordu."

Romain'in yanında oğlu Diego sessizce oturuyordu. Gary, Seberg'in itibarının iade edilmesini istiyordu. Onun umutsuzluğunu ve ne denli acı çektiğini göstermek istemişti. Artık bu dünyadan ayrılan o insan adına minnet borcu duyarak konuştu. Pek çok insan onun açıklamalarından etkilendi. Bir söylentiye göreyse, "kendinin reklamını yapıyordu".

Gary'nin başka röportajı olmadı. Suçlamaları yoğun tepki doğurdu ve dünya basınında yankı uyandırdı. Unutulan yıldız sanatçı yeniden dirilmişti. Jeanne d'Arc inançları uğruna odun ateşinde yakılmıştı; bunun sorumlusu FBI'dı.

Jean'ı gözde sanatçılarından biri gibi gören Fransa derinden etkilenmişti. Seberg'in Fransa'da hâlâ çok sayıda hayranı vardı, filmleri gösterime girmeye devam ediyordu.

* * *

Romain Gary ile oğulları Diego, Montparnasse Mezarlığı'ndaki defin töreninde.

Otopsinin yanında toksikolojik bir inceleme de yapıldı. Adli tabip Deponge ve toksikoloji uzmanı Madam Juliette Garat ölümün aşırı dozda yutulan sinir ilaçlarından kaynaklandığını belirlediler. Ayrıca, ölünün kanında alkol bulunmuştu.

Jean dünyanın dört güzel mezarlığından biri olan Marshalltown'daki Riverside Mezarlığı'na defnedilmesini vasiyet etmişti. Ama oraya götürülmeyecekti.

Aktris 14 Eylül 1979'da Paris'te, Montparnasse Mezarlığı'na defnedildi; mezarı sarıçiçek demetleri ve leylaklarla süslendi. Bir fotoğraf karesi Gary ve oğlunu maun ağacından tabutun üzerine güller bırakırken yakaladı. Romain gözlerini yere indirmiş, dudaklarını bükmüştü; kravatı kötü bağlanmıştı ve yakasında Legi-

on d'honneur nişanı göze çarpıyordu. Diego ise kravat takmamıştı; saçları uzundu, yüzünü yere doğru eğmişti. Üstünde koyu renkli bir ceket, ayağında açık renkli bir pantolon vardı.

Ahmed Hasni gibi Seberg'in üç eski kocası da cenazeye gelmişti. Ancak Hasni'nin varlığı birtakım soru işaretleri uyandırdı. Kimdi o? Nereden geliyordu?

Jean'a son saygılarını bildirmek amacıyla iki yüz kişi toplanmıştı. Cenazenin biraz uzağında Jean-Paul Belmondo göze çarpıyordu.

Mezarı gayet basitti: Mezartaşı üzerinde sadece "Jean Seberg, 1938-1979" yazıyordu.

* * *

8 Eylül'de Ed Seberg, radyoda Iowa-Indiana futbol maçından önce yayınlanan haberleri dinliyordu. Kızının nâşının Paris'te bulunduğunu o sırada öğrendi. Seberg'ler derin bir acı duydular. Bütün ülkede gazeteler bu haberi geçiyordu. Aktris küçük şehre kendisiyle birlikte sönecek olan bir şöhret kazandırmıştı. Sabah saat sekizde Protestan kilisesinde bir tören düzenlendi. Kitap rahlesinin üzerine kasımpatılar bırakıldı.

Jean'ı yansıtan Apgar'ın fotoğrafında şöyle bir altyazı vardı: "Jeanne d'Arc'ın Umutsuzluğu". Fotoğraf tam orta yere konmuştu. Rahip Johnson yitirdikleri insanı övdü ve onun gönül yüceliğini andı. "Jean'ı bir azize ya da bir tanrıça gibi görmek için burada değiliz," dedi. "Biz hikâyenin öbür tarafını dile getirmek için buradayız. O, kendinin aynı onun gibi olmak istediği Jeanne d'Arc misali adaletsizliğin karşısında duran bir savaşçıydı. Sanki ondan bir ses duymuştu; o sesten sapamadı."

Calendar dergisi, 23 Eylül tarihli hatıra-sayısında, insanların ona karşı dürüst tavrından söz ediyordu: "Belki Marshalltown'a sıkça gelmemişti ama o bizden biriydi, bu şehir de Jean'ın eviydi. İnsanlar size yalın bir dille şöyle diyeceklerdir: Jean Seberg'in başına gelenlerin hiçbiri kendi hatası değildir."

* * *

Jean yeni ölmüştü ki bir tartışma başladı. Ölümünden sonraki haftalarda polis olayı soruşturdu. Gerçekten bir intihar mıydı bu? Birbirini tutmayan olgular resmi açıklamaları yalanlıyordu. Kanında yüksek derecede alkol bulunduğu söylendi.

Öte yandan, Jean gözlüksüz araba kullanamıyordu; bunu da dostları doğruladılar. Oysa arabada gözlük bulunamamıştı. Bunun ardından iddia genişletildi. İddiaya göre Seberg üçüncü bir kişi tarafından General Appert Sokağı'na götürülmüş ve orada terk edilmişti.

Arabanın içinde içki şişesi de yoktu. Bu demek oluyordu ki yola çıkmadan önce içmişti ya da bir ihtimal şişeyi arabadan atmıştı.

Başka bir soru cevapsız kalıyordu: Son noktaya gelene kadar en direkt yoldan mı gitmişti? Üstünde bir tek örtü bulunduğuna göre, bu varsayım inandırıcı geliyor. Aktrisin izlediği yol soruşturma açısından belirleyici olmuştur. Kamuoyunun gözünden kaçan, ama polisin saptayabildiği izler bakımından bu temel öğelerden biridir.

Longchamp Sokağı'ndaki daire aranırken içeride para dolu bir valiz, aktrisin sürücü belgesi -genç kadın aylar önce onu yitirdiğini açıklamıştı- ve gözlüğü bulundu.

Jean'ın ölümünden dokuz ay sonra, Savcılık dosyanın yeniden açılmasını talep etti. Yargıç Guy Joly, X'e karşı 'tehlikedeki kişiye yardım etmeyen' hükmüne binaen adli soruşturma açılması emrini verdi. Dramın ortaya çıkmayan tanığını bulmak söz konusuydu.

Doğal olarak hedef seçilen kişi Ahmed Hasni'ydi. Ama o ortadan kaybolmuştu. Uzun süreli bir arama sonucunda Hasni polis tarafından bulundu. Sorguya çekildi; yeterli delil bulunamadığından serbest bırakıldı.

1995'te ben Guy Joly ile görüştüm. O sırada kendisi Yargıtay üyesiydi. 23 Mayıs'ta Jean Seberg'in birincil ölüm sebebini bana doğruladı. Bu yargıç ölümün aşırı miktarda alkol alımından ileri geldiğini söyledi. O tarihte, aktrisin kendi sırtından - yani Romain Gary'nin sırtından- geçinen genç bir adamla ilişkisi vardı.

12 Haziran'da Romain Gary'nin avukatı Georges Kiejman'dan bir mektup aldım. Arşive kaldırılan dosyanın eskiliğine değiniyordu. Hatırında kaldığına göre, o tarihte Jean'ın erkek arkadaşı hakkında bir şikâyet varmış ve bu şikâyet sonuçsuz kalmış. "Besbelli ki Romain ve Diego, Jean'ın erkek arkadaşından kuşkulanmışlar. Üstelik Jean'ın zilyedi olduğu tablolardan birçoğu da çalınmış. Ne yazık ki bütün bunlar kanıtlanamamış, zira Jean'ın arkadaşı kayıplara karışmış ve büyük ihtimalle ülkesi Cezayir'e dönmüş." Mektup böyle bitiyordu.

22 Ağustos sah günü, *France-Soir*'da "Seberg: Uyuşturucu Kaçakçılarının Kurbanı" başlıklı uzunca bir yazı yayınlandı. Yazının içeriğinde hayatının sonuna kadar Jean'ın koruması olan Guy-Pierre Geneuil, Jean'ın intihar etmeyip öldürüldüğünü ileri sürüyor, bu cinayeti işleyenlerin Kuzey Afrika'da önemli bir uyuşturucu şebekesine bağlı Cezayirliler olduğunu söylüyordu. Geneuil FBI'ın sorumluluğunu reddetmiyordu ama olayı başka bir mecraya taşımıştı.

8 Eylül 1979 günü, polisin ihbar edildikten on saat sonra olay yerine gelmesi kendisine tuhaf gelmişti. Aktrisin kanında bulunan aşırı dozda alkol de ona göre ilginçti. Ona göre, böylesi bir doz enjektörle vücuda verilemezdi.

Peki, aktris bu durumdayken dairesinden arabasına kadar nasıl yürüyebilmişti? Etrafta hiçbir şişe göze çarpmadığına göre, sarhoş ve ölü halde arabanın içinde ne arıyordu? Gizli ajanlarca sürekli gözetlenen yabancı elçiler semtine nasıl oluyor da aşağı yukarı çıplak sayılacak bir kadın girebilmişti? Geneuil, polis soruşturmasının yerinde saydığına dikkat çekti.

Jean'ın öldürüldüğü tezini neye dayandırmalı? Bu bakımdan Gary'nin evinde bulunan kadın arkadaşının (sanatçı) beyanı ilginçtir! Aktris ortadan kaybolmadan az önce Gary'yi aramıştı ve telefonu arkadaşı açmıştı. Bilindiği üzere, Jean Gary'ye Fransa-Cezayir arasında faaliyet gösteren uyuşturucu şebekesinin eline düştüğünü söylemişti. Çok şey biliyor ve korkuyordu. Siyasal açı-

dan bakılırsa, olayın Cezayir ayağını izlemek Fransa ile Cezayir arasındaki ilişkileri bozma riskini taşıyordu.

Yeni bir kanıt bulunamadığından soruşturma tekrar başlayamazdı. Ve dosya rafa kaldırıldı...

* * *

Romain Gary dramatik olaydan etkilenmişti; Jean'ın ölümünden bu yana kendini kötü hissediyordu. Bac Sokağı'nda, Jean'dan boşandıktan sonra Diego'yla yalnız yaşıyordu. Leyla Challabi'nin yanında anlayışı ve düzeni bulmuştu. Bu kadın gelip apartmana yerleşince, oğul-baba arasında derin bir bağlılık fark etti.

Romain, Diego'nun geleceğinden endişe duyuyordu. Kendisine benzememesini ve özellikle yazmamasını istiyordu. Hayatta iken her şeyini verdi, hayatın gerçekleri karşısında katılaşması için elinden gelen çabayı gösterdi.

1979'da Diego okulunu bitirdi. Temmuz 1980'de reşit olunca Gary onu serbest bıraktı. Diego bu davranıştan kendisine erkek olarak saygı duyulduğunu hissetti.

Arka planda, Gary dünyadan ayrılışını düzenliyordu. Mirasının ayrıntılarını hazırladı. Yazar bin çeşit zorlukla kuşatılmıştı. Vergi denetimi korkunç oranlarda borç çıkardı.

Jean'ın ölümü olayında, oğluyla işin içine karışmasından dolayı yeniden tanıklık yapmak zorunda kaldı. Onun üç kez intihar girişiminde bulunduğunu anlatmıştı; ne var ki Seberg olayının iç bunaltıcı havasından kurtulamıyordu.

Bununla beraber, ölümden korkmuyordu. *La nuit sera calme* (Gece Dingin Olacak) romanında şöyle yazdı:

"Ölüm mü?"

"Göklere çıkarmışlar. Başka şey denemeli."

İhtiyarlık romancıya tiksinti veriyordu. Ne var ki kendisini de ele geçirmek üzereydi. Ne yazarsa yazsın, Jean'ın intiharı onu derinden etkilemişti. Diego kendi başına yeteceği yaşa geliyordu. Yazarın edebi yapıtı da tamamlanmıştı.

2 Aralık 1980, Romain odasına girer. Sırtüstü uzanır. Tabancanın namlusunu ağzına dayar ve tetiğe basar...

Romain'i yatağında Leyla Challabi bulur, yüzünü kapamıştır. Kadın arkadaşı apartmanın içinden bir doktor çağırır. Yapacak bir şey yoktur. Hekim ölümü belirler. Polis olaya ilişkin bilgi toplar. Adli tabip cesedin incelenmesinde intihar sonucuna varır. Buna hiç kuşku yoktur.

Romain Gary'nin vasiyeti üzerine cenazesi askeri törenle kaldırılır. Tören 9 Aralık salı günü, Saint-Louis des Invalides Kilisesi'nde yapılır. General Simon bir cenaze söylevi verir. Bu adamı Cezayir'de tanımıştım; o tarihte Batı cephesine komuta ediyordu.

Ömür boyu agnostik olan müteveffa adına ne âyin yapıldı ne dua okundu. O sırada Kurtuluş Savaşçıları hayrete düştüler; birden cenazeye katılan Polonyalı şantöz Anna Prucnal'ın sesi yankılanmıştı. Memleketine özgü eski bir şarkısını yorumluyordu. Anılarda kalan bir müzik! Uzak geçmişten bir yankı!

* * *

Jean'ın ilk kez beyazperdede göründüğü zamanki imajını unutmayalım; kendine özgü bir tipi vardı: Kısacık saçlar, hatların duruluğu, yay gibi kaşların ışıklandırdığı bakışlardaki tatlılık, incecik kapanan dudaklarda yüzen bir tebessüm.

Bu star imajının arkasında, var olma sebebi olarak inançlı bir kimliği barındıran bir kadın olmasaydı Jean asla ilgimi çekmeyecekti: "Kararlı ol, sıkı çalış, hayatı ve insanları sev. Ve her şeyin ötesinde iyi ol..."

Dennis Berry'yle görüştüğümde, Jean'la evliliğinin ikinci yıldönümünü simgeleyen bir fotoğrafı bana ithaf etti. İthaf yazısı şöyleydi: "Şu yeryüzünde onu bütün kalbiyle seven insanların bulunduğunu bilmek ne mutluluk."

EPİLOG

Amerika'da bir yıldız doğmuştu. Sonsuza dek söndü. 1979'un acılı bir Ağustos günü yitip gitti.

Geriye ne kaldı?

Onu tanımış olanlar ve sinemada filmlerini takdir edenler için heyecanlandırıcı bir hatıra.

Hollywood genç kızlarının rüyası olmuş, mesleği ve oyunculuk kariyeriyle onları kendine çekmişti.

Bir hiç uğruna yola çıkmış, doruklara ulaşmıştı. Sırf çalışmanın ve yeteneğin insanı başarılı kıldığını kanıtlamıştı.

Azınlıkları savunan siyasal yaklaşımı ve bu yaklaşımın kendi üzerindeki dramatik sonuçları, maruz kaldığı saldırılar benim nezdimde onu daha sempatik kılmıştır.

★ ★ ★

EKLER

Jean Seberg'in mektupları, kişiliği ve yaşadığı çağ bakımından pek çok yönden aydınlatıcıdır. Aşağıdaki birkaç mektup ya da belgeyi aktris yazmıştır ya da yakınları ona göndermiştir.

Princes de Galles Oteli, Paris
26 Temmuz 1957

Sevgililerim,

Nihayet size yazmaya vakit buldum. Tembelliğimden dolayı utanıyorum; ama öyle çok şey oldu ki ancak bugün yazabiliyo-

rum. Bugün Paris'teki ilk sıcak ve güneşli günümüz. Şimdi akşam oluyor, üstümde gecelikle çalışmaya başlıyorum – yeterince yapamadığım şey.

Hayat biraz alaycı. İşin tam başındayım. Oynayacağım rol için saatlerce üç farklı saç modeli denediler, sonunda bugün karar verdiler. Ancak şimdi biraz daha başarılı sayılır. Son kez evde annem o modelin tarihsel ve isterik eleştirisini yapmıştı. Yine de onu çok seviyorum ve böyle kendimi güçlü hissediyorum.

Nasılsınız? Havayla aranız nasıl? Hâlâ çok sıcak oluyor mu? George ve Libby'yle daha sakin çalışabilmek için ben başka bir otele geçmeyi düşünüyorum. Bu da iyi sayılır ama çatıda çalışma var, yeterince gürültülü.

Kurt, bugün Paris'in karmaşık trafiğinde Mercedes'i kullandım. Harika bir şey. Otto film bittikten sonra onu satın almak istersem, fiyatını indirmek için pazarlık yapabileceğini söyledi. Ama yine çok pahalı olacak. Burada sürücüler çıldırmış; epey ürkütücü bir durum. Pazartesi günü, galiba ben sokaklarda araba sürerken çekim yapılacak.

Dün Brando telefonla aradı. Burada hastanede yattığını belki gazetelerden okumuşsunuzdur. Kaynar çayı dizlerine dökmüş ve ciddi biçimde yanmış. Her neyse, geçen gece görüşmek için beni hastaneye davet etti; ben de gittim (ne olur, bu konuda gazetelere haber sızmasın) ve üç saat boyunca gevezelik ettik. Onun neden büyük aktör olduğunu şimdi anlıyorum. Her şeye karşı sınırsız bir merakı var. Gördüğü her şeyi elle yoklaması, tadına bakması, burnuna çekmesi, çekip çevirmesi gerekiyor. Ama çok dürüst ve sempatik; dostlarından biri olmak isterim. Yaşlı halası burada otelde kalıyor; bu sabah birlikte alışverişe gittik. Büyükanneye benziyor. Çok gülüyoruz.

Size gönderdiğim giysileri aldınız mı? Dün iki yeni elbise satın aldım – babadan telgrafla parayı bunun için istemiştim. İkisi de alelade şeyler: biri düz, domates rengi; öteki uzunca, su yeşili. Sokakta giyilecek şeyler.

Çok uykum geldi. Uyuklamaya başlamadan önce çalışmam iyi olacak. Daha sonra yazacağım yine. Ne olur, siz de yazın. Belki Dawn bu mektubu okuyabilir. Postacı öyle geciktiriyor ki.

Sevgiyle kucaklarım.

Jeana

[1951]
Pazar

Sevgili Dawn,

Az önce aileme yazdım. Mektupları karşılıklı değiştirdiğinize göre, kendimi tekrarlamamaya çalışayım. Senden haber aldığıma çok sevindim ve sana yazmayı ihmal ettiğimden dolayı üzgünüm. Her neyse, yakında eve dönüyorum; birlikte laklak ederiz, bu da hoş olur. Film neredeyse bitmek üzere, *Azize Joan*'dan daha başarılı olacağını hissediyorum. Tabii Şubat ayında sen de görüp değerlendirirsin.

Paul ne oldu diye bana soruyorsun. Bu soruyu uzun süre kendime sordum. Ben San Francisco'dan ayrılır ayrılmaz, her şeyi bitirdi. Yazmadı, telefon etmedi, hiçbir şey yok. Acılar içinde kıvranan bir genç kız oldum – onun yüzünden ve *Azize Joan*'m başlarda yaşadıkları gibi. Ama şimdi birine rastladım, yakında onu görmelisin, olağanüstü biçimde onun yerini aldı. Yirmi dört yaşında bir Parisli, çok uzun, çok ince, saçları simsiyah. François Moreuil adında bir avukat. Kont unvanını taşıyor, ama ailesi taşımıyor. Olağanüstü bir yazar. Günün birinde film yönetmeni olmak niyetinde. Beni seviyor. Eve döndüğüm zaman beni Iowa'da görmek istiyor. Hastalandığımda hastabakıcım oluyor. Ağladığım zaman o da ağlıyor. Çok güzel bir ruhu var, sevgili Dawn. Bereket versin, mükemmel İngilizce konuşuyor. Onu göresin diye sabırsızlıktan çatlıyorum.

Bu mektubu gizli tutman benim açımdan iyi olur. Lynda, Diana ve Hannah'a yazarsan hiç söz etme. Ailene ve sana sevgiler.

Jean

(Mektubun bu denli kısa olmasından dolayı beni bağışla!)

25 Ağustos 1960

Sevgili Dawn,

İyi bir dost olmadığım ve mektup yazmadığımdan ötürü bana homurdanmakta hakkın var. Biricik mazeretim -her zamanki gibi- çalışmak, çalışmak, çalışmak. Sinirlerimi yıpratıp tüketen François'nm filmi bitti; bir yenisine başlamak üzereyim. Günüm sabah saat 7'de başlıyor, akşamın 7'sine doğru yoğun çaba içinde bitiyor.

Rod'un askere gitmesi ne kötü! Ama bilirsin, böyle şeyler kaderin cilveleridir. Giyim sektöründe mutlu oluyordu; galiba uzun bir süre o sektörde çalışacak.

Kendini bulması bakımından Alex'e yardım etmekten mutluyum. Ona yazdığın zaman neden suskun kaldığımı, neden paranın geri kalanını yollayamadığımı ona açıklar mısın? Bunun sebebi boşanma süreci ve François'yla yaşadığım tuhaf hayatım! Ben de paraya sıkıştım ve bütün parayı karşılayacak bir çek gönderemedim.

ABD'de bizim barıştığımıza dair bir söylentinin dolaştığını öğrendim. Seni temin ederim ki bu saçma. O hüzünlü ve acı verici bir yanlıştı. Yeniden başlamak niyetinde değilim. Burada kedilerimle huzur içinde yaşıyorum. Fanny eve geri döndü – ve onun hakkında burada çıkan dedikodulardan sonra onu şımarta şımarta çürüteceklerinden eminim.

Sevgili Dawn, dikkatli ol. Rod'un başına epey şeyler geldi. Şunu bil ki her zaman bana güvenebilirsin; ne olursa olsun senin dostunum. Bana yazmaya devam et – bu her zaman benim için memleketimle bir bağ sayılır.

Sevgilerimle.

Jean

Annexes

Philip Gerard
Doğu Reklam ve Tanıtım Direktörü
Universal Pictures Company

2 Şubat 1966

Sevgili Jean,

Bu mektup her şeyden önce sizin tatlı hatıranızı bana hatırlattığı için yazılmıştır. Size en sıcak selamlarımı sunarım. New York'ta bulunmadığınızdan ötürü *Moment to Moment* filminin prömiyerine katılmadınız. Bu yüzden ne denli üzüntü duyduğumuzu size söylemek isterim. Neyse, kuşkusuz çok hoşnut olacaksınız. Film Miami'de büyük zafer kazandı ve bütün Florida'da seyircilerden büyük ilgi gördü.

Bu ilk sonuçlardan çok memnunuz. *Moment to Moment* filminin Miami'de gösterimi sırasında onun başarısını kutlayan basında yayınlanmış bir tanıtım kupürünü mektuba ekliyorum.

Miami ve bütün Florida basınında, aynı şekilde New York ve ülkenin bütün kentlerinde yayınlanan yazılar övgüyle dolu. Filme ve oyuncularına gösterilen dikkate parmak basmak amacıyla birkaç alıntıyı yazıma ekliyorum.

Marvyn, turnesi boyunca sizin telgrafınızı basına iletti; New York etkinlikleri ve Miami prömiyerine sırf hastalığınız yüzünden katılamadığınızı açıklamaya çalıştı. Basına başvururken ya da sahneye çıkarken her defasında sizden saygıyla söz etti. Şunu bilmenizi isterim ki herkes hastalığınıza üzüldü ve anlayış gösterdi.

Ayrıca ilk sonuçlardan ve filmin basın ve seyircilerden ilgi görmesinden dolayı hoşnut kalacağınızı da söylemek isterim. Açıkçası film en az bir hafta daha gösterimde kalır ve bütün ülkede izlenir. Eldeki ilk sonuçlara göre, umut ediyoruz ki gerçek bir zafere doğru koşar.

Önümüzdeki hafta boyunca, bu sonuçlar daha üst düzeyde belli olacak ve tamamlayıcı bilgiler elime geçecek. Yakında tekrar yazarım ve ek bilgileri size iletirim. Sizin ilginizi çekeceğini umuyorum.

Özellikle sizi ilgilendiren şeyleri göndermeye çalışıyorum; bunların yararı olup olmadığı bakımından beni bilgilendirmeyi ihmal etmeyin. Her şeyi iletmek çok zor. En belirleyici şeyler arasında seçim yapmakla yetiniyoruz. Bu şekilde filmin ulaştığı başarı hakkında bir fikir edinmenize yardımcı olacak örnekleri iletebiliyorum.

Sizin yokluğunuza ne denli üzüldüğümüzü bir kez daha söylememe izin verin. Yakında sizi görmeyi umuyorum. Kişisel ve profesyonel projeleriniz nelerdir, bilmiyorum ama, yakında New York'ta programınız varsa bana bildirmeyi unutmayın. Zira sizi görmenin beni sevindirmesi şöyle dursun, *Moment to Moment* filminin kampanyası uzun haftalar süreceğinden sizin varlığınız sonraki gelişmelere katkı sağlayacak. *Moment to Moment* dışında gündemdeki projeleriniz üstüne mutlaka beni aydınlatın. Sizden alacağım haberlerin beni sevindireceğini şimdiden söylemek isterim; sizi izlemeye devam edeceğim. Söylediğim gibi, *Moment to Moment* konusunda başka bilgiler ve olumlu sonuçlar elime geçerse size iletirim.

Sizi ve Mösyö Gary'ye dostça selamlar. Sağlıcakla kalın.

Ph. G.

M.Warren Robeson
Marshalltown Times Republican
Marshalltown – Iowa

20 Nisan 1966

Azizim Warren,

Moment to Moment konusunda yayınladığınız güzel yazınız için size teşekkür ederim. Filmi beğendiğinize mutlu oldum.

Basketbol şampiyonasında yaşanan yerel heyecana hayran kaldım. Geçen on bir yıl boyunca Bobcats'lerin büyük başarılara imza attığını söylemeliyim.

Hollywood ve Fransa'daki çalışma koşullarını mukayese etmemi istiyorsunuz. Bunu söylemek hayli zor. Birçok bakımdan birbirine benziyorlar, ama birçok yönden de inanılmaz farklılık gösteriyorlar.

Bir Fransız filminin çekimi sırasında Kaliforniya'daki lüksüm yok. Sözgelimi, *Moment to Moment*'in çekiminde Doris Day'in süper karavanını kullandım. Bana konforlu bir oda hizmetini gör-

dü. İçinde buzdolabı, duşu, hatta telefonu ve güzel tablolar vardı. Film setinde sahneler arasında orada dinleniyordum.

Sahnelere ara verildiği zaman, bitişik barda kahve içerek ve meslektaşlarımla gevezelik yaparak vakit geçiriyordum.

Hollywood'da çekimler birçok yönden daha başarılı. Nitekim gerek teknik gerek sanatsal planlarda bütün bölge film çekimlerini kapsıyor.

Ortam burada oradakinden çok daha endişesiz; bu da çekim boyunca insana hoş ve sıcak bir doğallık izlenimi veriyor.

Söylememe gerek yok, Amerika'da çekilen filmler uluslararası alanda daha yaygın bir seyirciye ulaşıyor.

Gelgelelim, ne zaman Fransa'ya dönsem ve orada çalışmaya başlasam, önüme öyle bir etkinlik çeşitliliği çıkıyor ki kendimi geliştirdiğimi, öğrendiğimi, bütün ülkelerden, bütün sosyal sınıflardan insanlarla ilişki kurduğumu görüyorum. Böylesi ortamı Berverly Hills'in hayli kapalı çevresinde bulamam. Çeşitli yönleriyle hayat daha zor ve çok şeyden yoksun; ancak Romain'in Fransız olması gibi bir olgu var. Kadın, kocasının bulunduğu yerde olmalıdır; böylece denkliği temsil eder. Sanırım bu konuda pek çok kadın aynı kanıdadır.

Sözgelimi, Polonya ve Macaristan'da üç hafta süren büyüleyici bir seyahatten henüz döndük. Romain oraya konferanslar vermeye davet edilmişti. Hollywood starlarının alışılmış hayat tarzını izleseydim, böylesi renkli hayatı asla yaşayamazdım.

Bu yıl içinde dört film çevirdikten sonra şimdi kendime üç ay izin verdim. Biricik projem arabayla İtalya'dan geçerek Yunanistan'da tatil yapmak. Mykonos Adası'nda bulunan küçük kır evimde biraz yaşamak istiyorum.

Son iki Fransız filmim, beklenmedik bir başarıya imza atan ve hafif bir komedi olan *A Billion in a Billard* ile Direniş'i aktaran *La Ligne de démarcation* idi. Bu filmde bir İngiliz kontesi oynuyorum.

A Fine Madness filminin ABD'de hangi tarihte gösterime gireceğine dair hiçbir fikrim yok. Onu izlemedim, ama çekimden çok zevk almıştım. Filmde benimle oynayan Sean Connery, Joanne

Woodward ve onun kocası Paul Newman'la öylesine arkadaş olduk ki çekimin bitimini çok hoş bir yemekle kutladık.

Sanırım dışarıdan bakınca, hayatım çok imrendirici görünüyor. Ve söylemek zorundayım ki tümüyle bunun bilincindeyim. Her günüm mutluluk getirdi ve her şeyde şansım yaver gitti; üstelik Marshalltown insanlarından daima yardım ve teşvik gördüm. O insanlar mı? Hocalarım (özellikle sevgili dostum Carol Dadd), Misis MacMahon, Mister Miller, Bill Fisher ve siz ve burada adını anmadığım daha başkaları ve özellikle ailem.

Iowa'yı özellikle yaz sonu çok özlüyorum. Amcam Bill Benson'un çiftliğinde geçen tatil günlerimi hatırlıyorum. Tembel tembel sıcak havada yaşayışım burnumda tütüyor. Ta içimde gizlenen bir özlem var. Marshalltown'da günün birinde, geniş toprakları ve hayvanlarıyla birlikte bir evim olmasını düşlüyorum.

Eski atasözü çok doğru: "Kadının bulunduğu çiftlikten bir daha asla çıkılmaz."

Sizden daha ayrıntılı haberler gelirse sevineceğim, Warren.

Ailenize ve size sevgiler.

Jean Seberg

Not: Daktilo yanlışlarımı bağışlayın.

Pazar (?) Mayıs (?) 1966 (?)

Sevgili Jean,

Londra'dan ayrılmadan önce bana gösterdiğiniz nazik ilgiden çok duygulandım ve sevindim. Şunu bilmelisiniz ki sizin cesaretinize, alçakgönüllü tavrınıza, hissederek oynamanıza hayranım. Umarım sizin adınıza görkemli bir film olacak. Bu eserde siz ve Otto'yla birlikte -pek küçük bir rol olsa da- çalışmaktan gurur duyuyorum. Mutlu kalın ve pek çok başarıya imza atın. İçten dileklerimle sizi selamlıyorum. Londra'ya tekrar döndüğünüz zaman bana haber vermeyi unutmayın. Telefon numaramı bir yere kaydedin, zira rehberde yok.

Şu güzel çiçekler ve dostluğunuz için teşekkür ederim.

Dostunuz, John Gielgud

[Müsvedde mektup]

Newsweek dergisi geçenlerde benim hakkımda alçakça ve küçültücü bir yazı yayınladı. O yazının sonuçlarından biri, Nina Hart Gary'yi, yani masum bir çocuğu toprağa vermek oldu.

Newsweek aleyhine dava açıyorum. Bu dergi bana ve aileme büyük zarar vermiştir. İndirdiği darbe sonucu şiddetli bir acı duymama sebep olmuştur.

Bu girişimi yaparken kişisel bir kazanç gözetmiyorum.

Tek amacım, sorumsuzca davranan ve gerçek dışı şeyleri kamuoyuna iletmekte kendini yetkili gören bir dergiye karşı adaleti tecelli ettirmektir.

Avukatım ve ben yakında başlayacak davanın zararlarımızı gidereceğinden eminiz.

Yasal işlemler başlamış olup bu davaya ilişkin bilgiler Southern Christian Leadership Conference'a, Protestan Kilisesi'ne -doğduğum günden beri o kiliseye aidim-, Dünya Kiliseler Konseyi'ne ve yoksullara yardım eden diğer kurumlara aktarılmıştır.

Yaptığım açıklama kocam ve ailemle görüştükten sonra kesinleşmiştir. Hepsi de benimle aynı kanıyı paylaşmıştır.

...

Foto I: Jean Seberg 1957'de Otto Preminger'in yönettiği *Jeanne d'Arc* filminin çekiminde. (üstte)

Foto II: *Jeanne d'Arc* filminin çekiminde makyaj seansı. Jean Seberg ancak on dokuz yaşındadır, başrolü oynaması için 18 bin aday arasından seçilmiştir. (altta)

Foto I: Yönetmen Otto Preminger ve Jean Seberg uçakta. Birlikte Paris'ten ABD'ye uçuyorlar, 21 Ekim 1957. (üstte)
Foto II: *Jeanne d'Arc* filminden trajik bir sahne. Jeanne d'Arc diri diri odun ateşinde yakılacaktır. (altta)

Foto I: Jean Seberg ilk filmi *Jeanne d'Arc*'tan sonra, aynı yönetmenle (Otto Preminger) 1957'de *Günaydın Hüzün*'ü çevirir. Çekim Saint-Tropez yakınlarında Lavandou'da ve Paris'te gerçekleştirilir. Jean Seberg'in ilk kocası François Moreuil ona eşlik eder. Film Françoise Sagan'ın ilk romanından uyarlanmıştır. (üstte)
Foto II: *Günaydın Hüzün*'ün çekimi sırasında, İngiliz aktör David Niven'la. (altta)

Foto I: *Soluk Soluğa* filminin çekiminde Jean-Luc Godard ve Jean Seberg. (üstte)
Foto II: *Soluk Soluğa*'nın çekiminde Jean Seberg ve Jean-Paul Belmondo, 1960. (altta)

Foto I: Nisan 1964 tarihli *Jours de France* dergisinin kapağı. (sol üstte)
Foto II: Mart 1963 tarihli *Life* dergisinin kapağı. (sağ üstte)
Foto III: Meslek hayatı boyunca Jean Seberg büyük yıldızlarla film çevirdi. Sayalım: 1960'ta Jean-Paul Belmondo; 1966'da Sean Connery, Joanne Woodward ve Serge Gainsbourg; 1969'da Clint Eastwood, Burt Lancaster; 1970'de James Mason; 1973'de Kirk Douglas ve 1975'de Isabelle Hupert. (altta)

Foto I: Jean Seberg ile Romain Gary.

Foto II: Yazar ve yönetmen Romain Gary, *Kill!* filminin çekiminde Jean Seberg'e uyarılarda bulunuyor. Film Romain Gary'nin ikinci filmidir (Ocak 1972).

Foto: Romain Gary ve oğlu on altı yaşındaki Diego, Jean Seberg'in defin töreninde, 14 Eylül 1979. Montparnasse Mezarlığı, Paris.

Foto: Jean Seberg 1968'de, George Schaefer'in *Pendulum* filminde Adele Matthews rolünü canlandırıyor.

GUICHARD JEAN SEBERG

Jeanne d'Arc rolünü oynadığı "Azize Joan"la ve Jean-Luc Godard'ın yönetip, Jean-Paul Belmondo'yla birlikte oynadığı "Soluk Soluğa"yla parlayan Jean Seberg, kırk yaşında intihar ederek son verdiği hayatı boyunca dikkatleri üstüne toplayan bir sinema yıldızıydı. Fakat çağdaşı olan oyuncuların çoğunun sisteme boyun eğişinin tersine, içindeki isyan eğilimini hiç bastırmaya kalkmadı. Onun için, Hollywood ile Fransa arasında bölünen ömrünü gönlünce yaşadı, âşık oldu, sevdi, sevildi, biri ünlü romancı Romain Gary ile olmak üzere dört evlilik yaptı; dahası, vicdanını besleyen inançlarına bağlı kaldı, 1960'larda ABD'de ezilen Siyahların hareketine bütün varlığıyla destek verdi; gençliğinin kısa kesimli saçları zaten bütün bir gençlik kuşağının 'özgürlük sembolü' olmuştu. Erken gelen ölümünün haberi bütün dünyaya yayıldığında, insanlar onu 'hüzün'le yâd ettiler; tıpkı, kendisini ünlendiren filmlerden birinin adını hatırlatır gibi gitti ölümün üstüne: Merhaba hü

4 3 14

agora kitaplığı • 339
ISBN 978-605-103-136-1
sinema • 50
www.agorakitapligi.com